

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ

για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος του Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών

ΛΟΥΪΖΙΔΗ ΑΓΛΑΪΑ - ΕΛΕΝΗ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Εξεταστική Επιτροπή:

- **Σεϊμένης Ιωάννης**, Καθηγητής, Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών, Πανεπιστημίου Αιγαίου
- **Κωνσταντόπουλος Νικόλαος**, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστημίου Αιγαίου
- **Λαγός Δημήτρης**, Καθηγητής, Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστημίου Αιγαίου
- **Παπαθεοδώρου Ανδρέας**, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστημίου Αιγαίου
- **Σταυρινούδης Θεόδωρος**, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστημίου Αιγαίου
- **Σιούσιουρας Πέτρος**, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήματος Ναυτιλίας και Επιχειρηματικών Υπηρεσιών, Πανεπιστημίου Αιγαίου
- **Τσαρδανίδης Χαράλαμπος**, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών, Πανεπιστημίου Αιγαίου

Στο Γιάννη, το Βασίλη, τη Μαρίτα, τη Μελίτα...

Ευχαριστίες

Η παρούσα διδακτορική διατριβή ολοκληρώθηκε χάρη στην συμβολή σημαντικών ανθρώπων, που θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον Καθηγητή Ιωάννη Σεϊμένη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε να συνεργαστεί μαζί μου, επιβλέποντας τη διατριβή μου.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Αναπληρωτή Καθηγητή Νικόλαο Κωνσταντόπουλο, τον Καθηγητή Δημήτρη Λαγό, τον Αναπληρωτή Καθηγητή Ανδρέα Παπαθεοδώρου, τον Αναπληρωτή Καθηγητή Πέτρο Σιούσιουρα, τον Επίκουρο Καθηγητή Θεόδωρο Σταυρινούδη, τον Αναπληρωτή Καθηγητή Χαράλαμπο Τσαρδανίδη, για το χρόνο που διέθεσαν και τη συμπαράστασή τους κατά την εκπόνηση αυτής της διατριβής.

Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον Καθηγητή Παναγιώτη Τσάκωνα και την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Περσεφόνη Φώκιαλη, που στηρίξαν την προσπάθειά μου, με συμβούλεψαν και με καθοδήγησαν.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στον Αναπληρωτή Καθηγητή Κωνσταντίνο Τσολακίδη για την υποστήριξή του και στις αγαπημένες μου φίλες Σταματία, Ελίτα, Μαρία και Δέσποινα που με παρότρυναν να συνεχίσω σε δύσκολες στιγμές...

Επίσης ευχαριστώ θερμά τη μητέρα μου για την υποστήριξή της.

Τέλος νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω το Γιάννη, το Βασίλη, τη Μαρίτα, τη Μελίτα, για την κατανόηση, την υπομονή και τη συμπαράστασή τους...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύνοψη	43
Η Υπόθεση Εργασίας και οι ερευνητικοί άξονες	45
Δομή και οργάνωση της εργασίας	46
Πρωτοτυπία της μελέτης	49

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1.1. Ο σύγχρονος χαρακτήρας της διεθνούς ασφάλειας	54
1.2. Από την κρατική προσέγγιση της ασφάλειας στην ανθρωποκεντρική προσέγγιση	55
1.3. Διαμόρφωση συνθηκών ασφάλειας στα πλαίσια του διακρατικού συστήματος	56
1.3.1. Ορισμός του διακρατικού συστήματος	56
1.3.2. Ο διεθνής ανταγωνισμός των κρατών	57
1.3.3. Οι Διεθνείς Οργανισμοί	59
1.3.4. Τα περιφερειακά πλέγματα στο διακρατικό σύστημα	60
1.4. Η ασφάλεια στο πλαίσιο των θεωριών των Διεθνών Σχέσεων	61
1.4.1. Οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων	61
1.4.2. Κριτική προσέγγιση της ασφάλειας	63
1.5. Παραδοσιακές απειλές κατά της ασφάλειας	64
1.5.1. Ορισμός της κρίσης	64
1.5.2. Οι παραδοσιακές στρατηγικές διατήρησης ισχύος των κρατών	64
1.6. Οι ασύμμετρες απειλές στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον	66
1.6.1. Διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις και κινήματα	67

	1.6.2. Ακραίος Θρησκευτικός Φονταμενταλισμός	68
	1.6.3. Διεθνικό οργανωμένο έγκλημα	69
	1.6.4. Διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής	70
1.7 Οικονομικές κρίσεις και παγκόσμια ασφάλεια		71
1.8 Κοινωνικά προβλήματα		72
	1.8.1. Πληθυσμιακή έκρηξη	73
	1.8.2. Αλλοτρίωση	74
	1.8.3. Παράνομη Μετανάστευση	74
1.9 Περιβαλλοντικά ζητήματα		75
	1.9.1 Περιβαλλοντική υποβάθμιση	75
	1.9.2. Μη αειφορική ανάπτυξη	76
	1.9.3. Θανατηφόρες επιδημίες	77
1.10. Προκλήσεις και πολιτικές ασφάλειας στο χώρο της Μεσογείου		78
1.11. Ελλάδα: Παραδοσιακοί κίνδυνοι και σύγχρονες προκλήσεις ασφάλειας		79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

	2.1. Το εννοιολογικό περιεχόμενο του τουρισμού	83
	2.2. Τουριστική ανάπτυξη. Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις	84
	2.3. Τουριστική προσφορά και ζήτηση	85
	2.4. Παγκόσμιος τουρισμός. Πρόσφατα στοιχεία και προβλέψεις	86
	2.5. Dark Tourism	87
	2.6. Διεθνείς Οργανισμοί καταγραφής και μελέτης του τουρισμού.	88
	Ενδεικτικές δράσεις και προγράμματα για την ανάπτυξη του τουρισμού	

2.6.1. Τοπική Ατζέντα 21 και Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη	89
2.6.2. Παγκόσμιος Κώδικας Ηθικής για τον τουρισμό	89
2.6.3. Έκθεση Ανταγωνιστικότητας Ταξιδιών και Τουρισμού	90
2.7. Η φυσιογνωμία του Μεσογειακού Τουρισμού	90
2.8. Η Ελλάδα ως δυναμικός τουριστικός πόλος της Μεσογείου	93
2.9. Η Ρόδος ως παράδειγμα μεσογειακού τουριστικού προορισμού	94

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

3.1. Εννοιολογικό περιεχόμενο της «κρίσης» στον τουρισμό	99
3.1.1. Οι ατομικές επιλογές και επιφυλάξεις	100
3.1.2. Οι τουριστικοί οργανισμοί απέναντι σε κρίσεις και απειλές	101
3.1.3. Η επιρροή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην τουριστική ζήτηση	103
3.2. Αρνητικοί παράγοντες ασφάλειας και η επίδρασή τους στον τουρισμό.	104
3.2.1. Πόλεμος	104
3.2.2. Τρομοκρατικές ενέργειες: Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου	105
3.2.3. Περιβαλλοντικές κρίσεις και τουριστική ζήτηση	107
3.2.4. Μεταδοτικές θανατηφόρες ασθένειες	108
3.2.5. Εγκληματικότητα και κοινωνική βία	109
3.2.6. Οικονομικές κρίσεις	111
3.3. Επίδραση κρίσεων στον τουρισμό της Μεσογείου.	112
3.4. Η επίδραση των κρίσεων στον τουρισμό της Ελλάδας	113
3.5. Ποσοτική Εκτίμηση της Επικινδυνότητας	115

3.6. Ακαδημαϊκές Έρευνες για τη σχέση παραγόντων ασφάλειας και τουρισμού	116
3.7. Συμπέρασμα και ερευνητικά ερωτήματα	121

Β ΜΕΡΟΣ. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

4.1. Σκοπός της Έρευνας	127
4.2. Ποσοτική και ποιοτική έρευνα και πολυ-μεθοδική ερευνητική στρατηγική	128
4.3. Ποσοτικές έρευνες	130
4.3.1 Τεχνικές συλλογής πληροφοριών. Ερευνητικά εργαλεία.	130
4.3.2. Πληθυσμός και δειγματοληψία	131
4.3.3 Κατάρτιση των ερωτηματολογίων	135
4.3.4. Ανάλυση των Δεδομένων.	138
4.4. Ποιοτική έρευνα.	141
4.4.1 Εργαλείο. Ημι-δομημένη συνέντευξη	141
4.4.2 Δείγμα	143
4.4.3 Υλοποίηση	143
4.4.4. Επεξεργασία	143

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1. Περιγραφικά αποτελέσματα της έρευνας	145
5.1.1. Φύλο	145
5.1.2. Ηλικία	145
5.1.3. Υπηκοότητα	146
5.1.4. Οικογενειακή κατάσταση	146
5.1.5. Μορφωτικό επίπεδο	147
5.1.6. Επαγγελματική κατάσταση	147
5.1.7. Συχνότητα ταξιδιών σε ένα χρόνο	147
5.1.8. Ταξίδια για διακοπές	148
5.1.9. Ταξίδια για εργασία	148
5.1.10. Ταξίδια σε φίλους συγγενείς	149
5.1.11. Πληροφορίες ταξιδιού από ταξιδιωτικό γραφείο	149
5.1.12. Πληροφορίες από φίλους	150
5.1.13. Πληροφορίες από περιοδικά	150
5.1.14. Πληροφορίες από εφημερίδες	151
5.1.15. Πληροφορίες από διεθνή/τοπική TV	151
5.1.16. Το διαδίκτυο ως πηγή ενημέρωσης	152
5.1.17. Προγραμματισμός ταξιδιού	152
5.1.18. Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας	153
5.1.19. Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας	153
5.1.20. Η απειλή του πολέμου ως αρνητικός παράγοντας	154
5.1.21. Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας	154
5.1.22. Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας	155

5.1.23. Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας	155
5.1.24. Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας	156
5.1.25. Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας	156
5.1.26. Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας	157
5.1.27. Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας	157
5.1.28. Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας	157
5.1.29. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας.	158
5.1.30. Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας	158
5.1.31. Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας	159
5.1.32. Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας	159
5.1.33. Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας	160
5.1.34. Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας	160
5.1.35. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας	161
5.1.36. Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας	161
5.1.37. Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας	161
5.1.38. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας	162
5.1.39. Η διαφορετική κουλτούρα ως αρνητικός παράγοντας	162
5.1.40. Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας	163
5.1.41. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας	163
5.1.42. Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας	164
5.1.43. Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας	164
5.1.44. Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας	165

5.1.45. Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας	165
5.1.46. Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας	166
5.1.47. Η ειρήνη στη χώρα υποδοχής ως θετικός παράγοντας	166
5.1.48. Η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή ως θετικός παράγοντας	167
5.1.49. Τα δημοκρατικά καθεστώτα ως θετικός παράγοντας	167
5.1.50. Οι καλές τιμές ως θετικός παράγοντας	168
5.1.51. Τα ιστορικά μνημεία/πολιτισμός ως θετικός παράγοντας	168
5.1.52. Η φιλική συμπεριφορά των ντόπιων ως θετικός παράγοντας	168
5.1.53. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας	169
5.1.54. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντα	169
5.1.55. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας	170
5.1.56. Τα φυσικά τοπία ως θετικός παράγοντας	170
5.1.57. Επίπεδο ασφάλειας στην Ισπανία	170
5.1.58. Επίπεδο ασφάλειας στην Ιταλία	171
5.1.59. Επίπεδο ασφάλειας στην Τουρκία	171
5.1.60. Επίπεδο ασφάλειας στο Λίβανο	172
5.1.61. Επίπεδο ασφάλειας στην Ελλάδα	172
5.1.62. Επίπεδο ασφάλειας στην Αίγυπτο	172
5.1.63. Επίπεδο ασφάλειας στην Τυνησία	173
5.1.64. Επίπεδο ασφάλειας στο Μαρόκο	173
5.1.65. Επίπεδο ασφάλειας στην Κύπρο	174
5.1.66. Επίπεδο ασφάλειας στο Ισραήλ	174
5.1.67. Επίπεδο ασφάλειας στη Μάλτα	174
5.1.68. Επίπεδο ασφάλειας στη Λιβύη	175

5.1.69. Επίπεδο ασφάλειας στην Αλγερία	175
5.1.70. Επίπεδο ασφάλειας στη Συρία	176
5.1.71. Επίπεδο ασφάλειας στην Αλβανία	176
5.1.72. Επίπεδο ασφάλειας στη Γαλλία	177
5.1.73. Επίπεδο ασφάλειας στην Κροατία	177
5.1.74. Επίπεδο ασφάλειας στην Σερβία	177
5.1.75. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα πόλεμος	178
5.1.76. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα απειλή πολέμου	178
5.1.77. Πιθανότητα να συμβεί πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	179
5.1.78. Πιθανότητα να επικρατήσει στην Ελλάδα πολιτική αστάθεια	179
5.1.79. Πιθανότητα να ανατραπεί η δημοκρατία στην Ελλάδα	180
5.1.80. Πιθανότητα να γίνουν ειρηνικές διαδηλώσεις στην Ελλάδα	180
5.1.81. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απεργίες	181
5.1.82. Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα γραφειοκρατικές δυσκολίες	181
5.1.83. Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα αυστηρά αστυνομικά μέτρα	182
5.1.84. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα μαζικές εξεγέρσεις	182
5.1.85. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις αυτοκτονίας	183
5.1.86. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα τρομοκρατικές επιθέσεις	183
5.1.87. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες	184
5.1.88. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα δολοφονίες	184
5.1.89. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απαγωγές	185

5.1.90. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα οικονομική κρίση	185
5.1.91. Πιθανότητα να δημιουργηθεί στην Ελλάδα κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	186
5.1.92. Πιθανότητα να δημιουργηθεί φτώχεια στην Ελλάδα	186
5.1.93. Πιθανότητα να υπάρξει στην Ελλάδα έξαρση εγκληματικότητας	187
5.1.94. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα παιδεραστία	187
5.1.95. Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση επιδημιών στην Ελλάδα	188
5.1.96. Πιθανότητες να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας	188
5.1.97. Πιθανότητα να δημιουργηθούν στην Ελλάδα θρησκευτικές ιδιαιτερότητες	189
5.1.98. Πιθανότητες να δημιουργηθούν κακές καιρικές συνθήκες στην Ελλάδα	189
5.1.99. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα σεισμοί/τσουνάμια	190
5.1.100. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα πυρκαγιές	190
5.1.101. Πιθανότητες να μολυνθεί η ατμόσφαιρα στην Ελλάδα	191
5.1.102. Πιθανότητες να μολυνθεί η θάλασσα στην Ελλάδα	191
5.1.103. Επίδραση του πολέμου στον τουρισμό της Ελλάδα	192
5.1.104. Επίδραση τρομοκρατικών ενεργειών στον τουρισμό	192
5.1.105. Επίδραση πολιτικής αστάθειας στον τουρισμό της Ελλάδας	193
5.1.106. Επίδραση πολέμου στην ευρύτερη περιοχή στον τουρισμό της Ελλάδας	193
5.1.107. Επίδραση αυστηρών αντιτρομοκρατικών μέτρων στον τουρισμό	194
5.1.108. Επίδραση οικονομικής κρίσης στον τουρισμό της Ελλάδας	194

5.1.109.	Επίδραση έξαρσης επιδημιών στον τουρισμό της Ελλάδας	195
5.1.110.	Επίδραση φυσικών καταστροφών στον τουρισμό της Ελλάδας	195
5.1.111.	Επίδραση μαζικών εξεγέρσεων στον τουρισμό της Ελλάδας	196
5.1.112.	Επίδραση έξαρσης εγκληματικότητας στον τουρισμό της Ελλάδας	196
5.1.113.	Τουριστική ανάπτυξη και σύγκληση κρατών	197
5.1.114.	Τουριστική ανάπτυξη και σύγκληση πολιτισμών	197
5.1.115.	Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της τρομοκρατίας	198
5.1.116.	Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη συγκρούσεων.	198
5.1.117.	Τουριστική ανάπτυξη και αειφορική ανάπτυξη	199
5.1.118.	Τουριστική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος	199
5.1.119.	Τουριστική δραστηριότητα και οικονομική ανάπτυξη	200
5.1.120.	Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της φτώχειας	200
5.1.121.	Τουριστική ανάπτυξη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας	201
5.2. Ομαδοποίηση παραγόντων		202
5.2.1.	Παραγοντική ανάλυση και ομαδοποίηση αρνητικών παραγόντων	202
5.2.2.	Ομαδοποίηση Θετικών Παραγόντων	206
5.3 Συγκριτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση ανά ενότητα ερωτήσεων		207
5.3.1.	Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης για ταξίδια	207
5.3.2.	Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης	207

5.3.3. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών ασύμμετρων παραγόντων	208
5.3.4. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών ασύμμετρων παραγόντων	209
5.3.5. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	210
5.3.6. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	210
5.3.7. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	211
5.3.8. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	212
5.3.9. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών παραγόντων	213
5.3.10. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών	214
5.3.11. Ιεράρχηση ομάδων αρνητικών παραγόντων	214
5.3.12. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων κάθε ομάδας	215
5.3.13. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας	216
5.3.14. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση των θετικών παραγόντων ασφάλειας	216
5.3.15. Συγκριτικά αποτελέσματα λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	217
5.3.16. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	218
5.3.17. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου	218
5.3.18. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου	220

5.3.19. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα πολιτικά γεγονότα	221
5.3.20. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των πολιτικών παραγόντων	221
5.3.21. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών	222
5.3.22. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών	223
5.3.23. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	224
5.3.24. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που ενσωματώνονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	224
5.3.25. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	225
5.3.26. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που ενσωματώνονται στην ομάδα των κοινωνικών/οικονομικών παραγόντων	226
5.3.27. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα	227
5.3.28. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα	228
5.3.29. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια	228
5.3.30. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια	229

5.4 Συζήτηση στα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας με εργαζόμενους στον κλάδο των ξενοδοχείων	230
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ

6.1. Περιγραφικά αποτελέσματα ερωτηματολογίου	243
6.1.1. Φύλο	243
6.1.2. Ηλικία	243
6.1.3. Μορφωτικό επίπεδο	244
6.1.4. Συχνότητα ταξιδιών στη Ρόδο	244
6.1.5. Συνοδεία στο ταξίδι	244
6.1.6. Προγραμματισμός ταξιδιού	245
6.1.7. Ενημέρωση για πολιτικά θέματα στη Μεσόγειο	245
6.1.8. Ενημέρωση για οικολογικά θέματα της Μεσογείου	246
6.1.9. Ενημέρωση από την τηλεόραση	246
6.1.10. Ενημέρωση από τις εφημερίδες	247
6.1.11. Ενημέρωση από περιοδικά	247
6.1.12. Ενημέρωση από το Διαδίκτυο	248
6.1.13. Ενημέρωση από συζητήσεις με φίλους	248
6.1.14. Οι σεισμοί/ τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας	249
6.1.15. Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας	249
6.1.16. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας	250
6.1.17. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας	250
6.1.18. Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας	251
6.1.19. Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας	251

6.1.20.	Η τρομοκρατία ως αρνητικός παράγοντας	252
6.1.21.	Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας	252
6.1.22.	Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας	253
6.1.23.	Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας	253
6.1.24.	Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας	254
6.1.25.	Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας	254
6.1.26.	Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού	255
6.1.27.	Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας	256
6.1.28.	Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας	256
6.1.29.	Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας	257
6.1.30.	Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος ως αρνητικός παράγοντας	257
6.1.31.	Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού.	258
6.1.32.	Η αίσθηση της ασφάλειας ως θετικός παράγοντας.	258
6.1.33.	Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας	259
6.1.34.	Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας	259
6.1.35.	Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας	260
6.1.36.	Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας	260
6.1.37.	Η παράδοση φιλοξενίας ως θετικός παράγοντας	261
6.1.38.	Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας	261
6.1.39.	Οι συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως θετικός παράγοντας	262

6.1.40.	Προτίμηση επανάληψης ταξιδιού στη Ρόδο	262
6.1.41.	Επιθυμία επίσκεψης στην Ισπανία	263
6.1.42.	Επιθυμία επίσκεψης στην Ιταλία	263
6.1.43.	Επιθυμία επίσκεψης στην Τουρκία	264
6.1.44.	Επιθυμία επίσκεψης στο Λίβανο	264
6.1.45.	Επιθυμία επίσκεψης στην Ελλάδα	265
6.1.46.	Επιθυμία επίσκεψης στην Αίγυπτο	265
6.1.47.	Επιθυμία επίσκεψης στην Τυνησία	266
6.1.48.	Επιθυμία επίσκεψης στο Μαρόκο	266
6.1.49.	Επιθυμία επίσκεψης στην Κύπρο	266
6.1.50.	Επιθυμία επίσκεψης στο Ισραήλ	267
6.1.51.	Επιθυμία επίσκεψης στη Μάλτα	267
6.1.52.	Επιθυμία επίσκεψης στη Λιβύη	268
6.2.	Ομαδοποίηση αρνητικών και θετικών παραγόντων	268
6.2.1	Ομαδοποίηση αρνητικών παραγόντων	268
6.2.2	Ομαδοποίηση θετικών παραγόντων ασφάλειας και λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	271
6.3.	Συγκριτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση παραγόντων ανά ενότητα	273
6.3.1.	Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με τις πηγές ενημέρωσης	274
6.3.2.	Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	274
6.3.3.	Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	275
6.3.4.	Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων	276

6.3.5. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων	276
6.3.6. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	277
6.3.7. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	277
6.3.8 Ιεράρχηση των ομάδων αρνητικών παραγόντων	278
6.3.9. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων	278
6.3.10. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας	279
6.3.11. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας	280
6.3.12. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	280
6.3.13. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	281
6.3.14. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με την επιθυμία επίσκεψης σε κράτη της Μεσογείου	282
6.4. Συζήτηση στα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας με τουρίστες	282

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ

7.1. Δείγμα και ημερομηνία συνεντεύξεων	289
7.2. Αποτελέσματα στον άξονα: Επίδραση προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό.. Βαθμός σημαντικότητας	289
7.3. Αποτελέσματα στον άξονα: Η ασφάλεια ως παράγοντας τουριστικής ζήτησης σε σχέση με λοιπούς παράγοντες	292
7.4. Αποτελέσματα στον άξονα σχετικά με το διαχωρισμό επιπτώσεων των κρίσεων σε μακροχρόνιες και βραχυχρόνιες	295

7.5. Αποτελέσματα στον άξονα: Πιθανότητα εμφάνισης κρίσεων στην Ελλάδα	298
7.6. Αποτελέσματα στον άξονα: Είδος κρίσεων που απειλούν τον τουρισμό της Ελλάδας.	300
7.7. Αποτελέσματα στον άξονα: Ενέργειες και δράσεις για αντιμετώπιση των κρίσεων στον τουρισμό	302

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1. Γενικά	308
8.2. Πρώτος ερευνητικός άξονας. Γενικά συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση των παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό	309
8.3. Δεύτερος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για την επίδραση των αρνητικών και θετικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό	311
8.3.1 Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για την επίδραση των αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό	311
8.3.2 Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για την επίδραση των θετικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό	315
8.4. Τρίτος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για τις πηγές πληροφόρησης για τις επικρατούσες συνθήκες ασφάλειας στον τουριστικό προορισμό	315
8.5. Τέταρτος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα για τη σχέση ασφάλειας και τουρισμού στη Μεσόγειο γενικά και στην Ελλάδα ειδικότερα	316
8.5.1. Συμπεράσματα για το επίπεδο ασφάλειας των χωρών της Μεσογείου ως τουριστικών προορισμών.	317
8.5.2. Συμπεράσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν γεγονότα που επηρεάζουν αρνητικά την ασφάλεια της χώρας και έχουν επίπτωση στον τουρισμό	319

8.5.3. Συμπεράσματα σχετικά με το βαθμό επικινδυνότητας κάποιων γεγονότων σχετικών με την ασφάλεια και την επίπτωσή της στον τουρισμό	320
8.6. Πέμπτος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα στον ερευνητικό άξονα για την επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια	321
8.7. Προτάσεις	323
8.8. Προτάσεις για τη μελλοντική συνέχιση της έρευνας	325

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο που απευθύνεται σε Έλληνες που απασχολούνται σε ξενοδοχεία της Ρόδου	344
Ερωτηματολόγιο σε τουρίστες (αγγλικό)	353
Ερωτηματολόγιο σε τουρίστες (γαλλικό)	359
Ημι-δομημένες συνεντεύξεις	365
Συνέντευξη με διευθυντικό στέλεχος αρμόδιο σε θέματα ασφάλειας	367
Συνέντευξη με Υφυπουργό Τουρισμού	372
Συνέντευξη με διευθυντικό στέλεχος αρμόδιο σε θέματα τουρισμού	375
Παραγοντική ανάλυση	378

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

2.1. Βασικά τουριστικά μεγέθη χωρών της Μεσογείου	91
2.2. Αριθμός αφίξεων αλλοδαπών στο αεροδρόμιο Διαγόρας της Ρόδου	96

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

4.1. Δωμάτια σε ξενοδοχεία της Νήσου Ρόδου κατά κατηγορία (αστέρια)	133
4.2. Δωμάτια σε ξενοδοχεία της Νήσου Ρόδου	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΠΕΜΠΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1. Περιγραφικά αποτελέσματα		
5.1.1.	Φύλο	145
5.1.2.	Ηλικία	146
5.1.3.	Υπηκοότητα	146
5.1.4.	Οικογενειακή κατάσταση	146
5.1.5.	Μορφωτικό επίπεδο	147
5.1.6.	Επαγγελματική κατάσταση	147
5.1.7.	Συχνότητα ταξιδιών σε ένα χρόνο	148
5.1.8.	Ταξίδια για διακοπές	148
5.1.9.	Ταξίδια για εργασία	149
5.1.10.	Ταξίδια σε συγγενείς/ φίλους	149
5.1.11.	Πληροφορίες από ταξιδιωτικό γραφείο	150
5.1.12.	Πληροφορίες από φίλους/ συγγενείς	150
5.1.13.	Πληροφορίες από περιοδικά	151
5.1.14.	Πληροφορίες από εφημερίδες	151
5.1.15.	Πληροφορίες από διεθνή /τοπική τηλεόραση	152
5.1.16.	Πληροφορίες από το διαδίκτυο	152
5.1.17.	Προγραμματισμός ταξιδιού	153
5.1.18.	Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας	153
5.1.19.	Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	154
5.1.20.	Η απειλή του πολέμου ως αρνητικός παράγοντας	154
5.1.21.	Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας	154
5.1.22.	Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας	155
5.1.23.	Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας	155
5.1.24.	Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας	156
5.1.25.	Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας	156
5.1.26.	Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας	157
5.1.27.	Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας	157
5.1.28.	Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας	158
5.1.29.	Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας	158
5.1.30.	Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας	159

5.1.31.	Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας	159
5.1.32.	Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας	159
5.1.33.	Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας	160
5.1.34.	Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας	160
5.1.35.	Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας	161
5.1.36.	Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας	161
5.1.37.	Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας	162
5.1.38.	Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας	162
5.1.39.	Η διαφορετική κουλτούρα ως αρνητικός παράγοντας	163
5.1.40.	Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας	163
5.1.41.	Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας	164
5.1.42.	Οι σεισμοί /τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας	164
5.1.43.	Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας	165
5.1.44.	Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας	165
5.1.45.	Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας	166
5.1.46.	Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας	166
5.1.47.	Η ειρήνη στη χώρα υποδοχής ως θετικός παράγοντας	167
5.1.48.	Η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή ως θετικός παράγοντας	167
5.1.49.	Τα δημοκρατικά καθεστώτα ως θετικός παράγοντας	167
5.1.50.	Οι καλές τιμές ως θετικός παράγοντας	168
5.1.51.	Τα ιστορικά μνημεία /πολιτισμός ως θετικός παράγοντας	168
5.1.52.	Η φιλική συμπεριφορά ντόπιων ως θετικός παράγοντας	169
5.1.53.	Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας	169
5.1.54.	Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας	169
5.1.55.	Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας	170
5.1.56.	Τα φυσικά τοπία ως θετικός παράγοντας	170
5.1.57.	Επίπεδο ασφάλειας στην Ισπανία	171
5.1.58.	Επίπεδο ασφάλειας στην Ιταλία	171
5.1.59.	Επίπεδο ασφάλειας στην Τουρκία	171
5.1.60.	Επίπεδο ασφάλειας στο Λίβανο	172
5.1.61.	Επίπεδο ασφάλειας στην Ελλάδα	172
5.1.62.	Επίπεδο ασφάλειας στην Αίγυπτο	173
5.1.63.	Επίπεδο ασφάλειας στην Τυνησία	173
5.1.64.	Επίπεδο ασφάλειας στο Μαρόκο	173

5.1.65.	Επίπεδο ασφάλειας στην Κύπρο	174
5.1.66.	Επίπεδο ασφάλειας στο Ισραήλ	174
5.1.67.	Επίπεδο ασφάλειας στη Μάλτα	175
5.1.68.	Επίπεδο ασφάλειας στη Λιβύη	175
5.1.69.	Επίπεδο ασφάλειας στην Αλγερία	175
5.1.70.	Επίπεδο ασφάλειας στη Συρία	176
5.1.71.	Επίπεδο ασφάλειας στην Αλβανία	176
5.1.72.	Επίπεδο ασφάλειας στη Γαλλία	177
5.1.73.	Επίπεδο ασφάλειας στην Κροατία	177
5.1.74.	Επίπεδο ασφάλειας στη Σερβία	178
5.1.75.	Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα πόλεμος	178
5.1.76.	Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα απειλή πολέμου	179
5.1.77.	Πιθανότητα να συμβεί πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	179
5.1.78.	Πιθανότητα να επικρατήσει στην Ελλάδα πολιτική αστάθεια	180
5.1.79.	Πιθανότητα να ανατραπεί η δημοκρατία στην Ελλάδα	180
5.1.80.	Πιθανότητα να γίνουν ειρηνικές διαδηλώσεις στην Ελλάδα	181
5.1.81.	Πιθανότητα να γίνουν απεργίες στην Ελλάδα	181
5.1.82.	Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα γραφειοκρατικές δυσκολίες	182
5.1.83.	Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα αυστηρά αντιτρομοκρατικά μέτρα	182
5.1.84.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα μαζικές εξεγέρσεις	183
5.1.85.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις αυτοκτονίας	183
5.1.86.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις σε μη τουριστικές περιοχές	184
5.1.87.	Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες	184
5.1.88.	Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα δολοφονίες	185
5.1.89.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απαγωγές	185
5.1.90.	Πιθανότητα να δημιουργηθεί οικονομική κρίση	186
5.1.91.	Πιθανότητα να δημιουργηθεί κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	186
5.1.92.	Πιθανότητα να δημιουργηθεί φτώχεια στην Ελλάδα	187
5.1.93.	Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση της εγκληματικότητας	187
5.1.94.	Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα παιδεραστία	188
5.1.95.	Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση επιδημιών	188

5.1.96. Πιθανότητα να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας	189
5.1.97. Πιθανότητα να εκδηλωθούν στην Ελλάδα θρησκευτικές ιδιαιτερότητες	189
5.1.98. Πιθανότητα να δημιουργηθούν στην Ελλάδα κακές καιρικές συνθήκες	190
5.1.99. Πιθανότητα να γίνουν σειсмоί/ τσουνάμια	190
5.1.100. Πιθανότητα να εκδηλωθούν πυρκαγιές	191
5.1.101. Πιθανότητα να μολυνθεί η ατμόσφαιρα στην Ελλάδα	191
5.1.102. Πιθανότητα να μολυνθεί η θάλασσα στην Ελλάδα	192
5.1.103. Επίδραση του πολέμου στον τουρισμό της Ελλάδας	192
5.1.104. Επίδραση τρομοκρατικών ενεργειών στον τουρισμό της Ελλάδας	193
5.1.105. Επίδραση πολιτικής αστάθειας στον τουρισμό της Ελλάδας	193
5.1.106. Επίδραση πολέμου στην ευρύτερη περιοχή στον Τουρισμό της Ελλάδας	194
5.1.107. Επίδραση αυστηρών αντιτρομοκρατικών μέτρων στον τουρισμό της Ελλάδας	194
5.1.108. Επίδραση οικονομικής κρίσης στον τουρισμό της Ελλάδας	195
5.1.109. Επίδραση έξαρσης επιδημιών στον τουρισμό της Ελλάδας	195
5.1.110. Επίδραση φυσικών καταστροφών στον τουρισμό της Ελλάδας	196
5.1.111. Επίδραση μαζικών εξεγέρσεων στον τουρισμό της Ελλάδας	196
5.1.112. Επίδραση έξαρσης της εγκληματικότητας στον τουρισμό της Ελλάδας	197
5.1.113. Τουριστική ανάπτυξη και σύγκληση κρατών	197
5.1.114. Τουριστική ανάπτυξη και σύγκληση πολιτισμών	198
5.1.115. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη τρομοκρατίας	198
5.1.116. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη συγκρούσεων	199
5.1.117. Τουριστική ανάπτυξη και αειφορική ανάπτυξη	199
5.1.118. Τουριστική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος	200
5.1.119. Τουριστική δραστηριότητα και οικονομική ανάπτυξη	200
5.1.120. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της φτώχειας	201
5.1.121. Τουριστική ανάπτυξη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας	201

5.2. Ομαδοποίηση παραγόντων		
	5.2.1. Αρνητικοί παράγοντες στη διαδικασία της παραγοντικής ανάλυσης	202
	5.2.2. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach	202
	5.2.3. Ομαδοποιημένοι αρνητικοί παράγοντες	203
	5.2.4. Ομάδα ασύμμετρων παραγόντων	204
	5.2.5. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα ασύμμετρων παραγόντων	204
	5.2.6. Ομάδα φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	204
	5.2.7. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	204
	5.2.8. Ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων	205
	5.2.9. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων	205
	5.2.10. Ομάδα πολιτικών αρνητικών παραγόντων	205
	5.2.11. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα πολιτικών αρνητικών παραγόντων	205
5.2.2. Ομαδοποίηση θετικών παραγόντων		206
	5.2.12. Ομάδα θετικών παραγόντων ασφάλειας	206
	5.2.13. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach θετικών παραγόντων ασφάλειας	206
	5.2.14. Λοιποί θετικοί παράγοντες που επιδρούν στην τουριστική ζήτηση	206
	5.2.15. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων που επιδρούν στην τουριστική ζήτηση	206
5.3. Συγκριτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση ανά ενότητα ερωτήσεων		207
	5.3.1. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης	207
	5.3.2. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης για τα ταξίδια	208
	5.3.3. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών ασύμμετρων παραγόντων	209
	5.3.4. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα ασύμμετρων παραγόντων	209
	5.3.5. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	210

5.3.6. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	211
5.3.7. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	212
5.3.8. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	121
5.3.9. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών παραγόντων	213
5.3.10. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών παραγόντων	214
5.3.11. Ιεράρχηση ομάδων αρνητικών ομάδων	215
5.3.12. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων κάθε ομάδας	215
5.3.13. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα θετικών παραγόντων ασφάλειας	216
5.3.14. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα θετικών παραγόντων ασφάλειας	217
5.3.15. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	217
5.3.16. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	218
5.3.17. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου	219
5.3.18. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου	220
5.3.19. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα πολιτικά γεγονότα	221
5.3.20. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των πολιτικών παραγόντων	222
5.3.21. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών	223
5.3.22. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών	223

5.3.23. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	224
5.3.24. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	225
5.3.25. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων	226
5.3.26. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων	226
5.3.27. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα	227
5.3.28. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα	228
5.3.29. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια	229
5.3.30. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια	230

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ

6.1. Περιγραφικά αποτελέσματα ερωτηματολογίου	
6.1.1. Φύλο	243
6.1.2. Ηλικία	243
6.1.3. Μορφωτικό επίπεδο	244
6.1.4. Συχνότητα ταξιδιών	244
6.1.5. Συνοδεία στο ταξίδι	245
6.1.6. Προγραμματισμός ταξιδιού	245
6.1.7. Ενημέρωση για πολιτικά θέματα στη Μεσόγειο	246
6.1.8. Ενημέρωση για οικολογικά θέματα στη Μεσόγειο	246
6.1.9. Ενημέρωση από την τηλεόραση	247

6.1.10. Ενημέρωση από εφημερίδες	247
6.1.11. Ενημέρωση από περιοδικά	248
6.1.12. Ενημέρωση από το διαδίκτυο	248
6.1.13. Ενημέρωση από συζητήσεις με φίλους	249
6.1.14. Οι σεισμοί /τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	249
6.1.15. Οι φωτιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	250
6.1.16. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	250
6.1.17. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	251
6.1.18. Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	251
6.1.19. Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	252
6.1.20. Η τρομοκρατία ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	252
6.1.21. Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	253
6.1.22. Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	253
6.1.23. Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	254
6.1.24. Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	254
6.1.25. Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	255
6.1.26. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	255
6.1.27. Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	256
6.1.28. Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	256
6.1.29. Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	257
6.1.30. Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	257

6.1.31. Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	258
6.1.32. Η αίσθηση ασφάλειας ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	258
6.1.33. Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	259
6.1.34. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	259
6.1.35. Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	260
6.1.36. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	260
6.1.37. Η παράδοση φιλοξενίας ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	261
6.1.38. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	261
6.1.39. Οι συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	262
6.1.40. Προτίμηση επανάληψης ταξιδιού στη Ρόδο	262
6.1.41. Επιθυμία επίσκεψης στην Ισπανία	263
6.1.42. Επιθυμία επίσκεψης στην Ιταλία	263
6.1.43. Επιθυμία επίσκεψης στην Τουρκία	264
6.1.44. Επιθυμία επίσκεψης στο Λίβανο	264
6.1.45. Επιθυμία επίσκεψης στην Ελλάδα	265
6.1.46. Επιθυμία επίσκεψης στην Αίγυπτο	265
6.1.47. Επιθυμία επίσκεψης στην Τυνησία	266
6.1.48. Επιθυμία επίσκεψης στο Μαρόκο	266
6.1.49. Επιθυμία επίσκεψης στην Κύπρο	267
6.1.50. Επιθυμία επίσκεψης στο Ισραήλ	267
6.1.51. Επιθυμία επίσκεψης στη Μάλτα	268
6.1.52. Επιθυμία επίσκεψης στη Λιβύη	268
6.2. Ομαδοποίηση αρνητικών και θετικών παραγόντων	
6.2.1. Αριθμός αρνητικών παραγόντων	269
6.2.2. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach των αρνητικών παραγόντων	269
6.2.3. Ομάδα φυσικών αρνητικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	269

6.2.4. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach των φυσικών αρνητικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	270
6.2.5. Ομάδα οικονομικών και κοινωνικών αρνητικών παραγόντων	270
6.2.6. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα οικονομικών και κοινωνικών αρνητικών παραγόντων	270
6.2.7. Ομάδα πολιτικών και ασύμμετρων αρνητικών παραγόντων	270
6.2.8. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα πολιτικών και ασύμμετρων αρνητικών παραγόντων	271
6.2.9. Θετικοί παράγοντες	271
6.2.10. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach των θετικών παραγόντων	271
6.2.11. Παράγοντες ασφάλειας που επιδρούν θετικά	272
6.2.12. Λοιποί παράγοντες που επιδρούν θετικά στην τουριστική ζήτηση	272
6.2.13. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach για την ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	272
6.3. Συγκριτικά αποτελέσματα ομαδοποιημένων παραγόντων	
6.3.1. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με τις πηγές ενημέρωσης	273
6.3.2. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	274
6.3.3. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	275
6.3.4. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων	276
6.3.5. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων	276
6.3.6. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα αρνητικών οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων	277
6.3.7. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων	278
6.3.8. Ιεράρχηση των ομάδων αρνητικών παραγόντων	278
6.3.9. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων	279
6.3.10. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας	279
6.3.11. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας	280

	6.3.12. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	280
	6.3.13. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	281
	6.3.14. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με την επιθυμία επίσκεψης σε κράτη της Μεσογείου	282

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ

	7.1. Στοιχεία ερωτηθέντων	289
	7.2. Επίδραση προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό. Βαθμός σημαντικότητας	290
	7.3. Επίδραση προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό. Ιεράρχηση απαντήσεων	290
	7.4. Σύγκριση ασφάλειας σε σχέση με άλλους παράγοντες τουριστικής ζήτησης	293
	7.5. Σύγκριση ασφάλειας σε σχέση με άλλους παράγοντες τουριστικής ζήτησης. Ιεράρχηση απαντήσεων	293
	7.6. Μακροχρόνια και βραχυχρόνια επίδραση κρίσεων	296
	7.7. Μακροχρόνια και βραχυχρόνια επίδραση κρίσεων. Ιεράρχηση απαντήσεων	296
	7.8. Πιθανότητα εμφάνισης κρίσεων στην Ελλάδα	298
	7.9. Πιθανότητα εμφάνισης κρίσεων στην Ελλάδα. Ιεράρχηση απαντήσεων	299
	7.10. Επίδραση κρίσεων στον τουρισμό της Ελλάδας	301
	7.11. Επίδραση κρίσεων στον τουρισμό της Ελλάδας. Ιεράρχηση απαντήσεων	301
	7.12. Ενέργειες και δράσεις για την αντιμετώπιση των κρίσεων που επιδρούν στον τουρισμό	303
	7.13. Ενέργειες και δράσεις για την αντιμετώπιση των κρίσεων που επιδρούν στον τουρισμό. Ιεράρχηση απαντήσεων	304

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

	4.1. Δωμάτια σε ξενοδοχεία της Νήσου Ρόδου κατά κατηγορία (αστέρια)	133
	4.2. Δωμάτια σε ξενοδοχεία της Νήσου Ρόδου	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1. Περιγραφικά αποτελέσματα		
5.1.1.	Φύλο	145
5.1.2.	Ηλικία	146
5.1.3.	Υπηκοότητα	146
5.1.4.	Οικογενειακή κατάσταση	146
5.1.5.	Μορφωτικό επίπεδο	147
5.1.6.	Επαγγελματική κατάσταση	147
5.1.7.	Συχνότητα ταξιδιών σε ένα χρόνο	148
5.1.8.	Ταξίδια για διακοπές	148
5.1.9.	Ταξίδια για εργασία	149
5.1.10.	Ταξίδια σε συγγενείς/ φίλους	149
5.1.11.	Πληροφορίες από ταξιδιωτικό γραφείο	150
5.1.12.	Πληροφορίες από φίλους/ συγγενείς	150
5.1.13.	Πληροφορίες από περιοδικά	151
5.1.14.	Πληροφορίες από εφημερίδες	151
5.1.15.	Πληροφορίες από διεθνή /τοπική τηλεόραση	152
5.1.16.	Πληροφορίες από το διαδίκτυο	152
5.1.17.	Προγραμματισμός ταξιδιού	153
5.1.18.	Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας	153
5.1.19.	Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	154
5.1.20.	Η απειλή του πόλεμου ως αρνητικός παράγοντας	154
5.1.21.	Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας	154
5.1.22.	Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας	155
5.1.23.	Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας	155
5.1.24.	Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας	156
5.1.25.	Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας	156
5.1.26.	Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας	157
5.1.27.	Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας	157
5.1.28.	Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας	158

5.1.29. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας	158
5.1.30. Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας	159
5.1.31. Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας	159
5.1.32. Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας	159
5.1.33. Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας	160
5.1.34. Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας	160
5.1.35. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας	161
5.1.36. Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας	161
5.1.37. Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας	162
5.1.38. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας	162
5.1.39. Η διαφορετική κουλτούρα ως αρνητικός παράγοντας	163
5.1.40. Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας	163
5.1.41. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας	164
5.1.42. Οι σεισμοί /τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας	164
5.1.43. Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας	165
5.1.44. Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας	165
5.1.45. Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας	166
5.1.46. Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας	166
5.1.47. Η ειρήνη στη χώρα υποδοχής ως θετικός παράγοντας	167
5.1.48. Η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή ως θετικός παράγοντας	167
5.1.49. Τα δημοκρατικά καθεστώτα ως θετικός παράγοντας	167
5.1.50. Οι καλές τιμές ως θετικός παράγοντας	168
5.1.51. Τα ιστορικά μνημεία /πολιτισμός ως θετικός παράγοντας	168
5.1.52. Η φιλική συμπεριφορά ντόπιων ως θετικός παράγοντας	169
5.1.53. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας	169
5.1.54. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας	169
5.1.55. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας	170
5.1.56. Τα φυσικά τοπία ως θετικός παράγοντας	170
5.1.57. Επίπεδο ασφάλειας στην Ισπανία	171
5.1.58. Επίπεδο ασφάλειας στην Ιταλία	171
5.1.59. Επίπεδο ασφάλειας στην Τουρκία	171
5.1.60. Επίπεδο ασφάλειας στο Λίβανο	172
5.1.61. Επίπεδο ασφάλειας στην Ελλάδα	172

5.1.62.	Επίπεδο ασφάλειας στην Αίγυπτο	173
5.1.63.	Επίπεδο ασφάλειας στην Τυνησία	173
5.1.64.	Επίπεδο ασφάλειας στο Μαρόκο	173
5.1.65.	Επίπεδο ασφάλειας στην Κύπρο	174
5.1.66.	Επίπεδο ασφάλειας στο Ισραήλ	174
5.1.67.	Επίπεδο ασφάλειας στη Μάλτα	175
5.1.68.	Επίπεδο ασφάλειας στη Λιβύη	175
5.1.69.	Επίπεδο ασφάλειας στην Αλγερία	175
5.1.70.	Επίπεδο ασφάλειας στη Συρία	176
5.1.71.	Επίπεδο ασφάλειας στην Αλβανία	176
5.1.72.	Επίπεδο ασφάλειας στη Γαλλία	177
5.1.73.	Επίπεδο ασφάλειας στην Κροατία	177
5.1.74.	Επίπεδο ασφάλειας στη Σερβία	178
5.1.75.	Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα πόλεμος	178
5.1.76.	Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα απειλή πολέμου	179
5.1.77.	Πιθανότητα να συμβεί πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	179
5.1.78.	Πιθανότητα να επικρατήσει στην Ελλάδα πολιτική αστάθεια	180
5.1.79.	Πιθανότητα να ανατραπεί η δημοκρατία στην Ελλάδα	180
5.1.80.	Πιθανότητα να γίνουν ειρηνικές διαδηλώσεις στην Ελλάδα	181
5.1.81.	Πιθανότητα να γίνουν απεργίες στην Ελλάδα	181
5.1.82.	Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα γραφειοκρατικές δυσκολίες	182
5.1.83.	Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα αυστηρά αντιτρομοκρατικά μέτρα	182
5.1.84.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα μαζικές εξεγέρσεις	183
5.1.85.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις αυτοκτονίας	183
5.1.86.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις σε μη τουριστικές περιοχές	184
5.1.87.	Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες	184
5.1.88.	Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα δολοφονίες	185
5.1.89.	Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απαγωγές	185
5.1.90.	Πιθανότητα να δημιουργηθεί οικονομική κρίση	186
5.1.91.	Πιθανότητα να δημιουργηθεί κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	186
5.1.92.	Πιθανότητα να δημιουργηθεί φτώχεια στην Ελλάδα	187

5.1.93.	Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση της εγκληματικότητας	187
5.1.94.	Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα παιδερασσία	188
5.1.95.	Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση επιδημιών	188
5.1.96.	Πιθανότητα να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας	189
5.1.97.	Πιθανότητα να εκδηλωθούν στην Ελλάδα θρησκευτικές ιδιαιτερότητες	189
5.1.98.	Πιθανότητα να δημιουργηθούν στην Ελλάδα κακές καιρικές συνθήκες	190
5.1.99.	Πιθανότητα να γίνουν σεισμοί/ τσουνάμια	190
5.1.100.	Πιθανότητα να εκδηλωθούν πυρκαγιές	191
5.1.101.	Πιθανότητα να μολυνθεί η ατμόσφαιρα στην Ελλάδα	191
5.1.102.	Πιθανότητα να μολυνθεί η θάλασσα στην Ελλάδα	192
5.1.103.	Επίδραση του πολέμου στον τουρισμό της Ελλάδας	192
5.1.104.	Επίδραση τρομοκρατικών ενεργειών στον τουρισμό της Ελλάδας	193
5.1.105.	Επίδραση πολιτικής αστάθειας στον τουρισμό της Ελλάδας	193
5.1.106.	Επίδραση πολέμου στην ευρύτερη περιοχή στον Τουρισμό της Ελλάδας	194
5.1.107.	Επίδραση αυστηρών αντιτρομοκρατικών μέτρων στον τουρισμό της Ελλάδας	194
5.1.108.	Επίδραση οικονομικής κρίσης στον τουρισμό της Ελλάδας	195
5.1.109.	Επίδραση έξαρσης επιδημιών στον τουρισμό της Ελλάδας	195
5.1.110.	Επίδραση φυσικών καταστροφών στον τουρισμό της Ελλάδας	196
5.1.111.	Επίδραση μαζικών εξεγέρσεων στον τουρισμό της Ελλάδας	196
5.1.112.	Επίδραση έξαρσης της εγκληματικότητας στον τουρισμό της Ελλάδας	197
5.1.113.	Τουριστική ανάπτυξη και σύγκληση κρατών	197
5.1.114.	Τουριστική ανάπτυξη και σύγκληση πολιτισμών	198
5.1.115.	Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη τρομοκρατίας	198
5.1.116.	Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη συγκρούσεων	199
5.1.117.	Τουριστική ανάπτυξη και αειφορική ανάπτυξη	199
5.1.118.	Τουριστική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος	200
5.1.119.	Τουριστική δραστηριότητα και οικονομική ανάπτυξη	200

	5.1.120. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της φτώχειας	201
	5.1.121. Τουριστική ανάπτυξη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας	201
5.3. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης		
	5.3.1. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης	207
	5.3.2. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης για τα ταξίδια	208
	5.3.3. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών ασύμμετρων παραγόντων	208
	5.3.4. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα ασύμμετρων παραγόντων	209
	5.3.5. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	210
	5.3.6. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	211
	5.3.7. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	211
	5.3.8. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων	212
	5.3.9. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών παραγόντων	213
	5.3.10. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών παραγόντων	214
	5.3.11. Ιεράρχηση ομάδων αρνητικών ομάδων	215
	5.3.12. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων κάθε ομάδας	215
	5.3.13. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα θετικών παραγόντων ασφάλειας	216
	5.3.14. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα θετικών παραγόντων ασφάλειας	217
	5.3.15. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	217
	5.3.16. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	218
	5.3.17. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου	219

5.3.18. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου	220
5.3.19. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα πολιτικά γεγονότα	221
5.3.20. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των πολιτικών παραγόντων	222
5.3.21. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών	222
5.3.22. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών	223
5.3.23. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	224
5.3.24. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	225
5.3.25. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων	225
5.3.26. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων	226
5.3.27. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα	227
5.3.28. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα	228
5.3.29. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια	229
5.3.30. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια	230

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ

6.1. Περιγραφικά αποτελέσματα ερωτηματολογίου	
6.1.1. Φύλο	243
6.1.2. Ηλικία	243
6.1.3. Μορφωτικό επίπεδο	244
6.1.4. Συχνότητα ταξιδιών	244
6.1.5. Συνοδεία στο ταξίδι	245
6.1.6. Προγραμματισμός ταξιδιού	245
6.1.7. Ενημέρωση για πολιτικά θέματα στη Μεσόγειο	246
6.1.8. Ενημέρωση για οικολογικά θέματα στη Μεσόγειο	246
6.1.9. Ενημέρωση από την τηλεόραση	247
6.1.10. Ενημέρωση από εφημερίδες	247
6.1.11. Ενημέρωση από περιοδικά	248
6.1.12. Ενημέρωση από το διαδίκτυο	248
6.1.13. Ενημέρωση από συζητήσεις με φίλους	249
6.1.14. Οι σεισμοί /τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	249
6.1.15. Οι φωτιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	250
6.1.16. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	250
6.1.17. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	251
6.1.18. Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	251
6.1.19. Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	252
6.1.20. Η τρομοκρατία ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	252
6.1.21. Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	253
6.1.22. Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	253
6.1.23. Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	254
6.1.24. Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	254
6.1.25. Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	255

6.1.26. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	255
6.1.27. Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	256
6.1.28. Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	256
6.1.29. Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	257
6.1.30. Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	257
6.1.31. Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	258
6.1.32. Η αίσθηση ασφάλειας ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	258
6.1.33. Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	259
6.1.34. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	259
6.1.35. Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	260
6.1.36. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	260
6.1.37. Η παράδοση φιλοξενίας ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	261
6.1.38. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	261
6.1.39. Οι συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	262
6.1.40. Προτίμηση επανάληψης ταξιδιού στη Ρόδο	262
6.1.41. Επιθυμία επίσκεψης στην Ισπανία	263
6.1.42. Επιθυμία επίσκεψης στην Ιταλία	263
6.1.43. Επιθυμία επίσκεψης στην Τουρκία	264
6.1.44. Επιθυμία επίσκεψης στο Λίβανο	264
6.1.45. Επιθυμία επίσκεψης στην Ελλάδα	265
6.1.46. Επιθυμία επίσκεψης στην Αίγυπτο	265
6.1.47. Επιθυμία επίσκεψης στην Τυνησία	266
6.1.48. Επιθυμία επίσκεψης στο Μαρόκο	266
6.1.49. Επιθυμία επίσκεψης στην Κύπρο	267
6.1.50. Επιθυμία επίσκεψης στο Ισραήλ	267

6.1.51. Επιθυμία επίσκεψης στη Μάλτα	268
6.1.52. Επιθυμία επίσκεψης στη Λιβύη	268
6.3. Συγκριτικά αποτελέσματα ομαδοποιημένων παραγόντων	
6.3.1. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με τις πηγές ενημέρωσης	273
6.3.2. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	274
6.3.3. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας	275
6.3.4. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων	275
6.3.5. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων	276
6.3.6. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα αρνητικών οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων	277
6.3.7. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων	278
6.3.8. Ιεράρχηση των ομάδων αρνητικών παραγόντων	278
6.3.9. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων	279
6.3.10. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας	279
6.3.11. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας	280
6.3.12. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	280
6.3.13. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης	281
6.3.14. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με την επιθυμία επίσκεψης σε κράτη της Μεσογείου	282

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ι.Τ.Ε.Π.	Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ξ.Ε.Ε.	Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας
Ο.Α.Σ.Ε	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Μ.Κ.	Όπλα Μαζικής Καταστροφής
Π.Ο.Τ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
Σ.Ε.Τ.Ε.	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
Α.Ι.Δ.Σ.	Acquired Immune Deficiency Syndrome
D.M.O.	Destination Management Organization
N.A.T.O.	North Atlantic Treaty Organization
S.A.R.S.	Severe Acute Respiratory Syndrome
S.P.S.S.	Statistical Package for the Social Sciences
T.T.C.I.	Travel and Tourism Competitiveness Index
U.N.I.C.E.F.	United Nations International Children's Emergency Fund
W.T.O.	World Travel Organization

Σύνοψη

Η μελέτη αυτή έχει στόχο να συνδέσει το ζήτημα της ασφάλειας με το φαινόμενο του τουρισμού και να διερευνήσει θεωρητικά και εμπειρικά αν οι πολιτικό-στρατιωτικές, οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές ή ασύμμετρες κρίσεις επηρεάζουν την επιλογή τουριστικού προορισμού.

Στο πρώτο μέρος που είναι θεωρητικό εξετάζεται ολιστικά η σύγχρονη, πολύπλοκη και ανθρωποκεντρική έννοια της ασφάλειας όπως έχει προσδιοριστεί στο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον. Τονίζεται ότι οι σύγχρονοι κίνδυνοι δεν αφορούν μόνο πολιτικό-στρατιωτικά γεγονότα αλλά περιλαμβάνουν ασύμμετρες απειλές τρομοκρατικών οργανώσεων, γεωφυσικές ή περιβαλλοντικές καταστροφές, οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις. Στη συνέχεια εξετάζεται το φαινόμενο του τουρισμού με βαθιές οικονομικές, κοινωνικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στο τοπικό, εθνικό και διεθνές περιβάλλον. Σε τρίτο στάδιο παρουσιάζεται μια εικόνα εξάρτησης του τουρισμού από τις παραδοσιακές και σύγχρονες κρίσεις ασφάλειας. Τονίζεται ότι οι ένοπλες συγκρούσεις, τα τρομοκρατικά χτυπήματα, οι θανατηφόρες ασθένειες, οι περιβαλλοντικές καταστροφές αλλά και οι οικονομικές κρίσεις επηρεάζουν αρνητικά την τουριστική δραστηριότητα. Επίσης επισημαίνεται ο καθοριστικός ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση των απόψεων για την επικινδυνότητα των απειλών. Το θεωρητικό μέρος κλείνει με επικέντρωση στο χώρο της Μεσογείου που παραδοσιακά αποτελεί τον σημαντικότερο τουριστικό προορισμό. Η εργασία υιοθετεί την υπόθεση ότι, παρά τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές διαφορές που παρουσιάζουν μεταξύ τους οι μεσογειακές χώρες, τα βασικά χαρακτηριστικά του τουρισμού στις χώρες αυτές παρουσιάζουν σχετική ομοιογένεια. Αυτό επιτρέπει την διερεύνηση της επίδρασης της ασφάλειας στον τουρισμό μέσα από μελέτες περίπτωσης. Στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε, ως μελέτη περίπτωσης, το νησί της Ρόδου, ένα νησί του οποίου η οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό και κλυδωνίζεται σοβαρά όταν ο τουρισμός απειλείται.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας εκπονείται μια εμπειρική έρευνα που κινείται σε τρεις άξονες: (α) εξετάζει τις απόψεις και τις αντιλήψεις τουριστών που περνούν τις διακοπές τους στο νησί της Ρόδου, για τη διασύνδεση της ασφάλειας με την απόφασή τους να επιλέξουν τουριστικό προορισμό, (β) προσεγγίζει Έλληνες που απασχολούνται σε ξενοδοχεία του νησιού ανιχνεύοντας τις δικές τους απόψεις και (γ) διερευνά τις απόψεις ειδικών σε θέματα ασφάλειας και τουρισμού. Στόχος της πολυ-μεθοδικής έρευνας είναι να διερευνήσει, από τρεις διαφορετικές οπτικές, αν και σε ποιο βαθμό τα προβλήματα ασφάλειας γενικά και εξειδικευμένα κατά επί μέρους

συνιστώσες, επηρεάζουν την απόφαση των τουριστών στην επιλογή τουριστικού προορισμού και με ποιο τρόπο ιεραρχούν τους κινδύνους.

Τα συμπεράσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι συνθήκες ασφάλειας και η ενημέρωση γύρω από αυτές επηρεάζουν την απόφαση για ταξίδι, άρα και την τουριστική ζήτηση ενός προορισμού. Η ιεράρχηση των κινδύνων είναι σαφής και σε γενικές γραμμές οι απόψεις των τριών ομάδων-στόχων συγκλίνουν στο ότι ο πόλεμος και οι ασύμμετρες απειλές βρίσκονται στην πρώτη και τη δεύτερη θέση όσον αφορά την επίδρασή τους στην τουριστική ζήτηση, με τις επιδημίες στην τρίτη θέση. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι οι επαναλαμβανόμενες και οι μόνιμες απειλές, ακόμα και αν μεμονωμένα δεν είναι σοβαρές, επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση, σε αντίθεση με αυτές που συμβαίνουν μια φορά οι οποίες δημιουργούν μεν μεγάλη αναστάτωση στην τουριστική ζήτηση αλλά για σχετικά μικρά διαστήματα, που δεν διαρκούν περισσότερο από ένα έτος. Με βάση τα αποτελέσματα αυτά διαμορφώνεται ένα πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο η εκτίμηση της ασφάλειας ως προσδιοριστικού παράγοντα της τουριστικής ζήτησης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τόσο την ένταση της απειλής όσο και τη συχνότητα εμφάνισης των φαινομένων.

Η εργασία κλείνει με την πρόταση ότι οι υπεύθυνοι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα θέματα ασφάλειας και να δραστηριοποιούνται με ετοιμότητα, ευελιξία, σωστή πληροφόρηση, συνεργασία για τη σωστή διαχείριση των σύγχρονων πολιτικών, περιβαλλοντικών, οικονομικό-κοινωνικών και ασύμμετρων κρίσεων.

Λέξεις κλειδιά: Διεθνής ασφάλεια, ασύμμετρες απειλές, τουρισμός, τουριστική ζήτηση, κρίσεις και απειλές.

Η Υπόθεση Εργασίας και οι ερευνητικοί άξονες

Η ανάπτυξη του τουρισμού σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από τις αποφάσεις που παίρνουν οι εν δυνάμει τουρίστες σε μια συγκεκριμένη στιγμή όταν προγραμματίζουν τις διακοπές τους. Οι εν δυνάμει τουρίστες λαμβάνουν υπόψη τους μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι διαμορφώνουν την τουριστική ζήτηση. Ανάμεσα στους παράγοντες αυτούς εντάσσονται και οι συνθήκες ασφάλειας που κατά τη γνώμη τους ενδέχεται να επηρεάσουν τη διαδρομή τους προς ένα ξένο τόπο και την προσωρινή διαμονή τους στον τόπο αυτό. Στις αποφάσεις τους αυτές επηρεάζονται, μεταξύ άλλων, και από την πληροφόρηση που αντλούν από τα μέσα ενημέρωσης και την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της εποχής.

Οι παράγοντες ασφάλειας που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με τις εξελίξεις και τις διαφοροποιήσεις στο χώρο του τουρισμού μπορεί να είναι πολιτικοί, φυσικοί-περιβαλλοντικοί, κοινωνικοί-πολιτισμικοί. Καθένας από αυτούς μπορεί να συμβάλλει, περισσότερο ή λιγότερο στην επιλογή προορισμού. Οι εν δυνάμει τουρίστες μπαίνουν σε μια διαδικασία ιεράρχησης των παραγόντων ασφάλειας θεωρώντας ότι κάποιος απ' αυτούς είναι πιο άμεσος και πιο δραστικός από κάποιους άλλους που είναι έως και αμελητέοι. Στο πλαίσιο αυτό διαμορφώνονται οι ερευνητικοί άξονες της εργασία που είναι οι εξής:

1. Παράγοντες ασφάλειας που επηρεάζουν τον τουρισμό: Ποιοι από τους παράγοντες στους οποίους αναλύεται η σύγχρονη έννοια της ασφάλειας επηρεάζουν (αρνητικά και θετικά) την απόφαση επιλογής τουριστικού προορισμού;
2. Βαθμός επίδρασης των επί μέρους παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό: Σε ποιο βαθμό οι παράγοντες στους οποίους αναλύεται η σύγχρονη έννοια της ασφάλειας επηρεάζουν την απόφαση των τουριστών; Μπορεί να προκύψει ομαδοποίηση και ιεράρχηση των παραγόντων που επηρεάζουν την επιλογή ενός τουριστικού προορισμού;
3. Πηγές πληροφόρησης των τουριστών για τις συνθήκες ασφάλειας: Όταν οι άνθρωποι αποφασίζουν να ταξιδέψουν για διακοπές ενημερώνονται και με ποιο τρόπο, για τις επικρατούσες συνθήκες ασφάλειας στον τουριστικό προορισμό που επιλέγουν; Επηρεάζουν τα ΜΜΕ την απόφαση του ταξιδιού και σε ποιο βαθμό;
4. Ασφάλεια της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού στο πλαίσιο της Μεσογείου: Θεωρείται ασφαλής προορισμός η Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες χώρες της Μεσογείου και σε ποιο βαθμό; Πόσο κινδυνεύει ο τουρισμός στην Ελλάδα από

τους επί μέρους παράγοντες στους οποίους αναλύεται η σύγχρονη έννοια της ασφάλειας και ποια η πιθανότητα να συμβούν γεγονότα οφειλόμενα στους παράγοντες αυτούς; Πόσο αρνητικές είναι οι επιπτώσεις στο ελληνικό τουρισμό αν συμβούν τέτοια γεγονότα;

5. Επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια: Επηρεάζει ο τουρισμός τις συνθήκες ασφάλειας και σε ποιο βαθμό.

Οι άξονες αυτοί αποτελούν αντικείμενο τόσο των ποσοτικών ερευνών (σε απασχολούμενους και τουρίστες) όσο και της ποιοτικής έρευνας.

Δομή και οργάνωση της εργασίας

Η παρούσα μελέτη αποτελείται από δύο μεγάλες ενότητες, τη θεωρητική και την ερευνητική. Η θεωρητική ενότητα στηρίζεται σε δευτερογενείς πηγές πληροφόρησης, παραθέτει την υπάρχουσα βιβλιογραφία και κυρίως τις σχετικές με το θέμα μελέτες σταδιακά 'ξεδιπλώνει' την προβληματική της εργασίας που είναι η σχέση της ασφάλειας με τον τουρισμό σε σχέση αιτίου - αιτιατού. Η εμπειρική ενότητα αναφέρεται στη μεθοδολογία της έρευνας και στα αποτελέσματα που προέκυψαν από την στατιστική ανάλυση της. Η εργασία καταλήγει σε μια σειρά συμπερασμάτων και στη διατύπωση προτάσεων σχετικών με το ζήτημα της επίδρασης της ασφάλειας στον τουρισμό. Ειδικότερα, η εργασία κατά κεφάλαιο έχει ως εξής:

Θεωρητική Επισκόπηση

Στο Κεφάλαιο 1, η μελέτη προσεγγίζει την έννοια της ασφάλειας έτσι όπως διαμορφώνεται στο διακρατικό περιβάλλον του μετα-ψυχροπολεμικού συστήματος. Η μελέτη επιχειρεί να υπογραμμίσει τη σύγχρονη άποψη για το περιεχόμενο της διεθνούς ασφάλειας που δεν έχει αποκλειστικά πολιτικό- στρατιωτικό χαρακτήρα, αλλά περιλαμβάνει ευρύτερες ασύμμετρες, οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές καταστάσεις. Στη βάση αυτής της προσέγγισης, η εργασία επιδιώκει να εξετάσει τα φαινόμενα που τείνουν να ανατρέψουν τις ομαλές εξελίξεις και τα οποία λειτουργούν ως κίνδυνοι και σύγχρονες απειλές απέναντι στην επιθυμητή παγκόσμια ισορροπία και ειρήνη.

Το Κεφάλαιο 2, προσεγγίζει το φαινόμενο του τουρισμού με βαθιές οικονομικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικές επιπτώσεις στο τοπικό, περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον. Η εργασία επιδιώκει να τονίσει τον οικουμενικό χαρακτήρα των τουριστικών δραστηριοτήτων. Εξετάζονται οι παράγοντες που διαμορφώνουν την

τουριστική προσφορά και ζήτηση καθώς και πολιτικές συνθήκες που στηρίζουν την τουριστική δράση.

Στο ίδιο κεφάλαιο, η έρευνα εστιάζεται στο χώρο της Μεσογείου. Παρά τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές διαφορές που παρουσιάζουν τα κράτη της Μεσογείου, η περιοχή αυτή μπορεί να θεωρηθεί μια ενιαία τουριστική ζώνη η οποία μάλιστα στο σύνολό της αποτελεί τον κυριότερο παγκόσμιο τουριστικό προορισμό. Παράδειγμα μεσογειακού τουριστικού προορισμού αποτελούν οι τουριστικοί προορισμοί της Ελλάδας. Στο πλαίσιο του ελληνικού τουρισμού, η εργασία εστιάζει στο νησί της Ρόδου, ένα διεθνή τουριστικό προορισμό, που κάθε χρόνο δέχεται μεγάλους αριθμούς τουριστών, από τους οποίους εξαρτάται η οικονομική της βιωσιμότητα.

Στο Κεφάλαιο 3, παρουσιάζεται η επίδραση των κρίσεων και των απειλών που διαταράσσουν την ομαλή τουριστική δραστηριότητα. Εξετάζονται οι επιπτώσεις στον τουρισμό που προέκυψαν από συγκεκριμένες πολιτικό-στρατιωτικές, οικονομικό-κοινωνικές, περιβαλλοντικές και ασύμμετρες απειλές και οι έρευνες που έχουν γίνει με αυτό το αντικείμενο. Επίσης αναφέρεται ο καθοριστικός ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης κατά τη διάρκεια μιας κρίσης. Στο πλαίσιο αυτό διατυπώνεται η βασική υπόθεση ότι η ασφάλεια, όπως προσδιορίζεται στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον, επηρεάζει άμεσα και έμμεσα τον τουρισμό, καθώς επιδρά είτε στην απόφαση του ταξιδιού γενικά είτε στις προτιμήσεις των τουριστών για ένα συγκεκριμένο μέρος.

Το κεφάλαιο τελειώνει με τη διατύπωση του κεντρικού προβληματισμού που αφορά σε ποιο βαθμό η ασφάλεια επηρεάζει την τουριστική ζήτηση. Ο κεντρικός αυτός προβληματισμός αναλύεται σε μια σειρά ερευνητικών ερωτημάτων στους ακόλουθους άξονες:

- Σε ποιο βαθμό ο τουρισμός επηρεάζεται από τις συνθήκες ασφάλειας;
- Ποιοι από τους παράγοντες που συνθέτουν την ασφάλεια επηρεάζουν καθοριστικά την τουριστική ζήτηση;
- Από ποιες πηγές διαμορφώνεται η κοινή γνώμη για την ασφάλεια ενός προορισμού;

Εμπειρική Διερεύνηση

Στο Κεφάλαιο 4, σχεδιάζεται η έρευνα στα πλαίσια των παραπάνω ερευνητικών αξόνων. Δίνονται πληροφορίες για την μεθοδολογία της έρευνας, δηλαδή για τις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή, την επεξεργασία και την ανάλυση των στοιχείων της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας. Επισημαίνονται οι λόγοι για τους

οποίους χρειάζεται να γίνει εφαρμογή πολλαπλών μεθόδων εμπειρικής προσέγγισης και στο πλαίσιο αυτό η εφαρμογή στη μελέτη πολυμεθοδικής προσέγγισης –με ποσοτική και ποιοτική έρευνα. Ακόμα αναφέρεται η αναγκαιότητα συγκέντρωσης στοιχείων από διαφορετικές ομάδες εμπλεκομένων στον τουρισμό και η επιλογή να υλοποιηθεί η έρευνα σε τρεις ομάδες –τουρίστες, απασχολούμενους στον τουρισμό και ειδικούς. Για κάθε μια από αυτές τις ομάδες αναφέρονται οι ερευνητικοί άξονες και τα αντίστοιχα ερευνητικά εργαλεία (δύο ερωτηματολόγια και ένα δελτίο ημιδομημένης συνέντευξης). Τέλος γίνεται αναφορά στον τρόπο επεξεργασίας των απαντήσεων, η οποία περιλαμβάνει περιγραφική ανάλυση και παραγοντική ανάλυση για τις ποσοτικές έρευνες και ανάλυση περιεχομένου για την ποιοτική.

Στα κεφάλαια 5, 6 και 7 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα αντίστοιχα από τις τρεις έρευνες – σε απασχολούμενους, τουρίστες, και ειδικούς. Στο κεφάλαιο 5 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν από τους απασχολούμενους στον τουρισμό. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται τα περιγραφικά αποτελέσματα και τα αποτελέσματα από την παραγοντική στατιστική ανάλυση, και, βάσει αυτών, επιχειρείται μια συγκριτική ιεράρχηση των σπουδαιότερων παραγόντων ασφάλειας, σύμφωνα με τις απόψεις των απασχολούμενων στον τουρισμό. Επίσης προκύπτουν στοιχεία για την πιθανότητα εμφάνισης αρνητικών γεγονότων στην Ελλάδα και την επίδραση τους στον τουρισμό.

Στο κεφάλαιο 6, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν από την έρευνα με τουρίστες. Όπως και για τους απασχολούμενους, παρουσιάζονται τα περιγραφικά αποτελέσματα και τα αποτελέσματα από την στατιστική ανάλυση, και, βάσει αυτών, επιχειρείται μια συγκριτική ιεράρχηση των σπουδαιότερων παραγόντων ασφάλειας, σύμφωνα με τις απόψεις των τουριστών.

Το Κεφάλαιο 7, αναφέρεται στην επεξεργασία των στοιχείων που προέκυψαν από την ποιοτική έρευνα που έγινε με συνεντεύξεις προς τους ειδικούς της ασφάλειας και του τουρισμού. Μέσω αυτής της έρευνας επιδιώχθηκε αφενός η επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τις δύο παραπάνω έρευνες αφετέρου η διευκρίνιση κάποιων επί πλέον στοιχείων που αφορούν ειδικά την ασφάλεια στην Ελλάδα και την επίδραση στον τουρισμό. Ενδεικτικά τέτοια επί πλέον στοιχεία είναι: (α) η διάρκεια της επίδρασης κάποιων γεγονότων στην κρίση – κάτι που δεν προέκυπτε από την ποσοτική έρευνα και (β) ποιοι μπορεί να είναι οι βασικοί άξονες μιας στρατηγικής για αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών στον τουρισμό από γεγονότα που έχουν σχέση με την ασφάλεια.

Στο κεφάλαιο 8, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που έχουν προκύψει και οι προτάσεις για την αντιμετώπιση κρίσεων στον τουρισμό.

Πρωτοτυπία της μελέτης

Το θέμα της επίδρασης της ασφάλειας στον τουρισμό έχει μεν μελετηθεί αλλά όχι ευρέως. Η έλλειψη μελετών αποτελεί κοινή διαπίστωση σε πολλές από τις πρόσφατα δημοσιευμένες εργασίες (ενδεικτικά βλ. Taschi & Boylu, 2010:181). Για την Ελλάδα είναι πολύ περιορισμένος ο αριθμός των μελετών που ασχολούνται αποκλειστικά με την επίδραση της ασφάλειας στον τουρισμό (ενδεικτικά βλ. Πατσουράτης, 2007). Επίσης, παρά το ότι η Ρόδος έχει διερευνηθεί ως μελέτη περίπτωσης για αρκετά θέματα που αφορούν γενικά στον τουρισμό, δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο διερεύνησης της σχέσης ανάμεσα στον τουρισμό και την ασφάλεια. Με αυτά τα δεδομένα, η παρούσα εργασία έρχεται να συμπληρώσει σε κάποια σημεία την υπάρχουσα βιβλιογραφία ως εξής.

Σε θεωρητικό επίπεδο

Οι ακαδημαϊκές έρευνες που εξετάζουν την επίδραση της ασφάλειας στον τουρισμό επικεντρώνονται κατά κανόνα σε συγκεκριμένα γεγονότα ή συγκεκριμένους κινδύνους αναφορικά με την ασφάλεια. Εξετάζουν για παράδειγμα την επίδραση μιας συγκεκριμένης τρομοκρατικής ενέργειας ή μιας περιβαλλοντικής καταστροφής ή μιας θανατηφόρας μολυσματικής ασθένειας ή της εγκληματικότητας σε ένα τουριστικό προορισμό. Η επίδραση της ασφαλείας στον τουρισμό στις μελέτες αυτές σταματά στην παράθεση των επιπτώσεων των μεμονωμένων συμβάντων ή απειλών ενώ σε όλες τονίζεται και η ανάγκη νέων ερευνών σε θέματα ασφάλειας και τουρισμού, γεγονός που καταδεικνύει ότι το θέμα της επίδρασης της ασφάλειας στον τουρισμό σε πολλά σημεία παραμένει ανοικτό.

Η παρούσα μελέτη, λειτουργώντας συμπληρωματικά, εξετάζει ολιστικά την επίδραση της ασφάλειας στη τουριστική ζήτηση, αναλύοντας την ασφάλεια στους επί μέρους παράγοντες που την προσδιορίζουν, σε δυο επίπεδα: Πρώτον σε επίπεδο ομάδων παραγόντων (πολιτικοί, περιβαλλοντικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί) και δεύτερον σε επίπεδο εξειδίκευσης των παραγόντων αυτών στις σύγχρονες παγκόσμιες προκλήσεις. Κατά τη διάρκεια της μελέτης δεν εντοπίστηκε ανάλογη δημοσιευμένη έρευνα στην ελληνική και τη διεθνή βιβλιογραφία η οποία να προσεγγίζει με τον τρόπο αυτόν το θέμα. Μια από τις λίγες έρευνες που υπάρχουν στο πεδίο αυτό είναι η μελέτη των Seddighi et al (2001) που εξετάζει όμως μια ομάδα παραγόντων – τους πολιτικούς. Για τα ελληνικά δεδομένα, η μελέτη του Πατσουράτη (2007) ασχολείται κυρίως με την επίδραση τριών συμβάντων (τρομοκρατικές ενέργειες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, άτυπη πνευμονία και πόλεμος στο Ιράκ 'κατά το 2003) στον

διεθνή και ελληνικό τουρισμό. Η πρωτοτυπία της παρούσας μελέτης είναι η διεύρυνση του φάσματος των παραγόντων ώστε να περιλάβει όλες τις κατηγορίες που περιέχονται στον σύγχρονο ορισμό της ασφάλειας.

Σε επίπεδο εμπειρικής διερεύνησης

Σε εμπειρικό επίπεδο η εργασία εξετάζει την εξάρτηση της τουριστικής ζήτησης ενός προορισμού από τους παράγοντες που διαμορφώνουν την ασφάλεια σε τρεις διαφορετικούς πληθυσμούς: (α) σε τουρίστες (β) σε απασχολούμενους στον κλάδο του τουρισμού και (γ) σε ειδικούς σε θέματα ασφάλειας και τουρισμού. Η ταυτόχρονη εξέταση των παραγόντων στις τρεις ομάδες διασφαλίζει την επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων και ερευνητικών ευρημάτων από τρεις διαφορετικές οπτικές και αποτελεί μια πρωτοτυπία της εργασίας για το θέμα αυτό. Μάλιστα αξίζει να αναφερθεί ότι η ανάγκη εξέτασης των διαφορετικών οπτικών αποτελεί πρόταση για περαιτέρω μελέτη σε ορισμένες εργασίες (π.χ. Chauhan 2007: 16).

Μια επί πλέον συμβολή της μελέτης είναι η πολυμεθοδολογική προσέγγιση η οποία επιχειρείται. Συγκεκριμένα για να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, στη μελέτη εφαρμόζεται συνδυασμός ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης. Η ποσοτική προσέγγιση εφαρμόζεται στις δυο ομάδες στόχους (τουρίστες και απασχολούμενους στον τουρισμό) που είναι πολυπληθείς, ενώ η ποιοτική στην ομάδα των ειδικών (που εκ των πραγμάτων είναι και ολιγάριθμη).

Μια πρωτοτυπία της μελέτης αποτελεί η προσπάθεια ομαδοποίησης και ιεράρχησης των παραγόντων ασφάλειας που επηρεάζουν τον τουρισμό. Στο θέμα αυτό η εφαρμογή παραγοντικής ανάλυσης κατά την επεξεργασία των ποσοτικών δεδομένων ήταν καθοριστικής σημασίας.

Μια ακόμα συμβολή η οποία προέκυψε κατά το σχεδιασμό της έρευνας είναι αυτή που αφορά τα εργαλεία προσέγγισης των ομάδων στόχων. Όπως φαίνεται στο σχετικό κεφάλαιο, στα πλαίσια της ποσοτικής έρευνας, γίνεται χρήση δύο δομημένων ερωτηματολογίων, το ένα αφορά τους τουρίστες και το άλλο τους απασχολούμενους στον τουρισμό. Τα ερωτηματολόγια ταυτίζονται ως προς τους ερευνητικούς άξονες αλλά διαφοροποιούνται σε ορισμένες από τις εξειδικευμένες ερευνητικές ερωτήσεις. Η αρχική πρόθεση ήταν να υπάρχει πλήρης ταύτιση των δυο ερωτηματολογίων. Ωστόσο, κατά τη συζήτηση με ξενοδόχους από τους οποίους ζητήθηκε άδεια για να διανεμηθεί το ερωτηματολόγιο των τουριστών, επισημάνθηκε η ανάγκη (α) το ερωτηματολόγιο να είναι μικρό σε έκταση και (β) να μην περιλαμβάνει ερωτήσεις οι οποίες θα μπορούσαν έστω και κατ' ελάχιστο να ανησυχήσουν τους τουρίστες. Στο πλαίσιο αυτό, το ερωτηματολόγιο των τουριστών κατέληξε να είναι μικρότερο και να παραλείπει 'επικίνδυνες' ερωτήσεις. Παρά το ότι αυτό από μια άποψη είναι μειονέκτημα,

θεωρούμε ότι αποτελεί μια συμβολή στο υπό μελέτη ερευνητικό πεδίο η διαπίστωση ότι οι διαφορετικές ομάδες στόχου, και συγκεκριμένα οι τουρίστες και οι απασχολούμενοι στον τουρισμό, δεν μπορούν να προσεγγιστούν με ακριβώς το ίδιο εργαλείο.

Σε επίπεδο αποτελεσμάτων

Η εργασία καταλήγει σε μια σειρά συμπερασμάτων, ορισμένα από τα οποία επιβεβαιώνουν αυτά της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και ορισμένα τα συμπληρώνουν. Από τα αποτελέσματα που επιβεβαιώνουν την υπάρχουσα βιβλιογραφία αξίζει να αναφερθεί η σπουδαιότητα της ασφάλειας γενικά, ως προσδιοριστικού παράγοντα της τουριστικής ζήτησης, και η σπουδαιότητα ορισμένων παραγόντων, όπως ο πόλεμος, οι ασύμμετρες απειλές και οι επιδημίες.

Οι προτάσεις που προκύπτουν τόσο από τη βιβλιογραφική επισκόπηση (δευτερογενείς πηγές πληροφόρησης) όσο και από την εμπειρική πολύ-μεθοδική ερευνητική διαδικασία, μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμα και πρακτικά εργαλεία στο σχεδιασμό του τουριστικού management και marketing ενός προορισμού. Οι τουριστικοί φορείς πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους παράγοντες ασφάλειας, να λειτουργούν προληπτικά και όχι αντιδραστικά όταν προκλήσεις ασφάλειας απειλούν να επηρεάσουν την ομαλή τουριστική δραστηριότητα.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1.1. Ο σύγχρονος χαρακτήρας της διεθνούς ασφάλειας

Σε όλη την περίοδο του ψυχρού πολέμου, η έννοια της ασφάλειας ήταν περιορισμένη στο στρατιωτικό χαρακτήρα. Κυρίως ταυτιζόταν με τις δυνατότητες και τις δραστηριότητες κάθε κυβέρνησης να αναπτύσσει και να ελέγχει τις στρατιωτικές της δυνάμεις για να εξασφαλίζει την εδαφική της ακεραιότητα και την εθνική κυριαρχία του παραδοσιακού κράτους απέναντι στις άμεσες ή έμμεσες εξωτερικές στρατιωτικές απειλές. Ο ρεαλισμός αποτελούσε τον κυρίαρχο τρόπο ερμηνείας των διεθνών σχέσεων, αφού η έννοια της ασφάλειας ταυτιζόταν με τις στρατιωτικές δυνάμεις ενός κράτους ώστε να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι και οι απειλές (Ντόκος & Τσάκωνας 2009: 423-424. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 21-25).

Από τη δεκαετία του 1970, αναλυτές του παγκόσμιου συστήματος επισήμαναν ότι οι παγκόσμιες απειλές δεν έχουν μόνο πολιτικό στρατιωτικό χαρακτήρα. Σύμφωνα με τους Falk & Medlovitz, *«οι σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα είναι ο πόλεμος, η φτώχεια, η φυλετική καταπίεση, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η αλλοτρίωση. Παγκόσμιοι αντικειμενικοί στόχοι για να περιοριστούν, αποτελούν η ελαχιστοποίηση της βίας, η μεγιστοποίηση της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας, της κοινωνικής και πολιτικής δικαιοσύνης, της οικολογικής ισορροπίας, της συμμετοχής στις διαδικασίες της εξουσίας»* (Falk & Medlovitz 1973: 1).

Στο ίδιο πλαίσιο σύμφωνα με τον Manwaring *«η τρομοκρατία, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η εξάπλωση μολυσματικών ασθενειών, το οργανωμένο έγκλημα, η πληθυσμιακή έκρηξη, η φτώχεια, η λαθρομετανάστευση αποτελούν φαινόμενα του σύγχρονου διεθνούς συστήματος, έχουν αρχίσει να προσλαμβάνουν στοιχεία απειλής και μπορούν να χαρακτηριστούν ως Φαινόμενα Γκρίζας Περιοχής (Gray area Phenomena) τοποθετούνται δηλαδή σε καταστάσεις μεταξύ απειλής και μη απειλής»* (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 31-32. Manwaring 1993).

Σύμφωνα με το Nye *«στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα αναπτύσσονται όλο και πιο πυκνά δίκτυα παγκόσμιας αλληλεξάρτησης, με αποτέλεσμα γεγονότα που συμβαίνουν σε μια γεωγραφική περιοχή, με την οικονομική τους ή την περιβαλλοντική τους διάσταση να έχουν συνέπειες σε άλλες γεωγραφικές περιοχές. Μπορεί να έχουν επιπτώσεις στρατιωτικές ή κοινωνικές σε απρόβλεπτο χώρο και χρόνο»* (Nye 2003: 179,203). Ενδεικτικά, δυσμενή γεγονότα όπως ο πόλεμος στο Ιράκ(1991), το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η μεταδοτική θανατηφόρα ασθένεια της άτυπης πνευμονίας, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Μπαλί (2002), στην Μαδρίτη

(2004), στο Λονδίνο (2005), ο δεύτερος πόλεμος στο Ιράκ, καθώς και το καταστροφικό τσουνάμι του 2004 στον Ινδικό Ωκεανό, στοίχησαν τη ζωή πολλών ανθρώπων, δημιούργησαν επιπλέον ευρύτερες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές κρίσεις και αποτέλεσαν παραδείγματα απειλής κατά της ασφάλειας (Ντόκος & Τσάκωνας 2009: 437. Πατσουράτης 2007: 21). Περιοχές στον Καύκασο, στην Κασπία, στην Κεντρική Ασία, τη Βόρεια Αφρική, τη Νοτιοανατολική Ευρώπη αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα όπως, την έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού, της διακίνησης ναρκωτικών, της διασποράς Όπλων Μαζικής Καταστροφής, του Οργανωμένου Εγκλήματος, της ανεξέλεγκτης λαθρομετανάστευσης αποτελούν σημαντική απειλή ενάντια στην παγκόσμια ασφάλεια, την ειρήνη και την ισορροπία του παγκόσμιου συστήματος (Bourantonis & Ifantis & Tsakonias 2008: 2).

Στο σκηνικό του μεταψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος είναι έντονη η αντίληψη ότι οι κίνδυνοι και οι απειλές δεν είναι μόνο στρατιωτικής φύσης και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με στρατιωτικά μέσα. Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα σύγχρονα άτομα και οι κοινωνίες έχουν παγκόσμια εμβέλεια και δεν μπορούν να επιλυθούν από μεμονωμένα εθνικά κράτη. Συνεχώς αναδύονται νέες μορφές απρόβλεπτων κινδύνων και απειλών, στις οποίες συχνά εμπλέκονται απροσδιόριστοι, μη κρατικοί παράγοντες που δυσκολεύουν την κατηγοριοποίηση και τη διαχείριση των σύγχρονων προβλημάτων. Είναι πλέον φανερή η ανάγκη για συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (Jackson & Sorensen 2006: 54-59. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 21-25). Ως συνέπεια αυτής της διεύρυνσης της ασφάλειας στη σύγχρονη εποχή, η ασφάλεια παράλληλα με τον κρατικό χαρακτήρα γίνεται έννοια ανθρωποκεντρική.

1.2. Από την κρατική προσέγγιση της ασφάλειας στην ανθρωποκεντρική προσέγγιση

Στα πλαίσια του κράτους, η έννοια της ασφάλειας άρχισε να διευρύνεται και να αποκτά ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό και συνολικό χαρακτήρα. Αναμφισβήτητα, υποχρέωση της πολιτικής εξουσίας εξακολουθεί να αποτελεί η προστασία της εδαφικής ακεραιότητας, η πολιτική ανεξαρτησία, η αυτονομία του κράτους, όμως αναγκαία υποχρέωση της αποτελεί και η προστασία των πολιτών της. Η προστασία αυτή σχετίζεται με την κατοχύρωση της προσωπικής ελευθερίας, την ευημερία και τη βελτίωση της καθημερινής ζωής και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έτσι, η έννοια της εθνικής ασφάλειας ξεφεύγει από την παραδοσιακή της θεώρηση που περιοριζόταν στην ασφάλεια του κράτους και διαμορφώνεται ως ιδέα η ανθρωπίνη

ασφάλεια, ώστε οι άνθρωποι να ζουν και να δραστηριοποιούνται ελεύθεροι προστατευμένοι από εσωτερικές και εξωτερικές απειλές (Τσάκωνας 2014).

Ταυτόχρονα οι πολίτες έχουν υποχρέωση να προασπίζουν τα συμφέροντα της πατρίδας τους σε ένα παγκοσμιοποιημένο και ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον. Συνεπώς η ανθρώπινη ασφάλεια παράλληλα με την ασφάλεια του κράτους αποτελούν έννοιες και δράσεις αλληλοϋποστηριζόμενες και έχουν ευρύτερο στόχο την εθνική ασφάλεια του 21^{ου} αιώνα που δεν περιλαμβάνει μόνο την προάσπιση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους, αλλά και την προστασία της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας των πολιτών του (Ντόκος & Τσάκωνας 2009: 423-427. Τσάκωνας 2008: 703-706. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 49-53).

Σύμφωνα με τον Βαϊραϊ «η ανθρώπινη ασφάλεια σχετίζεται με την ατομική ασφάλεια και την ελευθερία από άμεσες και έμμεσες απειλές. Η προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης, η καλή διακυβέρνηση, και όταν είναι απαραίτητο η συλλογική χρήση της δύναμης αποτελούν μέτρα προστασίας της ανθρώπινης ασφάλειας. Η συνεργασία σε επίπεδο κυβερνήσεων, Διεθνών Οργανισμών, Μη Κυβερνητικών Οργανισμών και διάφορων κοινωνικών ομάδων προωθεί και υποστηρίζει την ανθρώπινη ασφάλεια» (Βαϊραϊ 2000: 48).

Στα πλαίσια αυτά τα κράτη καλούνται να αναπτύξουν μια συγκροτημένη και αποτελεσματική στρατηγική εθνικής ασφάλειας. Τα κράτη θα χρησιμοποιήσουν την οικονομική, στρατιωτική, διπλωματική, πολιτισμική τους ισχύ, ώστε να αντιμετωπίσουν δραστικά τόσο τις παραδοσιακές όσο και τις νέες προκλήσεις του σύγχρονου απρόβλεπτου κόσμου (Τσάκωνας 2009: 423-427. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 49-53).

1.3. Διαμόρφωση συνθηκών ασφάλειας στα πλαίσια του διακρατικού συστήματος

1.3.1. Ορισμός του διακρατικού συστήματος

Σήμερα ολόκληρος ο πλανήτης ζει σε κράτη. Τα κράτη συνιστούν ένα τρόπο οργάνωσης βασισμένο στην ύπαρξη κυβερνήσεων που είναι νομικά ανεξάρτητες μεταξύ τους και καλούνται να προασπίσουν την ασφάλεια, την ελευθερία, την τάξη, τη δικαιοσύνη και την ευημερία των πολιτών τους. Όλα τα κράτη μαζί αποτελούν το διακρατικό σύστημα (Jackson & Sorensen 2006: 18-19). Αναμφίβολα οι συνθήκες ασφάλειας διαμορφώνονται στο πλαίσιο αυτού του διακρατικού συστήματος.

Το παγκόσμιο διακρατικό σύστημα περιλαμβάνει, κράτη ισχυρά και σταθερά αλλά και κράτη ασταθή και αδύναμα, που δεν μπορούν να κρατήσουν την υπόστασή τους για πολύ καιρό. Έτσι, ο κόσμος των κρατών βρίσκεται σε εξέλιξη και δεν παραμένει σταθερός, ενώ ταυτόχρονα το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται από ετερογένεια και ποικιλομορφία (Jackson & Sorensen 2006: 48). Συχνά αναφέρεται ότι το διεθνές σύστημα περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες κρατών. Το προ-νεωτερικό κράτος ή ευπαθές ή ανίσχυρο που έχει απολέσει το μονοπώλιο στη χρήση ισχύος και στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται ως αδύναμο κράτος (failed state). Το νεωτερικό κράτος που παραμένει κυρίαρχο και ακέραιο (modern). Το μετα-νεωτερικό κράτος (postmodern) που ορίζει την κυριαρχία του ως μέλος μιας ευρύτερης κοινότητας κρατών, σύμφωνα με τους νομικούς κανόνες και συνθήκες και στα πλαίσια μιας “θεσμοθετημένης και θεσμοποιημένης συνεργασίας” (π.χ. τα κράτη της Ε.Ε.) (Τριανταφύλλου & Τσαντούλης 2008: 154-155. Cooper 2003: 16-37).

Παρά την αυξανόμενη οικονομική και πολιτική αλληλεξάρτηση ανάμεσα στα κράτη του σημερινού κόσμου, το έθνος κράτος παρέμεινε ο πυρήνας του διεθνούς συστήματος (Μπότσιου & Χατζηβασιλείου 2008: 86-87). Ωστόσο, οι απαντήσεις απέναντι στις παγκόσμιες προκλήσεις και τις σύγχρονες απειλές, δεν μπορούν να περιχαρακωθούν στα όρια του έθνους κράτους. Απαιτούνται δράσεις ευρύτερες από τις παραδοσιακές λειτουργίες των ξεχωριστών κυβερνήσεων. Η σύγχρονη πολιτική σκέψη, χωρίς να υποβαθμίζει το ρόλο και τις ευθύνες των εθνικών κυβερνήσεων, επιδιώκει να διαμορφώσει πολύ-επίπεδους τρόπους δράσης, σε τοπικό, περιφερειακό, διεθνές επίπεδο, με στόχο την περιφρούρηση της παγκόσμιας ασφάλειας και τη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 29 – 30).

Στα πλαίσια του ψυχροπολεμικού κόσμου, η κυβερνητική δύναμη αναδιανέμεται και διαχέεται προς διάφορους φορείς, οι οποίοι λειτουργούν σε διάφορα επίπεδα, είτε μέσα στα όρια του εθνικού κράτους ή πέρα από αυτά. Η σύγχρονη τεχνολογία και επικοινωνία και η διάδοση της πληροφορίας επιτυγχάνουν τη διάχυση της δύναμης. Σημαντική συμμετοχή στις εξελίξεις της διεθνούς ασφάλειας αποτελούν παράγοντες όπως Δίκτυα Διεθνών Ιδρυμάτων, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά και τρομοκρατικών, εγκληματικών παγκόσμιων κινήσεων. Άμεση συνέπεια είναι η *διάβρωση* μέρους της κυριαρχίας του έθνους – κράτους (Willets 2001: 356 – 386).

1.3.2. Ο διεθνής ανταγωνισμός των κρατών

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η ειρηνική ενοποίηση της Γερμανίας, η αυτόβουλη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας μεταμόρφωσαν με ραγδαία ταχύτητα τη δομή του διεθνούς συστήματος δημιουργώντας νέες συνθήκες ασφάλειας. Το διπολικό σύστημα, παρά τους κινδύνους του, παρείχε μια εγγενή σταθερότητα που στηριζόταν στην αμοιβαία αποτρεπτική πυρηνική ισορροπία του τρόμου (Κουλουμπής 2008: 598-599). Με την κατάρρευση της διπολικής αντιπαράθεσης, που βασιζόταν στον ιδεολογικό ανταγωνισμό καπιταλισμού και κουμμουνισμού, ο Fukuyama ανήγγειλε «το τέλος της ιστορίας», δηλαδή, «το τελικό σημείο της ιδεολογικής εξέλιξης της ανθρωπότητας και την καθολικοποίηση της δυτικής φιλελεύθερης δημοκρατίας ως την τελική μορφή της ανθρώπινης διακυβέρνησης» (Fukuyama 1989: 4). Οι Ηνωμένες Πολιτείες αναδείχθηκαν ως η μοναδική υπερδύναμη, με αδιαμφισβήτητη παγκόσμια στρατιωτική και οικονομική υπεροχή, ικανή να οδηγήσει σε παγκόσμια ευημερία, ελευθερία, ειρηνική και σταθερή διεθνή τάξη (Ιατρίδης 2008: 96-97, Τριανταφύλλου & Τσαντούλης 2008: 153 -154).

Ο Brzezinski ανέφερε ότι «η Αμερική, ως παγκόσμια ηγετική δύναμη είχε επιφορτιστεί με τρεις ουσιαστικές αποστολές... Να διαχειριστεί, να διευθύνει και να διαμορφώσει σχέσεις κεντρικής δύναμης σ' ένα κόσμο διαρκώς μεταβαλλόμενων γεωπολιτικών ισορροπιών και να εντείνει τις εθνικές φιλοδοξίες κατά τρόπο ώστε να αναδυθεί απ' αυτές ένα πιο συνεργατικό παγκόσμιο σύστημα. Ν' αναχαιτίσει ή να τερματίσει τις διάφορες συγκρούσεις, να παρεμποδίσει την τρομοκρατία και τη διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής και να προωθήσει τη συλλογική ειρηνευτική παρουσία σε περιοχές οι οποίες σπαράσσονται από εμφύλιες διαμάχες, έτσι ώστε οι βιαιότητες σε παγκόσμιο επίπεδο να μειωθούν αντί να εξαπλωθούν. Ν' αντιμετωπίσει πιο αποτελεσματικά τις όλο και πιο ανυπόφορες ανισότητες των συνθηκών ζωής των ανθρώπων, συμπορευόμενη με τη νέα πραγματικότητα μιας αναφαινόμενης παγκόσμιας συνείδησης, και να προωθήσει μια κοινή αντίδραση στις νέες περιβαλλοντικές και οικολογικές απειλές εναντίον της παγκόσμιας ευημερίας» (Brzezinski 2007: 15).

Ωστόσο το σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον έχει στοιχεία έντονης αβεβαιότητας, αλλάζει γρήγορα και απρόβλεπτα και περιέχει καταστάσεις και φαινόμενα που είναι δύσκολά να προβλεφθούν και να υπολογισθούν. Ακόμα περισσότερο, οι παραδοσιακοί τρόποι αντιμετώπισης και διαχείρισης κρίσεων που βασίζονται στη στρατιωτική ετοιμότητα φαίνονται ανεπαρκείς. Διεθνή προβλήματα όπως η έξαρση της τρομοκρατίας, το οργανωμένο έγκλημα, οι πανδημικές αρρώστιες, η φτώχεια, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η βία δεν μπορούν να προσδιοριστούν και να καταπολεμηθούν με μονομερείς ηγεμονικές κινήσεις. Οι σύγχρονες κρίσεις και

απειλές με τις οποίες τα κράτη βρίσκονται σήμερα αντιμέτωπα, εννοούν την ύπαρξη μιας πολύ-πολικής παγκόσμιας τάξης την οποία η Αμερική ως υπερδύναμη καλείται να καθοδηγήσει χωρίς να κυριαρχήσει επ' αυτής (Ιατρίδης 2008: 96,105). Ακόμα δεν έχει ξεκαθαρίσει ποιοι θα συμμετέχουν πρωταγωνιστικά στη νέα δομή της διεθνούς πολιτικής, αν θα είναι π.χ. η Κίνα, η Ρωσία, η Ινδία ή κάποια άλλη χώρα και πως θα διαμορφωθεί το παγκόσμιο σύστημα (Ντάλης 2010: 18-20. Ροζάκης 2010: 154-156).

Ιστορικά, αν και κάποιες αναπτύχθηκαν κάποιες πολιτικές για να αναδείξουν την Αμερική ως παγκόσμιο πολίτη (global citizen), κάποιες άλλες δεν απέφυγαν την μονομέρεια, την απαξίωση των διεθνών συμμαχιών, ακόμα και την έξοδο από παγκόσμιες συμφωνίες (global egoist) (Παγουλάτος 2004: 121). Αποκορύφωμα αποτέλεσε η μονομερής στρατιωτική εισβολή και κατοχή του Ιράκ το 2003, που στηρίχτηκε στο δόγμα της προληπτικής δράσης (pre-emptive action), αγνοώντας τις απόψεις της πλειοψηφίας των κρατών – μελών του ΟΗΕ και της παγκόσμιας κοινής γνώμης (Τσάκωνας 2004: 323-325. Υφαντής 2004: 106-108). Από το 2008, οι Αμερικανοί πολίτες στη ρητορική τους αποκήρυξαν τον απομονωτισμό και το συντηρητισμό και υιοθέτησαν τον φιλελεύθερο διεθνισμό, που στηρίζεται στην πολυμέρεια και τους διεθνείς οργανισμούς (Ντάλης 2010: 36-39. Ζαχαρίου & Σεϊμένης 2010: 620-626).

1.3.3. Οι Διεθνείς Οργανισμοί

Χαρακτηριστικό μεταπολεμικό φαινόμενο αποτέλεσε η ίδρυση ενός παγκόσμιου οργανισμού, του ΟΗΕ, που είχε στόχο την επικράτηση της διεθνούς ειρήνης, της ασφάλειας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας μεταξύ των μεγάλων και των μικρών κρατών και γενικότερα της κοινωνικής προόδου και της οικονομικής ανάπτυξης (Σβορόπουλος 2008: 43). Ωστόσο η διαμάχη των κρατών μελών, κυρίως των Μεγάλων Δυνάμεων, τα εθνικά συμφέροντα, οι ασυμβίβαστες επιδιώξεις περιορίσαν τη δράση του και τη δύναμη του οργανισμού να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις παραδοσιακές και σύγχρονες απειλές και προκλήσεις (Κουλουμπής 2008: 398-391). Από την ίδρυση του όμως και μετά παρατηρήθηκε μια ευρύτατη διάδοση των πολυμερών διεθνών οργανισμών που βασίστηκε στην συνειδητοποίηση των κρατών ότι οι δυνατότητες τους ήταν περιορισμένες και τα προβλήματα τους δεν ήταν δυνατόν να επιλυθούν μέσα στα γεωγραφικά τους όρια. Ενδεικτικά αναφέρονται ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΕ), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τροφίμων, η UNICEF, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο Παγκόσμιος

Οργανισμός Τουρισμού, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) (Μπότσιου & Χατζηβασιλείου 2008: 76). Παρά το γεγονός ότι οι οργανισμοί αυτοί παρουσιάζουν αδυναμία στην αντιμετώπιση των νέων απειλών και των παραδοσιακών κινδύνων, δημιουργούν το πλαίσιο για ανταλλαγή απόψεων, διάλογο, ειρηνική δράση, που μειώνει την ανασφάλεια μεταξύ των κρατών και συμβάλλει στην παγκόσμια σταθερότητα ενός δραματικά σύνθετου και ιδιαίτερα απαιτητικού διεθνούς περιβάλλοντος.

1.3.4. Τα περιφερειακά πλέγματα στο διακρατικό σύστημα

Μια από τις σημαντικότερες τάσεις του σύγχρονου διεθνούς συστήματος αποτελεί η περιφερειακή ολοκλήρωση. Στα πλαίσια ενός κόσμου ρευστού και απρόβλεπτου η συνεργασία σε επίπεδο περιφέρειας έχει στόχο την ανάπτυξη, την ειρήνη, την πολιτική ισορροπία και τη σταθερότητα. Οι διάφορες μορφές περιφερειακής συνεργασίας δεν επιβάλλονται από κάποια υπερδύναμη, δεν περιορίζονται μόνο σε συμφωνίες ανάμεσα στα κράτη, αλλά και ανάμεσα σε μη κρατικούς οργανισμούς, ιδρύματα, οργανισμούς, επιχειρηματικές ελίτ, οργανώσεις προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Τσαρδανίδης 2008: 493-494). Έτσι, παράλληλα με την πολιτική και την οικονομία, οι περιφερειακές συνεργασίες συνάπτουν συμφωνίες σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος, την εκπαίδευση, τον τουρισμό, τη μετανάστευση, την πολυ-πολιτισμικότητα. Ουσιαστικά η περιφερειακή ολοκλήρωση ενσαρκώνει την ιδέα ότι ορισμένες χώρες με ισχυρούς γεωγραφικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, στρατηγικούς δεσμούς μπορούν να διαμορφώσουν αλληλεξαρτώμενες πολιτικές, να παραμερίσουν τα εθνικά φράγματα και να προχωρήσουν προς τους κοινούς αναπτυξιακούς στόχους (Fawcett 1995: 9-36).

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τον ορισμό του Nye «*Μια περιφέρεια σε διεθνές επίπεδο, αποτελείται από ορισμένα κράτη συνδεδεμένα μεταξύ τους με γεωγραφική σχέση και κάποιο βαθμό αλληλεξάρτησης. Κατά συνέπεια, περιφεριοποίηση θεωρείται η ομαδοποίηση των κρατών στη βάση της περιφέρειας*» (Fawcett 1995: 9-36. Nye 1968).

Ο Hettne αναφέρεται στον περιφερισμό ασφάλειας (security regionalism), που υποδηλώνει την προσπάθεια που καταβάλλεται από κρατικούς και μη δρώντες, σε μια δεδομένη γεωγραφική περιοχή (region), ώστε να διαμορφωθεί ένα πλέγμα ασφάλειας (security complex). Ενώ ο κλασσικός περιφερισμός ήταν αποτέλεσμα “άνωθεν”

πιέσεων από τις μεγάλες δυνάμεις, ο νέος περιφερισμός αποτελεί μια αυθόρμητη διαδικασία “εκ των έσω” όπου τα κράτη της ίδιας περιοχής νοιώθουν την ανάγκη για συνεργασία ώστε να αντιμετωπίσουν τις νέες απρόβλεπτες απειλές και προκλήσεις (Τριανταφύλλου & Τσαντούλης 2008: 155-156. Hettne 2005: 18).

Η περιφερειακή ολοκλήρωση μπορεί να θεωρηθεί απαραίτητος παράγοντας στην πορεία των χωρών προς την παγκοσμιοποίηση, αφού ουσιαστικά αποτελούν τις πρώτες και πιο άμεσες απόπειρες των κοινωνιών να λειτουργήσουν πέρα από τα σύνορά τους, με στόχο τη σταθερότητα, την ειρήνη και την ισορροπία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί παράδειγμα της ιδέας της περιφερειακής ολοκλήρωσης στο νεότερο κόσμο, στα πλαίσια μιας αποτελεσματικής πολυμερούς συνεργασίας (effective multi-lateralism). Το παράδειγμα της Ευρώπης ακολούθησαν και άλλα κράτη στην αμερικάνικη και την ασιατική ήπειρο. Ακόμα και σε περιοχές της Αφρικής, τοπικές κυβερνήσεις σύναψαν περιφερειακές συνεργασίες δίνοντας μια σημαντική ώθηση στα συμφέροντα τους (Τσάκωνας 2004: 324).

1.4. Η ασφάλεια στο πλαίσιο των θεωριών των Διεθνών Σχέσεων

1.4.1. Οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων

Οι κύριες θεωρητικές παραδόσεις των Διεθνών Σχέσεων επιχείρησαν μέχρι σήμερα να προσδιορίσουν το χαρακτήρα της ασφάλειας και να επισημάνουν τους κινδύνους που απειλούν την οργάνωση της κοινωνίας και τις δομές του παγκόσμιου συστήματος.

Σύμφωνα με τη θεώρηση του κλασσικού ρεαλισμού, της λεγόμενης κλασσικής παράδοσης, η έννοια της ασφάλειας ταυτίζεται με την ισχύ του εθνικού κράτους και μάλιστα με τη στρατιωτική ισχύ. Αφετηρία της ρεαλιστικής σχολής αποτελεί η αντίληψη του κράτους ως πολεμικής μηχανής με σκοπό την παροχή ασφάλειας στους πολίτες του (Jackson & Sorensen 2006: 57). Για τους κλασσικούς ρεαλιστές το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, η βία και η αναρχία ανάμεσα στα κράτη είναι αναπόφευκτο φαινόμενο, ενώ οι κανόνες διεθνούς δικαίου απορρέουν από συγκυριακές συμπτώσεις συμφερόντων των κρατών (Ιατρίδης 2008: 89. Κουσκουβέλης 2005: 58-64. Ηρακλείδης 2002: 23-26,74-75).

Σύμφωνα με τη θεώρηση του νεορεαλισμού, οι κανόνες διεθνούς δικαίου αντανakλούν τους συσχετισμούς ισχύος του διεθνούς συστήματος. Τα κράτη είναι ανόμοια μεταξύ τους ως προς την ισχύ και οι αλλαγές στο διεθνές σύστημα συμπίπτουν με την άνοδο ή την πτώση των ισχυρών κρατών (Waltz 1979: 97). Η

σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται από τις μεγάλες δυνάμεις, οι οποίες προκειμένου να αποφύγουν τον πόλεμο και τη γενικευμένη καταστροφή, επιβάλλουν περιορισμούς στη μεταξύ τους αντιπαλότητα, με πιθανότερο αποτέλεσμα τη διατήρηση της ειρήνης (Κουσκουβέλης 2005: 54. Jackson & Sorensen 2006: 134).

Σύμφωνα με την φιλελεύθερη θεώρηση των Διεθνών Σχέσεων, εκτός από τα κράτη τα οποία αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες του διεθνούς συστήματος ουσιαστικό ρόλο για την παγκόσμια ασφάλεια παίζουν και οι διεθνείς οργανισμοί, οι διάφορες μορφές περιφερειακής συνεργασίας και οι συνεργασίες μεταξύ των κρατών σε υπερεθνικό επίπεδο, γύρω από θέματα θεσμικά και οικονομικά (Mueller 1990: 5-13). Για τους φιλελεύθερους η αλληλεξάρτηση των κρατών οι οικονομικοί δεσμοί και οι αμοιβαίες εμπορικές ανταλλαγές και χρηματιστηριακές εξαρτήσεις έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από τις μεταξύ τους πολιτικές αντιπαραθέσεις. Ο φιλελευθερισμός έχει σημείο αφετηρίας τον άνθρωπο και υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη λογική μπορεί να εξαλείψει τον πόλεμο και να διασφαλίσει τη διεθνή ειρήνη με βάση τις δημοκρατικές αξίες (Jackson & Sorensen 2006: 165-167. Κουσκουβέλης 2005: 70-77. Ηρακλείδης 2002: 31-33).

Σύμφωνα με τη θεωρία του διαλεκτικού υλισμού του Μαρξ, οι δυνάμεις που ελέγχουν το οικονομικό σύστημα ελέγχουν και το πολιτικό σύστημα. Ολόκληρη η ιστορία είναι ιστορία της ταξικής πάλης των οικονομικών – κοινωνικών τάξεων (Dougherty & Pfaltzgraff 1992: 294-297). Τα κράτος διαιρείται σε δύο μέρη, της άρχουσας τάξης και της εργατικής τάξης. Ουσιαστικά αποτελεί δημιουργήμα και εργαλείο της άρχουσας τάξης. Υπέρτατο εθνικό συμφέρον αποτελεί η ασφάλεια του κράτους, που ταυτίζεται με τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. Στο διεθνές σύστημα υπάρχουν κράτη, αλλά ουσιαστικά παράγοντες αποτελούν οι οικονομικό – κοινωνικές τάξεις. Οι διεθνείς οργανισμοί και το διεθνές δίκαιο λειτουργούν με βάση τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης (Κουσκουβέλης 2005: 90-94. Ηρακλείδης 2002: 42-44).

Σύμφωνα με τη θεωρία της σύγκρουσης των πολιτισμών, στο παγκόσμιο σύστημα ενεργούν πραγματικές αντίρροπες δυνάμεις ολοκληρωτικού χαρακτήρα που προκαλούν εκτεταμένες συγκρούσεις σε διαφορετικούς πολιτισμούς με κύριο διαχωριστικό κριτήριο τη θρησκεία (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 27. Huntington 1996: 36). Οι συγκρούσεις λειτουργούν αποσταθεροποιητικά, ωστόσο για την προστασία της διεθνούς ασφάλειας το σύστημα αναγκάζεται να καταβάλει προσπάθειες συντονισμού, συνεργασίας και οργάνωσης (Κουσκουβέλης 2005: 80-85).

Επισημαίνεται ότι καμία θεωρητική προσέγγιση των Διεθνών Σχέσεων δεν έχει καταφέρει να συλλάβει πλήρως την πολυπλοκότητα της σύγχρονης ασφάλειας. Ο Morgenthau επισημαίνει ότι *«μία Συνθετική Θεωρία, είναι εφικτή και επιθυμητή, έτσι ώστε*

οι Διεθνείς Σχέσεις να μην αποτελούν απλώς ένα θεωρητικό υπόδειγμα αλλά και μια απάντηση στα προβλήματα που ταλανίζουν τον κόσμο» (Moravscik 2003: 131-136). Επίσης, ο Katzenstein αναφέρει ότι «πρέπει να παραμεριστούν οι συγκρούσεις και να αξιοποιηθούν εργαλεία από κάθε θεωρητική παράδοση, ώστε να αποτελέσουν πιο εμπειριστατωμένες παρατηρήσεις στα ζητήματα της διεθνούς ασφάλειας» (Katzeinstein 2004: 4-5).

1.4.2. Κριτική προσέγγιση της ασφάλειας

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και της διπολικής αντιπαράθεσης δημιούργησε μια ευρεία συζήτηση σε σχέση με την αναθεώρηση του περιεχομένου της έννοιας της ασφάλειας στις Διεθνείς Σχέσεις. Ενδεικτικά, θέματα που αφορούν το περιβάλλον, την τρομοκρατία, το δημογραφικό πρόβλημα, τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελέσαν φαινόμενα που έπρεπε να συμπεριληφθούν σε μια διευρυμένη θεώρηση της έννοιας της διεθνούς ασφάλειας. Η συζήτηση οδήγησε στη δημιουργία της Κριτικής προσέγγισης στις σπουδές ασφάλειας σύμφωνα με την οποία, πρωταρχικός δικαιούχος και αποδέκτης της ασφάλειας θα πρέπει να είναι ο μεμονωμένος άνθρωπος (Τζιφάκης 2004: 101). Σύμφωνα με τον Soherwordi *...η προστασία των ανθρώπων τοποθετείται ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής, υπεράνω της διασφάλισης των συλλογικών ταυτοτήτων και της εδαφικής κυριαρχίας των κρατών στα οποία ανήκουν...* (Soherwordi 2004: 104).

Η έννοια της ανθρώπινης ασφάλειας εμφανίστηκε στην Έκθεση για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών το 1994 και ορίστηκε ως ασφάλεια από χρόνιες απειλές όπως η πείνα, οι ασθένειες, η καταπίεση καθώς και ως προστασία από ξαφνικές και επιζήμιες αλλαγές στα πρότυπα της καθημερινής ζωής. Ο όρος περιλαμβάνει την οικονομική ασφάλεια, τη διατροφική ασφάλεια, την ασφάλεια υγείας, την περιβαλλοντική ασφάλεια, την προσωπική ασφάλεια, την κοινοτική (community) ασφάλεια και την πολιτική ασφάλεια (Human Development Report 1994: 23).

Σε σχέση με το κράτος, οι ερευνητές της κριτικής προσέγγισης παρατηρούν ότι το κράτος πολλές φορές αδυνατεί να προστατεύσει την ασφάλεια των πολιτών και να συμβάλει στην διαχείριση προβλημάτων ασφάλειας. Σε πολλές περιπτώσεις το κράτος μπορεί και να αποτελεί τη βασική πηγή ανασφάλειας των πολιτών του. Σύμφωνα με τον Bajrai, *... στο βαθμό που ο ρόλος του κράτους είναι η παροχή ασφάλειας προς τους πολίτες του, το κράτος είναι ένα μέσο για την εξασφάλιση των πολιτών του και όχι το αντικείμενο καθαυτό της πολιτικής ασφάλειας. Ωστόσο συχνά το κράτος αδυνατεί να προστατέψει την ασφάλεια των πολιτών του, αλλά αναπαράγει την ανασφάλεια των πολιτών του...* (Τζιφάκης 2004: 101). Αυτό που έχει ωστόσο σημασία

είναι τα σύγχρονα κράτη για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις “παραδοσιακές” απειλές και τις νέες “ασυμμετρικές προκλήσεις”, θα πρέπει να αναπτύξουν μια στρατηγική εθνικής ασφάλειας ώστε να προστατέψουν όχι μόνο την εδαφική ακεραιότητα και τα σύνορά τους, αλλά και την οικονομική, περιβαλλοντική, πολιτική και ατομική ασφάλεια των πολιτών τους (Τσάκωνας 2014).

1.5. Παραδοσιακές απειλές κατά της ασφάλειας

1.5.1. Ορισμός της κρίσης

Ως “κρίση” μπορεί να χαρακτηριστεί ... ένα συμβάν ή μια κατάσταση που περιέχει απειλή κατά της χώρας, του εθνικού χώρου, των πολιτών, των στρατιωτικών δυνάμεων, των εθνικών θέσεων, και κυριαρχικών δικαιωμάτων ή ζωτικών συμφερόντων, που εξελίσσεται σε σύντομο χρονικό διάστημα και επιβάλλει τη λήψη πολιτικών, διπλωματικών, οικονομικών ή στρατιωτικών μέτρων/ενεργειών για την προστασία των εθνικών συμφερόντων...

Η κρίση επίσης ορίζεται ... ως μια κατάσταση υψηλής έντασης-σύγκρουσης που προκύπτει εξαιτίας της οξείας επιδείνωσης των σχέσεων δύο ή περισσότερων κρατών. Χαρακτηρίζεται από την αιφνιδιαστική εμφάνιση και ταχύτατη εξέλιξη γεγονότων, την άμεση απειλή βασικών εθνικών συμφερόντων, την υψηλή πιθανότητα πολέμου, τον πιεστικά περιορισμένο χρόνο αντίδρασης και την αποσταθεροποίηση της δομής του συστήματος στο οποίο τα αντιμαχόμενα μέρη ανήκουν (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 537).

1.5.2. Οι παραδοσιακές στρατηγικές διατήρησης ισχύος των κρατών

Ο πόλεμος, ο πειθαναγκασμός, η εξισορρόπηση, το *διαίρει και βασίλευε* αποτελούν παραδοσιακές στρατηγικές των κρατών που λειτουργούν ενάντια στη διεθνή ασφάλεια, προκειμένου τα κράτη να διατηρήσουν ή να αυξήσουν την ισχύ τους στο παγκόσμιο σύστημα.

Ο πόλεμος αποτελεί μια στρατηγική επιθετικού χαρακτήρα και χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό επικινδυνότητας ειδικά σε σχέση με τις άλλες στρατηγικές. Διάφοροι λόγοι εθνικιστικοί, ιδεολογικοί, οικονομικοί, θρησκευτικοί εντείνουν την αντιπαλότητα, την επιθετικότητα, την απόφαση για πόλεμο. Αναμφισβήτητα οι επιπτώσεις του είναι τραγικές τόσο στο ανθρωπιστικό επίπεδο, όσο και στην οικονομία και τις Διεθνείς Σχέσεις (Κουσκουβέλης 2005: 210, Ηρακλειδής 2002: 190-198). Το σημερινό νομικό,

κανονιστικό καθεστώς για τον πόλεμο βασίζεται στο χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που καταδικάζει και απαγορεύει τον πόλεμο, ως το υπό αριθμόν ένα διεθνές έγκλημα στο διακρατικό επίπεδο. Η χρήση βίας επιτρέπεται μόνο σε περίπτωση αυτοάμυνας ή όταν υπάρχει σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (Ηρακλείδης 2002: 226).

Ο Χουλιάρας επισημαίνει ότι ... *ο σύγχρονος κόσμος μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ένα μη στατικό, χαοτικό σύστημα που μεταλλάσσεται διαρκώς και αναδεικνύει νέα ζητήματα και νέες προτεραιότητες στην εθνική και διεθνή ατζέντα...* (Χουλιάρας 2004: 66-67). Πολλές συγκρούσεις χαμηλής έντασης (low intensity conflicts) μεταξύ κάποιων επαναστατικών κινημάτων ή ομάδων και κυβερνήσεων που εκδηλώνονται σε χαμηλότερο επίπεδο βίας απ' ό,τι ένας συμβατικός πόλεμος, μπορεί να αυξηθεί με ένταση σε εκτεταμένη σύγκρουση και να οδηγήσει σε βαθιά εθνική ή θρησκευτική διαμάχη. Στο σύγχρονο κόσμο της παγκοσμιοποίησης και της εξάπλωσης της τεχνολογίας, η εθνοτική ή θρησκευτική βία, ξεπερνά τα εθνικά σύνορα και προκαλεί περιφερειακή αστάθεια (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 37-41). Οι συγκρούσεις που δημιουργούνται από εθνικά, θρησκευτικά ή άλλα επαναστατικά κινήματα δεν αποτελούν καινούργιο φαινόμενο. Όμως τα τελευταία χρόνια πολλές συγκρούσεις με τη σκληρότητα και τη διάρκεια τους αφήνουν μια ιδιαίτερα αρνητική κληρονομιά, κύματα προσφύγων, εκτοπίσεις ανθρωπιστικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 37-42).

Η στρατηγική του πειθαναγκασμού αποτελεί μια επιθετική στρατηγική, που χρησιμοποιούν τα κράτη προκείμενου να εξασφαλίσουν οφέλη από κάποια άλλα κράτη. Ο πειθαναγκασμός αναφέρεται στην απειλή χρήσης βίας ενός κράτους απέναντι σε άλλα, χρησιμοποιώντας τις στρατιωτικές και τις τεχνολογικές του δυνατότητες, με σκοπό τον επηρεασμό των αποφάσεων των αντιπάλων. Οι αποφάσεις μπορούν να καταλήξουν σε επιτυχία ή αποτυχία για τα εμπλεκόμενα κράτη, αλλά και στη διατήρηση ή καταστροφή της υφιστάμενης τάξης πραγμάτων (Κουσκουβέλης 2005: 213).

Το *διαίρει και βασίλευε* αποτελεί μια άλλη στρατηγική που χρησιμοποιούν τα κράτη για να αυξήσουν την ισχύ τους. Με υπόγειες μεθόδους, δολιοφθορές και με χαμηλού κόστους διπλωματικούς ελιγμούς, τα κράτη που θέλουν να αυξήσουν την ισχύ τους εξωθούν τα άλλα κράτη σε πολύ υψηλές στρατιωτικές δαπάνες και τα αποτρέπουν από ωφέλιμες συμμαχίες. Αποτέλεσμα αυτής της στρατηγικής είναι να εντείνονται οι διχόνοιες και να απειλείται η διεθνής ασφάλεια και ειρήνη (Κουσκουβέλης 2005: 214).

Στις στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα κράτη εντάσσεται η εξισορρόπηση, προκείμενου να αντιμετωπίσουν την ισχύ των αντιπάλων κρατών και τις ασκούμενες

απειλές. Στα πλαίσια της εσωτερικής εξισορρόπησης ή ενδυνάμωσης, τα κράτη καταφεύγουν σε ενίσχυση των εξοπλισμών τους και σε ποιοτική και ποσοτική αναβάθμιση των αμυντικών δυνατοτήτων τους. Η εξωτερική εξισορρόπηση αναφέρεται στην διαμόρφωση συμμαχιών με σκοπό την συνεργασία και την συγκέντρωση κρατών με κοινές αμυντικές ανάγκες (Κουσκουβέλης 2005: 213. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 101).

1.6. Οι ασύμμετρες απειλές στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον

Η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, σαν τραγικά κορυφαίο γεγονός, ανέδειξε τον σύνθετο και απρόβλεπτο χαρακτήρα των κινδύνων που αναδύονται στο σύγχρονο κόσμο. Μη κρατικοί δρώντες, με μη αναμενόμενα όπλα (ένα καταληφθέν πολιτικό αεροσκάφος) έπληξαν σκόπιμα πολίτες, αιφνιδίασαν ξαφνικά και τραυμάτισαν την παγκόσμια υπερδύναμη, σκορπίζοντας τον τρόμο. Από τότε η τρομοκρατία αποτελεί ένα οικουμενικό πόλεμο που δε γνωρίζει σύνορα και χρειάζεται εκτεταμένη μελέτη (Hoffman: 76-77). Σύμφωνα με Αμερικάνους κορυφαίους πολιτικούς αναλυτές, οι ασύμμετρες απειλές ταυτίζονται με πρόσωπα, οργανώσεις και ομάδες που εχθρεύονται τις ανεπτυγμένες κοινωνίες της ΗΠΑ και γενικότερα της Δύσης. Οι ασύμμετροι αντίπαλοι προσδιορίζονται με ένα αόριστο και γενικό τρόπο και περιλαμβάνουν διεθνικές τρομοκρατικές οργανώσεις, λαθρέμπορους πυρηνικών υλικών ή λαθρέμπορους ανθρώπων, θρησκευτικά ή εθνικιστικά κινήματα, πειρατές θαλασσών και πειρατές πνευματικής περιουσίας. Ωστόσο, το τι αποτελεί ασύμμετρο μεταβάλλεται διαρκώς, οι ασύμμετρες απειλές δεν μπορούν να προβλεφθούν και να υπολογισθούν. Ο ασύμμετρος πόλεμος και οι ασύμμετρες απειλές δείχνουν να είναι έννοιες χωρίς συγκριμένο σχήμα που μεταβάλλονται συνεχώς (Ντόκος 2008: 313-314. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 41. Lambakis & Kiras & Kolet 2002: 1-2).

Στόχοι της ασύμμετρης απειλής δεν αποτελούν οι στρατιωτικές δυνάμεις του αντιπάλου, αλλά τα μαλακά και τρωτά σημεία όπως οι κοινωνικές και οικονομικές δομές. Στις ασύμμετρες απειλές η ισχυρότερη πλευρά δεν μπορεί να απαντήσει με τον ίδιο τρόπο για λόγους πολιτικούς και ηθικούς. Οι παραδοσιακοί τρόποι αντιμετώπισης κινδύνων και διαχείρισης κρίσεων που βασίζονται κυρίως στην στρατιωτική ετοιμότητα φαίνονται ανεπαρκείς. Είναι γεγονός ότι οι κοινωνίες έχουν ανάγκη από νέους θεσμούς και μηχανισμούς αντιμετώπισης απειλών και κρίσεων. Το σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον έχει στοιχεία έντονης αβεβαιότητας, αλλάζει γρήγορα και απρόβλεπτα, είναι τεχνολογικά δικτυωμένο στα πλαίσια της κοινωνίας της

πληροφορίας και περιέχει απειλές και κινδύνους που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με στρατιωτικά μέσα, να προβλεφθούν και να υπολογισθούν σε δεδομένη χρονική στιγμή (Ντόκος 2008: 313-314. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 41- 48).

1.6.1. Διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις και κινήματα

Στα πλαίσια της διεθνούς βιβλιογραφίας ως σημαντικότερες ασύμμετρες απειλές θεωρούνται η διεθνής τρομοκρατία και το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα (Ντόκος 2008: 313).

Το φαινόμενο της τρομοκρατίας αποτελεί τη συστηματική και επίμονη στρατηγική ορισμένων ομάδων που ενεργούν εναντίον πολιτικών, κοινωνικών ή άλλων κατηγοριών πληθυσμού, δηλαδή στέφονται κατά ήπιων στόχων. Άμεσα από ενέργειες όπως δολοφονίες, αεροπειρατείες, απαγωγές, εκρήξεις προβάουν τα πολιτικά, θρησκευτικά, κοινωνικά τους αιτήματα. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δίνουν μεγάλη δημοσιότητα στις τρομοκρατικές δραστηριότητες και δημιουργούν ανασφάλεια και δυσφορία στο κοινό (Enders & Sandler 2002: 145-146. Wahab 1996: 176-177. Wall 1996:143).

Σύγχρονες προσεγγίσεις και μελέτες επισημαίνουν ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες σχετίζονται με ένα πανομοιότυπο μεθοδικό προγραμματισμό και στρατηγικό σχεδιασμό (terrorist attack cycle). Αρχικά, γίνεται η επιλογή του στόχου που συνήθως περιλαμβάνει συμβολικούς, δυναμικούς στόχους, με θύματα απλούς, άοπλους πολίτες (soft targets), που αποσπούν περισσότερο τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Το δεύτερο στάδιο, περιλαμβάνει την παρακολούθηση και την προσέγγιση του στόχου, ώστε οι τρομοκράτες να συλλέξουν πληροφορίες για την ασφάλεια και τις αδυναμίες του. Το επόμενο στάδιο θεωρείται το πιο τρωτό, και αφορά τον ακριβή σχεδιασμό της επίθεσης, τη στενότερη επαφή της τρομοκρατικής ομάδας, την επιλογή του οπλικού εξοπλισμού, τη μεταφορά χρημάτων. Η κινητικότητα αυτή, συχνά γίνεται αντιληπτή από αντιτρομοκρατικές ομάδες και ειδικούς που προσπαθούν να εμποδίσουν την τρομοκρατική ενέργεια. Αν η επίθεση ξεκινήσει, είναι σχεδόν αδύνατον να σταματήσει και η επιχείρηση θεωρείται επιτυχημένη. Δημιουργεί αναταραχή, πανικό και προσπάθεια διεξόδου των θυμάτων από τη ζώνη επίθεσης. Στο τέλος, ακολουθεί ο σχεδιασμός της απόδρασης και των μεθόδων διαφυγής των τρομοκρατών χωρίς να γίνονται αντιληπτοί. Τα σύγχρονα φαινόμενα τρομοκρατίας που οργανώθηκαν από φορείς ακραίου φονταμενταλισμού σχετίζονται με επιθέσεις αυτοκτονίας (suicide terrorism), που οι τρομοκράτες είναι διαθέσιμοι να θυσιάσουν ακόμα και τη ζωή τους, σε μια τρομοκρατική επίθεση. Ωστόσο, το τελευταίο αυτό στάδιο θεωρείται εξαιρετικά

σημαντικό αφού η πιθανή σύλληψη και ανίχνευση των τρομοκρατών εμποδίζουν μελλοντικές επιθέσεις. (stratfor)

Ωστόσο είναι εξαιρετικά σημαντικό ότι δεν υπάρχει μια τρομοκρατική ταυτότητα αλλά πολλές και διαφορετικές. Κάθε τρομοκρατικό κίνημα έχει ένα ιδιαίτερο οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, ιστορικό πλαίσιο, γι' αυτό δεν μπορούμε να αναφερθούμε σε ένα στερεότυπο τρομοκράτη (Intrilligator 2004: 2). Επίσης τα κίνητρα των τρομοκρατών είναι διαφορετικά, μπορεί να είναι πολιτικά, θρησκευτικά, κοινωνικά, οικονομικά (Ντόκος 2008: 325).

Για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας είναι απαραίτητη η στενή και διαρκής συνεργασία εθνικών και υπερεθνικών μηχανισμών καθώς και άλλων ειδικευμένων υπηρεσιών. Συχνά το αποτέλεσμα των διάφορων μηχανισμών ασφαλείας παραβιάζουν την ιδιωτική ζωή και την προσωπική ελευθερία, προκαλούν βαθύτατη δυσφορία και ενόχληση στους πολίτες (Κουλουμπής 2008: 528-529). Ωστόσο, μακροπρόθεσμα η τρομοκρατία θα περιοριστεί, όταν η παγκόσμια κοινότητα επιτύχει να βελτιώσει τις συνθήκες που προκαλούν δυστυχία και αποξένωση (Ιατρίδης 2008: 107-108). Εκτιμάται, ότι μέσα από ένα πλέγμα ενεργειών και δράσεων, που να αφορά την εκπαίδευση, το περιβάλλον, τον πολιτισμό, την οικονομία, το διάλογο των θρησκειών, μπορούν να δημιουργηθούν κατάλληλες προϋποθέσεις για την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (Ντόκος 2008: 332. Ιατρίδης 2008: 107-108).

1.6.2. Ακραίος Θρησκευτικός Φονταμενταλισμός

Η τρομοκρατία συνδέεται άμεσα με τον ακραίο ισλαμικό φονταμενταλισμό. Η ιμπεριαλιστική πολιτική των Δυτικών κρατών του 19^{ου} αιώνα καθώς και η πολιτική υποστήριξης των ΗΠΑ προς το Ισραήλ, δημιούργησαν έντονα αντι-δυτικά ρεύματα, έχοντας ως πυρήνα την πολιτικό-θρησκευτική ιδεολογία του Ισλάμ. Έτσι, στη δεκαετία του 1990 με την κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, αναδύθηκε μια νέα παγκόσμια αντιπαράθεση ανάμεσα στη Δύση και το θεοκρατικό κόσμο του Ισλάμ (Σακκάς 2002: 87-92).

Η αναζωπύρωση του θρησκευτικού φανατισμού, αποτελεί μια αξιοσημείωτη και απροσδόκητη στροφή στις νεότερες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, που ήλθε σε αντίφαση με τις προσδοκίες του Διαφωτισμού και τις φιλελεύθερες ή τις μαρξιστικές ιδεολογίες της Δύσης. Στη σύγχρονη τεχνολογική, παγκοσμιοποιημένη δυτική κοινωνία οι άνθρωποι απομακρύνονται όλο και περισσότερο από τη θρησκεία που την αντιλαμβάνονται ως ένα σύστημα προσωπικών απόψεων, ωστόσο ομάδες πληθυσμών στον υπόλοιπο κόσμο και ειδικότερα στον ισλαμικό υποστηρίζουν με

πάθος ότι η θρησκεία δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ανεξάρτητα από την πολιτική. Ο ισλαμισμός απορρίπτει τον ορθολογικό διαχωρισμό ανάμεσα στην ιδιωτική και δημόσια σφαίρα της κοινωνικής ζωής, με το σκεπτικό ότι ο περιορισμός της θρησκείας στον ιδιωτικό τομέα, αφήνει την κοινωνία απροστάτευτη απέναντι στην αχαλίνωτη διαφθορά και τον υλισμό (Heywood 2002: 325-327).

Η αφύπνιση της θρησκευτικής συνείδησης αποτελεί μια άτυπη πολιτική ιδεολογία που ενώ επικρίνει την ηθική παρακμή και τον εκφυλισμό της νεωτερικότητας, λειτουργεί στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού και της παγκοσμιοποίησης χρησιμοποιώντας την τεχνολογία και τα μέσα επικοινωνίας της εποχής. Συνήθως εμπνέεται από ιερά κείμενα, τα οποία ερμηνεύονται επιλεκτικά μέσα από πολιτικές προοπτικές ή μέσα από προσωπικές παρεμβάσεις χαρισματικών ηγετών, που στηρίζουν τη βία ακόμα και απέναντι σε αθώους και άμαχους ανθρώπους (Heywood 2002: 325-327).

Ενεργώντας στο όνομα του Θείου, ο Ισλαμισμός διαμορφώνει μια μαχητική συλλογική ταυτότητα έτοιμη να αντιστρατευτεί βίαια ενάντια στους αντιπάλους και παρουσιάζεται ικανός να προσφέρει ψυχολογική σταθερότητα στους ανθρώπους ενός αβέβαιου κόσμου. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου πολλές αναλύσεις ταυτίζουν την τρομοκρατία με το Ισλάμ (Heywood 2002: 336-337).

1.6.3. Διεθνικό οργανωμένο έγκλημα

Στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό κόσμο, η ραγδαία εξάπλωση της τεχνολογίας, η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, η ευκολία των διεθνών μετακινήσεων ευνόησε την ανάπτυξη του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Παράνομες δραστηριότητες όπως η διακίνηση των ναρκωτικών, το δουλεμπόριο λαθρομεταναστών, η εκμετάλλευση γυναικών, το λαθρεμπόριο οργάνων αλλά και η παράνομη διακίνηση τοξικών απόβλητων και πυρηνικού υλικού αποτελούν απειλή για την ανθρώπινη, την εθνική και την παγκόσμια ασφάλεια. Σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Ε. το 2003 καταγράφηκαν 4.000 ομάδες Οργανωμένου Εγκλήματος, με 40.000 περίπου μέλη.

Εξαιρετικά ανησυχητικό σενάριο αποτελεί η συνεργασία και η κατανομή έργου μεταξύ των εγκληματικών οργανώσεων ή η συνεργασία πολιτικών καθεστώτων με τον εγκληματικό κόσμο (the political criminal nexus) (Godson 2003: 259). Το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται με το ευρύτερο πρόβλημα των αποτυχημένων κρατών. Στα αποτυχημένα κράτη η κυβέρνηση είναι αδύναμη να επιβάλλει την κυριαρχία της και το κράτος παύει να λειτουργεί. Έτσι, τα κράτη αυτά συνιστούν πηγή εσωτερικής απειλής

για τη διάδοση της κοινωνικής βίας, ενώ λειτουργούν σαν λίκνο για τα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος.

Για να αντιμετωπιστεί η απειλή του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος είναι απαραίτητη η στενή και διαρκής συνεργασία πολλών εμπλεκόμενων φορέων και ειδικευμένων υπηρεσιών σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η συντονισμένη λειτουργία αστυνομικών υπηρεσιών, ο αυστηρότερος χρηματοοικονομικός έλεγχος, η κατάλληλη ανάπτυξη των συστημάτων της τεχνολογίας αποτελούν απαραίτητες δράσεις για την αντιμετώπιση του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Ντόκος 2008: 320-323).

1.6.4. Διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής

Μια από τις σημαντικότερες απειλές για την παγκόσμια ασφάλεια θεωρείται η διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής. Στη σύγχρονη βιβλιογραφία ο όρος περιλαμβάνει πυρηνικά, βιολογικά, χημικά, ραδιολογικά όπλα (Davis & Purcel 2006: 3). Η ανάπτυξη και η κατοχή ΟΜΚ κυρίως πυρηνικών, αποτελούν για τα κράτη πολλαπλασιαστή τη ισχύος τους (Κουσκουβέλης & Μπέλου 2008: 335, 344).

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οικοδομήθηκε η Θεωρία της Αποτροπής, που εν μέρει εξασφάλιζε τη ειρήνη και την σταθερότητα του παγκόσμιου συστήματος. Σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές *«Η απλή δομή του ψυχροπολεμικού συστήματος, η απουσία περιφερειών, η συνεχής ένταση του ανταγωνισμού και η διαρκής πίεση για τη αποφυγή κρίσεων, διατηρούσαν μια ισορροπία μεταξύ των δύο υπερ-δυνάμεων ενσωματώνοντας ταυτόχρονα ένα σταθερό σύστημα συμμαχιών με ελέγξιμες τις οποιοσδήποτε εσωτερικές τους κινήσεις. Ακόμα και ο αριθμός των βασικών δρώντων ήταν μικρότερος και συγκεκριμένος και άρα οι πιθανότητες σύγκρουσης μικρότερες, αφού μπορούσαν να εργαστούν ευκολότερα στην αμοιβαία εξισορρόπηση των διαφοροποιήσεων ισχύος τους»* (Zagare & Kilgour 2000: 8-16).

Η απειλή ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος οδήγησε τις δύο υπερ-δυνάμεις στην δημιουργία διεθνών δεσμεύσεων ελέγχου και μη διασποράς όπλων μαζικής καταστροφής, που καθόριζαν τη συμπεριφορά των κρατών. Ωστόσο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η απόκτηση ύποπτων υλικών από νέους μη ορθολογικούς δρώντες, αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες απειλές της ανθρωπότητας. Κυρίως, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης δημιούργησε σημαντικά κενά στην ασφαλή φύλαξη υλικού που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή ΟΜΚ (Κουσκουβέλης & Μπέλου 2008: 358-360). Παρά τις σχετικές διεθνείς δεσμεύσεις και τις προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας να ενισχύσει το νομικό πλαίσιο για τον έλεγχο των εξοπλισμών και τη μη διασπορά ΟΜΚ, ορισμένα *ταραχοποιά* κράτη δείχνουν να απέχουν από αυτές. Η

σημαντικότερη συνθήκη για τον περιορισμό των πυρηνικών όπλων αποτελεί η «Συνθήκη για τη Μη Διασπορά Πυρηνικών Όπλων» , που ψηφίστηκε από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, στις 12 Ιουνίου του 1968 συμπεριλαμβάνει 190 μέλη. Ωστόσο, κράτη όπως το Ισραήλ, η Ινδία, το Πακιστάν, η Βόρεια Κορέα απέχουν από τη Συνθήκη. Οι αδυναμίες του διεθνούς κανονιστικού πλαισίου για τη μη διασπορά ΟΜΚ καθώς και η απουσία διεθνών κυρώσεων και αξιόπιστων διαδικασιών ελέγχου αποτελεί σημαντικό αρνητικό παράγοντα αντιμετώπισης του προβλήματος της διασποράς ΟΜΚ (Κουσκουβέλης & Μπέλου 2008: 360-363).

Εξαιρετικά ανησυχητικό σενάριο, αποτελεί το ενδεχόμενο χρήσης πυρηνικών, βιολογικών, χημικών ουσιών ή όπλων από τρομοκρατικές ομάδες. Αν και η απόκτηση πυρηνικών όπλων είναι ιδιαίτερα δαπανηρή και η τεχνογνωσία που απαιτείται εξαιρετικά υψηλή, ο χαλαρός διασυνοριακός έλεγχος που πραγματοποιείται μεταξύ αδύναμων ή διεφθαρμένων κρατών, καθώς και η συνεργασία πολιτικών καθεστώτων με τον εγκληματικό υπόκοσμο αυξάνουν τη δυνατότητα απόκτησης πυρηνικού υλικού από τρομοκρατικές ομάδες. Αναμφισβήτητα οι συνέπειες μιας τέτοιας ενέργειας είναι ανυπολόγιστες μπορεί να οδηγήσουν στην πλήρη κατάρρευση της κοινωνίας (Hoffman 2011: 55-56. Τριανταφύλλου & Τσαντούλης 2008: 164. Ντόκος 2008: 329).

1.7. Οικονομικές κρίσεις και παγκόσμια ασφάλεια

Στα πλαίσια της πολιτικής οικονομίας, υπάρχει μια στενή σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ των οικονομικών υποθέσεων και των υποθέσεων που αφορούν την ασφάλεια. Πιο συγκεκριμένα, οι εξελίξεις που αφορούν την ασφάλεια επηρεάζουν το οικονομικό περιβάλλον, παράλληλα όμως η ασφάλεια επηρεάζεται από τη φύση της οικονομίας. Σύμφωνα με τον βρετανό οικονομολόγο Ralph Hawtrey, η σχέση των οικονομικών υποθέσεων και της εθνικής ασφάλειας είναι αμοιβαία (Gilpin 2005: 37).

Η παγκόσμια οικονομία καθορίζεται τόσο από τις αγορές όσο και από τις πολιτικές των εθνικών κρατών, κυρίως των ισχυρών. Ωστόσο στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο, η κυβερνητική δύναμη διαχέεται και αναδιανέμεται προς διάφορους φορείς, όπως πολυεθνικές εταιρείες, ιδιώτες, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ακόμα και τρομοκρατικές εγκληματικές οργανώσεις. Οι μη κυβερνητικοί φορείς συχνά αγνοούν τις εθνικές αρχές και τους κανόνες, τις υποδείξεις διεθνών θεσμών και οργανισμών και κατά κάποιον τρόπο διαμορφώνουν τις οικονομικές εξελίξεις του μετα-διπολικού σκηνικού (Μανώλη 2008: 193-195. Willet 2001: 356-386).

Πολλοί μελετητές αναφέρουν ότι το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα είναι ο ασθενέστερος κρίκος στην αλυσίδα της διεθνούς οικονομίας. Η τάση προς το σύστημα μιας παγκόσμιας αγοράς, ενισχύεται από τη διεθνοποίηση των χρηματοοικονομικών, την εξάλειψη ελέγχων κεφαλαίων, τον όγκο των χρηματοοικονομικών ροών, την εξάπλωση της τεχνολογίας και της πληροφορίας. Συχνά η ριψοκίνδυνη κερδοσκοπία, τα κερδοσκοπικά κεφάλαια αλλά και οι εγχώριες πολιτικές οδηγούν σε διεθνή οικονομική αστάθεια και κρίσεις (Gilpin 2005: 320-323).

Οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις είναι ένα επαναλαμβανόμενο φαινόμενο στοιχείο της διεθνούς οικονομίας που οδηγούν σε οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό πανικό. Η διεθνής οικονομία έχει υποστεί σοβαρές κρίσεις, την κρίση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών το 1992-1993, τη Μεξικάνικη, Λατινοαμερικάνικη κρίση του 1994-1995, την κρίση των χωρών της Ανατολικής Ασίας το 1997 (Gilpin 2005: 327-330). Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2007, στις ΗΠΑ δημιούργησε παγκόσμιο πολιτικό και οικονομικό χάος, αφού ποτέ οι οικονομίες δεν ήταν τόσο στενά διασυνδεδεμένες και ποτέ η ανθρωπότητα δεν ήταν τόσο αλληλεξαρτώμενη, ούτε παρουσιαζόταν τέτοια συμπύκνωση χρόνου και χώρου. Αν και οι αποσταθεροποιημένες χρηματοοικονομικές αγορές επανέρχονται, οι κρίσεις επιβάλλουν ένα δυσβάστακτο οικονομικό κόστος σε αθώους και στη ευρύτερη παγκόσμια οικονομία και ασφάλεια. Οι καταναλωτές μειώνουν δραστικά τις δαπάνες τους και μεγάλοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί καταρρέουν, παρουσιάζεται κάμψη των επιχειρηματικών επενδύσεων, πιστωτική ασφυξία, περιορισμός της ρευστότητας και γενικότερα κατακόρυφη υποχώρηση του οικονομικού κλίματος (Κορλίρας 2009: 112-114).

Για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των χρηματοπιστωτικών κρίσεων, διάφοροι μελετητές συνέστησαν την καθιέρωση ενός πλέγματος προτύπων και διεθνών κανονισμών ή τη δημιουργία μιας επίσημης θεσμικής οντότητας ή ενός επίσημου καθεστώτος για τη ρύθμιση και την εποπτεία των χρηματοοικονομικών αγορών. Ο διάλογος, η ανταλλαγή πληροφοριών, οι συντονισμένες δράσεις των κρατών, των χρηματοπιστωτικών φορέων, των κεντρικών τραπεζών μπορούν να λειτουργήσουν προληπτικά και να δημιουργήσουν ένα πιο ασφαλές παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα (Αυγερινός 2009: 136-139). Ωστόσο, σύμφωνα με ορισμένους σκεπτικιστές, τα κράτη είναι αυτά που θα αντισταθούν στους ενδεχόμενους κινδύνους που θα προκληθούν από τις ανεξέλεγκτες δυνάμεις της αγοράς (Gilpin 2005: 320-330).

1.8. Κοινωνικά προβλήματα

1.8.1. Πληθυσμιακή έκρηξη

Ο παγκόσμιος πληθυσμός το 1999 πλησίαζε τα 6 δισεκατομμύρια άτομα, ενώ το 2005 τα 6,5 δισεκατομμύρια. Προβλέπεται ότι το 2050, ο παγκόσμιος πληθυσμός θα ξεπεράσει τα 9 δισεκατομμύρια (Ferone 2008: 118). Το 95% αυτής της αύξησης πραγματοποιείται στις αναπτυσσόμενες και φτωχές χώρες. Σήμερα τα 5,5 δισεκατομμύρια ζουν στις αναπτυσσόμενες χώρες και 1 δισεκατομμύριο στις πλούσιες. Τα στοιχεία αυτά δημιουργούν αβεβαιότητα και ανισορροπία αφού οι φτωχοί του κόσμου αυξάνονται ραγδαία και τα ανεπτυγμένα κράτη μένουν στα ίδια πληθυσμιακά επίπεδα (Ρουμελιώτης 2008: 565).

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Μάλθους, εφόσον ο πληθυσμός της γης συνεχίζει να αυξάνεται σε ρυθμό γεωμετρικής προόδου και παράλληλα ο αριθμός των τροφίμων σε ρυθμό αριθμητικής προόδου, οι περισσότεροι άνθρωποι δε θα μπορέσουν να καλύψουν τις ανάγκες τους με αποτέλεσμα όχι μόνο να υποβαθμίζουν διαρκώς το βιοτικό τους επίπεδο, αλλά και να οδηγηθούν σε ολοκληρωτική καταστροφή. Σήμερα οι περιοχές που μπορούν να εξασφαλίσουν τη διατροφή των πληθυσμών τους είναι πολύ λιγότερες από αυτές που δεν μπορούν. Υπάρχει τεράστιο χάσμα ανάμεσα στον τρόπο και στην ποιότητα διατροφής του ανεπτυγμένου κόσμου και στην προβληματική διαβίωση των ανθρώπων των αναπτυσσόμενων κρατών. Η κατάσταση έλλειψης τροφίμων επιδεινώνεται από τις κακές καιρικές συνθήκες, τη συχνή έλλειψη νερού, την έλλειψη τεχνικών μέσων στις φτωχές χώρες, την αύξηση της τιμής του πετρελαίου που οδηγεί σε ακριβότερες γεωργικές και βιομηχανικές διαδικασίες (Κουλουμπής 2008: 548-552. Κουλουμπής 1995: 520-523).

Το δημογραφικό πρόβλημα συνδέεται και με την αστικοποίηση. Σύμφωνα με εκτιμήσεις το 60% του παγκόσμιου πληθυσμού θα συγκεντρωθεί σε μεγάλα αστικά κέντρα, και θα δημιουργήσει τεράστια προβλήματα, φτώχεια, ανεργία, ασθένειες, μόλυνση του περιβάλλοντος (Gnesotto & Grevi 2007: 20). Το 2007, 14 από τις 17 μεγαλουπόλεις βρίσκονται στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου 1 στους 3 κατοίκους ζει σε υποβαθμισμένες περιοχές χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα, πόσιμο νερό. Επίσης, η ραγδαία πληθυσμιακή έκρηξη οδηγεί στη μαζική οικονομική μετανάστευση και τη λαθρομετανάστευση, που οξύνει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών (Ρουμελιώτης 2008: 566).

Οι απειλές που αναδύονται από τη ραγδαία πληθυσμιακή έκρηξη αποτελούν προκλήσεις για το σύγχρονο πολιτικό σχεδιασμό. Ο πληθυσμός μπορεί να σταματήσει να αυξάνεται αν εφαρμοστούν ιατρικά προγράμματα ελέγχου γεννήσεων στα πλαίσια διεθνών οργανισμών ή αν ψηφιστούν νόμοι που δίνουν κίνητρα στη δημιουργία

ολιγομελών οικογενειών. Η έλλειψη συνειδητών και συντονισμένων τεχνικών ελέγχου του πληθυσμού μπορεί να οδηγήσει σε αυτοκαταστροφή των κοινωνιών , σε λιμούς, επιδημίες, συγκρούσεις με αποτέλεσμα την επιδείνωση της ασφάλειας των πολιτών σε παγκόσμιο επίπεδο (Κουλουμπής 2008: 547-551. Κουλουμπής 1995: 519-524).

1.8.2. Αλλοτρίωση

Η αλλοτρίωση ως έννοια ορίζει την αρνητική ψυχολογική κατάσταση των ανθρώπων που προκαλείται στα πλαίσια μιας σύνθετης, ανταγωνιστικής κοινωνίας. Τα άτομα αυτά αντιλαμβάνονται την κοινωνία ως εχθρική, απόμακρη, άδικη και αδιάφορη. Τα αίτια της αλλοτρίωσης είναι πολλά και σύνθετα. Η αλλοτρίωση συνήθως προκαλείται από τη φτώχεια, τον αναλφαβητισμό, τη στέρηση, την κακή υγεία και γενικά συνδέεται με την οικονομική, κοινωνική, πολιτική ανισότητα (Κουλουμπής 2008: 560).

Ζώνες φτώχειας και εγκατάλειψης υπάρχουν σε όλες τις χώρες του κόσμου, όταν οι μηχανισμοί της κατανομής του εισοδήματος δεν λειτουργούν αποτελεσματικά με συνέπεια τον αποκλεισμό κάποιων ομάδων. Οι ομάδες αυτές με έντονα συναισθήματα μίσους, απογοήτευσης και φθόνου παραιτούνται από κάθε προσπάθεια βελτίωσης και αναβάθμισης της ποιότητας της ζωής τους. Η αλλοτρίωση οδηγεί στην επιθετική συμπεριφορά, στα ναρκωτικά, τον αλκοολισμό, την αυτοκτονία. Μπορεί ακόμα και να οδηγήσει στην τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Η αντιμετώπιση της ανισότητας και της αλλοτρίωσης, αποτελούν προκλήσεις για τις εθνικές κυβερνήσεις, που πρέπει να αναθεωρήσουν τα παραδοσιακά σχήματα διακυβέρνησης και αντιμετώπισης κρίσεων και να μελετηθούν καινούργια σχήματα κοινωνικής οργάνωσης με στόχο πάντα την ευημερία και την πρόοδο των πολιτών (Κουλουμπής 2008: 560-564).

1.8.3. Παράνομη Μετανάστευση

Η μετανάστευση μπορεί να οριστεί ως η μόνιμη ή η προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης. Κίνητρα της μετανάστευσης αποτελούν οι πολιτικές, οικονομικές, φυλετικές, θρησκευτικές πιέσεις καθώς και οι φυσικές καταστροφές. Η οικονομική μετανάστευση ξεκινά από την επιθυμία για καλύτερη ζωή, το συνδυασμό άνισων αναπτυξιακών ταχυτήτων και επιδόσεων, τη συγκέντρωση πλούτου σε κάποιες περιοχές και ανέχειας σε κάποιες άλλες, τις απότομες οικονομικές ή πολιτικές αλλαγές, τις δημογραφικές εξελίξεις (Λαμπριανίδης 2001: 187). Ωστόσο ανησυχητικές διαστάσεις προκαλεί και η περιβαλλοντική μετανάστευση, δηλαδή η μετακίνηση

πληθυσμού που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τον τόπο διαμονή τους, ύστερα από ξαφνική ή σταδιακή αλλαγή στο περιβάλλον. Σύμφωνα με προβλέψεις υπολογίζεται ότι οι περιβαλλοντικοί μετανάστες θα φτάσουν τα 150 εκατομμύρια άτομα μέχρι το 2050 (Ρουμελιώτης 2008: 576).

Οι μετακινήσεις του πληθυσμού, συχνά παράνομες, ασκούν οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές πιέσεις στις χώρες υποδοχής και οξύνουν τις σχέσεις μεταξύ κρατών και περιφερειών. Η μετανάστευση δεν αποτελεί απλά ένα οικονομικό φαινόμενο και η καταπολέμηση της, δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί από μεμονωμένα κράτη. Κυρίως η αντιμετώπιση της ανεξέλεγκτης λαθρομετανάστευσης απαιτεί σχεδιασμένη, πολύ-επίπεδη και πολυμερή διεθνή στρατηγική (Ρουμελιώτης 2008: 566-569).

1.9. Περιβαλλοντικά ζητήματα

1.9.1 Περιβαλλοντική υποβάθμιση

Η περιβαλλοντική υποβάθμιση που προκλήθηκε από τις ανθρώπινες οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες, αποτελεί σήμερα ιδιαίτερα σημαντική απειλή για ολόκληρο τον πλανήτη. Ως κυριότερα περιβαλλοντικά προβλήματα σε παγκόσμιο επίπεδο θεωρούνται το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η τρύπα του όζοντος, η ατμοσφαιρική ρύπανση, η ρύπανση των νερών, τα στερεά απόβλητα, η καταστροφή των δασών. Οι καταστάσεις αυτές απειλούν το γενικό οικοσύστημα με εξαφάνιση ορισμένων ειδών ζώων και φυτών, απαραίτητα για τη διατήρηση της ισορροπίας της παγκόσμιας διατροφικής αλυσίδας (Ρουμελιώτης 2008: 572. Jackson-Sorensen 2006: 392-393).

Καταστροφικές διαστάσεις φαίνεται να παίρνει το φαινόμενο του θερμοκηπίου που δημιουργείται από τις εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα και παράγεται κυρίως από τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες. Οι εκπομπές αερίων και κυρίως του διοξειδίου του άνθρακα, δημιουργούν κλιματολογικές αλλαγές στον πλανήτη και μολύνουν την ατμόσφαιρα. Οι μέσοι όροι των παγκόσμιων θερμοκρασιών αυξάνονται και προβλέπεται ότι οι πολικοί πάγοι θα λειώσουν, η επιφάνεια της γης θα υψωθεί, θα εξαφανιστούν πολλές παραθαλάσσιες κατοικήσιμες περιοχές. Η αύξηση της θερμοκρασίας θα περιορίσει τις βροχοπτώσεις στις ξηρές περιοχές του πλανήτη προκαλώντας τραγικές συνέπειες στην αγροτική παραγωγή, θα διευρύνει το φαινόμενο της ερημοποίησης και οι ποσότητες πόσιμου ύδατος θα μειωθούν δραματικά. Σε άλλες περιοχές του πλανήτη, η αποσταθεροποίηση του κλίματος θα προκαλέσει φυσικές καταστροφές, πλημμύρες, τυφώνες. Οι μετακινήσεις

περιβαλλοντικών μεταναστών, η έλλειψη υδάτινων πόρων, η μόλυνση του αέρα και της θάλασσας, η απώλεια αγροτικών εκτάσεων και η αδυναμία των κρατών να καλύψουν τις διατροφικές ανάγκες των πληθυσμών τους, θα οδηγήσουν σε εντάσεις και συγκρούσεις των χωρών (Ρουμελιώτης 2008: 571-573).

Στα πλαίσια των Διεθνών Σχέσεων οι παραδοσιακές προσεγγίσεις αντιλαμβάνονται διαφορετικά την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Οι ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα αποτελούν μια επιπλέον αντιπαράθεση μεταξύ των κρατών. Οι φιλελεύθεροι εκτιμούν ότι το περιβαλλοντικό ζήτημα είναι ιδιαίτερα σημαντικό και απαιτεί τη διεθνή συνεργασία και τη δημιουργία διεθνών κανονιστικών πλαισίων. Οι στοχαστές της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας θεωρούν το περιβάλλον ως ένα στοιχείο της παγκόσμιας οικονομίας (Jackson-Sorensen 2006: 397). Παρά τις διαφορετικές απόψεις, είναι γενικά αποδεκτό ότι το περιβάλλον δεν είναι ένα αγαθό περιχαρακωμένο στα όρια ενός κράτους, είναι αγαθό της διεθνούς κοινότητας, κοινό αγαθό όλων των κρατών και των λαών. Η προστασία του απαιτεί τη συνεργασία των κρατών σε διεθνές επίπεδο, την επένδυση σε νέες καθαρές τεχνολογίες και την ανάπτυξη της πράσινης οικονομίας γενικότερα. Ενδεικτικά αναφέρεται το Πρωτόκολλο του Κιότο, μια παγκόσμια συμφωνία, η οποία με δεσμευτικούς και ποσοτικούς στόχους αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για τον περιορισμό των αερίων του θερμοκηπίου (Ρουμελιώτης 2008: 576-57. Σατλάνης 2009: 166-169).

1.9.2. Μη αειφορική ανάπτυξη

Αρχικά η σχέση της οικονομικής ανάπτυξης και του περιβάλλοντος ήταν συγκρουσιακή και θεωρητικά αγεφύρωτη. Από τη μια η οικονομική ανάπτυξη στηρίχτηκε στην διαδικασία της εκβιομηχάνισης και της μεγέθυνσης. Από την άλλη, σύμφωνα με την περιβαλλοντική οπτική η ανεξέλεγκτη οικονομική ανάπτυξη σήμαινε απαραίτητα την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Ωστόσο σταδιακά η εξέλιξη της οικονομικής επιστήμης και των επιστημών του περιβάλλοντος, καθώς και η διεύρυνση των εννοιών *ανάπτυξη* και *περιβάλλον* δημιούργησαν ένα πλέγμα δυναμικών σχέσεων που προσδιορίζουν όχι μόνο την ποσοτική ευημερία αλλά και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής (Φώκιαλη 2009: 72-74).

Το 1987 δημοσιεύθηκε από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη η έκθεση με τίτλο «*Το Κοινό μας Μέλλον*» το γνωστό *Brundtland Report*. Στο κείμενο για πρώτη φορά εκφράστηκε ρητά ο όρος *αειφόρος* ή

βιώσιμη ανάπτυξη που ορίζεται ως η ανάπτυξη η οποία εξασφαλίζει την ευημερία της παρούσας γενιάς, χωρίς να υπονομεύει το δικαίωμα των επόμενων γενεών να έχουν πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες εκείνες που τους εξασφαλίζουν τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο ευημερίας με αυτό της παρούσας γενιάς». Το Brundland Report καινοτομούσε βαθιά γιατί δεν απειλούσε με κατάργηση το οικονομικό σύστημα, απλά ζητούσε κάποιους περιορισμούς και κατάλληλες επιλογές για να προστατευτεί το περιβάλλον και προς όφελος των επόμενων γενεών (Φώκιαλη 2009: 86-87. Ανδρεαδάκης & Καϊλά & Μουστακάς & Φώκιαλη 2009: 401). Έτσι στη Διάσκεψη του ΟΗΕ για την Ανάπτυξη και το Περιβάλλον (Ρίο 1992), διαμορφώθηκε η Αρχή της Διατηρήσιμης (αιιφόρου) Ανάπτυξης που αποτέλεσε την ιδεολογική και φιλοσοφική βάση των νέων πολιτικών και στρατηγικών, υιοθετήθηκε από τους Διεθνείς Οργανισμούς, τις κυβερνήσεις, τα πολιτικά κόμματα, τις ιδιωτικές επιχειρήσεις προκειμένου να περιοριστούν τα παγκόσμια περιβαλλοντικά ζητήματα (Σατλάνης 2009: 174-176).

Παρά το γεγονός ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν έχουν λυθεί και το περιβάλλον συνεχίζει να υποβαθμίζεται, *η αιιφόρος ανάπτυξη αποτελεί μια νέα ιδεολογία και φιλοσοφία που ξεδιπλώνει ένα νέο πανόραμα για σταθερή και μόνιμη ανάπτυξη*, δημιουργεί νέους δρόμους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του πλανήτη (Φώκιαλη 2009: 92-93).

1.9.3. Θανατηφόρες επιδημίες

Τις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, το Σύνδρομο Επίκτητης Ανοσολογικής Ανεπάρκειας, με τη μορφή μιας θανατηφόρας επιδημίας εξαπλώνεται με ανησυχητικούς ρυθμούς και απειλεί με αυξημένη συχνότητα, όχι μόνο τις ανθρώπινες ομάδες υψηλού κινδύνου, ναρκομανείς και ομοφυλόφιλους, αλλά και όλο τον ανθρώπινο πληθυσμό που μπορεί να προσβληθεί από αυτόν τον ιό. Πάρα τις προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί στα πλαίσια ερευνητικών προγραμμάτων και κινητοποιήσεων δεν έχει ακόμα ανακαλυφθεί μια επαναστατική τεχνική εμβολιασμού ή μία αποτελεσματική θεραπεία. Το φαινόμενο του AIDS, εντοπίζεται κυρίως σε αδύναμα κράτη (failed state) στην αφρικανική ήπειρο, που έχουν περιορισμένη ικανότητα να ελέγξουν τις επιπτώσεις του ιού (Τριανταφύλλου & Τσαντούλης 2008: 160-161).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας πάνω από 25 εκατομμύρια άτομα έχουν χάσει τη ζωή τους από το AIDS, από το 1981-2006. Μόνο το 2006, έχασαν τη ζωή τους 2,9 εκατομμύρια άνθρωποι. Ωστόσο, εκτός από το AIDS, θανατηφόρες ασθένειες όπως ο ιός της άτυπης πνευμονίας, η γρίπη των πουλερικών και η νόσος των τρελλών αγελάδων αποτελούν απειλές για το συνολικό πληθυσμό του πλανήτη. Προσπάθειες έρευνας και πρόληψης που θα συντονίζονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, είναι απαραίτητες, ώστε να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι θανατηφόρες ασθένειες που απειλούν ολόκληρη την ανθρωπότητα (Κουλουμπής 2008: 557-559).

1.10. Προκλήσεις και πολιτικές ασφάλειας στο χώρο της Μεσογείου

Η Μεσόγειος αποτελεί ίσως την πιο κρίσιμη θάλασσα στη γη, αφού λειτουργεί ως φυσικό και πραγματικό σύνορο ανάμεσα στον ανεπτυγμένο Βορρά και τον αναπτυσσόμενο Νότο, αλλά και ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση. Στο μεταψυχροπολεμικό πλαίσιο, η Μεσόγειος αποτελεί ένα γεωγραφικό χώρο που διαδραματίζονται εκρηκτικά γεγονότα και έχουν άμεση σχέση με τις σύγχρονες προκλήσεις και απειλές. Στη νότια Μεσόγειο, οι πολιτικό-στρατιωτικές ταραχές, η τρομοκρατία, η παράνομη μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα, η έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού αποτελούν φαινόμενα που δημιουργούν φόβο και ανασφάλεια στις δυτικές κοινωνίες και συχνά έχουν τέτοια ένταση και απήχηση που μπορεί να διαταράσσουν το παγκόσμιο σύστημα ασφάλειας και ειρήνης (Σειμένης & Σιούσιουρας 2003: 45-46).

Η Μεσόγειος συνδέει με τη συντομότερη διαδρομή, δηλαδή τη διώρυγα του Σουέζ, τον Ατλαντικό με τον Ινδικό Ωκεανό. Μέσω της Μεσογείου διακινείται το μεγαλύτερο μέρος των ενεργειακών πόρων στον κόσμο, κυρίως σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Από τις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες (Αλγερία, Τυνησία, Λιβύη) εξαρτώνται ενεργειακά σε μεγάλο βαθμό τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη Μεσόγειο άρχισαν να γίνονται φανερά τα προβλήματα που δημιουργεί στο οικολογικό σύστημα η άναρχη ανάπτυξη και η ραγδαία ανάπτυξη του πληθυσμού (Σειμένης & Σιούσιουρας 2003: 45-46).

Η γεω-στρατηγική και πολιτισμική σημασία της Μεσογείου αλλά και η σημασία που έχει ο Μεσογειακός χώρος για την παγκόσμια ασφάλεια και ειρήνη ώθησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO, να δημιουργήσουν πλαίσια συνεργασίας με στόχο την οικοδόμηση ενός ειρηνικού, ασφαλούς Μεσογειακού περιβάλλοντος. Πρόκειται για τη Διαδικασία της Βαρκελώνης, που υπογράφηκε το Νοέμβριο του 1995 και το

Μεσογειακό Διάλογο του NATO, το Δεκέμβριο του 1994 και αναβαθμίστηκε μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Με τη διαδικασία της Βαρκελώνης εγκαινιάστηκε η σύνθετη ευρω-μεσογειακή εταιρική σχέση με στόχο να συμβάλλει στην οικοδόμηση ενός σταθερού, ειρηνικού, περιβάλλοντος για την Ευρώπη και τους λαούς που πλαισιώνουν την Μεσόγειο. Η διαδικασία της Βαρκελώνης προωθεί τη συνεργασία σε χώρες που ενώ διαφέρουν σε πολλά χαρακτηριστικά μπορούν να αντιμετωπίσουν συλλογικά κοινά προβλήματα και κοινές προκλήσεις. Η εταιρική αυτή σχέση κινείται σε τρία επίπεδα και αφορά τον πολιτικό τομέα και το επίπεδο ασφάλειας, τον οικονομικό τομέα και τέλος τον πολιτιστικό, κοινωνικό τομέα και το επίπεδο των ανθρωπίνων σχέσεων (Σειμένης & Σιούσιουρας 2003: 30). Το 2008 η Διαδικασία της Βαρκελώνης εξελίχτηκε σε Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία: Ένωση για τη Μεσόγειο με σκοπό να αναβαθμίσει τις σχέσεις μεταξύ των τρίτων μεσογειακών χωρών και των κρατών μελών της Ένωσης (Σειμένες & Σεΐτης 2011: 115-116).

Με τη δημιουργία και την ενίσχυση του Μεσογειακού Διαλόγου του NATO σηματοδοτήθηκε και πρακτικά η διάθεση του οργανισμού να διευρύνει τις επαφές του με νέα κράτη (Αίγυπτο, Ισραήλ, Μαυριτανία, Μαρόκο, Τυνησία, Ιορδανία, Αλγερία) με στόχο να δημιουργηθεί ένας αληθινός συνεταιρισμός που θα συνεισφέρει στην περιφερειακή ασφάλεια και σταθερότητα, στην αμοιβαία κατανόηση, στην καταπολέμηση εσφαλμένων αντιλήψεων γύρω από το NATO. Περιλαμβάνονται θέματα επιστημονικά, περιβαλλοντικά, ανθρωπιστικά καθώς και τρόποι για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου, την εξοικονόμηση φυσικών πόρων. Το 2004 ο Μεσογειακός Διάλογος εξελίχτηκε σε Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Κωνσταντινούπολης με στόχο να ενισχύσει τη συνεργασία του NATO με τα κράτη της Μεσογείου (Σειμένες & Σεΐτης 2011: 141-144). Τόσο η Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία: Ένωση για τη Μεσόγειο, όσο και η Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Κωνσταντινούπολης, αποτελούν προσπάθειες διαμόρφωσης μιας κοινότητας ασφάλειας στην περιοχή της Μεσογείου.

1.11. Ελλάδα: Παραδοσιακοί κίνδυνοι και σύγχρονες προκλήσεις ασφάλειας

Η Ελλάδα αποτελεί μια μικρή χώρα στην καρδιά της ανατολικής Μεσογείου, με ιδιαίτερη γεωγραφική θέση, που αντιμετωπίζει προκλήσεις και ευκαιρίες. Από τη μια η γεωγραφική περιοχή που βρίσκεται χαρακτηρίζεται δύσκολη, ασταθής και ρευστή, εκτεθειμένη σε μια σειρά από νέες απειλές όπως μαζικά μεταναστευτικά ρεύματα, διασυνοριακό έγκλημα, διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής, περιβαλλοντική υποβάθμιση (Ντόκος & Τσάκωνας 2009: 437. Ξενάκης 2009:418). Από την άλλη, η

θέση της θεωρείται προνομιακή αφού οι θαλάσσιες μεταφορές, το εμπόριο, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, ο τουρισμός μπορεί να αναβαθμιστεί ως περιφερειακός κόμβος μεταφορών, ενεργειακών διασυνδέσεων, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών, τουριστικών συνεργασιών (Ξενάκης 2009: 419).

Η οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε έντονα στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, εξελίχθηκε και σε κοινωνική εξαιτίας των πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων και της πολιτικής του ντόμινο που χαρακτηρίζουν την οικονομική επιστήμη. Η αποβιομηχάνιση, η εσωτερική μετανάστευση, η διόγκωση του δημόσιου τομέα, η παραοικονομία, η εκτεταμένη φοροδιαφυγή αποτελέσαν ενδεικτικές αιτίες του οικονομικού προβλήματος. Η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε σε επιτήρηση με σκοπό να αποφευχθεί η πτώχευση και μια γενικότερη επιδημία χρεοκοπιών στο εύθραυστο ευρωπαϊκό οικοδόμημα (Κέφης 2010). Τα σκληρά μέτρα λιτότητας οδήγησαν σε μεγάλες κοινωνικές αναταραχές και αστάθεια. Τα τραγικά γεγονότα που συχνά συμβαίνουν, απεργίες, διαδηλώσεις ταξιδεύουν άμεσα σε ολόκληρο τον πλανήτη, δημιουργώντας κλίμα ανασφάλειας για την Ελλάδα.

Σημαντικότερη εξωτερική απειλή για την ασφάλεια της Ελλάδας, αποτελεί η γειτονική Τουρκία. Παραδοσιακά η Ελλάδα για την αντιμετώπιση της, βασίστηκε σε ένα συνδυασμό *εσωτερικής* (ενίσχυση Ενόπλων Δυνάμεων και Εξοπλισμών) και *εξωτερικής* εξισορρόπησης (συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς Οργανισμούς και Συμμαχίες, Ε.Ε, NATO). Ωστόσο μετά από αρκετές δεκαετίες κακών σχέσεων από το 1999, ξεκίνησε μια περίοδος χαμηλής έντασης και προσέγγισης. Η ελληνική συγκατάθεση στο Ελσίνκι για την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας οδήγησε στην υπογραφή αρκετών Συμφωνιών *Χαμηλής Πολιτικής*, Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης, διερευνητικές συζητήσεις σχετικά με το ενδεχόμενο προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, στα ζητήματα διαφωνίας μεταξύ των δύο χωρών. Είναι γεγονός πως μετά τις αλλαγές στη διακυβέρνηση της χώρας δημιουργήθηκαν μεταβολές στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας κυρίως σε θέματα που αφορούν την Τουρκία (Τσάκωνας 2012: 115-120). Πολλοί παρατηρητές επισήμαναν ότι η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας ξέφυγε από την εθνικιστική, απαισιόδοξη και αμυντική εθνοκεντρική προσέγγιση, έγινε περισσότερο αισιόδοξη και ενεργή (Τσαρδανίδης & Σταυρίδης 2012: 134-135).

Με βάση τα σημερινά δεδομένα δεν έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος στις αντιπαράθεσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας, ούτε έχουν εκλείψει οι περιοδικές εντάσεις και οι μίνι κρίσεις στο Αιγαίο. Ωστόσο είναι σημαντική η συνειδητοποίηση και από τις δύο χώρες ότι βρίσκονται σε μια περιοχή υψηλής αστάθειας και σε μια εποχή έντονης αβεβαιότητας και τελικά θα ωφελούνταν αμοιβαία από τη συνεργασία, τη

συμμετοχή σε πολυμερείς προσπάθειες αντιμετώπισης κοινών απειλών ή και σε διμερείς πρωτοβουλίες (Ντόκος & Τσάκωνας 2009: 434-437).

Συμπερασματικά, μέχρι το τέλος του ψυχρού πολέμου η έννοια της ασφάλειας επικεντρωνόταν στον πολιτικό-στρατιωτικό της χαρακτήρα. Στα πλαίσια του σύγχρονου μεταβαλλόμενου κόσμου οι κίνδυνοι και οι απειλές για την ασφάλεια δεν είναι μόνο στρατιωτικής φύσης και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με στρατιωτικά μέσα. Επιπλέον, στο σκηνικό του μετα-ψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος τα σημαντικότερα προβλήματα δεν μπορούν να επιλυθούν από μεμονωμένα κράτη. Σε γενικές γραμμές η έννοια της ασφάλειας προσεγγίζεται με ένα ολιστικό και ανθρωποκεντρικό τρόπο (Ντόκος & Τσάκωνας 2009: 29-37). Εκτός από τον πόλεμο, την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, ως απειλές σήμερα αντιμετωπίζονται όλες οι καταστάσεις που διαταράσσουν τον κοινωνικό ιστό: η φτώχεια, η ανεργία, οι ασθένειες, η περιβαλλοντική υποβάθμιση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

2.1. Το εννοιολογικό περιεχόμενο του τουρισμού

Ο τουρισμός μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν όταν οι άνθρωποι, μεμονωμένα ή ομαδικά, πραγματοποιούν ένα ταξίδι και μένουν προσωρινά σ' ένα ξένο τόπο, επειδή οι ίδιοι το επιθυμούν ή το θεωρούν απαραίτητο. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο *τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε περιοχές εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντος τους, για χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός συνεχόμενου έτους, για αναψυχή, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους* (Lickorish & Jenkins 2004: 61).

Για να περιγράψει με σαφήνεια το εννοιολογικό του περιεχόμενο, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διάφορες ομάδες που συμμετέχουν στην τουριστική βιομηχανία και επηρεάζονται από αυτή, ο τουρίστας, η τουριστική επιχείρηση, ο τόπος φιλοξενίας, η διοίκηση του τόπου φιλοξενίας. Ο τουρίστας, ο παράγοντας άνθρωπος, αποτελεί την ουσιαστική βάση του τουρισμού. Ο κύριος σκοπός της συμμετοχής των ανθρώπων στον τουρισμό είναι η ξεκούραση, η ψυχαγωγία, η σύντομη απομάκρυνση από τις καθημερινές συνήθειες, η γνωριμία με έναν άλλο πολιτισμό. Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των τουριστών που επισκέπτεται μια χώρα, τόσο μεγαλύτερη είναι η προοπτική για αύξηση της παραγωγής τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών. Η τουριστική επιχείρηση, εφοδιάζει την τουριστική αγορά με αγαθά και υπηρεσίες που ζητούν οι τουρίστες για να ικανοποιήσουν τις τουριστικές τους ανάγκες και επιθυμίες, με σκοπό την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους. Ο τόπος φιλοξενίας και η διοίκηση του τόπου φιλοξενίας, επιδιώκει μέσα από την ανάπτυξη του τουρισμού την δημιουργία θέσεων εργασίας και γενικότερα οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας. Έτσι, η τουριστική δραστηριότητα είναι μια σύνθετη και πολυδιάστατη διαδικασία που διαμορφώνεται μέσα από την αμοιβαία επίδραση ατόμων, επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων, παραδόσεων, αποφάσεων και στρατηγικών για την προσέλκυση ατόμων σε συγκεκριμένες περιοχές (Ηγουμενάκης 2007: 76-80).

Ο τουρισμός ως φαινόμενο, λόγω της φύσης του, της πολυπλοκότητας του, την έλλειψη ικανοποιητικών στατιστικών διαδικασιών, την απουσία ειδικών μηχανισμών ανάλυσης, την ανυπαρξία μιας συγκεκριμένης μεθοδολογίας είναι δύσκολο να απομονωθεί, να προσεγγιστεί σφαιρικά και να αναλυθεί συστηματικά (Βαρβαρέσος

1997: 198-204). Ωστόσο δεν παύει να αποτελεί αντικείμενο επιστημονικής μελέτης και έρευνας, που οδηγεί σε ενδιαφέροντα και χρήσιμα συμπεράσματα.

2.2. Τουριστική ανάπτυξη. Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις

Ο διεθνής τουρισμός αντιπροσωπεύει για ένα μεγάλο αριθμό χωρών και περιοχών του κόσμου μια ευρεία οικονομική δραστηριότητα. Εκτός από τις συντονισμένες ενέργειες που στοχεύουν στην ικανοποίηση των ατομικών επιθυμιών, περιλαμβάνει έργα που συνδέονται με την προστασία του περιβάλλοντος, την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής παράδοσης, τη βελτίωση των υποδομών, την επέκταση των δικτύων επικοινωνίας. Η τουριστική δραστηριότητα παράγει ωφέλειες σε πολλούς κυρίως τομείς της οικονομίας, δημιουργώντας άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στην ανάπτυξη μιας χώρας. Με άμεσο τρόπο επηρεάζει τις διεθνείς συναλλαγές και αποτελεί σημαντικό παράγοντα των συναλλαγματικών εισροών και εκροών δηλαδή του ισοζυγίου πληρωμών. Επιπλέον, αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό τμήμα της συνολικής κατανάλωσης και δημιουργεί μια πληθώρα παραγωγικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα δημιουργεί θέσεις εργασίας. Με έμμεσο τρόπο επηρεάζει τις ανατιμήσεις στην αξία της γης, το επίπεδο της μόρφωσης, της επαγγελματικής κατάρτισης. Ακόμα, η ανταλλαγή των ιδεών, των πολιτισμικών συνθηκών και αντιλήψεων μπορεί εξαλείψει τις παρεξηγήσεις και την άγνοια, να ενισχύσει τους δεσμούς ανάμεσα σε χώρες (Lickorish & Jenkins 2004: 129-132).

Ωστόσο, συχνά η ανάπτυξη του τουρισμού προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις σε ένα τόπο. Στο φυσικό περιβάλλον, η εκρηκτική τουριστική ανάπτυξη οδηγεί σε καταστροφή του οικοσυστήματος και των φυσικών πόρων, τη ρύπανση της θάλασσας, και της ατμόσφαιρας. Στο δομημένο περιβάλλον, η τουριστική ανάπτυξη ασκεί πολλαπλές πιέσεις ειδικότερα στην αρχιτεκτονική κληρονομιά, στη δομή και λειτουργία των ανθρώπινων οικισμών, στην άναρχη οικιστική ανάπτυξη (Κοκκώσης 2009: 201. Σβορώνου 2003: 166). Στο κοινωνικό περιβάλλον, στη διάβρωση των θεσμών, των ηθών και των εθίμων, στην αλλοίωση της κουλτούρας του τοπικού πληθυσμού, της ξеноφοβίας, της έξαρσης της εγκληματικότητας (Κοκκώσης 2009: 201. Βαρβαρέσος 2005: 233-237). Στο οικονομικό περιβάλλον, οι τοπικές και εθνικές οικονομίες, η απασχόληση, οι επενδύσεις καταλήξαν σε μια υπερβολική εξάρτηση από τον τουρισμό, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση άλλων κλάδων (Τσάρτας 2010: 234. Κοκκώσης 2009: 201. Σβορώνου 2003: 166).

Οι σύγχρονες τουριστικές στρατηγικές στοχεύουν στην ανάγκη να τεθούν όρια στην ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη, προτού προκύψουν ανυπέρβλητα

προβλήματα όπως η ρύπανση, ο συνωστισμός, η ανεπάρκεια νερού, η διαχείριση απόβλητων. Στα πλαίσια αυτά αναπτύχθηκε η έννοια της *τουριστικής φέρουσας ικανότητας*, που αναφέρεται στην χωρητικότητα ενός τόπου, δηλαδή στον αριθμό των επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί ένας τόπος χωρίς να υποστεί υποβάθμιση. Επίσης, διαπιστώθηκε η ανάγκη να ενθαρρυνθούν οι *ήπιες* μορφές τουρισμού, οι οποίες απευθύνονται σε άτομα που δεν ενδιαφέρονται για μαζικά εκδρομικά προγράμματα. Στα πλαίσια αυτά αναπτύχθηκε ο αγροτουρισμός, ο θρησκευτικός, ο πολιτισμικός, ο ιαματικός, ο συνεδριακός τουρισμός. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού συνδέονται με την έννοια της *αιεφορίας*, της ιδέας δηλαδή ότι κάθε σχεδιασμός οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις ισορροπίες ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη (Σβορώνου 2003: 167-168).

2.3. Τουριστική προσφορά και ζήτηση

Τα ελκυστικά στοιχεία που προσελκύουν τους τουρίστες να επισκεφθούν μια περιοχή ή μια χώρα αποτελούν την τουριστική προσφορά. Η τουριστική προσφορά περιλαμβάνει τους φυσικούς πόρους όπως η θάλασσα, το κλίμα, τα μνημεία, ο πολιτισμός. Επίσης περιλαμβάνει τις υποδομές που δημιουργήσε ο άνθρωπος για να ικανοποιήσει τις ανάγκες της τουριστικής ζήτησης, δηλαδή τουριστικά καταλύματα, εγκαταστάσεις εστίασης και ψυχαγωγίας κτλ. Επιπλέον στα πλαίσια της τουριστικής προσφοράς εντάσσονται και οι εγκαταστάσεις και οι οργανισμοί που δεν αφορούν μόνο την τουριστική ζήτηση αλλά έχουν στόχο να συμβάλλουν στην βελτίωση της ζωής των κατοίκων μιας χώρας ή μιας περιοχής, δηλαδή επικοινωνίες, μεταφορές, δίκτυα ηλεκτροδότησης, ύδρευσης, δημόσια ασφάλεια κτλ. (Βαρβαρέσος 2005: 92-99). Σημαντικός παράγοντας στην τουριστική προσφορά αποτελεί η ασφάλεια και η υγεία των τουριστών (Lickorish & Jenkins 2004: 223). Οι τουρίστες στην απόφασή τους να επιλέξουν τουριστικό προορισμό λαμβάνουν υπόψη τους γεγονότα που συνδέονται με την τρομοκρατία, την εγκληματικότητα, τις επιδημίες (Lepp & Gibson 2003: 606-624. Sommez & Graefe 1998: 112-144).

Η τουριστική ζήτηση, αντανακλά τη σύνθετη τάση που υποκινεί τα άτομα να ταξιδέψουν και διαμορφώνεται μέσα από κοινωνικούς, οικονομικούς, ψυχολογικούς και πολιτικούς παράγοντες. Ο ελεύθερος χρόνος των εργαζόμενων, οι δημογραφικές συνθήκες, το επίπεδο της αστικοποίησης, η ηλικία, η δομή της οικογένειας, το εισόδημα, η επαγγελματική δραστηριότητα, ο μιμητισμός, η συμφέρουσα συναλλαγματική ισοτιμία, οι ευκολίες της μετακίνησης αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν τη διάρθρωση της τουριστικής ζήτησης. Σύμφωνα με τους Baretje και Deffert, τα άτομα για να συμμετάσχουν σε τουριστικές μετακινήσεις θα πρέπει να

πληρούν τέσσερις προϋποθέσεις, να έχουν χρόνο, να διαθέτουν εισόδημα, να έχουν διάθεση να μετακινηθούν, να υπάρχουν κατάλληλες τεχνικές δυνατότητες για να πραγματοποιηθεί η μετακίνηση. Ωστόσο στους παράγοντες της τουριστικής ζήτησης εντάσσονται και οι συνθήκες ή τα γεγονότα που διαταράσσουν την ασφάλεια των τουριστών. Σε γενικές γραμμές, η τουριστική ζήτηση φαίνεται να επηρεάζεται με πολλαπλούς τρόπους από το χαρακτήρα των κρίσεων ή των απειλών που εκδηλώνονται στο πολιτικό, οικονομικό, γεωφυσικό περιβάλλον και τείνουν να ανατρέψουν τις συνθήκες της διεθνούς ασφάλειας (Βαρβαρέσος 1997: 90-93). Η ασφάλεια, η σιγουριά, η άνεση αποτελούν σήμερα αναγκαίες προϋποθέσεις ενός ταξιδιού.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι μέτρησης και πρόβλεψης της τουριστικής ζήτησης. Η μέτρηση της τουριστικής ζήτησης σε συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό και χρόνο μπορεί να υπολογισθεί με την απαρίθμηση των τουριστών, με τον αριθμό των διημερεύσεων ή διανυκτερεύσεων, με τις δαπάνες που πραγματοποιούν οι τουρίστες. Η πρόβλεψη της τουριστικής ζήτησης είναι δυνατό με επιτευχθεί με διάφορες στατιστικές μεθόδους ή οικονομετρικές αναλύσεις, με τη μέθοδο ανάλυσης της τάσης, την απλή γραμμική παλινδρόμηση/μέθοδο ελάχιστων τετραγώνων, την πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση, τη μέθοδο προσομοίωσης με συστήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών (Ηγουμενάκης 2007: 306-322. Βαρβαρέσος 1997: 122-124). Επίσης, πολύτιμη αποτελεί, η εφαρμογή της δελφικής μεθόδου, που στην ουσία αποτελείται από μία συστηματική υποβολή ερωτήσεων σε έμπειρα τουριστικά στελέχη και ειδικούς της τουριστικής βιομηχανίας. Ο συνδυασμός μαθηματικών και στατιστικών μοντέλων και της δελφικής μεθόδου, πιστεύεται, ότι συμβάλλουν στο να γίνονται αξιόπιστες εκτιμήσεις που αφορούν την τουριστική ζήτηση ενός τουριστικού προορισμού (Song & Li 2008: 203-220).

2.4. Παγκόσμιος τουρισμός. Πρόσφατα στοιχεία και προβλέψεις

Ο τουρισμός αποτελεί ένα από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας οικονομίας. Για πολλές χώρες ο τουρισμός αποτελεί κυρίαρχη δραστηριότητα, έχει αξιόλογες πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στους άλλους τομείς της οικονομίας, συνδέεται με την κοινωνικοοικονομική αναπτυξιακή διαδικασία, συμβάλλει στην άνοδο του επιπέδου διαβίωσης, στην απασχόληση και στην ευημερία των πολιτών. Από το 1952 ως το 2005 ο αριθμός των διεθνών τουριστικών αφίξεων αυξήθηκε με ρυθμό 6,5% κατά έτος, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των ταξιδιωτών να αυξηθεί από τα 25 στα 806 εκατομμύρια. Ο ρυθμός αύξησης του εισοδήματος, για τη συγκεκριμένη περίοδο, που προέκυψε από αυτές τις αφίξεις ήταν

ιδιαίτερα μεγάλος, αγγίζοντας το 11,2% γιγαντώνοντας την παγκόσμια οικονομία και αγγίζοντας τα 680 δις δολάρια το 2005. Από το 1950, οι 15 κορυφαίοι προορισμοί απορροφούσαν το 88% των παγκόσμιων αφίξεων, με το ποσοστό να μειώνεται στο 75% για το 1970 και στο 57% για το 2005, με αποτέλεσμα την πιο ομοιόμορφη κατανομή των ωφελειών του παγκόσμιου τουρισμού, συμπεριλαμβανομένων και νέων προορισμών, που πολλοί βρίσκονται στις αναπτυσσόμενες χώρες. Από το 2006 ως το 2013 οι παγκόσμιες αφίξεις σημείωσαν αύξηση. Εξαίρεση αποτέλεσαν το 2008 και 2009 που ο παγκόσμιος τουρισμός επηρεάστηκε αρνητικά από την παγκόσμια οικονομική κρίση. Ο παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού προβλέπει ότι οι διεθνείς αφίξεις θα ξεπεράσουν το 1,5 δις ταξιδιωτών το 2020 (ΣΕΤΕ/ Παγκόσμια Τουριστική Κίνηση).

2.5. Dark Tourism

Ο Σκοτεινός Τουρισμός (dark tourism) αποτελεί μια νέα προσέγγιση στα πλαίσια της τουριστικής έρευνας. Οι ορισμοί και τα συστατικά του σκοτεινού τουρισμού είναι σχετικά ασαφή, ωστόσο οι ακαδημαϊκοί ερευνητές εστιάζουν στις διάφορες απόψεις του φαινομένου. Σύμφωνα με τους Foley and Lennon (1996:198) ο σκοτεινός τουρισμός περιγράφει την επίσκεψη τουριστών σε σημεία που σχετίζονται με το θάνατο, την καταστροφή και τη διαφθορά. Ο Stone (2006:146) ορίζει τον σκοτεινό τουρισμό ως την επίσκεψη σε μέρη που έχουν σχέση με το θάνατο, τον πόνο και τη μακαριότητα. Ο Tarlow (2005:48) ορίζει ως την επίσκεψη σε σημεία που έχουν συμβεί τραγωδίες ή ιστορικοί αξιοσημείωτοι θάνατοι και συνεχίζουν να επιδρούν στη ζωή μας.

Μια άλλη προσέγγιση του τουρισμού αποτελεί ο τουρισμός του πολέμου (war tourism). Οι ακαδημαϊκές έρευνες συγκλίνουν στην άποψη ότι ο τουρισμός του πολέμου αποτελεί ένα σημαντικό φαινόμενο που βοηθάει στην ανασυγκρότηση της τοπικής και της εθνικής οικονομίας. Σύμφωνα με τον Smith (1998) τα πεδία μαχών, τα νεκροταφεία, τα μνημεία, τα μουσεία αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη του τουρισμού που σχετίζεται με την κληρονομιά του πολέμου.

Τέλος ο Lynch (2008) αναφέρεται στο phoenix tourism. Ο φοίνιξ αποτελεί ένα μυθικό πουλί που ξαναγεννιέται από τη στάχτη. Ο Lynch ορίζει το phoenix tourism σαν τη διαδικασία αναγέννησης, αναμόρφωσης, αναζωογόνησης ενός προορισμού ύστερα από πολύχρονη πολιτική διαμάχη. Ερεύνησε την πρόοδο της τουριστικής ανάπτυξης στο Belfast, πρωτεύουσα της Βόρειας Ιρλανδίας, που από το 1967 ως το 1995 υπήρξε έντονη διαμάχη μεταξύ των προτεσταντών και των καθολικών. Οι διαμάχες τερματίστηκαν με τη Good Friday Agreement (Αύγουστος 1995) και η ανάπτυξη του τουρισμού σαν κοινός προορισμός αποτέλεσε ένα από τα σημεία της

συμφωνίας. Ο τουρισμός αποτέλεσε μια ευκαιρία να αντιμετωπιστεί η ανεργία, να αναπτυχθούν μικρές τοπικές επιχειρήσεις και να δημιουργηθεί ένα ισχυρό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των πρώην αντιπάλων.

2.6. Διεθνείς Οργανισμοί καταγραφής και μελέτης του τουρισμού.

Ενδεικτικές δράσεις και προγράμματα για την ανάπτυξη του τουρισμού

Η παγκόσμια αναγνώριση της σπουδαιότητας του τουρισμού στις εθνικές και περιφερειακές οικονομίες, η συνειδητοποίηση ότι ο τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί παράγοντας κοινωνικής ισορροπίας, που συμβάλλει στην αμοιβαία γνωριμία λαών, πολιτισμών και ανθρώπων, οδήγησε στη συγκρότηση και λειτουργία διεθνών οργανισμών, που με επιστημονικές αναλύσεις και αξιόπιστες μελέτες, αποβλέπουν στη διαμόρφωση μέσω του τουρισμού, ενός σταθερού διεθνούς περιβάλλοντος. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (World Tourism Organization), η Διεθνής Ένωση Τουρισμού, η Διεθνής Ένωση Ξενοδόχων, οι επιμέρους Οργανισμοί Τουρισμού των διάφορων χωρών αποτελούν ενδεικτικούς οργανισμούς που ενισχύουν την επιστημονική έρευνα, οργανώνουν εκπαιδευτικά τουριστικά προγράμματα, χαράσσουν πολιτικές και στρατηγικές, ώστε ο τουρισμός να λειτουργεί ως μοχλός οικονομικής, πολιτισμικής, κοινωνικής ανάπτυξης ενός τόπου (Lickorish & Jenkins 2004: 306 -311).

2.6.1. Τοπική Ατζέντα 21 και Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Η Τοπική Ατζέντα 21 αποτελεί μια σειρά δράσεων που έχουν στόχο την αειφορία και την βιωσιμότητα. Υπογράφηκε το 1992, στη Διάσκεψη Κορυφής των Η.Ε. στο Ρίο της Βραζιλίας, από ηγέτες 100 χωρών και αντιπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Η εφαρμογή των βασικών αρχών της Ατζέντας 21 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίπτωση του ταξιδιού και του τουρισμού. Στα πλαίσια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, η δραστηριότητα του τουρισμού πρέπει να είναι φιλική με το περιβάλλον, να σέβεται τις ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας, να είναι οικονομικά βιώσιμη και να προστατεύει την πολιτιστική κληρονομιά. Απαραίτητη προϋπόθεση για την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης αποτελεί η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών και η υιοθέτηση οργανωμένων δράσεων και στρατηγικών. Βασικό μέσο επίτευξης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης συνιστά η Τοπική Ατζέντα 21 και η εφαρμογή της στο ευρύτερο πεδίο του τουρισμού. Η Τοπική Ατζέντα 21 δίνει τη δυνατότητα στους τοπικούς φορείς να λειτουργήσουν καθοδηγητικά, συντονιστικά και να ασκήσουν ουσιαστικό έλεγχο στην

ανάπτυξη του τουρισμού σε τοπικό επίπεδο, εξασφαλίζοντας ότι οι τουριστικές επιχειρήσεις πέρα από το ενδιαφέρον για το άμεσο οικονομικό όφελος, λειτουργούν με τρόπο που σέβεται τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ουσιαστικά συνδέει την τουριστική στρατηγική και ανάπτυξη με την τοπική οικονομική, κοινωνική ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος και των πολιτιστικών πόρων (Τσάρτας & Σταυρινούδης 2006: 38-42).

2.6.2. Παγκόσμιος Κώδικας Ηθικής για τον τουρισμό

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, αναγνωρίζοντας τη σημαντική επίδραση της τουριστικής βιομηχανίας στην οικονομία, το περιβάλλον, τις τοπικές κοινωνίες θέσπισε τον Παγκόσμιο Κώδικα Ηθικής, που αποτελεί πλαίσιο αναφοράς για την υπεύθυνη και αειφόρο ανάπτυξη του παγκόσμιου τουρισμού. Είναι εμπνευσμένο από προηγούμενες ανάλογες διακηρύξεις και κώδικες και αποτελεί ένα σύνολο αρχών και κανόνων οι οποίοι θέτουν τις βάσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, τη μείωση των επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον, την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ουσιαστικά απευθύνεται σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, στις τοπικές και εθνικές αρχές, την τοπική κοινωνία, τους επαγγελματίες του τουριστικού κλάδου και τους τουρίστες, τονίζοντας τις υποχρεώσεις τους και τα δικαιώματά τους. Ο Παγκόσμιος Κώδικας Ηθικής περιλαμβάνει τα εξής δέκα άρθρα:

Τη συμβολή του τουρισμού στην αμοιβαία κατανόηση και το σεβασμό ανάμεσα στους λαούς και τις κοινωνίες, τον τουρισμό ως όχημα για ατομική, συλλογική, ολοκλήρωση, ως παράγοντα βιώσιμης ανάπτυξης, ως χρήστης της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας και συντελεστή για την αναβάθμισή της, ως μια επωφελής δραστηριότητα για τις χώρες και τις κοινότητες υποδοχής. Επίσης αναφέρεται στις υποχρεώσεις των φορέων του τουρισμού στην τουριστική ανάπτυξη, στο δικαίωμα στον τουρισμό, στην ελευθερία της τουριστικής διακίνησης, στα δικαιώματα των εργαζομένων, των επιχειρηματιών στην τουριστική βιομηχανία. Τέλος, αναφέρεται στην εφαρμογή των αρχών του Παγκόσμιου Κώδικα Ηθικών Αρχών για τον τουρισμό (ΣΕΤΕ/ Παγκόσμιος Κώδικας Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό).

2.6.3. Έκθεση Ανταγωνιστικότητας Ταξιδιών και Τουρισμού

Το World Economic Forum, αξιολογώντας ότι η βιομηχανία Ταξιδιών & Τουρισμού αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα στην παγκόσμια οικονομία, στην οικονομική ανάπτυξη και στην απασχόληση, παρουσίασε το Δείκτη

Ανταγωνιστικότητας Ταξιδιών και Τουρισμού (TTCI). Η έκθεση δεν αποτελεί πίνακα βαθμολογίας, ενός παγκόσμιου τουριστικού πρωταθλήματος αλλά μια προσπάθεια που επισημαίνει περιοχές ενδιαφέροντος που μπορούν να βελτιωθούν σε κάθε χώρα, ώστε να την καταστήσουν ανταγωνιστικότερη στον τουριστικό τομέα. Η έκθεση συγκρίνει πυλώνες της ανταγωνιστικότητας Ταξιδιών και Τουρισμού, σε 130 διαφορετικές χώρες. Οι Κανόνες και Κανονισμοί Πολιτικής, η Περιβαλλοντική Αειφορία, η Ασφάλεια, η Υγεία και Υγιεινή, η Υποδομή Αεροπορικών Μεταφορών, η Υποδομή Επίγειων Μεταφορών, η Υποδομή Τουρισμού, η Ανταγωνιστικότητα Τιμών στη Βιομηχανία Τουρισμού, το Ανθρώπινο Δυναμικό, οι Φυσικοί Πόροι, οι Πολιτιστικοί πόροι αποτελούν πυλώνες που ομαδοποιούνται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στο Δείκτη Νομοθετικού και Κανονιστικού Πλαισίου και καλύπτει στοιχεία από την οικονομική και την πολιτική της κυβέρνησης. Η δεύτερη κατηγορία, αφορά το Δείκτη Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος και Υποδομών, και καλύπτει τις παραμέτρους που αναφέρονται στο επιχειρησιακό περιβάλλον και στην ανάπτυξη των υποδομών και τέλος από τον τρίτο Δείκτη Ανθρώπινων, Πολιτιστικών, Φυσικών Πόρων προκύπτουν στοιχεία που αφορούν το ανθρώπινο, πολιτισμικό και φυσικό δυναμικό που διαθέτει η συγκεκριμένη χώρα για την τουριστική της ανάπτυξη (The Travel & Tourism Competitiveness Report).

2.7. Η φυσιογνωμία του Μεσογειακού Τουρισμού

Η ανάπτυξη του Μεσογειακού τουρισμού ξεκίνησε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο σε περιοχές της Ισπανίας και της Ιταλίας. Τη δεκαετία του 60' ο τουρισμός αναπτύσσεται στην Ελλάδα, τη Μάλτα, την Κύπρο ενώ από τη δεκαετία του '70 ο μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται σε περιοχές της βόρειας Αφρικής όπως στο Μαρόκο, την Αίγυπτο, την Τυνησία. Η μεσογειακή τουριστική ζώνη έγινε παγκοσμίως το πιο δημοφιλές κέντρο μαζικού τουρισμού, με τη Γαλλία, την Ισπανία και την Ιταλία να είναι μέσα στους δέκα ισχυρότερους τουριστικούς προορισμούς του πλανήτη (Παππιάς 2008: 6).

Η Μεσόγειος χάρη στο ευχάριστο κλίμα της, το φυσικό της περιβάλλον, την μοναδική ακτογραμμή, τα ιστορικά μνημεία, την πολιτισμική της ποικιλομορφία, την πλεονεκτική της θέση σε σχέση με γεωγραφία και τις μεταφορές της συγκεντρώνει σταθερά το 30% των παγκόσμιων τουριστικών αφίξεων. Περισσότεροι από 232 εκατομμύρια τουρίστες περνούν κάθε χρόνο κατά τις τελευταίες δεκαετίες από τη Μεσόγειο (πίνακας 2.1. βασικά τουριστικά μεγέθη σε χώρες της Μεσογείου). Σύμφωνα με προβλέψεις, ο αριθμός των τουριστών στη Μεσόγειο προβλέπεται να φτάσει το 2025 στα 665 εκατομμύρια (Fokiali 2002).

Πίνακας 2.1. Βασικά τουριστικά μεγέθη χωρών της Μεσογείου

Πηγή ΣΕΤΕ . Επεξεργασία στοιχείων Λουίζιδη Αγγαία - Ελένη

		Ελλάδα	Ισπανία	Κύπρος	Τουρκία	Αίγυπτος	Κροατία
2000	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	12,4	46,4	2,7	9,6	5,1	5,3
	<i>Έσοδα -2000 δις. σε USD</i>	9,2	30,0	1,9	7,6	4,3	2,8
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,8%	6,9%	0,4%	1,4%	0,8%	0,8%
2001	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	13,0	49,5	2,7	10,8	4,4	6,5
	<i>Έσοδα</i>	9,5	32,9	1,9	10,1	3,8	3,3
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,9%	7,2%	0,4%	1,6%	0,6%	1,0%
2002	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	12,6	52,3	2,4	12,8	4,9	6,9
	<i>Έσοδα</i>	9,7	33,8	1,9	11,9	3,8	3,8
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,8%	7,4%	0,3%	1,8%	0,7%	1,0%
2003	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	12,5	51,8	2,3	13,3	5,7	7,4
	<i>Έσοδα</i>	10,7	39,6	2,0	13,2	4,6	6,4
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,8%	7,5%	0,3%	1,9%	0,8%	1,1%
2004	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	11,7	52,4	2,3	16,8	7,8	7,9
	<i>Έσοδα</i>	12,9	45,2	2,3	15,9	6,1	6,8
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,5%	6,9%	0,3%	2,2%	1,0%	1,0%
2005	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	14,4	55,9	2,5	20,3	8,2	7,7
	<i>Έσοδα</i>	13,7	47,8	2,3	18,2	6,9	7,4
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,8%	7,0%	0,3%	2,5%	1,0%	1,1%
2006	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	15,2	58,0	2,4	18,9	8,6	8,0
	<i>Έσοδα</i>	14,3	51,3	2,4	16,9	7,6	8,0
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,8%	6,9%	0,3%	2,2%	1,0%	1,0%
2007	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	16,2	58,7	2,4	22,2	10,6	8,6
	<i>Έσοδα</i>	15,5	57,7	2,7	18,5	9,3	9,2
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,8%	6,5%	0,3%	2,5%	1,2%	1,0%
2008	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	15,9	57,2	2,4	25,0	12,3	8,7
	<i>Έσοδα</i>	17,1	62,0	2,8	22,0	11,0	11,3
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,7%	6,2%	0,3%	2,7%	1,3%	1,0%
2009	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	14,9	52,2	2,1	25,5	11,9	8,7
	<i>Έσοδα</i>	14,5	53,3	2,2	21,3	10,8	9,0
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,7%	5,9%	0,2%	2,9%	1,4%	1,0%
2010	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	15	52,7	2,2	27	14,1	9,1
	<i>Έσοδα</i>	12,7	52,5	2,2	20,8	12,5	8,3
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,6%	5,6%	0,2%	2,9%	1,5%	1%
2011	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	16,4	56,7	2,4	29,3	9,5	9,9
	<i>Έσοδα</i>	14,6	59,9	2,5	23,0	8,7	9,2
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,7%	5,8%	0,2%	3,0%	1,0%	1,0%
2012	<i>Διεθνείς Αφίξεις</i>	15,5	57,7	2,5	35,7	11,2	10,4
	<i>Έσοδα</i>	12,9	55,9	2,6	25,7	9,9	8,8
	<i>Μερίδιο παγκόσμιας αγοράς</i>	1,5%	5,6%	0,2%	3,4%	1,1%	1,0%

Η ανάπτυξη του τουρισμού στη Μεσόγειο είχε θετικές και αρνητικές επιπτώσεις. Στις τουριστικά ανεπτυγμένες χώρες ο τουρισμός συνέβαλε στην αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π), στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού, στην αύξηση των επενδύσεων. Αρνητικές επιπτώσεις αποτελούν η αύξηση της μόλυνσης και της ρύπανσης, η υπερεκμετάλλευση του θαλάσσιου πλούτου και των φυσικών πηγών ενέργειας, η αλλαγή του παραδοσιακού τρόπου ζωής των ντόπιων, η εξαφάνιση διάφορων ζώων και φυτών (Παππάς 2008: 8).

Για πολλές μεσογειακές χώρες ο τουρισμός αποτελεί η σημαντικότερη πηγή εισοδήματος, ενώ για άλλες αποτελεί τον πιο ελπιδοφόρο μοχλό οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Η διάρθρωση της τουριστικής δραστηριότητας δεν είναι ομοιογενής σε όλο το γεωγραφικό χώρο. Η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ελλάδα αποτελούν πολύ δημοφιλείς παγκόσμιους τουριστικούς προορισμούς. Για τις χώρες εκτός Ε.Ε., την Αίγυπτο, την Τυνησία, το Μαρόκο ο τουρισμός αποτελεί προοπτική οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας. Παρά την ποικιλομορφία του, ο μεσογειακός τουρισμός διακρίνεται από ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

- Οι μεσογειακοί προορισμοί διαμορφώνουν μια εικόνα που ανταποκρίνεται σε σημαντικό βαθμό στο κλασικό τουριστικό κίνητρο των 4S (sun, sand, sea, sex), σχετίζεται κυρίως με τους τουρίστες που αναζητούν την ξεκούραση, τον ήλιο, τη θάλασσα. Οι μαζικοί τουρίστες της Μεσογείου επιλέγουν να περάσουν τις διακοπές τους σε ένα άνετο και ασφαλές ξενοδοχείο χωρίς να μετακινούνται ούτε επιζητούν την περιπλάνηση.
- Είναι δραστηριότητα κυρίως εποχιακή και η κορύφωση της διαρκεί τους καλοκαιρινούς μήνες. Παρουσιάζεται έτσι μια μη ισορροπημένη διάρθρωση των εσόδων που προέρχονται άμεσα ή έμμεσα από τον τουρισμό, με ανάλογες επιπτώσεις στην απασχόληση και τη δημοσιονομική εικόνα των εθνικών οικονομιών.
- Η τουριστική δραστηριότητα συγκεντρώνεται κυρίως στις παραλίες και τα νησιά, όπου παρατηρείται συνωστισμός, άναρχη δόμηση, ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση της γης, υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής των μόνιμων κατοίκων (Τσάρτας 2010: 102,153-155).

Η νέα διευρυμένη έννοια της ασφάλειας με τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές διαστάσεις δημιουργούν την ανάγκη νέων πολιτικών και στρατηγικών για τον τουρισμό σε διεθνές, κρατικό, τοπικό επίπεδο. Από το 1985, αναπτύσσονται στη Μεσόγειο δυναμικές πολιτικές με στόχο την αναδιάρθρωση του τουριστικού προϊόντος, την ενίσχυση των ισόρροπων μορφών τουριστικής ανάπτυξης, την

περιβαλλοντική προστασία, τη βελτίωση της επικοινωνίας και της ασφάλειας των τουριστών (Τσάρτας 2010: 159-162). Με το πνεύμα αυτό συγκροτήθηκε ο Τουριστικός Χάρτης της Μεσογείου στην Καζανμπλάνκα το Νοέμβριο του 1995, στα πλαίσια της Διακήρυξης της Βαρκελώνης (Σειμένης & Σιούσιουρας 2003: 160), τα Μεσογειακά προγράμματα Δράσης και η Agenda 21.

2.8. Η Ελλάδα ως δυναμικός τουριστικός πόλος της Μεσογείου

Για την Ελλάδα, η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί τη δυναμικότερη και ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομική δραστηριότητα που συνέβαλε στην παραγωγική ανασυγκρότηση ορισμένων περιοχών και στη διαμόρφωση αναπτυξιακών συνθηκών. Η χώρα διαθέτει εντυπωσιακό φυσικό και δομημένο περιβάλλον, ιδιαίτερη νησιωτική γεωμορφολογία, καθαρή θάλασσα, ευχάριστο κλίμα, ιστορικά μνημεία, πολιτιστική παράδοση, πλούσια τουριστική υποδομή (Τσάρτας 2010: 23-28. Λαγός 2009: 198-200). Τα ελληνικά νησιά αποτελούν δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Για τις λιγότερο ευνοημένες περιοχές, με σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα, όπως τα μικρά νησιά του Αιγαίου, η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί κύρια αναπτυξιακή διέξοδο και βασική παράμετρο κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας (Τσάρτας & Σταυρινούδης 2006: 44-47).

Η Ελλάδα αποτελεί *χώρα πρώτης γραμμής*, ανήκει στις χώρες που οι περισσότεροι τουρίστες θεωρούν ότι *πρέπει* να επισκεφθούν. Σύμφωνα με έρευνα της E.E., το 36% των κατοίκων της, επιθυμούν να επισκεφθούν την Ελλάδα και ακολουθεί η Γαλλία και η Ισπανία (Τσάρτας 2010: 23-28). Μια άλλη ενδιαφέρουσα έρευνα πραγματοποιήθηκε από το ΙΤΕΠ το 2001-2002. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι από τους τουρίστες που επισκέφθηκαν τη χώρα αυτή τη χρονική περίοδο, την είχαν ξαναεπισκεφθεί άλλη μια φορά. Στην μελέτη επισημαίνεται πως αυτός ο *βαθμός πιστότητας* αποτελεί για τη χώρα την καλύτερη διαφήμιση.

Ωστόσο ο Ελληνικός τουρισμός παρουσιάζει υστερήσεις και προβλήματα που λειτουργούν ενάντια στην ανάπτυξη του. Τα προβλήματα αυτά συνδέονται με:

- Τον διαρκώς εντεινόμενο διεθνή ανταγωνισμό. Στο χώρο της Μεσογείου οι ανταγωνιστές της Ελλάδας, υπερτερούν σε ποιότητα και σε τιμές (Τσάρτας 2010: 163-166). Σε παγκόσμιο επίπεδο εκατοντάδες προορισμοί, προσφέρουν ένα νέο τουριστικό προϊόν σε πολύ ευνοϊκές τιμές (Λογοθέτης 2012: 65. Νικητιάδης 2007: 29-31).

- Την έλλειψη ενός εξειδικευμένου χωροταξικού σχεδιασμού σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό επίπεδο για να λειτουργήσει ως πυλώνας τουριστικής ανάπτυξης της χώρας (Τσάρτας 2010: 348 -350).
- Έλλειψη τουριστικού εκπαιδευτικού συστήματος και πανεπιστημιακών τμημάτων, ανεπαρκής εκπαίδευση, αποσπασματική ερευνητική δραστηριότητα, ανειδίκευτο προσωπικό (Τσάρτας 2010: 354-355).
- Άμεση εξάρτηση της τοπικής κοινωνίας από συγκεκριμένες χώρες αποστολής, από μικρές ομάδες εταιρειών, από πολιτικές των tour operators και από την προβολή μόνο του προϊόντος τουρισμού διακοπών (Τσάρτας 2010: 155-159).
- Έντονη εποχικότητα, που οφείλεται κυρίως στην μονοδιάστατη ανάπτυξη του μαζικού παραθεριστικού τουρισμού (Βαρβαρέσος 2005: 51-53).
- Την εξάρτηση του ελληνικού τουρισμού από τις αερομεταφορές, από τις οποίες συχνά πηγάζει έντονο αίσθημα ανασφάλειας στους ανθρώπους που επιθυμούν να ταξιδέψουν (Πατσουράτης 2007: 61).

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του ελληνικού τουρισμού προτείνεται η προώθηση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ο εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς και η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, η ενίσχυση των ΜΜΕ του τουρισμού, η απεξάρτηση από τα μεγάλα ταξιδιωτικά γραφεία, η δημιουργία νέων υποδομών. Σύμφωνα με το *Λαγό... κάθε πρόγραμμα για να είναι ρεαλιστικό και κοινωνικά αποδεκτό θα πρέπει να έχει προκύψει ως αποτέλεσμα της εφαρμογής δημοκρατικών διαδικασιών και συνεργατικού πνεύματος και να καλύπτει όλο το φάσμα των εμπλεκόμενων φορέων της τουριστικής βιομηχανίας...* (Λαγός 2009: 200-202).

2.9. Η Ρόδος ως παράδειγμα μεσογειακού τουριστικού προορισμού

Από τα μέσα του περασμένου αιώνα, η οικονομική ζωή της Ρόδου εξελίσσεται και συνδέεται γύρω από την τουριστική δραστηριότητα ενώ παράλληλα παρουσιάζεται σταδιακή συρρίκνωση του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα. Οι προοπτικές ανάπτυξης προσανατολίστηκαν στον τουρισμό και τις συγγενείς δραστηριότητες το εμπόριο, τις υπηρεσίες, τις κατασκευές και τα συναφή ελεύθερα επαγγέλματα. Οι επιχειρηματίες της Ρόδου επένδυσαν τα κεφάλαια τους στην ίδρυση και τον εκσυγχρονισμό των τουριστικών μονάδων, γεγονός που ενθαρρύνθηκε από την πολιτεία με τα κίνητρα αναπτυξιακών νόμων (Λογοθέτης 2004: 34-35).

Το νησί της Ρόδου ως τουριστικός προορισμός αποτελεί ένα από τους δημοφιλέστερους προορισμούς της Μεσογείου. Ο ήλιος, οι καθαρές θάλασσες, το

εύκρατο κλίμα, ο ιστορικός και αρχαιολογικός της πλούτος, οι ξενοδοχειακές υποδομές, η φιλοξενία και η επιχειρηματικότητα των ανθρώπων συνέβαλλαν ώστε η Ρόδος να αποκτήσει τη φήμη και αναγνωρισιμότητα στο διεθνές τουριστικό περιβάλλον. Η μοναδική περίοδος που ο τουρισμός της Ρόδου παρέλυσε ήταν τον Αύγουστο του 1974, από τα τραγικά επεισόδια της Τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Κάτω από την απειλή πολέμου οι τουρίστες έφυγαν από το νησί, τα ξενοδοχεία έκλεισαν, ακυρώθηκαν οι αφίξεις και παρέλυσε η οικονομική ζωή του τόπου μέχρι την επόμενη περίοδο. Σε γενικές γραμμές ο τουρισμός της Ρόδου ακολουθεί ανοδική πορεία, με κάποιες περιόδους στασιμότητας που οφείλονται σε σειρά εξωγενών και εσωγενών παραγόντων (Λογοθέτης 2012: 78). Στους εξωγενείς παράγοντες εντάσσονται οι οικονομικές κρίσεις στις παραδοσιακές ευρωπαϊκές αγορές, οι συνέπειες της τρομοκρατίας και πολιτικό- στρατιωτικών γεγονότων, η παρουσία στη διεθνή αγορά νέων τουριστικών προορισμών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης χαμηλού κόστους. Στους εσωγενείς παράγοντες έχει υποστηριχτεί η άποψη ότι το τουριστικό προϊόν έχει εξαντλήσει τη δυναμική του και για να διατηρήσει την ανταγωνιστικότητά του πρέπει να ανανεωθεί. Η ανανέωση σχετίζεται με τον εκσυγχρονισμό των υποδομών (λιμάνι, αεροδρόμιο, οδικό δίκτυο), με την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού, πολιτιστικού και δομημένου περιβάλλοντος, την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (συνεδριακός, θαλάσσιος, αθλητικός, πολιτιστικός, θρησκευτικός τουρισμός (Λογοθέτης 2012: 78-81. Λογοθέτης 2004: 31-31).

Η Ένωση Ξενοδόχων Ρόδου σε συνεργασία με το ίδρυμα Hallam University της Αγγλίας πραγματοποίησαν έρευνα που είχε θέμα το βαθμό ικανοποίησης των επισκεπτών της Ρόδου από τις ξενοδοχειακές και τουριστικές υπηρεσίες του νησιού. Σκοπός της έρευνας αποτελούσε η βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών. Στα πλαίσια της μελέτης συγκεντρώθηκαν 3000 ερωτηματολόγια και τα δεδομένα της έρευνας έδειξαν ότι οι τουρίστες της Ρόδου ήταν ικανοποιημένοι από τη φιλοξενία στα ξενοδοχεία, από τη συμπεριφορά του προσωπικού, τους άνετους χώρους των ξενοδοχειακών μονάδων. Ωστόσο οι τουρίστες επεσήμαναν την κακή κατάσταση των οδικών δικτύων, τον ακατάλληλο φωτισμό, τα σκουπίδια στους δρόμους, το αναξιόπιστο σύστημα μέσων μαζικής μεταφοράς. Στη μελέτη δεν αναφέρθηκαν θέματα ασφάλειας.

Σύμφωνα με τον Τσάρτα (2010: 102), *η Ελλάδα αποτελεί καταναλωτική επιλογή μεσογειακού προορισμού διακοπών. Ο τουρίστας επιλέγει την Ελλάδα θέλοντας να πάει κάπου στη Μεσόγειο και με την ίδια ευκολία θα μπορούσε την επόμενη χρονιά να πάει στην Ισπανία, την Κύπρο, την Τυνησία, την Αίγυπτο, τη Μάλτα, την Κροατία, την Τουρκία, δηλαδή να επισκεφτεί χώρες που έχουν κοινά χαρακτηριστικά προσφοράς και βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή.* Η Ρόδος αποτελεί έναν από τους

σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας. Μια εμπειρική και έγκυρη έρευνα, που επικεντρώνεται σε θέματα ασφάλειας και τουρισμού στο νησί της Ρόδου και λαμβάνει υπόψη τις απόψεις τουριστών, ντόπιων και ειδικών, μπορεί να αποτελέσει χρήσιμη μελέτη περίπτωσης και βάση για παρόμοιες έρευνες ή για την ανάπτυξη ενός πλαισίου διερεύνησης της σχέσης τουρισμού και ασφάλειας στο βαθμό που ισχύουν συνθήκες *ομογενοποίησης των τουριστικών επιλογών*.

Ο πίνακας 2.2. παρουσιάζει τις αφίξεις των αλλοδαπών στο αεροδρόμιο Διαγόρας της Ρόδου, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ένωσης Ξενοδόχων. Το διάστημα Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2010 κατά το οποίο και διεξήχθησαν οι έρευνες στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης ήρθαν στη Ρόδο 1.433.098 τουρίστες. Πρώτοι σε αφίξεις ήταν οι Άγγλοι (266.734) έναντι των Γερμανών (217.498) που βρίσκονται στη δεύτερη θέση. Εντυπωσιακές ήταν οι αφίξεις των Ρώσων (73.812 τουρίστες) και των Γάλλων (65.925 τουρίστες) που αποτελούν νέες αγορές.

Πίνακας 2.2. Αριθμός αφίξεων αλλοδαπών στο αεροδρόμιο Διαγόρας της Ρόδου 1997-2011

Χρονολογία	Αριθμός Αφίξεων	Ποσοστιαία % Μεταβολή
1997	1.028.500	
1998	1.111.672	8,09
1999	1.335.675	20,15
2000	1.340.830	0,39
2001	1.361.951	1,58
2002	1.288.132	-5,42
2003	1.228.120	-4,66
2004	1.162.969	-5,30
2005	1.216.700	4,62
2006	1.339.541	10,10
2007	1.393.193	4,01
2008	1.358.247	-2,51
2009	1.324.885	-2,46
2010	1.433.098	8,17
2011	1.735.164	21,08

Πηγή: Ένωση Ξενοδόχων Ρόδου (Ετήσια γενική Συνέλευση 2012)

Συμπερασματικά, η ελεύθερη και ασφαλής τουριστική δραστηριότητα αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης και ευημερίας. Σε ατομικό επίπεδο συμβάλλει στην καλλιέργεια, τη ψυχαγωγία, την προσωπική ολοκλήρωση. Σε επιχειρησιακό επίπεδο δημιουργεί προοπτικές κερδοφορίας, ανανέωσης και δημιουργίας. Σε κρατικό επίπεδο αποτελεί πηγή εθνικού εισοδήματος, δημιουργεί θέσεις εργασίας, οδηγεί στην ανάπτυξη μιας χώρας. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικά αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας οικονομίας. Η περιοχή της Μεσογείου αποτελεί πόλο έλξης για το ένα τρίτο των τουριστών σε ολόκληρο τον κόσμο χάρη στο ωραίο κλίμα, το πολιτιστικό ενδιαφέρον, το ευχάριστο φυσικό περιβάλλον. Από την άλλη στη Μεσογειακή λεκάνη διαδραματίζονται εκρηκτικά γεγονότα που έχουν σχέση με την τρομοκρατία, την έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού, τις εμφύλιες συγκρούσεις. Ωστόσο παρά την ποικιλομορφία που παρουσιάζουν οι χώρες της Μεσογείου ο τουρισμός της περιοχής παρουσιάζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Κάτω από αυτή την οπτική οι ακαδημαϊκές έρευνες που εξετάζουν την επίδραση της ασφάλειας στην τουριστική δραστηριότητα επικεντρώνονται στην περιοχή της Μεσογείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

3.1. Εννοιολογικό περιεχόμενο της «κρίσης» στον τουρισμό

Ο τουρισμός είναι ένα οικονομικό προϊόν, ως εκ τούτου η ζήτηση γι' αυτόν αναμένεται ότι επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων όπως οι τιμές, οι προτιμήσεις των τουριστών, ο ανταγωνισμός από την προσφορά του προϊόντος αυτού από γειτονικούς προορισμούς, τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά του τόπου προορισμού κλπ. Εκτός όμως από αυτούς τους παράγοντες αρκετοί συγγραφείς και ερευνητές επισημαίνουν ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή, αποτελεί η αίσθηση ασφάλειας

Από την ανάλυση του τουρισμού, προκύπτει ότι η ζήτηση για ένα τουριστικό προορισμό υφίσταται μεταβολές από χρόνο σε χρόνο. Δεν είναι λίγες οι φορές που η μείωση της τουριστικής ζήτησης είναι έντονη. Τότε μιλάμε για τουριστική κάμψη, κρίση ή ακόμα και καταστροφή. Για τον τουρισμό, η έννοια κρίση ή καταστροφή συχνά ορίζεται ως ξαφνική πρόκληση που μπορεί να βάλει σε δοκιμασία την ικανότητα των οργανισμών να ανταποκριθούν σ' αυτή, επομένως λειτουργεί ως απειλή εναντίον τους. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα σημαντικό γεγονός που προέρχεται είτε από ανθρώπινες είτε από γεωφυσικές δραστηριότητες, ικανό να διαταράξει την υπάρχουσα δομή, την καθημερινή συνηθισμένη δραστηριότητα και την επιβίωση των τουριστικών οργανισμών. Συνήθως περιέχει στοιχεία που προκαλούν έκπληξη, πανικό και απαιτούν άμεση λήψη κάποιας απόφασης. Η ένταση της κρίσης ή της καταστροφής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα αντίδρασης αυτών που επηρεάζονται από αυτήν. Συχνά οι κρίσεις απαιτούν αποφασιστικές αλλαγές με θετικά ή αρνητικά επακόλουθα. Γενικότερα, πρόκειται για καταστάσεις ρευστές, ασταθείς και απρόβλεπτες (Faulker 2001: 136-138. Pearson & Mitroff 1993: 49).

Οι κρίσεις στον τουρισμό συχνά ορίζονται με κριτήριο τη μείωση στον αριθμό των αφίξεων: Σύμφωνα με τον Παπανίκου, (2009) *«ο όρος τουριστική καταστροφή πρέπει να χρησιμοποιείται με ιδιαίτερη προσοχή, γιατί στην πραγματικότητα μια καταστροφή θα σήμαινε την εξάλειψη του τουρισμού ή τη σημαντική μείωση του για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτές οι περιπτώσεις μπορούν να προκύψουν μόνο από μακροχρόνιους καταστροφικούς πολέμους»*. Η τουριστική κρίση θεωρείται ότι υπάρχει

όταν παρουσιάζεται σημαντική πτώση στις αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών, της τάξεως του 10% και η τουριστική κάμψη όταν ο ρυθμός αύξησης είναι πολύ χαμηλός, περίπου 2%. (Αντίθετα, δυναμικές περιόδους αύξησης των αλλοδαπών τουριστών προκύπτουν όταν οι ρυθμοί αύξησης των τουριστικών αφίξεων ξεπερνούν το 10% σε ετήσια βάση και υπάρχουν εν γένει υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης). Εκτός από τον αριθμό των αφίξεων των αλλοδαπών, στη μελέτη και την ανάλυση των τουριστικών κρίσεων χρησιμοποιούνται και άλλα κριτήρια, όπως οι διανυκτερεύσεις, η μέση διαμονή, οι τουριστικές δαπάνες ή άλλες μεταβλητές που εμφανίζονται σε οικονομικά υποδείγματα (Παπανίκος 2009: 30-32).

Συχνά οι κρίσεις στον τουρισμό συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το σκηνικό της ασφάλειας, τόσο σε επίπεδο υψηλής πολιτικής (high politics), όπου πρωταρχικό ρόλο παίζει η στρατιωτική ισχύς, όσο και σε επίπεδα χαμηλής πολιτικής (low politics) όπου σημαντική επίδραση ασκούν θέματα οικονομικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά. Ενδεικτικά αναφέρονται τουριστικές κρίσεις που έχουν προκαλέσει πόλεμοι (Tasci & Boylu 2010. Hystad & Keller 2008), τρομοκρατικές ενέργειες (Mitroff 2005. Drakos & Kutun 2003. Pizam & Smith 2000. Sommez & Apostolopoulos & Tarlow 1999), περιβαλλοντικές καταστάσεις (Tasci & Boylu 2010. Chu 2008. Lim & McAleer 2005. Huang & Min 2002), αυξημένη εγκληματικότητα (Alleyene & Boxill 2003. Cavlek 2002. Tarlow 2000. Bloom 1996), κοινωνικές ταραχές και εξεγέρσεις (Lepp & Gibson 2003), μεταδοτικές θανατηφόρες ασθένειες (Hystad & Keller 2008) και οικονομικές κρίσεις (Wang 2009).

Δεν έχουν όλοι οι αρνητικοί παράγοντες ασφάλειας την ίδια επίδραση στον τουρισμό. Τόσο το είδος των γεγονότων που απειλούν την ασφάλεια όσο και η συχνότητα τέτοιων γεγονότων, επηρεάζει αρνητικά την τουριστική ζήτηση ενός προορισμού. Επίσης, η ένταση, η οξύτητα της ζημιάς που μπορεί να προκαλέσει, τα ανθρώπινα θύματα, οι τραυματισμοί, οι καταστροφές σε ιδιωτικές ή δημόσιες περιουσίες, επιδρούν στις αποφάσεις των ανθρώπων που θέλουν να ταξιδέψουν. Συνήθως οι πράξεις οι οποίες οδηγούν σε μαζική καταστροφή της ζωής και της περιουσίας, έχουν σημαντικότερη επίδραση στην τουριστική ζήτηση σε σχέση με τις πράξεις που οδηγούν μόνο σε απώλεια περιουσίας (Pizam & Fleischer 2002: 337-339).

3.1.1. Οι ατομικές επιλογές και επιφυλάξεις

Η άμεση επίπτωση μιας κρίσης ή καταστροφής στα επίπεδα της τουριστικής ζήτησης είναι η αλλαγή στη στάση των ανθρώπων που επιθυμούν να ταξιδέψουν. Η

ιδέα του ενδεχόμενου κινδύνου δημιουργεί στα άτομα προβληματισμούς και επιφυλάξεις με αποτέλεσμα να αλλάζουν τόπο προορισμού, να επιλέγουν άλλα μέσα μετακινήσεις ή ακόμα και να ακυρώνουν τα ταξίδια τους (Mansfeld 2006. Sasso 2005: 465. Maser & Weiermair 1998: 107-121). Συχνά τα άτομα αυτά, στρέφονται σε μια άλλη χώρα και απορρίπτουν τη χώρα που έχει εκδηλωθεί η κρίση (deterrent effect). Σε πολλές περιπτώσεις όμως, τα δυσμενή γεγονότα μπορεί να επηρεάσουν ευρύτερα και τις γειτονικές περιοχές (contagion effect) (Drakos & Kutan 2007: 621-641). Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες (σπάνιες) περιπτώσεις ατόμων για τα οποία μια επικίνδυνη κατάσταση μπορεί να λειτουργήσει θετικά, προκαλώντας τη διάθεση για ασυνήθιστες ταξιδιωτικές εμπειρίες. Πρόκειται για τους *αλλοκεντρικούς* τουρίστες (allocentric tourist), μια κατηγορία που περιλαμβάνει συνήθως νεαρά άτομα που επιδιώκουν τον κίνδυνο και την περιπέτεια (Tarlow 2006: 47).

Στις τουριστικές επιλογές σημαντικό ρόλο παίζει το κλίμα που δημιουργούν τα μέσα ενημέρωσης, αλλά και η αντίδραση των τουριστικών οργανισμών και κυβερνήσεων. Ανάλογα με την περίπτωση το περιβάλλον αλλάζει. Μετά από μια κρίση συνήθως διαμορφώνεται ένα σκηνικό που από τη μια λειτουργεί θετικά αφού προστατεύει την ασφάλεια των τουριστών, από την άλλη όμως δημιουργεί κλίμα ψυχρό, εχθρικό και γραφειοκρατικό (κάμερες παρακολούθησης, πρόσληψη ειδικού προσωπικού, ένοπλοι υπάλληλοι ασφαλείας, διεξοδικός έλεγχος προσώπων και αποσκευών). Η εικόνα της περιρρέουσας ατμόσφαιρας στους δημόσιους και τους ιδιωτικούς χώρους επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη διάθεση των ανθρώπων για διακοπές και μετακινήσεις (Goodrich 2002: 576).

Επίσης, οι ατομικές τουριστικές επιλογές διαμορφώνονται μετά την έκδοση ταξιδιωτικών οδηγιών από κάποιες κυβερνήσεις. Οι οδηγίες αυτές έχουν στόχο να ευαισθητοποιήσουν τα άτομα που επιθυμούν να ταξιδέψουν και να τους κάνουν πιο προσεχτικούς σε σχέση με τις χώρες που σχεδιάζουν να επισκεφθούν. Το θέμα των ταξιδιωτικών οδηγιών απασχόλησε τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ΠΟΤ) που επισήμανε ότι, συχνά οι ταξιδιωτικές οδηγίες που εκδίδονται από κάποιες χώρες, αντί να προστατέψουν τους ταξιδιώτες δημιουργούν προβλήματα σε τουριστικούς προορισμούς. Ο ΠΟΤ εξέδωσε συστάσεις για τον τρόπο σύνταξης και ανακοίνωσης των ταξιδιωτικών οδηγιών (Πατσουράτης 2007: 27-31).

3.1.2. Οι τουριστικοί οργανισμοί απέναντι σε κρίσεις και απειλές

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι επιπτώσεις των κρίσεων, δεν περιορίζονται μόνο στον τομέα του τουρισμού, αλλά έχουν βαθύτερες, πολύ-επίπεδες και αλυσιδωτές κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές επιδράσεις. Τόσο σε κρατικό, όσο και

σε επιχειρηματικό επίπεδο μια κρίση μπορεί να συμβάλλει στην αύξηση της ανεργίας, τη δημιουργία προβληματικών επιχειρήσεων, την καταστροφή δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών, τη μείωση των επενδύσεων. Αναμφισβήτητα οι αρνητικές καταστάσεις δημιουργούν βραχυχρόνιες ή μακροχρόνιες υποχρεώσεις στους οργανισμούς που εμπλέκονται στην τουριστική δραστηριότητα για δαπάνες ενίσχυσης της ασφάλειας, κόστος ανοικοδόμησης, διαφημιστικές εκστρατείες, διαφορετικά τουριστικά πακέτα και προσφορές.

Για μια επιτυχημένη τουριστική πολιτική είναι ανάγκη ο κάθε οργανισμός να προετοιμάζεται πάντοτε για την αντιμετώπιση μιας απρόσμενης κρίσης και να αναπτύσσει στρατηγικές ελέγχου για την αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών της κρίσης αυτής. Η προετοιμασία του κάθε οργανισμού προϋποθέτει ανάπτυξη των συστημάτων της πληροφορίας, κατάλληλες υποδομές, εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά μια καταστροφή. Επίσης, είναι σημαντική η συνεργασία των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για την αντιμετώπιση των δυσμενών γεγονότων και κρίσεων (Hickman & Crandall 1997: 75-79. Heath 1998: 14).

Οι ακαδημαϊκές έρευνες που εξετάζουν τη σχέση ανάμεσα στον τουρισμό και τις συνθήκες ασφάλειας και μελετούν με επιστημονικά κριτήρια διάφορες περιπτώσεις, έχουν καταλήξει ότι για το συμφέρον ενός τουριστικού τόπου είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα διαρκές σχέδιο αντιμετώπισης κρίσεων. Το σχέδιο αυτό πρέπει να αναπτύσσεται σε τρία στάδια, να περιλαμβάνει μια φάση εγρήγορσης πριν την ενδεχόμενη καταστροφή, μια φάση ενεργοποίησης ενάντια στην εκδήλωση της καταστροφής, και τέλος μια φάση ανάκαμψης μετά την καταστροφή. Το σχέδιο πρέπει να εκσυγχρονίζεται και αναθεωρείται ανάλογα με τις συνθήκες και τις εξελίξεις (Hystad & Keler 2008: 151-162).

Η ιστορία του τουρισμού διδάσκει ότι ο τουρισμός μπορεί να αποτελεί έναν από τους πιο ανθεκτικούς κλάδους σε διεθνές επίπεδο, ωστόσο η τουριστική οικονομία δεν υπέφερε ποτέ από βαθιά κρίση, η οποία να είχε μεγάλη διάρκεια. Οι ακαδημαϊκές έρευνες μάλιστα έχουν επισημάνει, ότι μετά από μια κρίση που σημειώνεται στην τουριστική οικονομία ακολουθείται από γρήγορους ρυθμούς ανάκαμψης (Πατσουράτης 2007: 39-41. Lickorish & Jenkins 2004: 322). Σε σχέση με τη χρονική διάρκεια των επιπτώσεων των δυσμενών γεγονότων, οι εμπειρικές έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι είναι πιθανόν να ξεκινήσουν μέσα στο επόμενο τρίμηνο που ακολουθεί το γεγονός και να ολοκληρωθεί σε έξι με εννιά μήνες (Pizam & Fleischer 2002: 123-138).

3.1.3. Η επιρροή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην τουριστική ζήτηση

Τα ΜΜΕ παίζουν πρωτεύοντα ρόλο, στην εικόνα που σχηματίζουν οι άνθρωποι που σκοπεύουν να ταξιδέψουν, γύρω από την ασφάλεια και τη σιγουριά των συνθηκών του ταξιδιού (Tasci & Gartner 2007: 413-425. Cavlek 2002: 478-496).

Η διάρκεια της αρνητικής επίδρασης των κρίσεων ή των απειλών στην τουριστική ζήτηση, καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, που αναμφισβήτητα επηρεάζουν την κοινή γνώμη και διαμορφώνουν στάσεις και απόψεις (Tasci & Gartner 2007: 413-425). Τα ΜΜΕ, και ιδιαίτερα οι τηλεοπτικές εκπομπές, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην εικόνα που σχηματίζουν οι άνθρωποι όταν σκοπεύουν να ταξιδέψουν, σε σχέση με την ασφάλεια και τη σιγουριά των συνθηκών του ταξιδιού (Glassner 1999). Άμεσα οι άνθρωποι βλέπουν, ακούν και διαβάζουν τα γεγονότα που προβάλλονται από τα ΜΜΕ. Συνήθως διαμορφώνουν απόψεις από τις πρώτες εντυπώσεις και σπάνια φροντίζουν να επαληθεύσουν τις εικόνες που προβάλλονται έντονα. Έμμεσα, μαθαίνουν και σχολιάζουν αυτά τα γεγονότα με φίλους, συνεργάτες, συγγενείς στις καθημερινές τους συναναστροφές (Hall 2002: 458-4. Wood & Peake 1998: 173-178. Fodness & Murray 1997: 503-523).

Σύμφωνα με μια κοινωνιολογική προσέγγιση ένα ζήτημα ή ένα γεγονός που σχετίζεται με την ασφάλεια, απορροφά το ενδιαφέρον των ανθρώπων με ένα πανομοιότυπο τρόπο κάθε φορά (*the issue attention cycle*). Αρχικά το θέμα σχολιάζεται και αναλύεται από τους ειδικούς και τους άμεσα εμπλεκόμενους, χωρίς να έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία στα ΜΜΕ. Στη συνέχεια ακολουθεί το συμβάν, με επακόλουθα αλυσιδωτά γεγονότα που συνταράσσουν την κοινή γνώμη και προκαλούν αντιδράσεις και συζητήσεις. Συνήθως ακολουθεί μια πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση του γεγονότος, υπολογίζονται οι επιπτώσεις του στην κοινωνία και το σύστημα, προτείνονται λύσεις που σχετίζονται με πολιτικές στρατηγικές και αποφάσεις. Σταδιακά το ενδιαφέρον γύρω από το συγκεκριμένο γεγονός μειώνεται και τα ΜΜΕ σταματούν να ασχολούνται μ' αυτό. Ωστόσο με βάση τις εμπειρίες, τις εντυπώσεις και τις αναλύσεις που έχουν γίνει, μεταβάλλονται πολιτικές στρατηγικές ή διαμορφώνονται νέες. Συνήθως το πρόβλημα που σχετίζεται με το γεγονός δεν έχει λυθεί, όμως ενσωματώνεται στο πολιτικό και οικονομικό σκηνικό για μεγάλο διάστημα. (Downs 1972: 38).

3.2. Αρνητικοί παράγοντες ασφάλειας και η επίδρασή τους στον τουρισμό.

3.2.1. Πόλεμος

Οι πολιτικές ταραχές, εσωτερικές και εξωτερικές επηρεάζουν σημαντικά την ομαλή εξέλιξη του τουρισμού. Ακραία περίπτωση ανατρεπτικού κλίματος για τον τουρισμό αποτελεί ο πόλεμος. Κορυφαία ένδειξη της ανατροπής που μπορεί να υποστεί η πορεία της τουριστικής ανάπτυξης από τον πόλεμο, αποτελεί η μείωση του αριθμού διεθνών αφίξεων στις άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενες χώρες κατά τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου (Lickorish & Jenkins 2004: 321. Βαρβαρέσος 2005: 91). Μόνο στη Γαλλία διαπιστώθηκαν δεκαοχτώ χιλιάδες προσωπικές ακυρώσεις και πενήντα χιλιάδες ομαδικές, ενώ στην Αίγυπτο καταγράφηκε πτώση 66% στις αφίξεις σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, μετά την εισβολή στο Κουβέιτ. Στην Τυνησία, ο τουρισμός παρουσίασε κάμψη 80% στις αφίξεις σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, ενώ σημαντική μείωση παρουσίασε ο τουρισμός σε όλα τα νησιά της Μεσογείου και στις χώρες της Βόρειας Αφρικής. Επίσης αρνητικό αντίκτυπο στον τουρισμό προκάλεσε ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας. Με την έναρξη των ταραχών, οι ευρωπαϊκοί τουριστικοί οργανισμοί αφαίρεσαν τις εμπλεκόμενες περιοχές από τα προγράμματα τους, προκαλώντας μεγάλη πτώση στην τουριστική κίνηση των Βαλκανίων (Βαρβαρέσος 1997: 117-118). Τέλος ιδιαίτερο πλήγμα για τον παγκόσμιο τουρισμό αποτέλεσε ο πόλεμος στο Ιράκ, το 2003, που λειτούργησε καταλυτικά στη δημιουργία ψυχολογικού κλίματος αποτρεπτικού των τουριστικών ροών (Hystad & Keller 2008: 152). Εκείνο το χρόνο προτιμήθηκαν κοντινοί και γνωστοί τουριστικοί προορισμοί και οι μετακινήσεις έγιναν κυρίως με αυτοκίνητα, τρένα, πλοία ως υποκατάστατο του αεροπλάνου. Οι ευρωπαϊκές μεσογειακές τουριστικές χώρες επηρεάστηκαν από τον πόλεμο στην ευρύτερη περιοχή και παρουσίασαν μείωση στις αφίξεις. Στη Γαλλία σημειώθηκε μείωση στις τουριστικές αφίξεις (-2,6%), στην Ιταλία (-0,5%), στην Ελλάδα (-0,6%). Η Ισπανία και η Πορτογαλία σημείωσαν πολύ μικρές αυξήσεις (Πατσουράτης 2007: 13,21).

Οι παραπάνω περιπτώσεις αναδεικνύουν την ανάγκη να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στον τουριστικό σχεδιασμό οι διεθνείς αρνητικές συγκυρίες και κυρίως οι ένοπλες συγκρούσεις. Οι χώρες που λειτουργούν αποφασιστικά και με ετοιμότητα έχουν τη δυνατότητα να ελαχιστοποιήσουν ή και να εξουδετερώσουν τις κρίσεις που δημιουργούνται από δυσμενή διεθνή γεγονότα. Κυβερνητικοί φορείς του τουρισμού σε συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς πρέπει να επιστρατεύουν το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό, τις τεχνολογικές τους υποδομές και να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε

να ανταποκρίνονται σε καταστάσεις που απειλούν την ομαλή τουριστική δραστηριότητα.

3.2.2. Τρομοκρατικές ενέργειες: Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου

Η σύγχρονη βιβλιογραφία αναφέρει ότι ο τουρισμός αποτελεί την πιο ευαίσθητη βιομηχανία που επηρεάζεται από την τρομοκρατία. Οι άνθρωποι που ταξιδεύουν αποτελούν εύκολο στόχο (soft target) για τους τρομοκράτες, αφού μπορούν εύκολα να διεισδύσουν και να δράσουν εναντίον τους (Chauhan 2007: 3-17. Somez & Apostolopoulos & Tarlow 1999: 13-18). Πολιτικά, η τρομοκρατική επίθεση σε τουρίστες συμβολίζει μια ενέργεια εναντίον των κυβερνήσεων τους (Richer & Waugh 1986: 313-313), από ιδεολογική ή θρησκευτική άποψη, οι τουρίστες συμβολίζουν τις αξίες και τα πρότυπα που οι τρομοκράτες πολεμούν (Pizam 1999: 7), από οικονομική άποψη επιδρούν αρνητικά στις εθνικές οικονομίες (Paraskevas & Arendel 2007: 1561- 1563). Οι τρομοκρατικές ενέργειες καλύπτονται άμεσα από τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης και επηρεάζουν τις στάσεις και τις προτιμήσεις τους των τουριστών που είναι πρόθυμοι να αλλάξουν τα σχέδια των διακοπών τους και να επιλέξουν ασφαλέστερους προορισμούς, αν υποψιαστούν ότι κινδυνεύουν σε κάποιο συγκεκριμένο τόπο (Tarlow 2006b: 80-92. Somez & Apostolopoulos & Tarlow 1999: 13-18). Εμπειρικές έρευνες εκτίμησαν ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες, επιδρούν αρνητικά ακόμα και σε άτομα που ταξιδεύουν συχνά διότι αποτελούν απειλή για την υγεία τους και την ασφάλεια τους (Somez & Graefe 1998a: 171-177).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές της Ινδονησίας, με 12 νεκρούς και 150 τραυματίες (2003), στο Μπαλί με 232 νεκρούς (2002), στην Τουρκία με 3 νεκρούς και 20 τραυματίες (2006) κ.α.. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι τρομοκρατικές ενέργειες δεν έχουν στόχο τους τουριστικούς προορισμούς, ωστόσο επηρεάζουν την τουριστική δραστηριότητα. Η τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους (2001), οι βομβιστικές επιθέσεις στο μετρό της Μόσχας (2004), στα τρένα της Μαδρίτης (2004), στις δημόσιες συγκοινωνίες του Λονδίνου (2005), με πολλούς νεκρούς και τραυματίες, αποτέλεσαν δυσμενή γεγονότα που δημιούργησαν κλίμα φόβου και ανασφάλειας (Πατσουράτης 2007: 21-22).

Η τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001, ως κορυφαίο παράδειγμα, ανέδειξε τον κίνδυνο που διατρέχει ο κλάδος του τουρισμού από τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Οι επιπτώσεις στον τουρισμό ήταν άμεσες και μετρήσιμες. Οι αεροπορικές εταιρείες έχασαν 100 εκατομμύρια δολάρια σε δύο

μέρες (11-13 Σεπτεμβρίου 2001), ενώ για τους τρεις μήνες που ακολούθησαν τα αεροπλάνα πετούσαν άδεια κατά 50%. Ακολούθησαν απολύσεις προσωπικού, κάμψη στις κρατήσεις των ξενοδοχείων, ακυρώσεις συναντήσεων. Η κρίση της τουριστικής βιομηχανίας επηρέασε την κίνηση των χρηματιστηρίων προκαλώντας μεγάλες πτώσεις στις αξίες, όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά σε ολόκληρο τον ανεπτυγμένο κόσμο (Goodrich 2002: 574-577. Cordle 2001: 1C-2C).

Τους τελευταίους μήνες του 2001 και τους πρώτους μήνες του 2002, το τρομοκρατικό χτύπημα επηρέασε τις τουριστικές καταναλωτικές συνήθειες και τα χαρακτηριστικά του διεθνούς τουρισμού. Καταρχήν σημειώθηκε σημαντικός αριθμός προγραμματισμένων ταξιδιών που ακυρώθηκε, παρουσιάστηκε μείωση στα υπερατλαντικά ταξίδια, αποφυγή στη χρήση του αεροπλάνου, ως μέσου μεταφοράς και μείωση των ημερών διαμονής. Την περίοδο αυτή σημειώθηκε σημαντική προτίμηση στις οδικές μεταφορές, στις εξατομικευμένες διακοπές και στους εσωτερικούς γνωστούς και κοντινούς τουριστικούς προορισμούς. Οι αφίξεις στον τουρισμό της ΗΠΑ μειώθηκαν κατά 20,4% τους τέσσερις τελευταίους μήνες του 2001, ενώ στην Ευρώπη μειώθηκαν οι αφίξεις από ΗΠΑ, Καναδά, Ιαπωνία και Αυστραλία (Πατσουράτης 2007: 41-43). Σύμφωνα με την έρευνα που έγινε από τους Ito και Lee το 2005, για τις αρνητικές επιπτώσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η αρχική αρνητική επίδραση στην τουριστική ζήτηση εσωτερικών πτήσεων των ΗΠΑ ξεπερνούσε το 30% και στα έσοδα το 7,3% (Ito & Lee 2005: 75-95).

Για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον της τουριστικής πελατείας διαμορφώθηκαν διαφορετικά τουριστικά προγράμματα με ιδιαίτερα μειωμένες τιμές και προσφορές. Επιπλέον, εφαρμόστηκαν μέτρα σε παγκόσμια κλίμακα, με στόχο την ασφάλεια των τουριστών. Τα μέτρα αφορούσαν αεροδρόμια, ξενοδοχεία, αθλητικά κέντρα, μουσεία, σταθμούς λεωφορείων και τρένων. Ενισχύθηκε προσωπικό ένοπλων υπαλλήλων ασφαλείας, τοποθετήθηκαν κάμερες παρακολούθησης, υιοθετήθηκε ο διεξοδικός έλεγχος προσώπων και αποσκευών. Η αυστηρότητα των νέων μέτρων, διαμόρφωσε συνθήκες για την ασφάλεια των τουριστών, δημιουργώντας όμως ένα περιβάλλον ψυχρό, απρόσιτο, εχθρικό (Goodrich 2002: 576).

Οι ακαδημαϊκές έρευνες που εξετάζουν την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από τους τουριστικούς οργανισμούς δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στους Οργανισμούς Διαχείρισης Προορισμού (Destination Management Organizations), οι οποίοι θα πρέπει να λειτουργούν προληπτικά και όχι μόνο αντιδραστικά, πρέπει να ξεφύγουν από τον παραδοσιακό τους ρόλο προώθησης και marketing και να αναλάβουν πρωτοβουλίες βασισμένες στην ενοποιημένη δράση, την εμπιστοσύνη, την ανοιχτή επικοινωνία. (Paraskevas & Arendell 2007: 1560-1573). Η προετοιμασία του κάθε οργανισμού προϋποθέτει την ανάπτυξη των συστημάτων της πληροφορίας,

κατάλληλες υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό, ικανό να υποστηρίξει αποτελεσματικά την αντιμετώπιση μιας καταστροφής (Heath 1998:14. Hickman & Crandall 1997: 75-79).

3.2.3. Περιβαλλοντικές κρίσεις και τουριστική ζήτηση

Ως προς την περιβαλλοντική διάσταση υπάρχει άμεση διασύνδεση μεταξύ της τουριστικής ανάπτυξης και του φυσικού περιβάλλοντος. Από τη μία το φυσικό περιβάλλον αποτελεί στοιχείο που επιδρά θετικά στην τουριστική δραστηριότητα. Ο μαζικός τουρισμός επικεντρώθηκε κυρίως στον ήλιο, την καθαρή θάλασσα, την αμμουδιά, αναπτύχθηκε σε παράκτιες και νησιωτικές περιοχές τους καλοκαιρινούς μήνες (Fokiali 1997: 2). Γενικότερα το περιβάλλον σαν αισθητική εικόνα, σαν γεωγραφικό – φυσικό πλαίσιο, σαν φορέας ιστορικής και πολιτιστικής παράδοσης επηρεάζει την τουριστική ανάπτυξη (Σβορώνου 2003: 166). Η ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας συμβάλλει στην προστασία και την αναβάθμιση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων μιας περιοχής στη βελτίωση έργων υποδομής, στην τοπική ανάπτυξη με ιδιαίτερα δυσμενή χαρακτηριστικά και στη συγκράτηση του πληθυσμού (Κοκκώσης 2009: 200-203).

Από την άλλη το περιβάλλον υφίσταται πολλαπλές πιέσεις από την τουριστική ανάπτυξη με αποτέλεσμα να οδηγείται σε ρύπανση της ατμόσφαιρας, της θάλασσας, σε ηχορύπανση, αποψίλωση δασών, διάβρωση του εδάφους, αισθητική υποβάθμιση. Σε οικονομικό επίπεδο, οι τοπικές κοινωνίες κατέληξαν σε μια υπερβολική εξάρτηση από την απασχόληση και την επένδυση στον τουριστικό τομέα, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση των υπόλοιπων κλάδων (Αθανασίου 2007: 61. Σβορώνου 2003: 166).

Τα δεδομένα που αναδεικνύονται μέσα από τις τελευταίες έρευνες και διαπιστώσεις επισημαίνουν ότι οι περιβαλλοντικές, κλιματικές, γεωφυσικές καταστάσεις έχουν χαρακτήρα φονικό και μαζικά καταστροφικό, ανατρέπουν εντελώς την εικόνα και τις υποδομές, αλλάζουν ριζικά την οικονομική πορεία της χώρας που πλήττεται. Οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι, πυρκαγιές, πλημμύρες, σεισμοί, εκρήξεις ηφαιστείων λειτουργούν ενάντια στην ασφάλεια των τουριστών, επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση, την επιβίωση των τουριστικών οργανισμών (Hystad & Keller 2008: 151-162. Huang and Min 2002: 145-154. Pizam & Fleischer 2002: 337-339).

Κορυφαίο παράδειγμα αποτελεί το τσουνάμι, το Δεκέμβριο του 2004, στην Ινδονησία, τις Μαλδίδες, τη Σρι Λάνκα, την Ταϊλάνδη. Η φυσική καταστροφή πέρα από τα ανθρώπινα θύματα και τους τραυματισμούς που προκάλεσε, απείλησε τις τουριστικές περιοχές με οριστική ερήμωση και οικονομική αδράνεια. Η ανάκαμψη στις τουριστικές αφίξεις ήλθε πολύ αργότερα, ύστερα από υποστηρικτικές παρεμβάσεις του

Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, τουριστικών προσφορών, νέα μέτρα σε θέματα ασφάλειας καθώς και παρακινήσεις από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Howard 2009: 359-365).

Επίσης πρωτόγνωρο πλήγμα στις αερομεταφορές και στις τουριστικές επιχειρήσεις προκάλεσε η δραστηριότητα του ηφαιστείου Εϊγιαφιούλ στην Ισλανδία. Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν στις πτήσεις ήταν ακόμα μεγαλύτερα από την δραματική κατάσταση που διαμορφώθηκε μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, όπου ο εναέριος χώρος των ΗΠΑ έκλεισε για τρεις μέρες και οι ευρωπαϊκές εταιρείες ανέστειλαν όλες τις διαντλαντικές πτήσεις. Το Εϊγιαφούλ ενεργοποιήθηκε στις 14 Απριλίου του 2010, δημιουργώντας ένα σύννεφο ηφαιστειακής τέφρας που παρέλυσε τις αερομεταφορές για μια εβδομάδα. Σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση Αερομεταφορών, η παράλυση στις ευρωπαϊκές συγκοινωνίες κόστισε στις αεροπορικές εταιρείες τουλάχιστον 1,7 δισεκατομμύρια δολάρια. Από το χάος στις αεροπορικές εταιρείες επλήγη και ο τουρισμός. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι η Ισπανία ανακοίνωσε ότι έχασε 252 εκατ. ευρώ σε έξι μέρες, ενώ η τουριστική βιομηχανία των ΗΠΑ, έχασε εξαιτίας του αποκλεισμού της Ευρώπης 650 εκατομμύρια δολάρια. Τέλος, η αδυναμία στις μετακινήσεις των επιβατών, οδήγησε σε μαζικές ακυρώσεις σε ξενοδοχεία όλου του κόσμου.¹

Τα παραδείγματα αυτά αναδεικνύουν την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη όλοι οι γεωφυσικοί παράγοντες στον τουριστικό σχεδιασμό, ώστε να αντιμετωπίζονται με τον καταλληλότερο τρόπο οι περιβαλλοντικές κρίσεις, να μην επηρεάζεται η ομαλή τουριστική δραστηριότητα και γενικότερα να μην ανατρέπεται η ευρύτερη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μιας περιοχής.

3.2.4. Μεταδοτικές θανατηφόρες ασθένειες

Σύμφωνα με ακαδημαϊκές επιστημονικές οι τουρίστες συχνά αντιμετωπίζουν θέματα υγείας κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Συνήθως οι επισκέπτες ενός ξένου τόπου δεν είναι προετοιμασμένοι από φαρμακευτική άποψη ή δε λαμβάνουν υπόψη τους διατροφικές ή υγειονομικές οδηγίες. Ωστόσο στην επιλογή τουριστικού προορισμού τα θέματα υγείας αποτελούν σημαντικό αρνητικό παράγοντα. Παράδειγμα αποτελεί Ιός της Άτυπης Πνευμονίας (SARS), το 2003, που οδήγησε σε μείωση των παγκόσμιων τουριστικών αφίξεων αλλά κυρίως επέδρασε αρνητικά σε περιοχές της Ασίας και του Ειρηνικού, λόγω της μεγάλης παρουσίας της επιδημίας (Πατσουράτης 2007: 19, 45). Η επιδημία επηρέασε δραματικά τον τουρισμό της Ταϊλάνδης. Για να

---

¹ <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/-w-articles-world-2-22/04/2010-398411>

αντιμετωπιστεί η νόσος αλλά και η αρνητική εικόνα της χώρας, η κυβέρνηση της Ταϊλάνδης πήρε αυστηρά μέτρα που αφορούσαν την προφύλαξη των τουριστών. Σε επιχειρηματικό επίπεδο δόθηκαν πακέτα προσφορών, μειώθηκαν οι τιμές, οργανώθηκε συστηματική διαφημιστική εκστρατεία. Ωστόσο η έντονη και επίμονη προβολή της επιδημίας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και οι ταξιδιωτικές οδηγίες που εκδόθηκαν από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, επέδρασαν αρνητικά στην αντίληψη των ανθρώπων που προτίμησαν εκείνη την περίοδο να επιλέξουν έναν ασφαλέστερο τουριστικό προορισμό (Rittchainuwat & Chakraborty 2009: 410-418).

Σε ακαδημαϊκή έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Ταιβάν, για την επίδραση διαφορετικών κρίσεων από το 1996 έως το 2006, η θανατηφόρα επιδημία SARS (2003) επηρέασε περισσότερο την τουριστική ζήτηση και ακολουθούν η 11^η Σεπτεμβρίου και ο σεισμός του 1999. Η επίδραση της Ασιατικής οικονομικής κρίσης του 1997 δεν επηρέασε τόσο αρνητικά την τουριστική ζήτηση της Ταιβάν (Wang 2009: 75-82).

Σε γενικές γραμμές, τα θέματα που αφορούν την υγεία αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην απόφαση των ανθρώπων να ταξιδέψουν. Οι τουριστικοί προορισμοί θα πρέπει να έχουν τις οργανωμένες υποδομές υγείας και να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα που να αφορούν την υγιεινή προστασία των επισκεπτών τους. Επισημαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια τα ΜΜΕ παρουσίασαν με εξαιρετικά δραματοποιημένο τρόπο την εξάπλωση θανατηφόρων επιδημιών δημιουργώντας προβληματισμούς και ανησυχίες στα άτομα που επιθυμούσαν να ταξιδέψουν.

3.2.5. Εγκληματικότητα και κοινωνική βία

Το ποινικό έγκλημα και η κοινωνική βία, αποτελεί έναν από τους παράγοντες που λειτουργούν αρνητικά στην τουριστική ζήτηση. Εγκληματικές ενέργειες όπως κλοπές, απαγωγές, δολοφονίες δημιουργούν προβληματισμούς, φοβίες και ανησυχίες στα άτομα που επιθυμούν να ταξιδέψουν (George 2009: 1-10. Alleyne & Boxill 2003: 381-391. Tarlow 2000: 39-149). Συνήθως οι τουρίστες αποτελούν προσιτά θύματα για τους εγκληματίες, αφού μπορεί να αποπροσανατολιστούν, να κινηθούν απροστάτευτοι σε επικίνδυνες περιοχές (the wrong place at the wrong time), έχοντας χρήματα ή αντικείμενα αξίας. Συχνά οι πράξεις αυτές δεν καταγγέλλονται, οι ένοχοι δεν αναγνωρίζονται και δεν τιμωρούνται (George 2009: 1-10. Pizam & Mansfeld 2006: 15-16. Harper 2001: 1053-1056).

Έρευνες και μελέτες από τη δεκαετία του 1970, μέχρι και σήμερα αναφέρουν ότι υπάρχει σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ της τουριστικής ανάπτυξης και της εγκληματικότητας. Από τη μια η ανάπτυξη του τουρισμού συμβάλλει στην κλιμάκωση

της εγκληματικότητας και από την άλλη η εγκληματικότητα επιδρά αρνητικά στην τουριστική ζήτηση. Στα πλαίσια των ακαδημαϊκών μελετών δύο θεωρίες αποτελούν σημαντικές για την κατανόηση της εγκληματικής δράσης εναντίον των τουριστών. Πρόκειται για την *Routine Activities Theory*, σύμφωνα με την οποία οι δράστες στην καθημερινότητα τους έχουν ανάγκη να επιτεθούν σε θύματα για να ικανοποιηθούν (Cohen & Felson 1979: 588-608). Τρία απαραίτητα στοιχεία συνθέτουν την εγκληματική δράση, το εύκολο θύμα, ο παραβάτης και η απουσία της δημόσιας ή ιδιωτικής ασφάλειας (Crotts 1996: 4). Επίσης, η *Hot Spot theory*, εξετάζει και εντοπίζει τους χώρους τους οποίους μπορούν να εκδηλωθούν εγκληματικές ενέργειες (George 2009:1-10. Cohen & Felson 1979: 588-608).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της σχέσης ανάμεσα στην εγκληματικότητα και τον τουρισμό αποτέλεσε η εντυπωσιακή τουριστική ροή των τουριστών προς τη νότια Αμερική, μετά το γεγονός της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Οι άνθρωποι έκριναν ότι οι διακοπές τους θα ήταν ασφαλέστερες σε περιοχές όπως οι Μπαχάμες ή η Καραϊβική σε σχέση με άλλες περιοχές στην Ασία, την Ευρώπη ή τη Μεσόγειο που θεωρήθηκαν ότι αποτελούσαν εστία τρομοκρατίας. Το 2002, σημειώθηκε μεγάλη αύξηση της τουριστικής κίνησης και έφθασαν να καταλάβουν το 46,6% στην αγορά της διεθνούς κρουαζιέρας. Όμως, παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση του ποινικού εγκλήματος και της κοινωνικής βίας με αποτέλεσμα οι τόποι αυτοί να θεωρηθούν ανασφαλείς. Έτσι, για να αλλάξει το σκηνικό αυτό έπρεπε να αναπτυχθούν στρατηγικές που να προστατεύουν την ασφάλεια, την υγεία, την ηρεμία, την περιουσία των τουριστών σε όλους τους κοινοχρήστους χώρους, στα μέσα μεταφοράς, στα ξενοδοχεία. Η συνεργασία όλων των φορέων που εμπλέκονται στον τουρισμό ήταν απαραίτητη (Griffin 2007: 1-4).

Επίσης, δυσμενή κοινωνικά γεγονότα, απεργίες, μαζικές κινητοποιήσεις και έκρυθμες καταστάσεις, πυροδοτούν κλίμα ανησυχίας, φόβου και ανασφάλειας. Συχνά τα επεισόδια αυτά οδηγούν σε μαζικές ακυρώσεις, απώλειες προ-κρατήσεων και ταξιδιωτικές οδηγίες που εκδίδουν κάποιες χώρες, προκειμένου να ενημερώσουν τους πολίτες τους, να τους ευαισθητοποιήσουν και να τους κάνουν πιο προσεχτικούς σχετικά με τις χώρες που σκοπεύουν να επισκεφτούν (Πατσουράτης 2007: 27).

Αξιοσημείωτο πλήγμα δέχτηκε ο ελληνικός τουρισμός, ύστερα από τα πρωτοφανή τραγικά επεισόδια που σημειώθηκαν στην Αθήνα στις 5 Μαΐου του 2010. Τα οικονομικά προβλήματα της Ελλάδας, η προώθηση νέων μέτρων για την αντιμετώπισή τους, οδήγησαν στο μεγαλύτερο συλλαλητήριο των τελευταίων 25 χρόνων και στο θάνατο τριών νέων ανθρώπων. Οι αρνητικές επιπτώσεις στον τουρισμό ήταν άμεσες, αφού τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης με συνεχείς συνδέσεις μετέφεραν εικόνες σε ολόκληρο τον κόσμο. Στην Αθήνα, μόνο σε ένα εικοσιτετράωρο ακυρώθηκαν 5.800 διανυκτερεύσεις, ενώ παράλληλα ακυρώθηκαν

περισσότερα από 21 συνέδρια. Τα τραγικά γεγονότα επέδρασαν και στον τουρισμό σε περιοχές μακριά από τα αστικά κέντρα, με ακυρώσεις από διάφορες χώρες (Γερμανία, Βρετανία, Ρωσία, Σουηδία). Τόσο οι κρατικοί όσο και οι ιδιωτικοί τουριστικοί φορείς έκριναν απαραίτητο την ενίσχυση της επικοινωνιακής στρατηγικής για την αποκατάσταση της κρίσης και για κινήσεις ώστε να διαφυλαχτεί η εικόνα της χώρας διεθνώς². Από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού και με πρωτοβουλία του υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, συγκροτήθηκε Ειδική Επιτροπή για τη Διαχείριση της Κρίσης στον Τουρισμό. Στόχος της συντονισμένης δράσης, να αποτραπούν περαιτέρω ακυρώσεις σε κρατήσεις και να τονιστεί πως η Ελλάδα αποτελεί έναν φιλόξενο και ασφαλές τουριστικό προορισμό.³

3.2.6. Οικονομικές κρίσεις

Η τουριστική ζήτηση φαίνεται να επηρεάζεται με πολλαπλούς τρόπους από το χαρακτήρα των κρίσεων που εκδηλώνονται στο οικονομικό περιβάλλον. Η σύγχρονη βιβλιογραφία αναφέρει ότι το εισόδημα (income) (Dritsakis 2004: 111-119. Vanegas & Croes 2000: 946-963. Agarwal & Yochum 1999: 173-176), οι σχετικές τιμές (relative prices), οι συναλλαγματικές ισοτιμίες (exchange rates) (Webber 2001: 398-405. Lee 1995:50-54), το εθνικό εισόδημα (national income) (Manuel & Croes 2000: 946-963), αποτελούν σημαντικούς παράγοντες διαμόρφωσης της τουριστικής ζήτησης. Κατά γενική εκτίμηση, οι μεταβολές στο εισόδημα των δυνητικών τουριστών επηρεάζει και την συμπεριφορά τους.

Σύμφωνα με ιστορικά δεδομένα, ο τουρισμός επηρεάζεται από τις παγκόσμιες οικονομικές μεταβολές. Οι οικονομικές κρίσεις οδηγούν στη συρρίκνωση της τουριστικής δραστηριότητας. Σε ατομικό επίπεδο οι καταναλωτές μειώνουν δραστικά τις δαπάνες τους, επαναπροσδιορίζουν τις προτιμήσεις τους και διαμορφώνουν νέα πρότυπα κατανάλωσης. Τα τουριστικά αγαθά και οι υπηρεσίες δεν αποτελούν βασικές ανάγκες των ανθρώπων, έτσι σε περιόδους οικονομικής ύφεσης περιορίζουν τις τουριστικές τους επιθυμίες ή τις μεταθέτουν χρονικά. Συχνά οι τουρίστες που αντιμετώπιζουν οικονομικό πρόβλημα στρέφονται σε κοντινούς προορισμούς, σε

---

² Καθημερινή (8/5/2010) Ανησυχητικά μηνύματα για το τουρισμό. 5.800 ακυρώσεις σε ένα μόνο 24ωρο στην Αττική: 4

³ Travel Report International – <http://www.intravelreport.gr.18/5/2010>

μικρής διάρκειας ταξίδια και σε τουριστικές αγορές χαμηλού κόστους (Ηγουμενάκης 2007: 160-162)..

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, η μειωμένη ζήτηση και παροχή ρευστότητας, η δυσκολία στη χρηματοδότηση και η δανειακή επιβράδυνση οδηγούν ακόμα και σε κατάρρευση μεγάλων οργανισμών. Οι συνέπειες της μείωσης των προ-κρατήσεων και η έλλειψη ρευστότητας των τουριστικών επιχειρήσεων δεν περιορίζεται μόνο στον κλάδο του τουρισμού, αλλά έχει ευρύτερες οικονομικές αρνητικές επιπτώσεις. Ενώ άλλοι οικονομικοί κλάδοι παράγουν συγκεκριμένα προϊόντα, ο τουρισμός είναι αιτία παραγωγής μιας πληθώρας ετερογενών αγαθών και υπηρεσιών στον πρωτογενή, το δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα (Βαρβαρέσος 1997: 42-43).

Όπως επισημαίνεται από ακαδημαϊκές μελέτες, οι οικονομικές κρίσεις επιδρούν λιγότερο στον τουρισμό σε σχέση με άλλες κρίσεις που απειλούν την υγεία και την ασφάλεια των τουριστών (Okumus & Altinay & Arasli 2005: 95-104. Prideaux & Witt 2000: 1-7). Ωστόσο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διεθνών οικονομικών κρίσεων θα πρέπει οι χώρες υποδοχής να ακολουθούν μια σύμμετρη πολιτική προσέλκυσης τουριστών από διαφορετικές εθνικότητες και να αποφεύγεται η εξάρτηση από μια τουριστική αγορά. Επίσης θεωρείται απαραίτητη, η εφαρμογή δραστικών μέτρων και ειδικών προγραμμάτων τόσο από τους κρατικούς όσο και από τους ιδιωτικούς φορείς (Ηγουμενάκης 2007: 160-162).

3.3. Επίδραση κρίσεων στον τουρισμό της Μεσογείου.

Η Μεσόγειος αποτελεί τον πιο διάσημο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως, χάρη στο φυσικό της πλούτο, την πολιτιστική της κληρονομιά, τα ιστορικά της μνημεία, την μοναδική ακτογραμμή της. Παράλληλα όμως στη Μεσόγειο διαδραματίζονται εκρηκτικά γεγονότα που έχουν σχέση με τις σύγχρονες κρίσεις και απειλές όπως τρομοκρατία, λαθρομετανάστευση, έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού, οργανωμένο έγκλημα.

Κορυφαίο παράδειγμα ανατροπής της τουριστικής ροής σε ορισμένα κράτη της Μεσογείου αποτέλεσαν οι λαϊκές διαδηλώσεις και οι επαναστάσεις που ξεκίνησαν το Δεκέμβριο του 2010 στην Τυνησία και σάρωσαν τα Αραβικά κράτη σαν τη θεωρία του Ντόμινο. Εκδηλώθηκαν εξεγέρσεις στην Τυνησία, την Αίγυπτο, εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη εξεγέρσεις στο Μπαχρέιν, τη Συρία, την Υεμένη. Οι διαδηλώσεις, οι πορείες, οι εξεγέρσεις είχαν στόχο τη δημοκρατία, την ελευθερία, την ανάπτυξη και την ευημερία. Κοινό γνώρισμα των εξεγέρσεων αποτέλεσε η χρήση του διαδικτύου, για την ενημέρωση, την οργάνωση και την επικοινωνία των λαϊκών μαζών. Αν και τα αυταρχικά καθεστώτα του Μπεν Αλί στην Τυνησία, του Μουμπάρακ στην Αίγυπτο και του Καντάφι

στη Λιβύη ανατράπηκαν, η κατάσταση στην περιοχή παραμένει αβέβαιη, δημιουργεί περιφερειακή και παγκόσμια ανασφάλεια και προβληματισμό (Κεφαλά 2012: 157-166).

Η Αραβική Άνοιξη επέδρασε αρνητικά στον τουρισμό των κρατών της βόρειας Αφρικής. Οι διαδηλώσεις σε συνδυασμό με τον πόλεμο στη Λιβύη, τη Συριακή κρίση, το Μεσανατολικό ζήτημα προβλήθηκε έντονα από τα ΜΜΕ και δημιούργησαν κλίμα αβεβαιότητας και ανασφάλειας, στρέφοντας τους Ευρωπαίους τουρίστες σε άλλες προορισμούς. Οι διεθνείς αφίξεις μειώθηκαν δραματικά στην Αίγυπτο και την Τυνησία και αυξήθηκε σημαντικά η ανεργία σε επαγγέλματα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα από τον τουρισμό. Οι επαναστάσεις αποκάλυψαν δομικές ατέλειες του τουρισμού που σχετίζονται με την εποχικότητα, τις χαμηλές τιμές, την ανάπτυξη του παράκτιου τουρισμού και του *enclave tourism* (που περιορίζει τους τουρίστες σε ένα ασφαλές περιβάλλον, χωρίς να έχουν την ευκαιρία και τη δυνατότητα να περιπλανηθούν στην ενδοχώρα), στον έντονο ανταγωνισμό των τιμών, στην αρνητική επίδραση του τουρισμού στο περιβάλλον. Η Αραβική Άνοιξη άμεσα δημιούργησε ανησυχία και ανασφάλεια, έμμεσα όμως, ίσως δίνει την ευκαιρία σε νέες κυβερνήσεις να ξεφύγουν από την αδράνεια, να εφαρμόσουν νέες στρατηγικές και θεσμικές πρακτικές ώστε να αναβαθμίσουν το τουριστικό προϊόν των χωρών της Βόρειας Αφρικής. Από την άλλη κράτη ανταγωνιστικά τουριστικά, όπως η Ισπανία, η Τουρκία, η Ελλάδα ωφελήθηκαν από την απροθυμία των τουριστών να ταξιδέψουν σε Αίγυπτο και Τυνησία. Ωστόσο οι τεράστιες οικονομικές ζημιές, η έλλειψη ρευστότητας παραλίγο να οδηγήσουν ακόμα και σε πτώχευση μεγάλους Tour Operator, γεγονός που θα δημιουργούσε παγκόσμια τουριστική αναστάτωση (Weigert 2012: 209-213).

Οι τουριστικοί φορείς τόσο οι δημόσιοι όσο και οι ιδιωτικοί πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους στο σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής, τα δυσμενή γεγονότα που συμβαίνουν στα γειτονικά τους κράτη. Οι ακαδημαϊκές έρευνες επισημαίνουν ότι οι κρίσεις και απειλητικές καταστάσεις που συμβαίνουν σε ένα κράτος μπορούν να επηρεάσουν και την ευρύτερη περιοχή (Drakos & Kutun 2007: 621-641). Η επισήμανση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα κράτη της Μεσογείου, αφού σε αυτή την περιοχή εξελίσσονται συχνά αρνητικά γεγονότα που δημιουργούν ανασφάλεια και προβληματισμούς στις κοινωνίες της δύσης.

3.4. Η επίδραση των κρίσεων στον τουρισμό της Ελλάδας

Μέσα από την ανασκόπηση στην πορεία του τουρισμού της Ελλάδας, τα τελευταία χρόνια προκύπτει ότι ο τουρισμός επηρεάζεται από το σκηνικό της ασφάλειας τόσο σε επίπεδα υψηλής πολιτικής, όσο και σε επίπεδα χαμηλής πολιτικής.

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου επηρέασε αρνητικά τον διεθνή τουρισμό. Ωστόσο για την Ελλάδα, το 2001 ήταν η συνέχεια μιας πενταετούς συνεχούς ανοδικής πορείας αφίξεων που σημειώθηκε, παρά τους σεισμούς, τις πολεμικές επιχειρήσεις στο Κόσσοβο, την παγκόσμια κρίση στις χρηματαγορές. Σύμφωνα με διαθέσιμες ενδείξεις, τόσο οι σημαντικές εκπτώσεις που δόθηκαν από ξενοδόχους, όσο και η αίσθηση ασφάλειας που προκαλούσε η Ελλάδα για διακοπές, έναντι άλλων προορισμών οδήγησε σε αύξηση της τουριστικής ζήτησης. Ωστόσο το 2003, ο πόλεμος στο Ιράκ και ο ιός της άτυπης πνευμονίας οδήγησαν σε μείωση των διεθνών τουριστικών αφίξεων. Στην Ελλάδα η μείωση των τουριστικών αφίξεων συνδέθηκε με τα παραπάνω δυσμενή γεγονότα. Επιπλέον, στο εσωτερικό της Ελλάδας τα δύο ναυάγια, του Express Samina στην Πάρο και του Ζευς στη Νάξο εκτιμήθηκε ότι διατάραξαν την τουριστική ζήτηση (Πατσουράτης 2007: 42-47).

Από το 2004 παρατηρήθηκε συνεχής αύξηση των τουριστικών αφίξεων, κατά 9,64% το 2005, κατά 8,73% το 2006, κατά 5,94% το 2007 (Λαγός 2009: 196). Η διεθνής οικονομική κρίση επηρέασε αρνητικά την πορεία του Ελληνικού τουρισμού το 2008 και το 2009. Οι παραδοσιακές αγορές της Ελλάδας, η Γερμανία, η Αγγλία, η Ιταλία αποτέλεσαν χώρες που είχαν πληγεί από την κρίση. Οι ευρωπαίοι τουρίστες στράφηκαν σε κοντινούς προορισμούς και κυρίως σε τουριστικές αγορές χαμηλού κόστους, λόγω του υψηλού βαθμού χρέωσης των νοικοκυριών, των απολύσεων, τη μείωση μισθών (ΙΤΕΠ 2009: 4-5). Ωστόσο στην τουριστική κινητικότητα επέδρασε αρνητικά η εμφάνιση και η εξάπλωση της γρίπης H1N1, που είχε λάβει διαστάσεις επιδημίας και αποτέλεσε απειλή της υγείας των τουριστών. Το 2010, το οικονομικό πρόβλημα της Ελλάδας, οι μαζικές κινητοποιήσεις, οι απεργίες και η προβολή τους παγκόσμια από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επηρέασαν καθοριστικά τις αντιλήψεις των ανθρώπων, ως προς τις επικρατούσες συνθήκες ασφάλειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΕΤΕ, σημειώθηκαν 15 εκατομμύρια αφίξεις, έναντι 14,9 εκατομμύρια που καταγράφηκαν το 2009 (ΣΕΤΕ 2010)

Το 2011, στην Ελλάδα σημειώθηκε σημαντική αύξηση της τάξης του 10,1% σε σχέση με το 2010. Οι εξεγέρσεις που σημειώθηκαν στα κράτη της νότιας Μεσογείου, έδωσαν την ευκαιρία στην Ελλάδα, να λάβει ένα σημαντικό μερίδιο του τουριστικού ρεύματος που προοριζόταν για την Αίγυπτο και την Τυνησία. Οι ειρηνικές διαδηλώσεις των αγανακτισμένων, οι απεργίες των ιδιοκτητών ταξί, τα δραματικά επεισόδια στο κέντρο της πρωτεύουσας τον Ιούνιο, επηρέασαν αρνητικά την τουριστική κινητικότητα στην Αθήνα (ΣΕΤΕ 2011). Αντίθετα σε περιοχές όπως η Ρόδος και η Κως οι αφίξεις σημείωσαν εξαιρετική αύξηση, μεγαλύτερη του 20% (ΙΤΕΠ 2011). Το 2012 οι τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα μειώθηκαν λόγω των αλληπαλλήλων εκλογικών αναμετρήσεων. Η πολιτική αστάθεια και η πιθανολογούμενη έξοδος της χώρας από

την Ευρωζώνη προβλήθηκε έντονα από τα ΜΜΕ και επηρέασε αρνητικά τους τουρίστες για να ταξιδέψουν στην Ελλάδα (ΞΕΕ 2012).

Ο τουρισμός στη χώρα μας, δίνει άπειρες ευκαιρίες για οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική ανάπτυξη. Οι αρνητικές εμπειρίες που δημιουργήσαν οι κρίσεις, οι ορατές προκλήσεις, οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι πρέπει να μελετηθούν αποτελεσματικά προκειμένου να αντιμετωπισθούν επιτυχημένα. Η ετοιμότητα των τουριστικών οργανισμών, η καθοδήγηση του ανθρώπινου δυναμικού, η συνεργασία τόσο του ιδιωτικού όσο και του κρατικού φορέα, η σωστή χρήση της τεχνολογίας αποτελούν βασικές προϋποθέσεις στο σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής στα πλαίσια του διαρκώς μεταβαλλόμενου σύγχρονου κόσμου.

3.6. Ποσοτική Εκτίμηση της Επικινδυνότητας

Τα τελευταία χρόνια, σε κάθε χώρο εργασίας είναι απαραίτητη μια γραπτή εκτίμηση των κινδύνων και η λήψη μέτρων ώστε να διασφαλίζεται η υγεία και η ασφάλεια των εργαζομένων. Ειδικότερα η βιομηχανική και η τεχνολογική ανάπτυξη μπορούν να οδηγήσουν στην πρόκληση μεγάλου ατυχήματος και να προκαλέσουν βλάβες σε ανθρώπινες ζωές, περιβαλλοντικές κρίσεις, οικονομικά προβλήματα.

Η εκτίμηση του επαγγελματικού κινδύνου αποτελεί μια διαχρονική και δυναμική διαδικασία που πρέπει να επανεξετάζεται και να αναθεωρείται και περιλαμβάνει μια συγκεκριμένη ακολουθία βασικών ενεργειών: α) εντοπισμό των πηγών κινδύνου, β) εκτίμηση του μεγέθους του κινδύνου και των επιπτώσεων του στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, γ) προγραμματισμό και διαχείριση των διαδικασιών πρόληψης. Για την εκτίμηση των κινδύνων μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικές τεχνικές και μέθοδοι. Οι ποσοτικές αποτελούν πιο συγκροτημένες, επιστημονικές διαδικασίες και περιλαμβάνουν δύο βασικές μεθόδους, την αναλογική και την πιθανοθεωρητική. Η αναλογική τεχνική εφαρμόζεται ως μελέτη περίπτωσης (case study), στον υπολογισμό της επικινδυνότητας σε εργοστάσιο βιομηχανίας διέλασης αλουμινίου, χρησιμοποιώντας καταγεγραμμένα από την επιχείρηση στοιχεία εκδήλωσης ατυχημάτων ή έκθεσης σε πηγές κινδύνου.

Σύμφωνα με τους Fine & Kinney, **η ποσοτική εκτίμηση της επικινδυνότητας R**, αποτελεί το γινόμενο **της πιθανότητας P**, να συμβεί ένα ανεπιθύμητο γεγονός (πηγή κινδύνου), **του δείκτη σοβαρότητας S** (εξαιτίας του ανεπιθύμητου γεγονότος) και της **συχνότητας εμφάνισης F** του ανεπιθύμητου γεγονότος : $R = P * S * F$

Κάθε παράγοντας της σχέσης μπορεί να πάρει τιμές από 1-10. Η επικινδυνότητα εκφράζεται σε μια κλίμακα από το 1-1000 . Ανάλογα με την τιμή της επικινδυνότητας που θα προκύψει, καταδεικνύεται η αναγκαιότητα λήψης μέτρων.

Το μοντέλο των Fine & Kinney, εφαρμόστηκε ως μελέτη περιπτώσεις στον υπολογισμό της επικινδυνότητας σε βιομηχανία διέλευσης αλουμινίου, χρησιμοποιώντας καταγεγραμμένα από την επιχείρηση στοιχεία εκδήλωσης ατυχημάτων ή έκθεσης σε πηγές κινδύνου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι για ορισμένες πηγές κινδύνου, η εκτιμώμενη τιμή της επικινδυνότητας είναι ιδιαίτερα ψηλή και άμεσα πρέπει να ληφθούν αναγκαία μέτρα, ώστε να υποβαθμιστεί ο κίνδυνος εκδήλωσης θανατηφόρου ατυχήματος. Η χρησιμότητα της τεχνικής που αναπτύχθηκε εστιάζεται σε δυο άξονες: α) στην πρόβλεψη, μέσα από τα αποτελέσματα δίνεται η δυνατότητα εκτίμησης της επικινδυνότητας σε πρώτο βαθμό, β) στην πρόληψη, τόσο η καταγραφή των κινδύνων όσο και η εκτίμηση της επικινδυνότητας, μπορεί να βοηθήσει τους υπευθύνους προς την κατεύθυνση της πρόληψης, λαμβάνοντας για μελλοντικά χρονικά διαστήματα ιδιαίτερα μέτρα ασφαλείας (Μαρχαβίλας & Κουλουριώτης & Βουλγαρίδου 2009: 14-20).

3.7. Ακαδημαϊκές Έρευνες για τη σχέση παραγόντων ασφάλειας και τουρισμού

Η ακαδημαϊκή κοινότητα ερεύνησε τη σχέση ανάμεσα στον τουρισμό και τις συνθήκες ασφάλειας, μελετώντας με επιστημονικά κριτήρια διάφορες περιπτώσεις, όπου μια κρίση που εκδηλώθηκε σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό επίπεδο επέφερε αλυσιδωτές επιπτώσεις στην τουριστική δραστηριότητα και προκάλεσε ανατροπές σε βραχυχρόνιες ή μακροχρόνιες πολιτικές στρατηγικές.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Νορβηγία, είχε στόχο να εξετάσει τις ανησυχίες των τουριστών για τους κινδύνους που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν σε ένα ταξίδι. Στην έρευνα πήραν μέρος 776 φοιτητές πανεπιστημίων και 1880 τουρίστες από 48 διαφορετικές χώρες. Σαν εργαλείο, χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο και εξέταζε τις ανησυχίες των ατόμων όταν σχεδιάζουν τις διακοπές τους σε σχέση με απειλές όπως ο πόλεμος, η τρομοκρατία, οι επιδημίες, οι καταστροφές, τα ατυχήματα, η διαφορετική κουλτούρα, τα εγκλήματα. Η έρευνα ξεκίνησε το Φεβρουάριο του 2003 και ολοκληρώθηκε στο τέλος του καλοκαιριού του 2004. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας τόσο οι τουρίστες όσο και οι φοιτητές ανησυχούσαν περισσότερο για την εγκληματικότητα και για ατυχήματα που ίσως προκύψουν στο ταξίδι τους, παρά για τρομοκρατικές επιθέσεις, για το ενδεχόμενο ενός πολέμου, για περιβαλλοντικές καταστροφές ή επιδημίες. Στην έρευνα βέβαια, επισημαίνεται ότι τόσο η Νορβηγία όσο και γενικότερα η ευρύτερη περιοχή αποτελεί ένα ασφαλή και ήσυχο τουριστικό προορισμό, και τα αποτελέσματα θα ήταν διαφορετικά, αν η έρευνα είχε πραγματοποιηθεί σε μια άλλη χώρα και γενικότερα σε μια άλλη περιοχή (Larsen & Brun & Ogaard 2009: 260-265).

Μια άλλη ενδιαφέρουσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Ταϊλάνδη. Η Ταϊλάνδη, αποτελεί ένα τουριστικό προορισμό με ποικίλους κινδύνους. Το τσουνάμι του 2004, ως κορυφαία περιβαλλοντική καταστροφή προκάλεσε τραγικούς θανάτους ντόπιων και τουριστών. Τα αεροπορικά δυστυχήματα, οι τρομοκρατικές επιθέσεις, αλλά και η εγκληματικότητα, η διακίνηση ναρκωτικών, οι αρρώστιες, η διαφθορά, τα ατυχήματα αποτελούν κινδύνους που παρατηρήθηκαν και επισημάνθηκαν για την Ταϊλάνδη. Η συγκεκριμένη έρευνα είχε δύο στόχους, πρώτον να προσδιορίσει τους κινδύνους που αντιμετώπισαν οι τουρίστες και δεύτερον, να καταγράψει την επιθυμία τους να επισκεφθούν την Ταϊλάνδη μελλοντικά. Η έρευνα ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2006 και ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου. Ως εργαλεία της έρευνας αποτέλεσαν οι τηλεφωνικές συνεντεύξεις, αλλά και τα δομημένα ερωτηματολόγια που απευθύνονταν αποκλειστικά σε τουρίστες. Τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν ικανοποιητικά αφού ανταποκρίθηκαν 616 τουρίστες. Τα ατυχήματα και η εγκληματικότητα αποτέλεσαν τους σημαντικότερους κινδύνους που αντιμετώπισαν οι ερωτηθέντες τουρίστες. Στα αποτελέσματα της έρευνας όμως, επισημάνθηκαν και «ενοχλήσεις» που αντιμετώπισαν οι τουρίστες, από τη διακίνηση ναρκωτικών, τη διαφθορά της αστυνομίας, την φιλόξενη συμπεριφορά των ντόπιων. Το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστών που βρέθηκαν αντιμέτωποι με αυτές τις απειλές, δεν επιθυμούσαν να επιστρέψουν στην Ταϊλάνδη (Howard 2009: 359-365).

Μια ενδιαφέρουσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα και εξέτασε εμπειρικά την αποτελεσματικότητα των δαπανών ασφαλείας, ως πολιτική επιλογή, στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Ελλάδα για σχεδόν τρεις δεκαετίες υπέφερε από εγχώριες τρομοκρατικές ομάδες (17 Νοέμβρη, E.L.A), από τρομοκρατικές επιθέσεις που στοίχησαν τη ζωή σε Έλληνες και ξένους πολίτες καθώς και δεκάδες τραυματισμούς. Η μελέτη επικεντρώθηκε στην περίοδο 1974-2004. Χρησιμοποιήθηκαν οικονομετρικά και στατιστικά μοντέλα ώστε να ερευνηθεί η αποτελεσματικότητα των δαπανών ασφάλειας στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι δαπάνες για υποδομές, τεχνολογία, και εξοπλισμό μπορούν να περιορίσουν την τρομοκρατία. Δαπάνες που αφορούν την ασφάλεια, μπορούν να αποτελέσουν επένδυση στην αντιτρομοκρατική πολιτική επιλογή. Η κατάλληλη νομοθεσία σε συνδυασμό με την εποικοδομητική αξιοποίηση των δαπανών μπορούν να αποτελέσουν ισχυρά κυβερνητικά μέτρα στην διαχείριση και στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας (Kollias & Messis & Mylonidis & Paleologou 2009: 788-802).

Μια έρευνα γύρω από τις επιπτώσεις που είχε μια πυρκαγιά στο σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής, μελέτησε τον τρόπο με τον οποίο αντέδρασε η τοπική τουριστική βιομηχανία σε μια μεγάλη περιβαλλοντική καταστροφή. Συγκεκριμένα, το 2003

ξέσπασε μια πυρκαγιά στην κοιλάδα γύρω από την πόλη Kelowna του Καναδά, την οποία επισκέπτονταν πολλοί τουρίστες για το ελκυστικό, φυσικό, ορεινό της τοπίο. Η πυρκαγιά κράτησε ένα μήνα, στην κορύφωση της τουριστικής κίνησης και κατέστρεψε σπίτια, δρόμους, εγκαταστάσεις, τουριστικές υποδομές. Η έρευνα περιέλαβε στατιστικά στοιχεία, πραγματοποίησε συνεντεύξεις σε τουρίστες και επιχειρηματίες και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι για το τουριστικό συμφέρον του τόπου είναι ανάγκη να υπάρχει ένα σχέδιο αντιμετώπισης κρίσεων. Το σχέδιο αυτό πρέπει να αναπτύσσεται σε τρία στάδια, να περιλαμβάνει μια φάση εγρήγορσης πριν από την ενδεχόμενη καταστροφή, μια φάση ενεργοποίησης ενάντια στην εκδήλωση της καταστροφής και μια φάση ανάκαμψης μετά την καταστροφή. Στο σχέδιο πρέπει να συμμετέχουν τουριστικά στελέχη, τοπικοί παράγοντες, τουρίστες, επενδυτές. Η σωστή πληροφόρηση, η καλή συνεργασία, η ειδικευμένη ανάθεση ευθυνών αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχημένη αντιμετώπιση κρίσεων και απειλών (Hystad & Keller 2008: 151-162)

Η συγκεκριμένη έρευνα επικεντρώθηκε στη σχέση ανάμεσα στον τουρισμό και την τρομοκρατία. Παρά τις εμπειρίες του παρελθόντος και τις ορατές προκλήσεις του μέλλοντος οι οργανισμοί τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα, δεν είναι προετοιμασμένοι να αντιδράσουν ευέλικτα όταν προκύψει ένα τρομοκρατικό χτύπημα. Έτσι, η μελέτη προσανατολίστηκε στην πρόληψη, δηλαδή στην ανάπτυξη και την εφαρμογή στρατηγικής για την αντιμετώπιση των τρομοκρατικών επιθέσεων. Η έρευνα ήταν ποιοτική. Σαν εργαλείο χρησιμοποιείται η ημί-δομημένη συνέντευξη και απευθύνθηκε σε δεκαέξι εμπειρογνώμονες της τρομοκρατίας από διαφορετικά κράτη, με τη μέθοδο της χιονοστιβάδας, είτε face to face, είτε τηλεφωνικά. Τα αποτελέσματα της μελέτης οδήγησαν στην ανάπτυξη μιας αντιτρομοκρατικής στρατηγικής που λειτουργεί προληπτικά και όχι αντιδραστικά. Περιλαμβάνει μέτρα ανίχνευσης των απειλών, αποτροπή της πρόσβασης των τρομοκρατών, προστασία του προορισμού από τρομοκρατικά σχέδια. Επίσης επισημάνθηκε ο καθοριστικός ρόλος που έχουν οι Οργανισμοί Διαχείρισης Προορισμών, οι οποίοι δεν πρέπει να περιορίζονται μόνο στη προώθηση του τουρισμού μιας περιοχής αλλά να λειτουργούν και προληπτικά, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες σε σχέση με αντιτρομοκρατικές δράσεις. Η αντιτρομοκρατική στρατηγική πρέπει να βασίζεται στην ανοιχτή επικοινωνία, την εμπιστοσύνη, τη συνεργασία και τις συντονισμένες ενέργειες (Paraskevas & Arendell 2007: 1560-1573).

Μια μελέτη του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ), εξέτασε τις επιπτώσεις που είχαν στο διεθνή και ελληνικό τουρισμό, δυσμενή γεγονότα όπως το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους, ο πόλεμος στο Ιράκ (2003), η μεταδοτική θανατηφόρα ασθένεια του ιού της άτυπης πνευμονίας, τα τρομοκρατικά

κτυπήματα σε τουριστικές περιοχές της Αιγύπτου, της Τουρκίας, του Μπαλί, καθώς επίσης οι βομβιστικές επιθέσεις στη Μόσχα, το Λονδίνο, τη Μαδρίτη. Η μελέτη στηρίχθηκε σε στατιστικά στοιχεία, χρησιμοποίησε οικονομετρικές μεθόδους και κατέληξε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των δυσμενών γεγονότων και των τουριστικών ροών. Η συσχέτιση αυτή προκαλεί αλυσιδωτές επιπτώσεις στους κλάδους των επενδύσεων, του διεθνούς εμπορίου, των χρηματαγορών.
- Οι επιπτώσεις των δυσμενών γεγονότων στον τουρισμό και τους άλλους οικονομικούς κλάδους εξαρτώνται από την ένταση και τη συχνότητα των κρίσεων. Ακόμα, οι επιπτώσεις ποικίλουν σημαντικά από χώρα σε χώρα και από χρονική περίοδο σε περίοδο.
- Είναι απαραίτητο να υπάρχουν σχέδια αντιμετώπισης κρίσεων από τους τουριστικούς οργανισμούς, τόσο σε δημόσιο όσο και σε ιδιωτικό επίπεδο.
- Σε γενικές γραμμές, ο τουριστικός τομέας είναι ανθεκτικός στις αρνητικές επιδράσεις των δυσμενών γεγονότων. Οι κρίσεις που αντιμετωπίζει, όσο βαθιές και αν είναι, δεν έχουν μεγάλη διάρκεια. Το γεγονός αυτό δείχνει τη σημασία που έχει ο τουρισμός ως κεντρικό – σταθεροποιητικό στοιχείο αναπτυξιακής πολιτικής πολλών χωρών (Πατσουράτης 2007).

Μια άλλη ενδιαφέρουσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Ταιβάν, γύρω από τις επιπτώσεις που επέφερε στον τουρισμό ο μεγάλος σεισμός της 21^{ης} Σεπτεμβρίου 1999. Τα αποτελέσματα του σεισμού ήταν οι 2400 νεκροί, οι 13000 τραυματίες, οι 10000 άστεγοι, οι μεγάλες ζημιές στις συγκοινωνιακές, τεχνολογικές, ενεργειακές υποδομές της Ταιβάν και φυσικά η δραματική κάμψη του τουρισμού. Η έρευνα επιχείρησε να αξιολογήσει τα εντατικά και πολλαπλά μέτρα που πήρε η κυβέρνηση, τόσο στον τομέα των δημοσίων σχέσεων όσο και στο δημοσιονομικό τομέα, ώστε να εξαλείψει την αρνητική εικόνα της χώρας και να αποκαταστήσει τις τουριστικές εισροές. Η μελέτη στηρίχθηκε σε μια επιστημονική σύγκριση ανάμεσα στις προβλεπόμενες αφίξεις που έδιναν τα στατιστικά στοιχεία πριν το σεισμό και τις πραγματικές αφίξεις που πραγματοποιήθηκαν μετά το σεισμό, για το ίδιο χρονικό διάστημα. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν μαθηματικά και στατιστικά μοντέλα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα κυβερνητικά μέτρα ήταν αρκετά αποτελεσματικά για τους έντεκα πρώτους μήνες μετά το σεισμό, ωστόσο το επίπεδο των τουριστικών αφίξεων θα χρειαζόταν περισσότερο χρόνο και μεγαλύτερες προσπάθειες για να αποκατασταθεί πλήρως (Huang & Min 2002: 145-154).

Μια άλλη ενδιαφέρουσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Αυστραλία γύρω από τις επιπτώσεις στους κλάδους του τουρισμού που επέφεραν ορισμένα σοβαρά γεγονότα

μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους, όπως η κατάρρευση της μεγάλης ασφαλιστικής εταιρείας HIH Insurance Company και η διάλυση της αεροπορικής εταιρείας Ansett Airlines. Η μελέτη μελέτησε την ετοιμότητα των τουριστικών οργανισμών στην αντιμετώπιση κρίσεων. Κυρίως η προσπάθεια των ερευνητών επικεντρώθηκε στις στρατηγικές που δρομολογήθηκαν προκειμένου να καθοδηγηθεί αποτελεσματικά το ανθρώπινο δυναμικό των τουριστικών κλάδων στη διαχείριση απειλητικών καταστάσεων και να αξιοποιηθούν εποικοδομητικά οι ενδεχόμενες αρνητικές εμπειρίες που δημιούργησαν οι κρίσεις. Η έρευνα ήταν ποιοτική, απευθύνθηκε σε στελέχη των οργανισμών και χρησιμοποίησε ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι οργανισμοί, τόσο του ιδιωτικού όσο και του κρατικού τομέα, δεν είναι προετοιμασμένοι κατάλληλα ώστε να αντιδράσουν ευέλικτα όταν προκύψει μια απειλή. Παρά τις εμπειρίες του παρελθόντος και τις ορατές προκλήσεις του μέλλοντος, πολύ σπάνια οι οργανισμοί υπολογίζουν τους ενδεχόμενους κινδύνους όταν σχεδιάζουν τις μακροχρόνιες στρατηγικές τους. Η μελέτη επισημαίνει ότι η παράλειψη αυτή αποτελεί βασική αδυναμία του κλάδου. Η τουριστική δραστηριότητα είναι απαραίτητο να εκσυγχρονιστεί και να διαθέτει στελέχη με ειδικές δεξιότητες διαχείρισης κρίσεων (Anderson 2006: 1290-1297).

Την άμεση διασύνδεση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και τη διεθνή ασφάλεια διαπιστώνουν οι έρευνες που ασχολούνται με την τρομοκρατική ενέργεια και τις επιπτώσεις των γεγονότων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Το τρομοκρατικό χτύπημα επέφερε ριζικές αλλαγές στις δομές της τουριστικής οργάνωσης, στην αντίληψη που διαμορφώνουν τα άτομα γύρω από την έννοια της ασφάλεια, στην ψυχολογία του ταξιδιώτη, στον τρόπο που οι πολίτες αντιδρούν απέναντι στις προκλήσεις του παγκόσμιου πολιτικού, οικονομικού, πολιτισμικού συστήματος. Έτσι, το τρομοκρατικό χτύπημα έδωσε αφορμή για εκτενέστερες ερευνητικές διαπιστώσεις. Για παράδειγμα, παρατηρήθηκε ότι μετά το τρομοκρατικό χτύπημα, αυξήθηκε σημαντικά η ροή των τουριστών προς την Νότια Αμερική, που έκριναν ότι θα ήταν ασφαλέστερες οι διακοπές τους. Ιδιαίτερα οι περιοχές της Καραϊβικής και στις Μπαχάμες υπήρξε εντυπωσιακή αύξηση της τουριστικής κίνησης. Ωστόσο στις περιοχές αυτές παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση του ποινικού εγκλήματος και της κοινωνικής βίας, λόγω της τουριστικής συρροής, με αποτέλεσμα οι περιοχές αυτές να θεωρηθούν ιδιαίτερα ανασφαλείς και να δημιουργηθεί κλίμα αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Διαπιστώθηκε ότι για να αλλάξει το σκηνικό αυτό έπρεπε να καταφέρουν οι τοπικές κυβερνήσεις να περιορίσουν την εγκληματικότητα και να αναπτυχθούν νέες στρατηγικές που να προστατεύουν την ηρεμία και την ασφάλεια των τουριστών όχι μόνο στα ξενοδοχεία, αλλά και σε όλους τους κοινοχρήστους χώρους και τα μέσα μεταφοράς (Griffin 2007: 1-4).

3.7. Συμπέρασμα και ερευνητικά ερωτήματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε εξάγονται ορισμένα συμπεράσματα τα οποία οδηγούν στη διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας μελέτης. Τα συμπεράσματα και τα αντίστοιχα ερωτήματα δίνονται παρακάτω.

(1) Η ασφάλεια ως προσδιοριστικός παράγοντας του τουρισμού

Ο τουρισμός συνδέεται με την αναψυχή, την ξεκούραση και την αποκόμιση θετικών εμπειριών από το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό. Ολόκληρη η τουριστική βιομηχανία, με επενδύσεις υψηλού κόστους και με εγγυήσεις ποιότητας στη λειτουργία της, οργανώνεται για να προσφέρει στον επισκέπτη την προσδοκώμενη απόλαυση, διατηρώντας την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προορισμού που σε ένα βαθμό απειλείται από την είσοδο νέων τουριστικών αγορών και νέων προορισμών. Σε ένα τέτοιο σκηνικό, οποιοσδήποτε κίνδυνος μείωσης της απόλαυσης και ανατροπής των θετικών εμπειριών είναι καταστροφικός, αφού ανατρέπει τις προσδοκίες των επισκεπτών ενός τόπου, μετατρέποντας την προσδοκώμενη απόλαυση σε εφιάλητη.

Από τα παραπάνω προκύπτει ένα βασικό, κεντρικό ζήτημα που συνοπτικά αναφέρεται στη σχέση ασφάλειας και τουρισμού. Στην καρδιά αυτού του ζητήματος βρίσκεται ο ερευνητικός προβληματισμός που συνοψίζεται στο αν και σε ποιο βαθμό η ασφάλεια επηρεάζει την τουριστική ζήτηση. Διατυπώνεται επομένως το κεντρικό ερώτημα:

- «Επηρεάζει και σε ποιο βαθμό η ασφάλεια την τουριστική ζήτηση;»

(2) Οι επί μέρους συνιστώσες της ασφάλειας ως προσδιοριστικοί παράγοντες του τουρισμού

Παρά το ότι ο προβληματισμός αυτός φαίνεται σχεδόν αυταπόδεικτος, η πολυπλοκότητα της σύγχρονης έννοιας της ασφάλειας δημιουργεί μια σειρά από επί μέρους ερωτήματα που χρειάζεται να διερευνηθούν. Για παράδειγμα είναι σχεδόν αυταπόδεικτο ότι ελάχιστοι (αν όχι κανείς) δεν θα προτιμήσουν ένα προορισμό στον οποίο διεξάγεται έντονη σύρραξη. Όμως η ασφάλεια δεν απειλείται μόνο από τον πόλεμο ή από προφανή και προβλέψιμα γεγονότα. Σύμφωνα με τον σύγχρονο ορισμό της, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός παραγόντων οι οποίοι συνθέτουν την έννοια της. Η σύγχρονη διευρυμένη έννοια της διεθνούς ασφάλειας περιλαμβάνει κινδύνους που προέρχονται από συγκρούσεις κρατών ή κοινωνικών ομάδων, από γεωφυσικές ή περιβαλλοντικές καταστροφές, από επιδημίες, από εγκληματικές ενέργειες ή και από τις λεγόμενες ασύμμετρες απειλές. Στη βιβλιογραφία φαίνεται να υπάρχει μια σειρά

από αρνητικούς και μια σειρά από θετικούς παράγοντες. Αρνητικοί και θετικοί παράγοντες είναι οι εξής:

Αρνητικοί Παράγοντες

- Πόλεμος
- Απειλή πολέμου
- Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή
- Πολιτική αστάθεια
- Μη δημοκρατικά καθεστώτα
- Προεκλογικές διαδηλώσεις
- Γραφειοκρατικές δυσκολίες
- Αυστηρά αστυνομικά μέτρα
- Μαζικές εξεγέρσεις
- Επιθέσεις αυτοκτονίας
- Επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές
- Επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους
- Αεροπειρατείες
- Δολοφονίες
- Απαγωγές
- Οικονομική κρίση
- Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών
- Φτώχεια
- Εγκληματικότητα
- Παράνομη μετανάστευση
- Επιδημίες
- Διαφορετική κουλτούρα
- Θρησκευτικές ιδιαιτερότητες
- Κακές καιρικές συνθήκες
- Σεισμοί/τσουνάμια
- Φωτιές
- Μολυσμένη ατμόσφαιρα
- Μολυσμένη θάλασσα

Θετικοί παράγοντες

- Πολιτική σταθερότητα
- Ειρήνη στη χώρα υποδοχής
- Ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή
- Δημοκρατικά καθεστώτα

Αναμένεται ότι καθένας από αυτούς τους παράγοντες έχει (άλλος μεγαλύτερη και άλλος μικρότερη) επίδραση στην τουριστική ζήτηση, ανάλογα με την ένταση και τη συχνότητα με την οποία εμφανίζεται. Η ανάγκη ανάλυσης της σχέσης κάθε επί μέρους παράγοντα ασφάλειας με την τουριστική ζήτηση οδηγεί στη διατύπωση μιας σειράς ερευνητικών ερωτημάτων που στο σύνολό τους οριοθετούν τη σχέση τουρισμού και ασφάλειας ως εξής:

- *«Ποιοι από τους παράγοντες που συνθέτουν την ασφάλεια και σε ποιο βαθμό ο καθένας επηρεάζει θετικά και αρνητικά την τουριστική ζήτηση;»* και
- *«Είναι δυνατή η ομαδοποίηση των παραπάνω παραγόντων;»*.

Παράλληλα βέβαια όταν εξετάζουμε τη ζήτηση ενός οικονομικού αγαθού υπάρχουν και πολλοί άλλοι παράγοντες που κατά παράδοση θεωρούνται ότι επιδρούν και καθορίζουν τη ζητούμενη ποσότητα. Στην περίπτωση του τουριστικού προϊόντος

ανάμεσα στους παράγοντες αυτούς είναι οι τιμές, περιβαλλοντικοί παράγοντες και κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες. Ενδεικτικοί παράγοντες που αναμένεται να έχουν θετική επίδραση στη ζήτηση για ένα τουριστικό προορισμό είναι οι εξής:

- Καλές (ανταγωνιστικές) τιμές
- Ιστορικά μνημεία/ Πολιτισμός
- Φιλική συμπεριφορά ντόπιων
- Εύκολη πρόσβαση
- Καλό κλίμα. Καθαρή ατμόσφαιρα
- Φυσικά τοπία

Το ερώτημα που γεννιέται αν κανείς λάβει υπόψη τους παράγοντες αυτούς σε σχέση με την ασφάλεια είναι:

- *Αποτελεί η ασφάλεια παράγοντα ίσης βαρύτητας με τους παραδοσιακούς παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση για ένα τουριστικό προορισμό;*

(3) Πηγές πληροφόρησης για την ασφάλεια και τον τουρισμό

Οι συνθήκες ασφάλειας αποτελούν σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει την τουριστική ζήτηση, κυρίως μέσα από τις πηγές πληροφόρησης γι' αυτές. Δυσμενέ γυγονότα προβάλλονται έντονα και επίμονα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δημιουργούν συχνά κλίμα φόβου και ανασφάλειας και κατευθύνουν την ατομική ή και μαζική τουριστική συμπεριφορά. Επίσης οι πολιτικές στρατηγικές που ακολουθούνται μετά από μια κρίση μπορεί και να λειτουργήσουν αποτρεπτικά για την πραγματοποίηση ταξιδιού. Διατυπώνεται επομένως το ακόλουθο ερώτημα:

- «Από ποιες πηγές διαμορφώνεται η κοινή γνώμη για την ασφάλεια ενός προορισμού;»

(4) Η αντίληψη περί ασφάλειας για χώρες με τουριστική ανάπτυξη και ειδικά για την Ελλάδα

Τα σύγχρονα παραδείγματα των κρίσεων και των απειλών που επέδρασαν αρνητικά στην τουριστική κινητικότητα επηρεάζουν τους επισκέπτες και δημιουργούν μια εικόνα για το επίπεδο ασφάλειας των τουριστικών προορισμών. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμο οι αντιλήψεις περί ασφάλειας των χωρών να λαμβάνονται υπόψη από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς του τουρισμού, να λειτουργούν προληπτικά και όχι μόνο αντιδραστικά σε σχέση με τους πιθανούς κίνδυνους που ενδέχεται να ανατρέψουν την ομαλή τουριστική δραστηριότητα. Υπό αυτές τις συνθήκες διατυπώνονται τα ακόλουθα ερωτήματα

- «Ποια είναι η αντίληψη για το επίπεδο ασφάλειας ορισμένων τουριστικών προορισμών;» και
- «Ποια είναι η αντίληψη για το επίπεδο ασφάλειας της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού;»

(5) Ο τουρισμός ως προσδιοριστικός παράγοντας της ασφάλειας

Τέλος, υπάρχει και μια εναλλακτική οπτική στη σχέση ασφάλειας και τουρισμού η οποία στηρίζεται στο ότι ο τουρισμός φέρνει ανθρώπους και πολιτισμούς κοντά. Μέσα από τη αλληλο-γνωριμία, την ανταλλαγή εμπειριών, τη μεγαλύτερη προσέγγιση και αλληλοκατανόηση ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση των συνθηκών ασφάλειας στο διεθνές περιβάλλον. Ειδικότερα ο τουρισμός συμβάλλει στην ασφάλεια μέσα από την επίδρασή του σε μια σειρά παραγόντων που συνοψίζονται στα εξής:

• Σύγκλιση κρατών   • Σύγκλιση πολιτισμών   • Εξάλειψη τρομοκρατίας   • Εξάλειψη συγκρούσεων   • Αειφορική ανάπτυξη   • Προστασία του περιβάλλοντος   • Οικονομική ανάπτυξη   • Εξάλειψη της φτώχειας   • Καταπολέμηση της εγκληματικότητας

Στην καρδιά αυτού του θέματος βρίσκεται ο ερευνητικός προβληματισμός που συνοψίζεται στο αν και σε ποιο βαθμό ο τουρισμός επηρεάζει την ασφάλεια μέσα από την επίδρασή του σε μια σειρά από επί μέρους παράγοντες. Διατυπώνεται επομένως το ερώτημα:

- «Επηρεάζει και σε ποιο βαθμό ο τουρισμός την ασφάλεια;»

Τα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν αποτελούν το αντικείμενο της εμπειρικής διερεύνησης που σχεδιάστηκε στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Η παρουσίαση της αποτελεί το αντικείμενο των κεφαλαίων 5-8.

Β ΜΕΡΟΣ
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Οι κοινωνικοί επιστήμονες έχουν φτάσει να εγκαταλείψουν την κίβδηλη επιλογή ανάμεσα σε ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα: τους νοιάζει περισσότερο εκείνος ο συνδυασμός και των δύο ο οποίος αξιοποιεί τα πιο πολύτιμα γνωρίσματα του καθενός. Το πρόβλημα έγκειται πια στο να καθορισθεί σε ποια από όλα τα σημεία θα πρέπει να υιοθετήσουν τη μία, και σε ποια την άλλη προσέγγιση (Merton & Kendall, 1946).

4.1. Σκοπός της Έρευνας

Η κοινωνική έρευνα αναζητά αξιόπιστα συμπεράσματα σε ζητήματα ανθρώπινης δραστηριότητας, μέσα από προγραμματισμένη και συστηματική συλλογή, ανάλυση και ερμηνεία δεδομένων. Οι προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται στην πορεία της έρευνας για την πρόοδο και την οργάνωση της γνώσης αποτελούν τις μεθόδους της έρευνας. Ο όρος μέθοδος, αναφέρεται σε όλο το φάσμα των τεχνικών που λειτουργούν ως εργαλεία για τη συλλογή δεδομένων, βάσει των οποίων θα πρόκειται να διατυπωθούν συμπεράσματα, να αναλυθούν γεγονότα, να προβλεφθούν μελλοντικές καταστάσεις. Η διαδικασία η οποία επιχειρεί να περιγράψει και να αναλύσει τις μεθόδους που μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε μια συγκεκριμένη μελέτη είναι η μεθοδολογία της έρευνας (Cohen & Manion 1994:66-67)

Η συγκεκριμένη μελέτη διερευνά τη σχέση ανάμεσα στον *τουρισμό* και την *ασφάλεια*. Η κεντρική υπόθεση στην οποία στηρίζεται είναι ότι ο τουρισμός και η ασφάλεια συνδέονται μεταξύ τους μέσω μιας αιτιακής σχέσης, σύμφωνα με την οποία η ασφάλεια επηρεάζει τον τουρισμό, με άλλα λόγια η ασφάλεια παίζει το ρόλο της ανεξάρτητης μεταβλητής και ο τουρισμός της εξαρτημένης. Δεν αποκλείεται να υπάρχει και αντίστροφη σχέση. Πιθανόν ο τουρισμός να συμβάλλει στη διεθνή ασφάλεια. Η παρούσα εργασία όμως ασχολείται κατά κύριο λόγο με την πρώτη σχέση (η ασφάλεια επηρεάζει τον τουρισμό) και ελάχιστα με τη δεύτερη.

Βέβαια τόσο η πολυπλοκότητα της έννοιας «ασφάλεια» όσο και αυτή της έννοιας «τουρισμός» δεν επιτρέπουν να έχουμε μια απλή συνάρτηση ανάμεσα σε δυο μεταβλητές. Η ασφάλεια αποτελεί μια πολύ-παραγοντική έννοια, άρα αναλύεται σε ένα

πλήθος μεταβλητών. Επίσης, ο τουρισμός είναι σύνθετη έννοια με ποικίλες διαστάσεις. Παρά τη συνθετότητα όμως, η αντίληψη που επικρατεί είναι ότι οι δυο έννοιες συνδέονται μεταξύ τους, αφού αποτελεί κοινή λογική ότι το ασφαλές περιβάλλον είναι πιο ελκυστικός τουριστικός προορισμός σε σχέση με το ανασφαλές. Στο πλαίσιο αυτό η υπόθεση ότι οι δυο έννοιες συνδέονται με αιτιακή σχέση μπορεί να επαληθευθεί μέσα από συλλογή γνώμων και απόψεων ώστε να καταλήξει σε συμπεράσματα αφενός γενικά που αφορούν στη διασύνδεση των δυο εννοιών (*ασφάλεια και τουρισμός*) αφετέρου ειδικά αναφορικά με σύνδεση των επί μέρους παραγόντων στις οποίες οι έννοιες αυτές αναλύονται. Αυτό αποτέλεσε το έναυσμα για το σχεδιασμό της εμπειρικής έρευνας της παρούσας εργασίας.

4.2. Ποσοτική και ποιοτική έρευνα και πολυ-μεθοδική ερευνητική στρατηγική

Στη μελέτη των κοινωνικών φαινομένων οι διαφορετικοί ερευνητικοί στόχοι και οι διαφορετικοί τρόποι οργάνωσης και διεξαγωγής της έρευνας έχουν οδηγήσει στη διαμόρφωση δύο βασικών κατηγοριών έρευνας, την ποσοτική και την ποιοτική. Η ποσοτική έρευνα είναι συνήθως μεγάλης κλίμακας, χρησιμοποιεί εμπειρικές τεχνικές, στατιστικά και μαθηματικά μοντέλα. Διατυπώνει υποθέσεις γύρω από σχέσεις ανάμεσα σε γεγονότα ή καταστάσεις. Χρησιμοποιώντας αποδεκτά ερευνητικά εργαλεία προχωρά σε συλλογή δεδομένων και εφαρμόζοντας στατιστικές αναλύσεις καταλήγει σε συμπεράσματα που επαληθεύουν ή όχι τις σχέσεις αυτές.

Η ποιοτική έρευνα είναι συνήθως μικρής κλίμακας και δε χρησιμοποιεί μαθηματικά και στατιστικά μοντέλα. Επιχειρεί να διεισδύσει σε γεγονότα που δεν είναι εύκολο να μετρηθούν. Διατυπώνει προβλήματα μέσω ανοιχτών ερωτήσεων, αφήνοντας απεριόριστα περιθώρια στους ερευνητές να συλλέξουν πολλές πληροφορίες. Στόχος της ποιοτικής έρευνας είναι η σε βάθος μελέτη κοινωνικών φαινομένων μέσα από τις εμπειρίες των κοινωνικών υποκειμένων, ώστε να διατυπωθούν θεωρητικές θέσεις που να συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση των κοινωνικών διαδικασιών. Η ανάλυση των δεδομένων ξεκινά από το ειδικό και το συγκεκριμένο και προχωρά προς το γενικό και το αφηρημένο.

Τα κοινωνικά φαινόμενα λόγω της πολυπλοκότητας τους μπορούν να προσεγγίζονται και με σύνθετες ερευνητικές διαδικασίες. Τόσο η ποιοτική έρευνα, όσο και η ποσοτική είναι αξιόπιστες επιστημονικά και με τον τρόπο της η κάθε μια, μπορούν να συμβάλλουν, είτε από μόνη της είτε σε συνδυασμό στην αναζήτηση της αλήθειας (Ιωσηφίδης 2008: 28- 29. Cohen & Manion: 321-323).

Οι τεχνικές τριγωνοποίησης χρησιμοποιώντας ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα, επιχειρούν να εξηγήσουν πιο ολοκληρωμένα την πολυπλοκότητα της

ανθρώπινης συμπεριφοράς, εξετάζοντας τη από περισσότερες οπτικές γωνίες. Στόχος της τριγωνοποίησης είναι η εγκυρότητα και η αξιοπιστία (validity and reliability) της έρευνας. Η χρήση πολλαπλών μεθόδων αποτελεί μια τεχνική έρευνας την οποία αποδέχονται πολλοί στη σύγχρονη κοινωνική έρευνα, γι' αυτό κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος στις κοινωνικές επιστήμες. Τα πλεονεκτήματα της τριγωνοποίησης είναι ποικίλα, αφού η αποκλειστική χρήση μιας μεθόδου μπορεί να επηρεάσει ή να παραποιήσει την εικόνα της πραγματικότητας την οποία εξετάζει. Επί πλέον η τριγωνοποίηση βοηθά να ξεπεραστεί το πρόβλημα του μεθοδολογικού περιορισμού, στο πλαίσιο του οποίου οι ερευνητές συχνά προωθούν προσφιλείς τους μεθόδους, είτε επειδή αυτές είναι οι μόνες με τις οποίες είναι εξοικειωμένοι, είτε επειδή πιστεύουν ότι είναι καλύτερες από όλες τις άλλες (Cohen & Manion 1994: 321-325). Πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά τα πλεονεκτήματα της πολυμεθοδικής ερευνητικής προσέγγισης, ασκούνται αρκετές κριτικές που αφορούν την ασυμβατότητα μεταξύ ποιοτικής και ποσοτικής μεθοδολογίας καθώς και τη διαφορετικότητα της φύσης των ερευνητικών θεμάτων και ερωτημάτων που θέτουν οι διάφορες μεθοδολογίες. Οι κριτικές αυτές ωστόσο δεν αναιρούν την αξία της διερεύνησης των φαινομένων από πολλές οπτικές που οι πολυμεθοδικές προσεγγίσεις επιχειρούν.

Η επιλογή πολύ-μεθοδικής ερευνητικής προσέγγισης σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο της παρούσας μελέτης βρίσκει υποστήριξη στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Έτσι στην ακαδημαϊκή έρευνα του Rittichainuwat & Chakraborty (2009), χρησιμοποιήθηκε η πολύ-μεθοδική ερευνητική προσέγγιση, αφού χρησιμοποιήθηκαν ποσοτικά και ποιοτικά εργαλεία. Επίσης στην ακαδημαϊκή έρευνα του Chauhan (2007), προτείνεται σε μελλοντικές έρευνες που εξετάζουν την ασφάλεια και τον τουρισμό, να διερευνηθούν όχι μόνο οι απόψεις των τουριστών αλλά και των ντόπιων, ώστε η έρευνα να είναι περισσότερο αξιόπιστη και έγκυρη.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στο πλαίσιο της εμπειρικής έρευνας της συγκεκριμένης μελέτης, χρησιμοποιήθηκαν περισσότερες από δύο μέθοδοι συλλογής στοιχείων, δηλαδή έγινε μεθοδολογική τριγωνοποίηση ή μεθοδολογική σύγκλιση (triangulation convergence) (Παπαγεωργίου 1998: 258-259, Ιωσηφίδης: 274-275, Cohen & Manion: 321- 323). Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε συνδυασμός ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας, με διαφορετικές ομάδες στόχους. Καθώς το αντικείμενο της μελέτης είναι η διερεύνηση απόψεων για τη σχέση τουρισμού και ασφάλειας θεωρήθηκε χρήσιμο να διερευνηθούν ως ομάδες στόχοι (α) οι επισκέπτες οι οποίοι επιλέγοντας προορισμό λαμβάνουν υπόψη τους την ασφάλεια, (β) οι ασχολούμενοι με τον τουρισμό και (γ) οι ειδικοί σε θέματα τουρισμού ή ασφάλειας οι οποίοι γνωρίζουν σε βάθος τα τουριστικά θέματα. Με βάση αυτό το σκεπτικό σχεδιάστηκαν δυο ποσοτικές έρευνες με ερωτηματολόγια σε τουρίστες και εργαζόμενους σε

ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και μια ποιοτική με ημιδομημένη συνέντευξη που απευθύνεται στους ειδικούς.

4.3. Ποσοτικές έρευνες

4.3.1 Τεχνικές συλλογής πληροφοριών. Ερευνητικά εργαλεία.

Ο ειδικός κεντρικός στόχος των ποσοτικών ερευνών είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των ανθρώπων σχετικά με το βαθμό που συνδέεται η ασφάλεια με τον τουρισμό. Ως ερευνητικό εργαλείο για το είδος αυτών των ερευνών επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο.

Σε γενικές γραμμές, οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στα ερωτηματολόγια μπορεί να είναι δύο ειδών, ανοιχτές ερωτήσεις και ερωτήσεις κλειστού τύπου. Τα δυο είδη ερωτήσεων διαφέρουν ως προς το βαθμό ελευθερίας που δίνεται στους ερωτώμενους προκειμένου να διατυπώσουν τις απαντήσεις τους. Οι ανοιχτές ερωτήσεις είναι πιο δύσκολο να απαντηθούν, να κωδικοποιηθούν και να αναλυθούν. Ωστόσο οι ερωτώμενοι μπορούν να δώσουν σε αυτές περισσότερες και πιο εξειδικευμένες απαντήσεις. Στις κλειστού τύπου ερωτήσεις οι απαντήσεις είναι δομημένες, έτσι ώστε να δίνουν την ευκαιρία για εναλλακτικές απαντήσεις, άλλοτε αλληλο-αποκλειόμενες και άλλοτε μη. Επειδή η συμμετοχή των ανθρώπων στις έρευνες είναι εθελοντική, ένα καλό ερωτηματολόγιο πρέπει να είναι σαφές, να κεντρίζει το ενδιαφέρον των ανθρώπων, να ενθαρρύνει τη συνεργασία τους, ώστε να εξασφαλίζει τις απαντήσεις τους.

Πλεονεκτήματα Ερωτηματολογίου είναι ότι:

- Διασφαλίζεται η ανωνυμία των ερωτηθέντων που συμμετέχουν στην έρευνα.
- Αποφεύγεται η ανάμειξη του ερευνητή, που μπορεί να επηρεάσει τις απαντήσεις των ερωτώμενων με τις δικές του απόψεις. Οι ερωτώμενοι απαντούν χωρίς πίεση, με την άνεση τους.
- Οι τυποποιημένες ερωτήσεις επιτρέπουν την μελλοντική επανάληψη της έρευνας και τη σύγκριση αποτελεσμάτων.
- Προσφέρεται για γρήγορη και ανεμπόδιστη συλλογή πληροφοριών, από μεγάλο δείγμα ατόμων, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Τα μειονεκτήματα του ερωτηματολογίου είναι ότι:

- Ο ερευνητής, δε γνωρίζει τις συνθήκες υπό τις οποίες οι ερωτηθέντες συμπληρώνουν το ερωτηματολόγιο. Πολλοί από τους ερωτηθέντες δεν έχουν κίνητρα για να ασχοληθούν με αυτό και δεν δείχνουν την απαιτούμενη προσοχή

στις ερωτήσεις με αποτέλεσμα να είναι σχεδόν αδύνατο να διαπιστωθεί η σοβαρότητα των απαντήσεων.

- Οι απαντήσεις είναι συχνά σύντομες και περιορισμένες, ακόμα και στις ανοικτές ερωτήσεις.
- Είναι δύσκολο να δοθούν διευκρινήσεις και επεξηγήσεις για το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου. Αν οι γλωσσικές εκφράσεις ή γενικά ερωτήσεις δεν είναι κατανοητές μπορεί να δημιουργήσουν παρεξηγήσεις.
- Γενικότερα, πολλοί άνθρωποι είναι πιο άνετοι και αυθόρμητοι στον προφορικό λόγο από ό,τι στο γραπτό.

Παρά τα μειονεκτήματα το ερωτηματολόγιο παραμένει ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο ειδικά σε περιπτώσεις στις οποίες αναζητούνται οι απόψεις ομάδων του πληθυσμού που αντιπροσωπεύουν την λεγόμενη «κοινή γνώμη». Γι' αυτό στις ποσοτικές έρευνες της παρούσας μελέτης επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο, με κλειστού τύπου ερωτήσεις για τη σχέση ασφάλειας και τουρισμού, ως τεχνική συλλογής πληροφοριών από τους τουρίστες και τους εργαζόμενους στον κλάδο των ξενοδοχείων.

Ειδικότερα για τις ανάγκες των δυο ποσοτικών ερευνών διαμορφώθηκαν δυο ερωτηματολόγια –ένα στην ελληνική γλώσσα που δόθηκαν σε εργαζόμενους των ξενοδοχείων και ένα το οποίο μεταφράστηκε σε δυο γλώσσες (αγγλικά και γαλλικά) που δόθηκε σε τουρίστες που παραθέριζαν στα συγκεκριμένα ξενοδοχεία. Τα ερωτηματολόγια σχεδιαστήκαν έχοντας υπόψη τους παράγοντες: χρόνος, δυνατότητες πρόσβασης και μέγεθος της κλίμακας των ερευνών.

4.3.2. Πληθυσμός και δειγματοληψία

Ο κεντρικός στόχος των δυο ποσοτικών ερευνών της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθούν οι απόψεις ομάδων ανθρώπων που έχουν σχέση με τον τουρισμό σχετικά με τη σύνδεση της ασφάλειας με τον τουρισμό. Ως ομάδες στόχοι επιλέχθηκαν οι τουρίστες και οι εργαζόμενοι σε ξενοδοχειακές μονάδες, οι μεν πρώτοι γιατί αποτελούν τον πληθυσμό ο οποίος υφίσταται τις συνέπειες της ασφάλειας ή της ανασφάλειας του τουριστικού προορισμού, ενώ οι δεύτεροι γιατί αποτελούν την μαζικότερη ομάδα ατόμων που γνωρίζουν πράγματα σχετικά με το τουριστικό προϊόν στην παραγωγή του οποίου συμμετέχουν.

Μέγεθος δειγμάτων

Σχετικά με το μέγεθος του πληθυσμού των τουριστών αυτό υπολογίστηκε με βάση τον αριθμό των δυνατών διανυκτερεύσεων μια ημέρα στο νησί της Ρόδου. Με δεδομένο ότι το ξενοδοχειακό δυναμικό της Ρόδου είναι 70.089 κλίνες, περίπου τόσος είναι και ο αριθμός των δυνατών διανυκτερεύσεων κάθε ημέρα όταν η πληρότητα αγγίζει το 100%. Με αυτό το δεδομένο θεωρήθηκε ότι ένα δείγμα που κυμαίνεται γύρω στα 700 άτομα τουλάχιστον είναι ικανοποιητικό, γι' αυτό δόθηκαν 850 ερωτηματολόγια.

Σχετικά με το μέγεθος των εργαζομένων στα ξενοδοχεία, ο αριθμός υπολογίζεται με μια αναλογία της τάξεως του 1 εργαζομένου ανά 5-6 κλίνες. Για ένα δείγμα τουριστών που κυμαίνεται στα 700-800 άτομα, αντίστοιχα το δείγμα των εργαζομένων θα πρέπει να είναι τουλάχιστον της τάξεως των 150-160 ατόμων. Με αυτό το σκεπτικό δόθηκαν 300 ερωτηματολόγια από τα οποία απαντήθηκαν 245.

Αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος

Μετά τον υπολογισμό του μεγέθους των δειγμάτων αποφασίστηκε η αντιπροσωπευτικότητά τους. Συγκεκριμένα τόσο το δείγμα των τουριστών όσο και των εργαζομένων στα ξενοδοχεία της Ρόδου στις δυο ποσοτικές έρευνες έγινε με κριτήριο την εκπροσώπηση στο δείγμα τουριστών και εργαζομένων κατά κατηγορία ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών της Ρόδου ως εξής:

(α) Ως πρώτο βήμα αποφασίστηκε να γίνει η έρευνα σε δείγμα 12 ξενοδοχείων της νήσου Ρόδου. Παρά το ότι ο αριθμός των ξενοδοχείων δεν είναι μεγάλος, κρίθηκε ικανοποιητικός, και γιατί οδηγεί σε σχετικά μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων εργαζομένων και τουριστών, αλλά και γιατί η πρόσβαση σε ξενοδοχεία και η «ενόχληση» των πελατών ή η «απασχόληση» του προσωπικού με το ερωτηματολόγιο δεν ήταν εύκολη ούτε αυτονόητη.

(β) Η επιλογή των μονάδων έγινε στη βάση δυο κριτηρίων

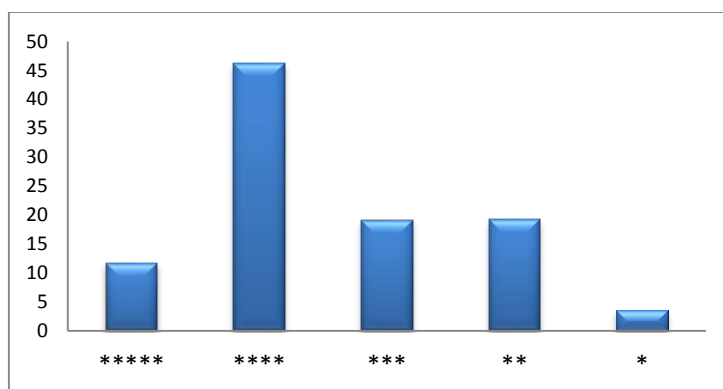
- Το δείγμα να περιλαμβάνει ξενοδοχεία διάσπαρτα στο νησί και όχι συγκεντρωμένα σε ένα τμήμα του. Με αυτή την προϋπόθεση αποφασίστηκε να υπάρχουν στο δείγμα τουλάχιστον από δυο ξενοδοχεία στην πόλη της Ρόδου, στην ανατολική πλευρά, στη δυτική και στη νότια περιοχή του νησιού.
- Το δείγμα να είναι, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικό των κατηγοριών ξενοδοχειακών δωματίων που υπάρχουν στη Ρόδο. Συγκεκριμένα σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Ξενοδόχων Ρόδου η κατανομή δωματίων σύμφωνα με την κατάταξη ποιότητας (αστέρια) εμφανίζεται στον πίνακα και στο διάγραμμα που ακολουθεί :

Πίνακας 4.1. Δωμάτια σε ξενοδοχεία της Νήσου Ρόδου κατά κατηγορία (αστέρια)

Αστέρια	Μονάδες	Δωμάτια	% Κατανομή δωματίων
*****	33	4110	11,73
****	125	16212	46,26
***	130	6707	19,14
**	180	6735	19,22
*	55	1281	3,65
Σύνολο	523	35045	100

Πηγή Ένωση Ξενοδόχων Ρόδου 2010

Διάγραμμα 4.1. Ποσοστιαία κατανομή δωματίων σε ξενοδοχεία της Νήσου Ρόδου κατά κατηγορία (αστέρια)

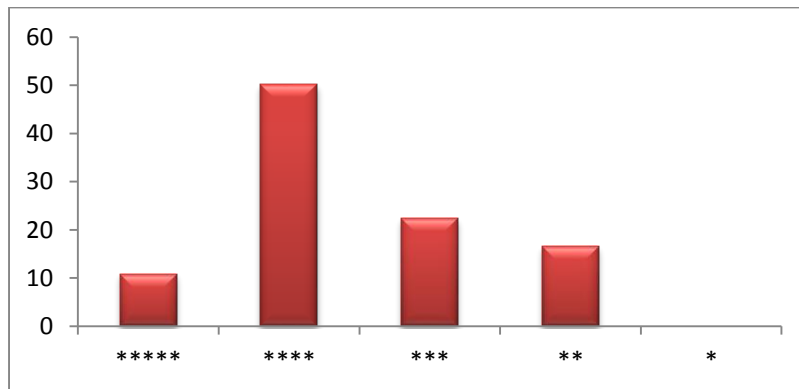

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω και τα ξενοδοχεία με την αντίστοιχη δυναμικότητα ανά περιοχή επιλέχθηκαν τα ξενοδοχεία έτσι ώστε η κατανομή των δωματίων του δείγματος να προσεγγίζει κατά το δυνατόν την κατανομή των δωματίων του νησιού. Συγκεκριμένα το δείγμα διαμορφώθηκε με την ακόλουθη κατανομή δωματίων.

Πίνακας 4.2. Δωμάτια σε ξενοδοχεία της Νήσου Ρόδου που συμμετείχαν στο δείγμα κατά κατηγορία (αστέρια)

Αστέρια	Μονάδες	Δωμάτια	% Κατανομή δωματίων
*****	2	260	10,79
****	4	1210	50,21
***	4	540	22,41
**	2	400	16,60
*		0	0
Σύνολο	12	2410	100,00

Διάγραμμα 4.2. Ποσοστιαία κατανομή δωματίων σε ξενοδοχεία του δείγματος κατά κατηγορία (αστέρια)

Πρέπει να σημειωθεί ότι η επιλογή ξενοδοχείων σε κάθε περιοχή ελάμβανε υπόψη το μέγεθος της μονάδας αλλά και τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτήν. Για να εξασφαλιστεί η πρόσβαση ήταν απαραίτητη η προφορική έγκριση του διευθυντή ή του διευθύνοντος συμβούλου, που δινόταν μετά από συζήτηση κατά την οποία αναλύονταν οι στόχοι της έρευνας και η χρησιμότητά της. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις οι υπεύθυνοι ζήτησαν να δουν το ερωτηματολόγιο και έκαναν παρατηρήσεις επ' αυτού οι οποίες ελήφθησαν υπόψη και επηρέασαν αντίστοιχα το περιεχόμενο των ερευνητικών εργαλείων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα αφενός να περιοριστεί το μέγεθος του ερωτηματολογίου που απευθυνόταν σε τουρίστες αφετέρου να αφαιρεθούν ορισμένες ερωτήσεις που κρίθηκαν ότι αυξάνουν την ανησυχία και δημιουργούν ανασφάλεια σε αυτούς. Ανάμεσα στις ερωτήσεις που παραλήφθηκαν ήταν αυτή που αφορούσε την «απειλή πολέμου». Η επέμβαση των υπεύθυνων των ξενοδοχείων στην περίπτωση αυτή μείωσε τη δυνατότητα σύγκρισης των αποτελεσμάτων των δυο ποσοτικών ερευνών, ήταν όμως απαραίτητο να γίνει για να πραγματοποιηθεί η έρευνα.

Η συγκέντρωση των συμμετεχόντων στο δείγμα σε ορισμένα ξενοδοχεία μπορεί να υποστεί κριτική, με το σκεπτικό ότι οι συμμετέχοντες ήταν κατά κάποιο τρόπο εγκλωβισμένοι να απαντήσουν. Πράγματι, στη θεωρία σε επισκοπήσεις τέτοιου

τύπου, συχνά χρησιμοποιούνται «αιχμάλωτα» ακροατήρια, όπως οι μαθητές ή οι φοιτητές διδασκαλικών σχολών κλπ. (Cohen & Manion 1994: 130). Στην συγκεκριμένη έρευνα όμως οι εργαζόμενοι και οι τουρίστες των ξενοδοχείων δεν πρέπει να θεωρηθούν «αιχμάλωτο» ακροατήριο, αφού τα ερωτηματολόγια δόθηκαν με ρητή αναφορά ότι η συμμετοχή είναι εντελώς εθελοντική, χωρίς καμία υποχρέωση να απαντηθούν.

Διεξαγωγή της έρευνας. Χρόνος και τελικό δείγμα.

Η ποσοτική έρευνα στους εργαζόμενους στα ξενοδοχεία έγινε στο διάστημα Μάρτιος 2010 – Ιούνιος 2010. Δόθηκαν 300 ερωτηματολόγια και απαντήθηκαν 245, αριθμός που αποτελεί και το τελικό μέγεθος του δείγματος της έρευνας αυτής.

Το ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν σε τουρίστες που παραθέριζαν στο νησί της Ρόδου, όπως προαναφέρθηκε, ήταν πιο σύντομο και με λιγότερες ερωτήσεις. Δόθηκε σε δύο γλώσσες, στα αγγλικά και στα γαλλικά. Επιλέχθηκε η αγγλική γλώσσα με το σκεπτικό ότι η Αγγλική αγορά αποτελεί μια παραδοσιακή αγορά προέλευσης τουριστών στη Ρόδο με τον αριθμό των Άγγλων τουριστών να βρίσκεται στην πρώτη θέση, και η γαλλική με το σκεπτικό ότι οι Γάλλοι τουρίστες αποτελούν μια νέα και ανερχόμενη αγορά για το νησί. Από τα διανεμηθέντα 850 ερωτηματολόγια απαντήθηκαν 706. Ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας αυτής ήταν το διάστημα Ιουνίου – Οκτωβρίου 2010.

4.3.3 Κατάρτιση των ερωτηματολογίων

Ερωτηματολόγιο που απευθύνεται σε εργαζόμενους σε ξενοδοχεία

Η δομή του ερωτηματολογίου που απευθύνεται σε απασχολούμενους στον τουρισμό καταρτίστηκε σε άξονες ως εξής:

(1) Ενότητα Α. Δημογραφικοί Παράγοντες. Οι πρώτες ερωτήσεις αρ.1 (φύλο), αρ.2 (Ηλικία), αρ.3 (Υπηκοότητα), αρ.4 (Οικογενειακή κατάσταση), αρ. 5 (Μορφωτικό επίπεδο), αρ.6 (Επαγγελματική κατάσταση), αρ.7 (Συχνότητα ταξιδιών σε ένα χρόνο), αρ.8 (Σκοπός ταξιδιών σε σχέση με διακοπές, δουλειά, επίσκεψη σε φίλους/συγγενείς), αρ.9 (Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε για διακοπές πόσο καιρό πριν, κάνετε κράτηση;) είναι κατατοπιστικές και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για συσχετίσεις.

Η ερώτηση αρ.10 (όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, από πού αντλείται πληροφορίες για να επιλέξετε ένα τόπο για διακοπές;) είναι συνδεδεμένη με την ενημέρωση που έχει το άτομο, πριν επιλέξει ένα τόπο για διακοπές. Στην ερώτηση παρατίθεται πίνακας (ταξιδιωτικό γραφείο, τηλεόραση, διαδίκτυο...κ.α.) και ο

ερωτώμενος έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε πολύ συχνά, συχνά, μερικές φορές, σπάνια, καθόλου.

(2) Ενότητα Β. Επίδραση της ασφάλειας στον τουρισμό. Στην ενότητα αυτή οι ερωτήσεις αφορούν τη σχέση των επί μέρους συνιστωσών της ασφάλειας στον τουρισμό. Στην ομάδα ερωτήσεων αρ.11 (ποιοι από τους παρακάτω παράγοντες επηρεάζουν την απόφασή σας να επιλέξετε ένα τουριστικό προορισμό) οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν σε ποιο βαθμό οι επί μέρους παράγοντες που απειλούν την ασφάλειά (πόλεμος, τρομοκρατικές ενέργειες, περιβαλλοντικές καταστροφές,...κ.α.), τους επηρεάζουν. Η επιλογή των παραγόντων προέκυψε από την υπάρχουσα βιβλιογραφία και κυρίως από αντίστοιχες έρευνες. Στην ομάδα ερωτήσεων αρ.12 (Στην επιλογή ενός τουριστικού προορισμού, πόσο σημαντικοί στην απόφασή σας αποτελούν οι παρακάτω θετικοί παράγοντες έλξης;) οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν σε ποιο βαθμό κάποιοι από τους θετικούς παράγοντες είναι καθοριστικοί στην επιλογή του τόπου για διακοπές. Παρατίθενται πίνακες με θετικούς παράγοντες (πολιτική σταθερότητα, ειρήνη, καλό κλίμα...κ.α.). Τόσο για τους αρνητικούς όσο και για τους θετικούς χρησιμοποιήθηκε πεντάβαθμη κλίμακα (πολύ αρνητικά, αρνητικά, ούτε θετικά – ούτε αρνητικά, θετικά, πολύ θετικά).

(3) Ενότητα Γ. Τουρισμός και Ασφάλεια στη Μεσόγειο και στην Ελλάδα. Στην ενότητα Γ «Τουρισμός και ασφάλεια στις χώρες της Μεσογείου και στην Ελλάδα» υπάρχουν τρεις ομάδες ερωτήσεων. Στη μια από αυτές με αρ. 13, εκτίθεται πίνακας με χώρες της Μεσογείου και ο ερωτώμενος καλείται να επιλέξει το βαθμό ασφάλειας για κάθε χώρα με πεντάβαθμη κλίμακα πιθανών απαντήσεων *πολύ ασφαλής, ασφαλής, μέτρια ασφαλής, λίγο ασφαλής, καθόλου ασφαλής* (ανάλογη ερώτηση υπήρχε στην έρευνα του Seddighi & Nuttall & Theocharous 2001: 185). Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων με αρ. 14, αναφέρεται στην πιθανότητα να συμβούν ανεπιθύμητα γεγονότα στην Ελλάδα, που αποτελεί ένα σημαντικό τουριστικό προορισμό της Μεσογείου. Ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει ποια γεγονότα (πόλεμος, μαζικές εξεγέρσεις, φτώχεια...κ.α.) θεωρεί ότι είναι πιθανά να συμβούν και να επιλέξει ανάμεσα σε αναπόφευκτο, σχεδόν σίγουρο, πολύ πιθανό, πιθανό, σχεδόν απίθανο, πολύ απίθανο, απίθανο. Στην τρίτη ομάδα ερωτήσεων αυτής της ενότητας με αρ. 15, ο ερωτώμενος καλείται να αξιολογήσει τις επιπτώσεις αρνητικών γεγονότων στον τουρισμό της Ελλάδας. Παρατίθεται πίνακας με αρνητικά γεγονότα (πόλεμος επιδημίες, εγκληματικότητα...κ.α), και μπορεί να επιλέξει ανάμεσα σε πολύ αρνητικά, αρνητικά, ούτε θετικά – ούτε αρνητικά, θετικά, πολύ θετικά.

(4) Ενότητα Δ. Επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια. Στην ενότητα Δ, αναφορικά με την επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια υπάρχει μια ομάδα ερωτήσεων (ερώτηση αρ.16) (Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια

δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην επίλυση των παρακάτω σημαντικών φαινομένων;). Παρατίθεται πίνακας με φαινόμενα συνδεδεμένα με την σύγχρονη έννοια της ασφάλειας (τρομοκρατία, εγκληματικότητα, πόλεμος,...κ.α.) στα οποία ο ερωτώμενος καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε πέντε διαβαθμισμένες απαντήσεις (συμφωνώ απόλυτα, συμφωνώ, ούτε συμφωνώ – ούτε διαφωνώ, διαφωνώ, διαφωνώ απόλυτα).

Με το ερωτηματολόγιο δόθηκε συνοδευτική επιστολή, όπου αναφερόταν το όνομα της ερευνήτριας και ο σκοπός της έρευνας. Διαβεβαίωσε την ανωνυμία των ερωτηματολογίων και τον αποκλειστικά ακαδημαϊκό στόχο της ερευνητικής διαδικασίας.

Ερωτηματολόγιο που απευθύνεται σε τουρίστες

Η δομή του ερωτηματολογίου που απευθύνεται σε τουρίστες καταρτίστηκε στους ακόλουθους άξονες ως εξής:

(1) Ενότητα Α. Δημογραφικοί παράγοντες και πηγές ενημέρωσης. Οι πρώτες ερωτήσεις αρ.1 (φύλο), αρ. 2 (ηλικία), αρ. 3 (επίπεδο εκπαίδευσης), αρ. 4 (πρώτη ή πολλαπλή επίσκεψη στη Ρόδο) και αρ. 5 (μόνος, με οικογένεια ή με παρέα) είναι κατατοπιστικές και μπορούν να χρησιμοποιηθούν κυρίως για να αποδοθεί η ταυτότητα της έρευνας και για συσχετίσεις.

Οι ερωτήσεις αρ. 6 (πότε αποφασίσατε να προγραμματίσετε το συγκεκριμένο ταξίδι;), αρ. 7 (όταν αποφασίσατε να ταξιδέψετε στη Ρόδο σε ποιο βαθμό ήσασταν ενημερωμένος για τα πολιτικά γεγονότα που αφορούσαν την περιοχή της Μεσογείου;), αρ. 8(όταν αποφασίσατε να ταξιδέψετε στη Ρόδο σε ποιο βαθμό ήσασταν ενημερωμένοι για τα οικολογικά θέματα που αφορούσαν το φυσικό περιβάλλον της Μεσογείου;), αρ. 9(ως προς τις πηγές ενημέρωσης για τα γεγονότα που συμβαίνουν έξω από τη χώρα σας, πόσο συστηματικά χρησιμοποιείται τα ακόλουθα μέσα μαζικής ενημέρωσης), συνδέονται με την προσωπική ενημέρωση που έχει διαμορφωμένη ο ερωτώμενος γύρω από τις συνθήκες ασφάλειας που επικρατούν σε ένα τόπο προορισμού καθώς και στην ευρύτερη περιοχή. Επίσης αναφέρονται τα μέσα που χρησιμοποιούν οι ερωτηθέντες για την ενημέρωση τους.

(2) Ενότητα Β. Επίδραση της ασφάλειας στον τουρισμό. Η ομάδα ερωτήσεων αρ.10 (πόσο θα σας επηρέαζαν τα παρακάτω γεγονότα για να απορρίψετε ένα συγκεκριμένο τόπο για διακοπές;) αναφέρεται στον τρόπο που οι ερωτώμενοι ιεραρχούν τους αρνητικούς παράγοντες, οι οποίοι διαμορφώνουν το σκηνικό της ασφάλειας ενός τόπου, ποιούς δηλαδή θεωρεί πιο καθοριστικούς στις επιλογές τους. Παρατίθενται 17 παράγοντες τους οποίους οι ερωτηθέντες αξιολογούν με πεντάβαθμη

κλίμακα (πάρα πολύ, πολύ, μέτρια, λίγο, καθόλου αρνητικά. Οι αρνητικοί παράγοντες προέκυψαν από την έρευνα του Seddighi & Nuttall & Theocharous (2001: 185), Rittichainuwat & Chakraborty (2009: 414), καθώς και από παράγοντες που διαμορφώνουν την σύγχρονη μορφή της ασφάλειας στην υπάρχουσα βιβλιογραφία (Τσάκωνας 2008: 700-705).

Η ομάδα ερωτήσεων αρ. 11 (πόσο θετικά σας επηρεάζουν οι παρακάτω παράγοντες;), παρουσιάζει θετικούς παράγοντες ασφάλειας που οι ερωτηθέντες μπορούν να επιλέξουν απαντήσεις πολύ θετικά, θετικά, μέτρια, λίγο, καθόλου. Η επιλογή των θετικών παραγόντων έγινε με βάση τους παράγοντες που λειτουργούν θετικά στην επιλογή τουριστικού προορισμού, σύμφωνα με τη σύγχρονη βιβλιογραφία (Τσάρτας 2010: 23-31).

(3) Ενότητα Γ. Τουρισμός και Ασφάλεια στη Μεσόγειο . Σχετικά με τους Μεσογειακούς προορισμούς διατυπώθηκαν οι ερωτήσεις αρ. 12 (Μετά τις διακοπές σας αυτές θα ταξιδεύατε ξανά στη Ρόδο;), που ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει Ναι, Ίσως, Όχι. Στην ερώτηση 13 (Σε ποιο βαθμό επιθυμείτε να επισκεφθείτε τις παρακάτω χώρες της Μεσογείου για διακοπές;), ο ερωτώμενος καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε Μεγάλη, Μέτρια, Μικρή επιθυμία, να επισκεφθεί τις συγκεκριμένες Μεσογειακές χώρες. Ανάλογη ερώτηση υπήρχε στην έρευνα του (Seddighi & Nuttall & Theocharous 2001: 185).

Με το ερωτηματολόγιο δόθηκε σύντομη συνοδευτική επιστολή, με το όνομα της υποψήφιας διδάκτορος και το στόχο της εργασίας. Διαβεβαίωσε ότι το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και ότι η έρευνα έχει αυστηρά ακαδημαϊκό χαρακτήρα.

4.3.4. Ανάλυση των Δεδομένων.

Η διαδικασία της ανάλυσης στηρίζεται στο SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) που αποτελεί ένα ολοκληρωμένο στατιστικό πακέτο λογισμικού και επιτρέπει την παραστατική εικόνα των δεδομένων. Τα στοιχεία ή δεδομένα (data) που συγκεντρώνονται από την ερευνητική διαδικασία, κωδικοποιούνται και καταχωρούνται σε ένα αρχείο δεδομένων (data file), ώστε να είναι εφικτή η στατιστική τους επεξεργασία και ανάλυση. Σε κάθε δυνατή απάντηση μιας ερώτησης δίνεται ένας κωδικός που δηλώνει τον κωδικό της συγκεκριμένης απάντησης. Η συνέπεια και η ακρίβεια με την οποία μια δυνατή απάντηση κωδικοποιείται, είναι εξαιρετικά σημαντική στην ανάλυση των δεδομένων, στην εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνας.

Περιγραφική στατιστική ανάλυση και γραφήματα

Στις περισσότερες έρευνες είναι απαραίτητη η περιγραφή των δεδομένων και η απεικόνισή τους σε γραφήματα. Η χρήση των περιγραφικών τεχνικών βοηθάει στην εξοικείωση του ερευνητή με τις μεταβλητές και στη συνοπτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων, αφού μπορεί με ένα αριθμό να εκφράσει χαρακτηριστικά του συνόλου του δείγματος. Επιπλέον η βασική περιγραφική ανάλυση ενδείκνυται πριν ο ερευνητής εφαρμόσει μεθόδους ανάλυσης, συσχέτισης ή άλλων στατιστικών ελέγχων ώστε να διασφαλίζεται η ορθότητα των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων (Σιώμκος & Βασιλικοπούλου 2005: 87-89).

Παραγοντική ανάλυση (Factor analysis)

Η παραγοντική ανάλυση (factor analysis) αποτελεί μια τεχνική ομαδοποίησης των μεταβλητών και επιτυγχάνει τη μείωση ενός μεγάλου αριθμού μεταβλητών σε ένα μικρότερο, με κριτήριο τις συσχετίσεις που παρατηρούνται μεταξύ αυτών. Χρησιμοποιείται στην έρευνα ώστε :

- Να καθορίσει ποιες ερωτήσεις ενός ερωτηματολογίου μετρούν μια κοινή έννοια.
- Να ελέγξει αν μια ομάδα παραγόντων συσχετίζονται μεταξύ τους.
- Να καθορίσει ποια χαρακτηριστικά είναι τα σημαντικότερα στην ομαδοποίηση των καταναλωτικών απόψεων.
- Να χρησιμοποιηθούν οι εξαγόμενες διαστάσεις ως μεταβλητές ή αξίες για περαιτέρω διερεύνηση ή αναλύσεις.

Η factor analysis χρησιμοποιείται όταν ο ερευνητής προσπαθεί να εξερευνήσει τις σχέσεις μεταξύ μιας ομάδας μεταβλητών και στη συνέχεια να μειώσει τον αριθμό τους. Για να είναι επιτυχημένη η ανάλυση παραγόντων θα πρέπει να:

- Υπάρχει μια υπόθεση, από τη σχετική βιβλιογραφία ή από παλαιότερες έρευνες, ότι μια ομάδα μεταβλητών μπορεί να ομαδοποιηθεί σε μια μικρότερη.
- Να υπάρχει ένας ικανός αριθμός ερωτώμενων. Αν και ο αριθμός των συμμετεχόντων δεν μπορεί να οριστεί με ακρίβεια, πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι ο αριθμός των ερωτώμενων πρέπει να είναι πενταπλάσιος από τον αριθμό των μεταβλητών.

Ανάλογα με τη μέθοδο της εξαγωγής (extraction) που έχει επιλέγει στο output του SPSS για την εξαγωγή παραγόντων εμφανίζεται ένας σχετικά μεγάλος αριθμός πινάκων που προσφέρουν διαφορετικές πληροφορίες στον ερευνητή. Πιο συγκεκριμένα:

- **Correlation Matrix:** Δείχνει τις αλληλοσχετίσεις ανάμεσα στις μεταβλητές.

- **Factor:** Είναι μια μεταβλητή latent που έχει εντοπισθεί ότι περιγράφει ένα σημαντικό ποσοστό διακύμανσης.
- **Factor Loading :** Δίνει τις σημαντικότερες πληροφορίες στην ανάλυση παραγόντων αφού είναι ο βαθμός συσχέτισης κάθε μεταβλητής με ένα παράγοντα. Αν το factor loading είναι υψηλό (μεγαλύτερο του 0,3) ή πολύ υψηλό (μεγαλύτερο του 0,6) η συγκεκριμένη μεταβλητή συνεισφέρει σημαντικά στην περιγραφή του εν λόγω παράγοντα. Αν το factor loading είναι χαμηλό μπορεί να μην συμπεριληφθεί σε περαιτέρω διερεύνηση.
- **Communalities:** Στην παραγοντοποίηση υπάρχουν πολλά είδη διακύμανσης. Η κάθε μεταβλητή έχει κάποια διακύμανση που μοιράζεται με όλες τις άλλες μεταβλητές. Το κοινό μέρος της διακύμανσης είναι το communality και κυμαίνεται από 0 έως 1. Αν μια μεταβλητή έχει χαμηλό communality (0,003) σημαίνει ότι η συγκεκριμένη μεταβλητή δεν έχει τίποτα κοινό με τις υπόλοιπες και δεν συνεισφέρει στην ανάλυση.
- **Eigenvalues:** Η eigenvalue αντιπροσωπεύει το ποσοστό της διακύμανσης που εξηγεί ένας παράγοντας. Όσο μεγαλύτερη είναι η eigenvalue, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό διακύμανσης που αντιστοιχεί στο σχετιζόμενο με αυτή παράγοντα.
- **Factor Matrix :** Ο Factor Matrix περιλαμβάνει τους συντελεστές βαρύτητας όλων των μεταβλητών στον κάθε παράγοντα. Ο πίνακας αυτός δε χρησιμοποιείται για ανάλυση.
- **Rotated Factor Matrix :** Όλες οι μεταβλητές έχουν κάποια συσχέτιση με όλους τους παράγοντες, υπάρχουν πολλοί συνδυασμοί αυτών των σχέσεων μεταξύ μεταβλητών και παραγόντων. Η περιστροφή των παραγόντων αποτελεί τον απλούστερο τρόπο ώστε να διανεμηθούν τα factor loadings με τρόπο ώστε η ερμηνεία των παραγόντων να είναι ευκολότερη. Στόχος είναι η διασφάλιση ότι κάθε μεταβλητή φορτώνει σε υψηλό βαθμό σε έναν και μόνο παράγοντα.

Ο ερευνητής καλείται να διαβάσει προσεχτικά το Output και να εντοπίσει ποιες μεταβλητές σχετίζονται με ένα παράγοντα. Η ερμηνεία και τα ονόματα των παραγόντων δεν αποτελεί μέρος του Output, αλλά του ερευνητή. Ένα θετικό loading (π.χ. 0,65) αποτελεί μια θετικά σχέση της μεταβλητής με ένα παράγοντα. Ένα αρνητικό loading (π.χ.-0,73) αντιστοιχεί σε ένα αρνητικό είδος σχέσης. Τα loadings που ξεπερνούν το 0,3 χαρακτηρίζονται υψηλά ενώ όταν είναι χαμηλότερα του 0,3 είναι καλύτερα να αγνοούνται. Μετά την εξαγωγή των συμπερασμάτων ο συντελεστής αξιοπιστίας Cronbach's α πληροφορεί τον ερευνητή για την αξιοπιστία των

παραγόντων που δημιουργήθηκαν. Οι κλίμακες των οποίων το alpha πλησιάζει ή ξεπερνά το 7, θεωρούνται αξιόπιστες.

Διαδικασία Παραγοντοποίησης στο SPSS

- Αφού εισαχθούν τα στοιχεία στο SPSS, για τη Factor Analysis ακολουθείται η παρακάτω διαδικασία.
- Analyze – Data reduction – Factor.
- Στη συνέχεια εισάγονται οι μεταβλητές που προκύπτουν από το ερωτηματολόγιο στη λίστα variables.
- Επιλέγοντας το extraction, εμφανίζεται η μέθοδος που χρησιμοποιείται για την εξαγωγή των παραγόντων. Η Principal component είναι η προεπιλεγμένη από το SPSS μέθοδος.
- Από το Rotation επιλέγεται η μέθοδος varimax περιστροφής (varimax rotation)
- Από τα Options επιλέγεται το Sorted by size, που εμφανίζει τα loading των μεταβλητών κατά φθίνουσα σειρά, βοηθώντας στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Η επιλογή αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε περιπτώσεις πολυάριθμων μεταβλητών.
- Τέλος πατώντας OK εμφανίζεται το Output που περιλαμβάνει μια σειρά από πίνακες.

Συγκριτικά αποτελέσματα ομαδοποιημένων παραγόντων

Για την ιεράρχηση των αρνητικών και των θετικών παραγόντων, που επηρεάζουν την απόφαση για ταξίδι έγινε συγκριτική ιεράρχηση των ομαδοποιημένων παραγόντων με βάση τις απαντήσεις των ερωτηθέντων από τα περιγραφικά αποτελέσματα.

4.4. Ποιοτική έρευνα.

4.4.1 Εργαλείο. ημι-δομημένη συνέντευξη

Στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας σχεδιάστηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις, με ανοιχτές ερωτήσεις (open questions), που αφήνουν τον ερωτώμενο ελεύθερο να αναπτύξει την απάντηση χωρίς περιορισμούς. Η ημι-δομημένη συνέντευξη που σχεδιάστηκε αποτελείται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, αλλά παρουσιάζει ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, την τροποποίηση του

περιεχομένου των ερωτήσεων, την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων για ανάπτυξη (Ιωσιφίδης: 112-115). Ο σκοπός της ημι-δομημένης συνέντευξης ήταν η παραγωγή και η συλλογή όσο το δυνατόν πλουσιότερων δεδομένων από τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις στάσεις ειδικών σε θέματα τουρισμού και διεθνών σχέσεων.

Στα πλαίσια της ημι-δομημένης συνέντευξης, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν μέσα από τις απαντήσεις τους, να αναλύσουν και να εμβαθύνουν σε έξι ανοικτού τύπου ερωτήματα σε σχέση με την ασφάλεια και τον τουρισμό.

Στην πρώτη ερώτηση κλήθηκαν να αναφερθούν στα διεθνή προβλήματα του μεταψυχροπολεμικού κόσμου και να εντοπίσουν ποια από αυτά τα προβλήματα επηρεάζουν την τουριστική δραστηριότητα. Ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες, να γίνει ιεράρχηση των προβλημάτων και να δικαιολογήσουν την απάντησή τους. Η ερώτηση είχε στόχο να υπογραμμίσει τα διεθνή προβλήματα του συγχρόνου μεταψυχροπολεμικού κόσμου, που δεν περιορίζονται στον πολιτικό στρατιωτικό τους χαρακτήρα αλλά έχουν διαστάσεις οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές. Επίσης να εντοπίσει πως και γιατί αυτά τα διεθνή προβλήματα και οι απειλές επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση.

Στη δεύτερη ερώτηση ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να συγκρίνουν την ασφάλεια στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές, σε σχέση με άλλους παράγοντες που αφορούν την τιμή, τους πολιτιστικούς/φυσικούς πόρους, την ποιότητα υπηρεσιών. Η ερώτηση αυτή επιδιώκει να εξετάσει τη βαρύτητα που έχει η ασφάλεια ως προσδιοριστικός παράγοντας της τουριστικής ζήτησης σε σχέση με άλλους παράγοντες.

Η τρίτη ερώτηση αναφέρεται σε συγκεκριμένες κρίσεις, δηλαδή τον πόλεμο, την τρομοκρατία, τις επιδημίες, τις περιβαλλοντικές καταστροφές, την εγκληματικότητα. Ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να απαντήσουν ποιες από αυτές τις κρίσεις έχουν βραχυχρόνια και ποιες μακροχρόνια επίδραση στον κλάδο του τουρισμού.

Η τέταρτη και η πέμπτη ερώτηση αναφέρονται στην Ελλάδα, που αποτελεί ένα σημαντικό τουριστικό προορισμό της Μεσογείου. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν πόσο πιθανό θεωρούν ότι μπορεί να εκδηλωθεί μια πολιτικό-στρατιωτική, κοινωνική, περιβαλλοντική κρίση στην Ελλάδα και πως αυτές οι κρίσεις μπορούν να επηρεάσουν την τουριστική δραστηριότητα της χώρας.

Τέλος η έκτη ερώτηση αναφέρεται σε ενέργειες και δράσεις που οι ερωτηθέντες θεωρούν απαραίτητες ώστε οι σύγχρονες απειλές και οι κρίσεις να έχουν τη λιγότερη δυνατή επίδραση στην τουριστική δραστηριότητα ενός τόπου.

4.4.2 Δείγμα

Σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, στην ποιοτική κοινωνική έρευνα, δεν υπάρχουν κανόνες που καθορίζουν το μέγεθος του δείγματος. Ένα συγκεκριμένο μέγεθος δείγματος είναι επαρκές, όταν η συλλογή και η παραγωγή ποιοτικών δεδομένων φτάσει σε Θεωρητικό Κορεσμό, δηλαδή η συμπερίληψη άλλων συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία δεν προσφέρει τίποτα καινούργιο ή πρωτότυπο (Ιωσηφίδης: 64-65. Merkens 2004: 168). Στην ερευνητική διαδικασία και με τη χρήση της ημι-δομημένης συνεντεύξεις κλήθηκαν να απαντήσουν επιστήμονες με γνώσεις και εμπειρία στις Διεθνείς Σχέσεις και την τουριστική δραστηριότητα, τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό.

Στην παρούσα έρευνα το δείγμα απετέλεσαν επτά ειδικοί σε θέματα τουρισμού. Οι ιδιότητα των συμμετεχόντων δίνεται παρακάτω

Ιδιότητα
<ul style="list-style-type: none">
• Εκπρόσωπος κυβέρνησης/ Υφυπουργός Τουρισμού
• Εκπρόσωπος παραγωγικών τάξεων / Τουριστικός πράκτορας)
• Εκπρόσωπος παραγωγικών τάξεων/ Ξενοδόχος- Αντιπρόεδρος Ένωσης Ξενοδόχων Ρόδου
• Διευθυντής αρμόδιος για θέματα Τουρισμού / Διευθυντής ΕΟΤ, Ρόδου
• Διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας/ Διευθυντής εγκληματολογικού γραφείου
• Εκπρόσωπος ΜΜΕ/ εκδότης περιοδικού Χρήμα και Τουρισμός
• Εκπρόσωπος εκπαίδευσης/ Επίκουρος Καθηγητής Πληροφορικών Συστημάτων Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

4.4.3 Υλοποίηση

Ζητήθηκαν γραπτές απαντήσεις από τους ερωτώμενους. Ως μέσο επικοινωνίας, επιλέχθηκε το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ώστε η έρευνα να μην περιορίζεται γεωγραφικά (Seddighi, Nuttall & Theocharous 2001: 184), αλλά και να αποφευχθούν κίνδυνοι που συχνά παρουσιάζουν οι συνεντεύξεις και αφορούν την έμμεση καθοδήγηση του ερωτώμενου από τον ερευνητή ή τη σχέση δυσπιστίας μεταξύ του ερωτώμενου και του ερευνητή (Ιωσηφίδης: 111-113).

4.4.4. Επεξεργασία

Η επεξεργασία των συνεντεύξεων έγινε με ανάλυση περιεχομένου (content analysis).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟΝ
ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1 Περιγραφικά αποτελέσματα της έρευνας

Σκοπός της έρευνας: Διερεύνηση των απόψεων για την επίδραση των προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό.

Περιοχή: Το νησί της Ρόδου

Δείγμα: 245 άτομα (από τα 300 ερωτηματολόγια που δόθηκαν)

Τύπος και μέθοδος: Ποσοτική έρευνα με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου

Χρόνος διεξαγωγής: Μάρτιος 2010- Ιούνιος 2010

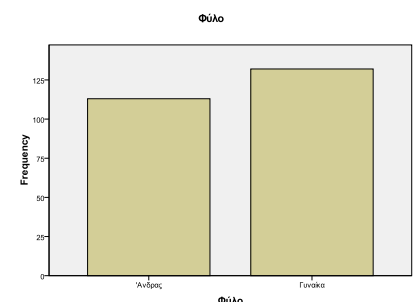
Ενότητα : Δημογραφικά στοιχεία και πηγές πληροφόρησης

5.1.1. Φύλο

Στον πίνακα /γράφημα 5.1.1. αναφέρεται το φύλο των ερωτηθέντων. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 46,1% είναι άντρες και το 53,9 % είναι γυναίκες.

Πίνακας/γράφημα 5.1.1. Φύλο

	Συχνότητα	Συχνότητα%	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Άνδρας	113	46,1	46,1	46,1
Γυναίκα	132	53,9	53,9	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

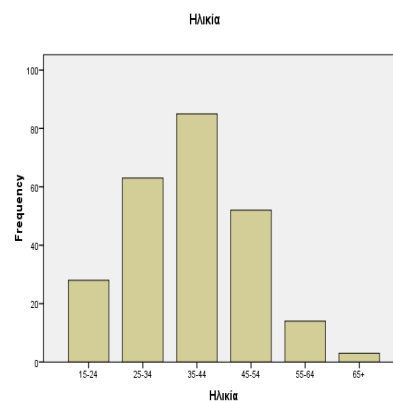

5.1.2. Ηλικία

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.2. εμφανίζονται οι ηλικίες των ερωτηθέντων. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (34,7%) είναι από ηλικίες 35 μέχρι 44 χρονών. Σημαντικό ποσοστό (25,7%) είναι ηλικίας από 25 ως 34 χρονών.

Πίνακας/ γράφημα 5.1.2. Ηλικία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
15-24	28	11,4	11,4	11,4
25-34	63	25,7	25,7	37,1
35-44	85	34,7	34,7	71,8
45-54	52	21,2	21,2	93,1
55-64	14	5,7	5,7	98,8
65+	3	1,2	1,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

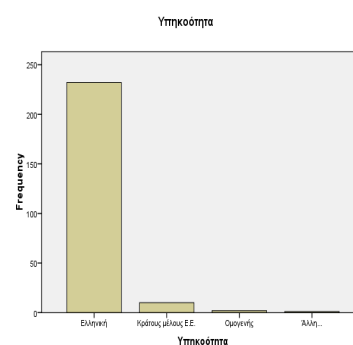

5.1.3. Υπηκοότητα

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.3. απεικονίζεται η υπηκοότητα των ερωτηθέντων. Το 94,7% έχουν Ελληνική υπηκοότητα, και το 4% έχουν υπηκοότητα άλλου κράτους της Ε.Ε.

Πίνακας/γράφημα 5.1.3. Υπηκοότητα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα% επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ελληνική	232	94,7	94,7	94,7
Κράτους μέλους Ε.Ε.	10	4,1	4,1	98,8
Ομογενής	2	,8	,8	99,6
Άλλη...	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

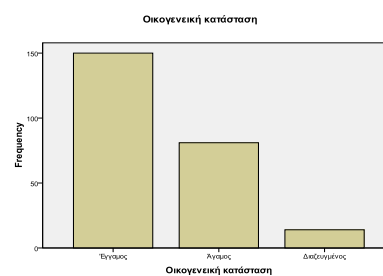

5.1.4. Οικογενειακή κατάσταση

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.4. παρουσιάζεται η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Από τους 245, οι 150 ήταν έγγαμοι, (61,2 %),, 81 άγαμοι,(33,1%), ενώ οι 14, (5,7%) διαζευγμένοι.

Πίνακας/γράφημα 5.1.4. Οικογενειακή κατάσταση

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Έγγαμος	150	61,2	61,2	61,2
Άγαμος	81	33,1	33,1	94,3
Διαζευγμένος	14	5,7	5,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

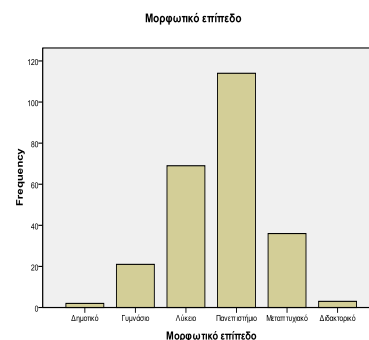

5.1.5. Μορφωτικό επίπεδο

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.5. αναφέρεται το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων. Το μεγαλύτερο ποσοστό (46,5%) έχει πανεπιστημιακή μόρφωση, ενώ το (28,2%) έχει απολυτήριο λυκείου.

Πίνακας/γράφημα 5.1.5. Μορφωτικό επίπεδο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Δημοτικό	2	,8	,8	,8
Γυμνάσιο	21	8,6	8,6	9,4
Λύκειο	69	28,2	28,2	37,6
Πανεπιστήμιο	114	46,5	46,5	84,1
Μεταπτυχιακό	36	14,7	14,7	98,8
Διδακτορικό	3	1,2	1,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

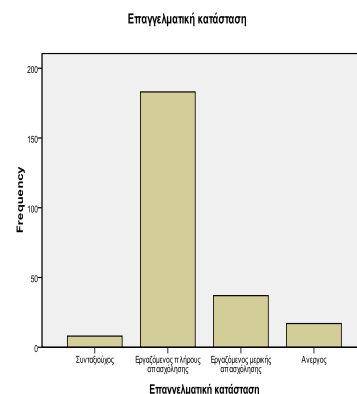

5.1.6. Επαγγελματική κατάσταση

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.6. απεικονίζεται η επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων. Είναι εμφανές ότι το 74,7% αυτών που απάντησαν είναι εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης, ενώ το 15,1% είναι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης. Το 6,9% του δείγματος είναι άνεργοι και το 3,3% συνταξιούχοι.

Πίνακας/γράφημα 5.1.6. Επαγγελματική κατάσταση

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Συνταξιούχος	8	3,3	3,3	3,3
Εργαζόμενος πλήρους απασχόλησης	183	74,7	74,7	78,0
Εργαζόμενος μερικής απασχόλησης	37	15,1	15,1	93,1
Άνεργος	17	6,9	6,9	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

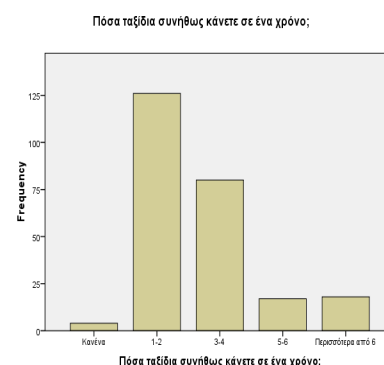
5.1.7. Συχνότητα ταξιδιών σε ένα χρόνο

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.7. εμφανίζει τη συχνότητα των ταξιδιών των ερωτηθέντων στη διάρκεια ενός έτους. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 51,4% ταξιδεύει μια με δύο φορές το χρόνο. Ακολουθεί το 32,7%, που ταξιδεύουν τρεις με τέσσερις φορές το χρόνο, το 7,3% ταξιδεύει περισσότερες από 6 φορές το έτος.

Πίνακας/γράφημα 5.1.7. Συχνότητα ταξιδιών σε ένα χρόνο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Κανένα	4	1,6	1,6	1,6
1-2	126	51,4	51,4	53,1
3-4	80	32,7	32,7	85,7
5-6	17	6,9	6,9	92,7
Περισσότερα από 6	18	7,3	7,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

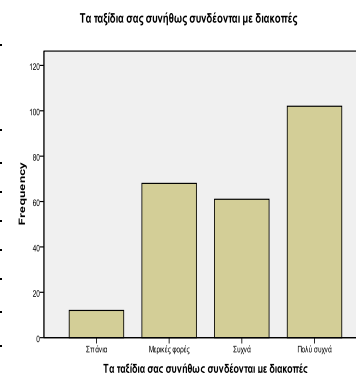

5.1.8. Ταξίδια για διακοπές

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.8. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που τα ταξίδια τους σχετίζονται με διακοπές. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα, το 41,6% των ερωτηθέντων, ταξιδεύουν πολύ συχνά για διακοπές. Ακολουθεί το 27,8% που ταξιδεύουν μερικές φορές για διακοπές ενώ συχνά ταξιδεύει για διακοπές το 24,9% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 5.1.8. Ταξίδια για διακοπές

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Σπάνια	12	4,9	4,9	4,9
Μερικές φορές	68	27,8	28,0	32,9
Συχνά	61	24,9	25,1	58,0
Πολύ συχνά	102	41,6	42,0	100,0
Σύνολο	243	99,2	100,0	
Δεν απαντήθηκαν	2	,8		
Σύνολο	245	100,0		

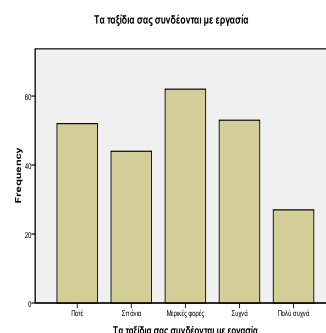

5.1.9. Ταξίδια για εργασία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.9. που ακολουθεί, απεικονίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που ταξιδεύουν για επαγγελματικούς λόγους. Το 25,3% των ερωτηθέντων ταξιδεύει μερικές φορές για επαγγελματικούς λόγους και ακολουθεί το 21,6% που ταξιδεύει συχνά για εργασία.

Πίνακας/ Γράφημα 5.1.9. Ταξίδια για εργασία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Σπάνια	44	18,0	18,5	40,3
Μερικές φορές	62	25,3	26,1	66,4
Συχνά	53	21,6	22,3	88,7
Πολύ συχνά	27	11,0	11,3	100,0
Σύνολο	238	97,1	100,0	
Δεν απαντήθηκαν	7	2,9		
Σύνολο	245	100,0		

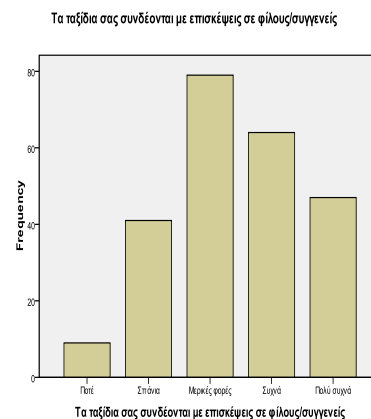

5.1.10. Ταξίδια σε φίλους συγγενείς

Ο πίνακας /γράφημα 5.1.10. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που σχετίζουν τα ταξίδια τους με επισκέψεις σε φίλους και συγγενείς. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 32,2% ταξιδεύουν μερικές φορές για να επισκεφτούν φίλους ή συγγενείς και το 26,1% ταξιδεύουν συχνά για τον ίδιο λόγο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.10. Ταξίδια σε φίλους-συγγενείς

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ποτέ	9	3,7	3,8	3,8
Σπάνια	41	16,7	17,1	20,8
Μερικές φορές	79	32,2	32,9	53,8
Συχνά	64	26,1	26,7	80,4
Πολύ συχνά	47	19,2	19,6	100,0
Σύνολο	240	98,0	100,0	
Δεν απάντησαν	5	2,0		
Σύνολο	245	100,0		

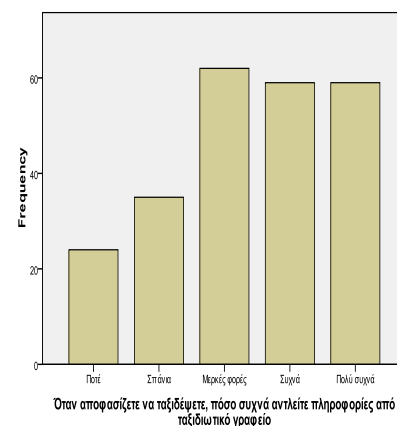
5.1.11. Πληροφορίες ταξιδιού από ταξιδιωτικό γραφείο

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.11. απεικονίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που αντλούν πληροφορίες για τα ταξίδια τους από ταξιδιωτικά γραφεία. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 25,3% , αντλεί πληροφορίες για τα ταξίδια από πρακτορεία, μερικές φορές, το 24,1% συχνά και το 24,1% πολύ συχνά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.11.
Πληροφορίες ταξιδιού από ταξιδιωτικό γραφείο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ποτέ	24	9,8	10,0	10,0
Σπάνια	35	14,3	14,6	24,7
Μερικές φορές	62	25,3	25,9	50,6
Συχνά	59	24,1	24,7	75,3
Πολύ συχνά	59	24,1	24,7	100,0
Σύνολο	239	97,6	100,0	
Δεν απάντησαν	6	2,4		

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από ταξιδιωτικό γραφείο

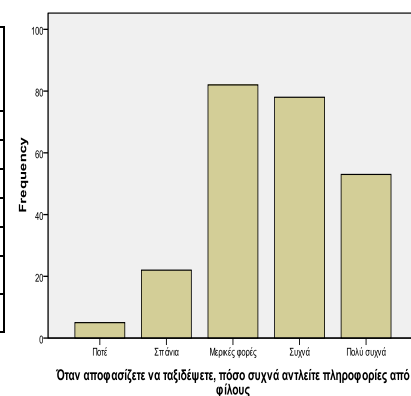

5.1.12. Πληροφορίες από φίλους

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.12. εμφανίζει τον αριθμό των ερωτηθέντων που αντλούν πληροφορίες για τα ταξίδια τους από φίλους και συγγενείς. Το 21,6% ενημερώνεται πολύ συχνά από φίλους και το 31,8% συχνά.

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ποτέ	5	2,0	2,1	2,1
Σπάνια	22	9,0	9,2	11,3
Μερικές φορές	82	33,5	34,2	45,4
Συχνά	78	31,8	32,5	77,9
Πολύ συχνά	53	21,6	22,1	100,0
Σύνολο	240	98,0	100,0	
Δεν απάντησαν	5	2,0		

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από φίλους

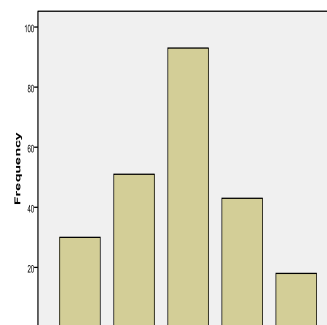
5.1.13. Πληροφορίες από περιοδικά

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.13. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που αντλούν πληροφορίες για τα ταξίδια τους από περιοδικά. Το 21,6% όσων απάντησαν αντλεί πληροφορίες πολύ συχνά, ενώ το 31,8% συχνά. Μερικές φορές ενημερώνεται από τα περιοδικά το 33,5% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 5.1.13. Πληροφορίες από περιοδικά

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ποτέ	5	2,0	2,1	2,1
Σπάνια	22	9,0	9,2	11,3
Μερικές φορές	82	33,5	34,2	45,4
Συχνά	78	31,8	32,5	77,9
Πολύ συχνά	53	21,6	22,1	100,0
Σύνολο	240	98,0	100,0	
Δεν απάντησαν	5	2,0		

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από περιοδικά

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από περιοδικά

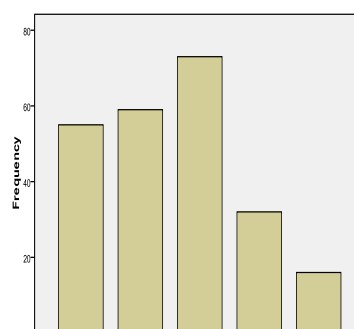
5.1.14. Πληροφορίες από εφημερίδες

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.14. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που ενημερώνονται για τα ταξίδια τους από τις εφημερίδες. Η κρατούσα συχνότητα όσων απάντησαν, σε ποσοστό 29,8%, ενημερώνεται μερικές φορές, το 24,1% σπάνια και το 22,4% ποτέ.

Πίνακας/γράφημα 5.1.14. Πληροφορίες από εφημερίδες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ποτέ	55	22,4	23,4	23,4
Σπάνια	59	24,1	25,1	48,5
Μερικές φορές	73	29,8	31,1	79,6
Συχνά	32	13,1	13,6	93,2
Πολύ συχνά	16	6,5	6,8	100,0
Σύνολο	235	95,9	100,0	
Δεν απάντησαν	10	4,1		
Σύνολο	254	100,0		

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από εφημερίδες

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από εφημερίδες

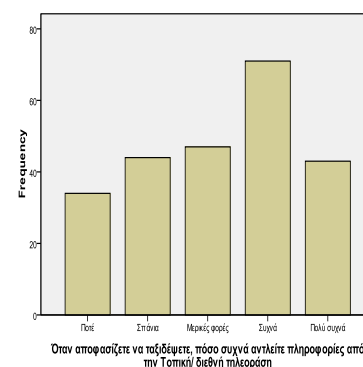
5.1.15. Πληροφορίες από διεθνή/τοπική TV

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.15. παρουσιάζει το ποσοστό του δείγματος που ενημερώνεται από την τηλεόραση. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα, το 29,0% των ερωτηθέντων ενημερώνονται συχνά από την τηλεόραση, το 19,2% μερικές φορές και το 17,6% πολύ συχνά. Το 18% ενημερώνεται σπάνια και το 13,9% δεν ενημερώνεται ποτέ από την τηλεόραση.

Πίνακας/γράφημα 5.1.15. Πληροφορίες από διεθνή/τοπική TV

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ποτέ	34	13,9	14,2	14,2
Σπάνια	44	18,0	18,4	32,6
Μερικές φορές	47	19,2	19,7	52,3
Συχνά	71	29,0	29,7	82,0
Πολύ συχνά	43	17,6	18,0	100,0
Σύνολο	239	97,6	100,0	
Δεν απάντησαν	6	2,4		
Σύνολο	245	100,0		

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από την Τοπική/ διεθνή τηλεόραση

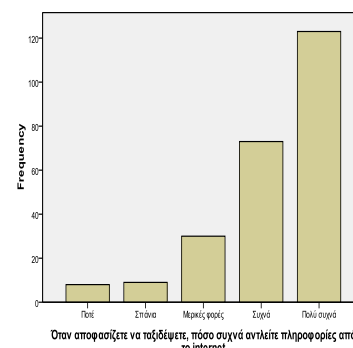
5.1.16. Το διαδίκτυο ως πηγή ενημέρωσης

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.16. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που ενημερώνονται για τα ταξίδια τους από το διαδίκτυο. Το 50,2% όσων απάντησαν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο πολύ συχνά, και το 29,8% συχνά. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 19,3% των ερωτηθέντων ενημερώνονται από το διαδίκτυο μερικές φορές, σπάνια, ποτέ.

Πίνακας/ Γράφημα 5.1.16. Πληροφορίες από Internet

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ποτέ	8	3,3	3,3	3,3
Σπάνια	9	3,7	3,7	7,0
Μερικές φορές	30	12,2	12,3	19,3
Συχνά	73	29,8	30,0	49,4
Πολύ συχνά	123	50,2	50,6	100,0
Σύνολο	243	99,2	100,0	
Δεν απάντησαν	2	,8		
Σύνολο	245	100,0		

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από το internet

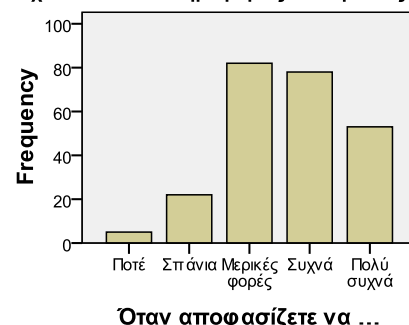
5.1.17. Προγραμματισμός ταξιδιού

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.17. αναφέρεται στο χρονικό διάστημα που προγραμματίζουν τα ταξίδια τους οι ερωτηθέντες. Το μεγαλύτερο ποσοστό 36,6% προγραμματίζει τα ταξίδια του ένα μήνα πριν, το 29,8% λίγες μέρες πριν και το 22,4% τρεις μήνες πριν.

Πίνακας/γράφημα 5.1.17. Προγραμματισμός ταξιδιού

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Λίγες μέρες πριν	73	29,8	30,0	30,0
Ένα μήνα	89	36,3	36,6	66,7
Τρεις μήνες	55	22,4	22,6	89,3
Έξι μήνες	21	8,6	8,6	97,9
Ένα χρόνο	5	2,0	2,1	100,0
Σύνολο	243	99,2	100,0	
Δεν απάντησαν	2	,8		
Σύνολο	245	100,0		

Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, πόσο συχνά αντλείτε πληροφορίες από φίλους

Ενότητα : Ασφάλεια και τουρισμός

5.1.18. Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.18. παρουσιάζει σε ποιο βαθμό επιδράει αρνητικά ο πόλεμος. Το 93,5% των ερωτηθέντων επηρεάζεται πολύ αρνητικά και το 6,5% αρνητικά. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 100% του δείγματος επηρεάζεται πολύ αρνητικά και αρνητικά από τον πόλεμο.

Πίνακας/ Γράφημα 5.1.18. Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Αρνητικά	16	6,5	6,5	6,5
Πολύ αρνητικά	229	93,5	93,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

5.1.19. Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας

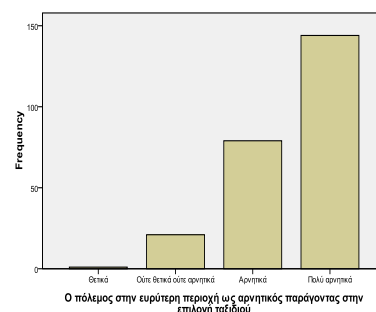
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.19. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται από τον πόλεμο στην ευρύτερη περιοχή. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 58,8% επηρεάζεται πολύ αρνητικά και το 32,2% αρνητικά. Ωστόσο το 9% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά από τον πόλεμο στην ευρύτερη περιοχή.

Πίνακας/γράφημα 5.1.19.

Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	1	,4	,4	,4
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	21	8,6	8,6	9,0
Αρνητικά	79	32,2	32,2	41,2
Πολύ αρνητικά	144	58,8	58,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

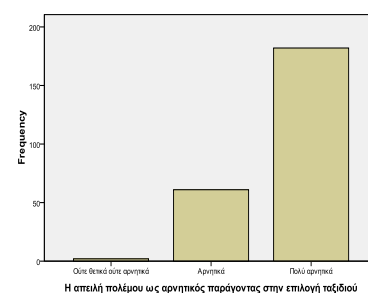
5.1.20. Η απειλή του πολέμου ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.20. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζεται αρνητικά από την απειλή πολέμου. Το 74,3% των ερωτηθέντων, επηρεάζονται πολύ αρνητικά και το 24,9% αρνητικά. Μόνο το 0,8% όσων απάντησαν δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.20. Η απειλή του πολέμου ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	2	,8	,8	,8
Αρνητικά	61	24,9	24,9	25,7
Πολύ αρνητικά	182	74,3	74,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η απειλή πολέμου ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

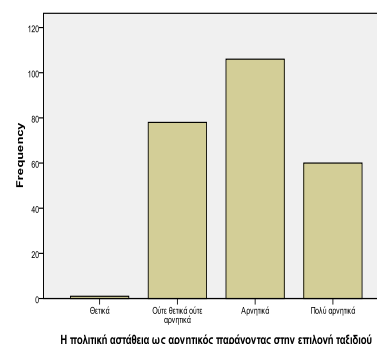
5.1.21. Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.21. απεικονίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από την πολιτική αστάθεια. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 43,3% επηρεάζεται αρνητικά, το 31,8% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά ούτε αρνητικά και το 24,5% επηρεάζεται πολύ αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.21. Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	1	,4	,4	,4
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	78	31,8	31,8	32,2
Αρνητικά	106	43,3	43,3	75,5
Πολύ αρνητικά	60	24,5	24,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

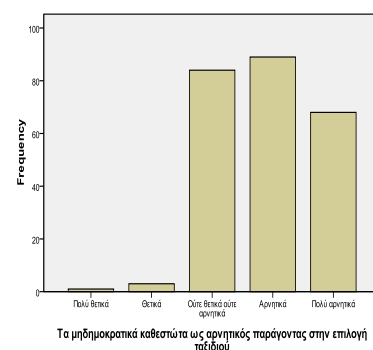
5.1.22. Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.22. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τα μη δημοκρατικά καθεστώτα. Το μεγαλύτερο ποσοστό 36,3% επηρεάζεται αρνητικά, το 34,3% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά, ενώ το 27,8% πολύ αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.22.
Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	1	,4	,4	,4
Θετικά	3	1,2	1,2	1,6
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	84	34,3	34,3	35,9
Αρνητικά	89	36,3	36,3	72,2
Πολύ αρνητικά	68	27,8	27,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

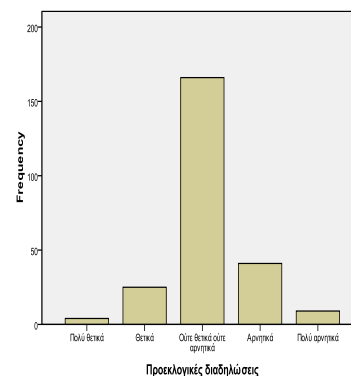
5.1.23. Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.23. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τις προεκλογικές διαδηλώσεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 67,8 % των ερωτηθέντων δεν επηρεάζονται ούτε θετικά ούτε αρνητικά από τις προεκλογικές διαδηλώσεις.

Πίνακας/γράφημα 5.1.23.
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	4	1,6	1,6	1,6
Θετικά	25	10,2	10,2	11,8
Ούτε θετικά ούτε αρνητικά	166	67,8	67,8	79,6
Αρνητικά	41	16,7	16,7	96,3
Πολύ αρνητικά	9	3,7	3,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Προεκλογικές διαδηλώσεις

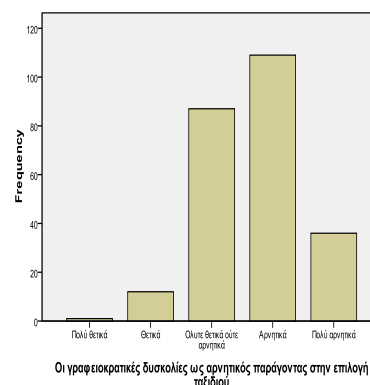
5.1.24. Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.24. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τις γραφειοκρατικές δυσκολίες. Το 44,5% επηρεάζεται αρνητικά, ενώ το 35,5% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά. Πολύ αρνητικά επηρεάζεται το 14,7% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 5.1.24.
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	1	,4	,4	,4
Θετικά	12	4,9	4,9	5,3
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	87	35,5	35,5	40,8
Αρνητικά	109	44,5	44,5	85,3
Πολύ αρνητικά	36	14,7	14,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

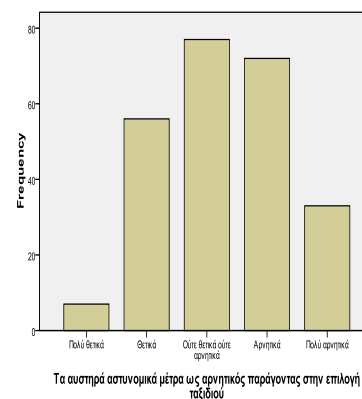
5.1.25. Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.25. εμφανίζει το ποσοστό του δείγματος που επηρεάζεται αρνητικά από τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το 31,4% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά, ενώ αρνητικά και πολύ αρνητικά επηρεάζεται το 29,4% και το 13,5% αντίστοιχα. Σύμφωνα με τη αθροιστική συχνότητα το 25,7% των ερωτηθέντων επηρεάζονται θετικά και πολύ θετικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.25.
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	7	2,9	2,9	2,9
Θετικά	56	22,9	22,9	25,7
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	77	31,4	31,4	57,1
Αρνητικά	72	29,4	29,4	86,5
Πολύ αρνητικά	33	13,5	13,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

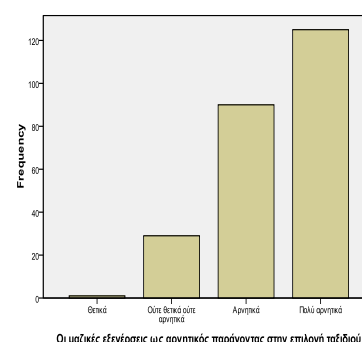
5.1.26. Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.26. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά οι μαζικές εξεγέρσεις. Το 51% των ερωτηθέντων, επηρεάζονται πολύ αρνητικά, και το 36,7% αρνητικά. Το 11,8% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.26. Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	1	,4	,4	,4
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	29	11,8	11,8	12,2
Αρνητικά	90	36,7	36,7	49,0
Πολύ αρνητικά	125	51,0	51,0	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

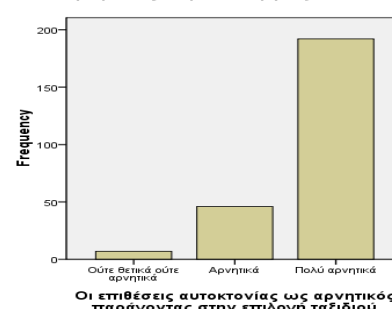
5.1.27. Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.27. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τις επιθέσεις αυτοκτονίας. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 78,4% επηρεάζεται πολύ αρνητικά και το 18,8% αρνητικά. Μόνο το 2,9% όσων απάντησαν δεν επηρεάζονται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.27. Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	7	2,9	2,9	2,9
Αρνητικά	46	18,8	18,8	21,6
Πολύ αρνητικά	192	78,4	78,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

5.1.28. Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας

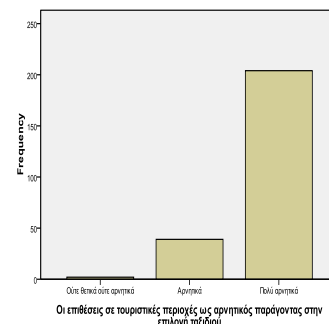
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.28. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τις τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 83,3% επηρεάζεται πολύ αρνητικά και το 15,9% αρνητικά. Μόνο το 0,8% δεν επηρεάζονται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας /γράφημα 5.1.28.

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	2	,8	,8	,8
Αρνητικά	39	15,9	15,9	16,7
Πολύ αρνητικά	204	83,3	83,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή τουρίστου

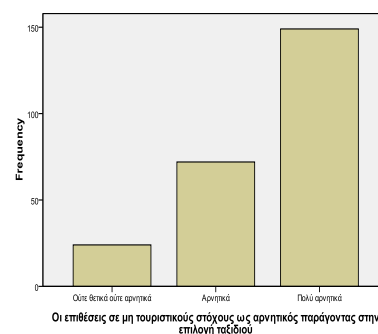
5.1.29. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας.

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.29. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τις τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι, το 60,8% επηρεάζεται πολύ αρνητικά και το 29,4% αρνητικά. Ωστόσο το 9,8% όσων απάντησαν δεν επηρεάζονται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.29. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	24	9,8	9,8	9,8
Αρνητικά	72	29,4	29,4	39,2
Πολύ αρνητικά	149	60,8	60,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή τουρίστου

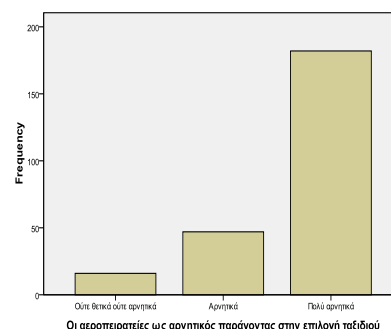
5.1.30. Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.30 εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τις αεροπειρατείες. Το 74,3% όσων απάντησαν επηρεάζονται πολύ αρνητικά, το 19,2% αρνητικά και το 6,5% ούτε θετικά ούτε αρνητικά

Πίνακας/γράφημα 5.1.30. Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	16	6,5	6,5	6,5
Αρνητικά	47	19,2	19,2	25,7
Πολύ αρνητικά	182	74,3	74,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

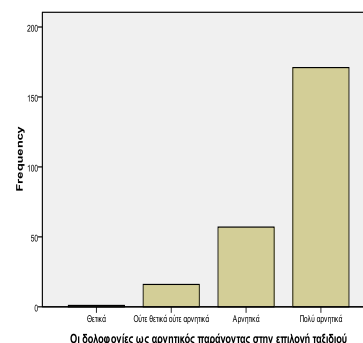
5.1.31. Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.31. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες επηρεάζονται από τις δολοφονίες. Το 69,8% του δείγματος επηρεάζεται πολύ αρνητικά και το 23,3% αρνητικά. Ωστόσο το 6,5% των ερωτηθέντων δεν επηρεάζονται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.31. Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	1	,4	,4	,4
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	16	6,5	6,5	6,9
Αρνητικά	57	23,3	23,3	30,2
Πολύ αρνητικά	171	69,8	69,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

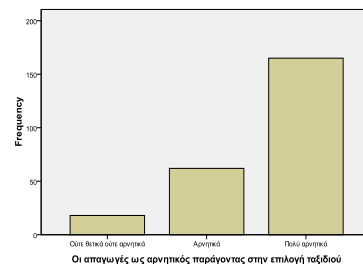
5.1.32. Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.32. εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά οι απαγωγές. Το 67,3% επηρεάζονται πολύ αρνητικά, το 25,3% αρνητικά και το 7,3% ούτε θετικά ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.32. Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	18	7,3	7,3	7,3
Αρνητικά	62	25,3	25,3	32,7
Πολύ αρνητικά	165	67,3	67,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

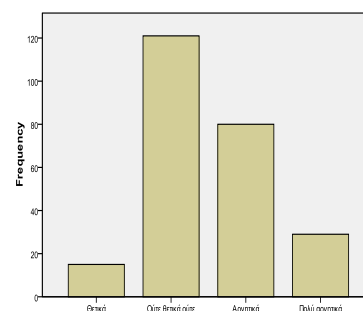
5.1.33. Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.33 παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά η οικονομική κρίση στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 49,4% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά. Αρνητικά και πολύ αρνητικά επηρεάζεται το 32,7% και το 11,8%.

Πίνακας /γράφημα 5.1.33. Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	15	6,1	6,1	6,1
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	121	49,4	49,4	55,5
Αρνητικά	80	32,7	32,7	88,2
Πολύ αρνητικά	29	11,8	11,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

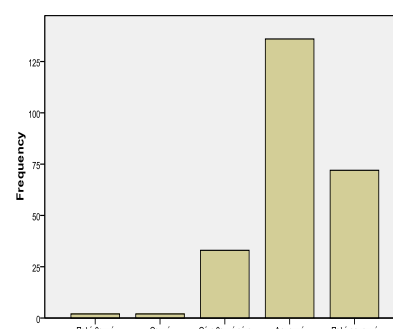
5.1.34. Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.34 εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών. Το 55,5% επηρεάζεται αρνητικά και το 29,4% πολύ αρνητικά από τον κίνδυνο χρεωκοπίας οργανισμών. Το 13,5% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.34. Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας.

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	2	,8	,8	,8
Θετικά	2	,8	,8	1,6
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	33	13,5	13,5	15,1
Αρνητικά	136	55,5	55,5	70,6
Πολύ αρνητικά	72	29,4	29,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας

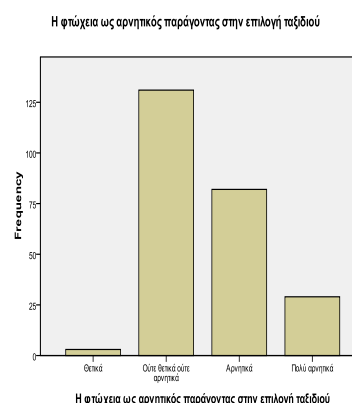
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας

5.1.35. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.35. εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά η φτώχεια. Το 53,5% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά, ενώ το 33,5% επηρεάζεται αρνητικά. Πολύ αρνητικά επηρεάζεται από τη φτώχεια το 11,8% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 5.1.35. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	3	1,2	1,2	1,2
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	131	53,5	53,5	54,7
Αρνητικά	82	33,5	33,5	88,2
Πολύ αρνητικά	29	11,8	11,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

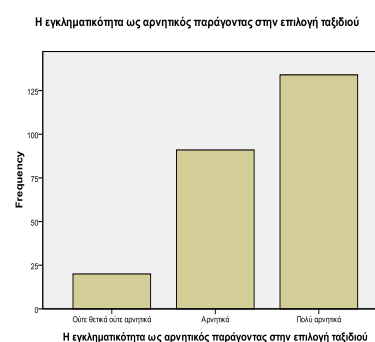

5.1.36 Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.36. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά η εγκληματικότητα στη χώρα υποδοχής. Το 54,7% επηρεάζεται πολύ αρνητικά και το 37,1% αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.36. Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	20	8,2	8,2	8,2
Αρνητικά	91	37,1	37,1	45,3
Πολύ αρνητικά	134	54,7	54,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

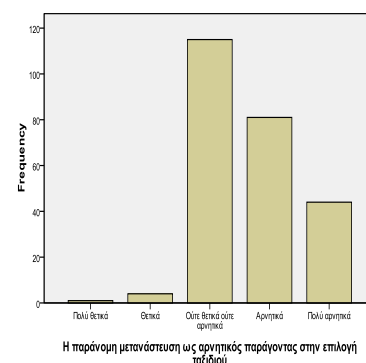
5.1.37. Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 5.1.37. εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά η παράνομη μετανάστευση. Το 33,1% επηρεάζεται αρνητικά και το 18% πολύ αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.37. Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	1	,4	,4	,4
Θετικά	4	1,6	1,6	2,0
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	115	46,9	46,9	49,0
Αρνητικά	81	33,1	33,1	82,0
Πολύ αρνητικά	44	18,0	18,0	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

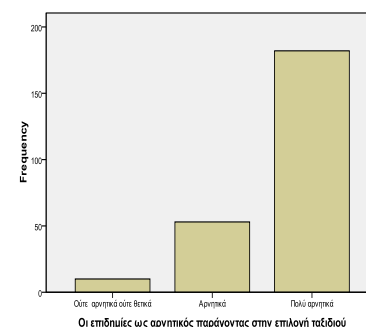
5.1.38. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.38. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά οι επιδημίες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 74,3% επηρεάζεται πολύ αρνητικά, και το 21,6% αρνητικά. Μόνο το 4,1% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά από τις επιδημίες.

Πίνακας/γράφημα 5.1.38. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε αρνητικά/ ούτε θετικά	10	4,1	4,1	4,1
Αρνητικά	53	21,6	21,6	25,7
Πολύ αρνητικά	182	74,3	74,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

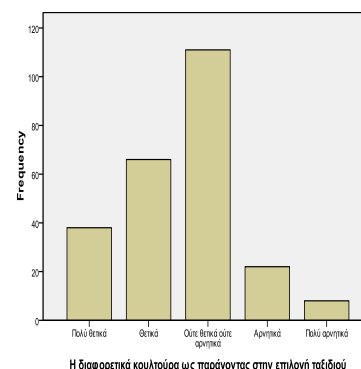
5.1.39. Η διαφορετική κουλτούρα ως αρνητικός παράγοντας

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.39. παρουσιάζεται η διαφορετική κουλτούρα ως αρνητικός παράγοντας. Το 45,3% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά, ενώ αθροιστικά το 42,4% επηρεάζεται θετικά και πολύ θετικά. Ωστόσο το 9% και το 3,3% επηρεάζεται αρνητικά και πολύ αρνητικά, από τη διαφορετική κουλτούρα στη χώρα υποδοχής.

Πίνακας/γράφημα 5.1.39. Η διαφορετική κουλτούρα ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	38	15,5	15,5	15,5
Θετικά	66	26,9	26,9	42,4
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	111	45,3	45,3	87,8
Αρνητικά	22	9,0	9,0	96,7
Πολύ αρνητικά	8	3,3	3,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η διαφορετική κουλτούρα ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

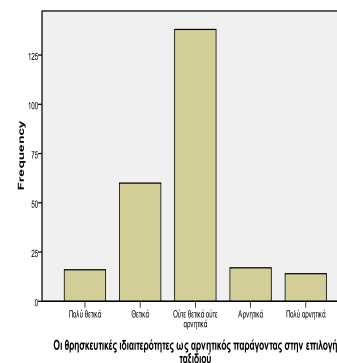
5.1.40. Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.40. εμφανίζεται ο βαθμός που επηρεάζουν αρνητικά οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες. Το 56,3% δεν επηρεάζονται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά, ενώ αθροιστικά το 31% επηρεάζεται θετικά και πολύ θετικά από τις θρησκευτικές ιδιαιτερότητες. Ωστόσο το 6,9% και το 5,7% επηρεάζεται αρνητικά και πολύ αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.40. Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	16	6,5	6,5	6,5
Θετικά	60	24,5	24,5	31,0
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	138	56,3	56,3	87,3
Αρνητικά	17	6,9	6,9	94,3
Πολύ αρνητικά	14	5,7	5,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

5.1.41. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας

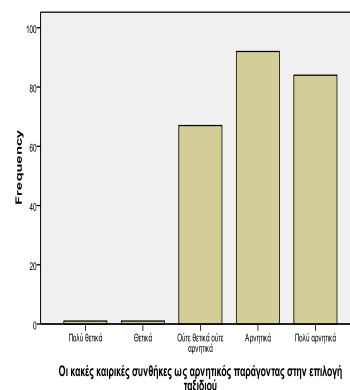
Στον πίνακα/γράφημα 5.1.41. παρουσιάζεται ο βαθμός που επηρεάζουν αρνητικά οι κακές καιρικές συνθήκες στη χώρα υποδοχής. Το 37,6% των ερωτηθέντων, επηρεάζεται αρνητικά και το 34,3% πολύ αρνητικά από τις κακές καιρικές συνθήκες. Το 27,3% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.41. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	1	,4	,4	,4
Θετικά	1	,4	,4	,8
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	67	27,3	27,3	28,2
Αρνητικά	92	37,6	37,6	65,7
Πολύ αρνητικά	84	34,3	34,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

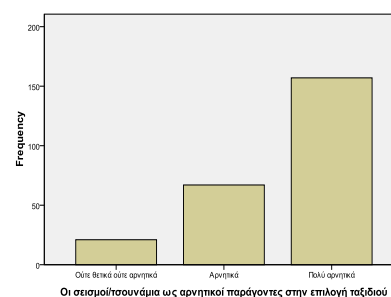
5.1.42. Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.42. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά οι σεισμοί και τα τσουνάμια. Η κρατούσα συχνότητα των απαντήσεων, το 64,1% δείχνει ότι οι ερωτηθέντες επηρεάζονται πολύ αρνητικά και το 27,3% αρνητικά. Μόνο το 8,6% όσων απάντησαν δεν επηρεάζονται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.42. Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	21	8,6	8,6	8,6
Αρνητικά	67	27,3	27,3	35,9
Πολύ αρνητικά	157	64,1	64,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

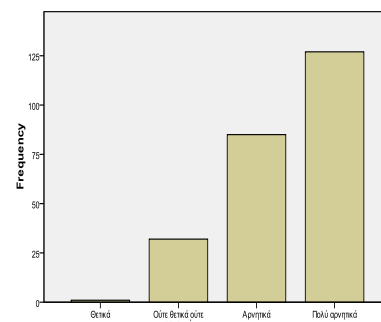
5.1.43. Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.43. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες επηρεάζονται αρνητικά από τις πυρκαγιές. Το 51,8% των ερωτηθέντων επηρεάζονται πολύ αρνητικά και το 34,7% αρνητικά. Το 13,1% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά από τις πυρκαγιές.

Πίνακας/γράφημα 5.1.43.
Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	1	,4	,4	,4
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	32	13,1	13,1	13,5
Αρνητικά	85	34,7	34,7	48,2
Πολύ αρνητικά	127	51,8	51,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

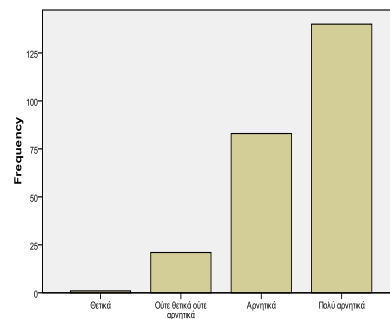
5.1.44. Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.44. απεικονίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται αρνητικά από τη μολυσμένη ατμόσφαιρα. Η κρατούσα συχνότητα 57,1% δείχνει ότι η μολυσμένη ατμόσφαιρα επηρεάζει πολύ αρνητικά τους ερωτηθέντες. Το 33,9% επηρεάζεται αρνητικά και το 8,6% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας / γράφημα 5.1.44. Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	1	,4	,4	,4
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	21	8,6	8,6	9,0
Αρνητικά	83	33,9	33,9	42,9
Πολύ αρνητικά	140	57,1	57,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

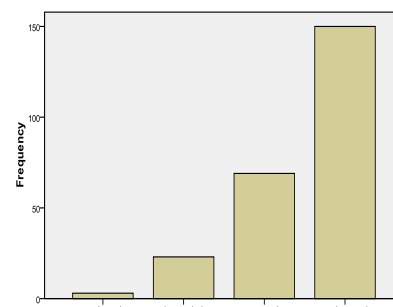
5.1.45. Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.45. παρουσιάζει το βαθμό, που επηρεάζει αρνητικά η μολυσμένη θάλασσα στη χώρα υποδοχής. Σε ποσοστό 61,2% όσων απάντησαν, επηρεάζει πολύ αρνητικά η μολυσμένη θάλασσα, ενώ σε ποσοστό 28,2% αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.45. Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	3	1,2	1,2	1,2
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	23	9,4	9,4	10,6
Αρνητικά	69	28,2	28,2	38,8
Πολύ αρνητικά	150	61,2	61,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

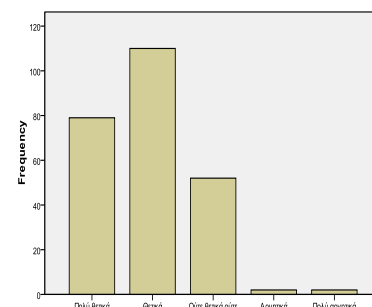
5.1.46. Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.46. παρουσιάζει σε ποιο βαθμό επηρεάζει θετικά η πολιτική σταθερότητα στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, 77,1% επηρεάζονται πολύ θετικά και θετικά. Το 21,2% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.46. Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	79	32,2	32,2	32,2
Θετικά	110	44,9	44,9	77,1
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	52	21,2	21,2	98,4
Αρνητικά	2	,8	,8	99,2
Πολύ αρνητικά	2	,8	,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

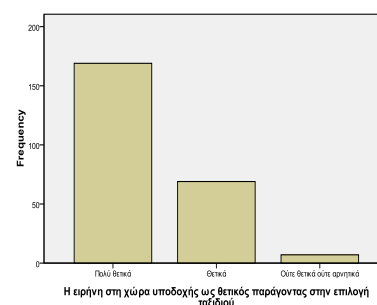
5.1.47. Η ειρήνη στη χώρα υποδοχής ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.47. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζεται θετικά από την ειρήνη στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 97,1% επηρεάζεται πολύ θετικά και θετικά. Μόνο το 2,9% των ερωτηθέντων δεν επηρεάζονται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.47. Η ειρήνη στη χώρα υποδοχής ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	169	69,0	69,0	69,0
Θετικά	69	28,2	28,2	97,1
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	7	2,9	2,9	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η ειρήνη στη χώρα υποδοχής ως θετικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

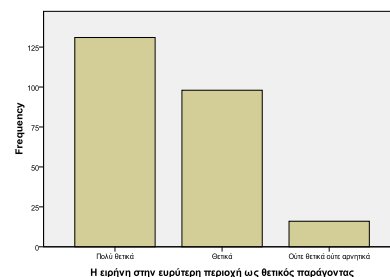
5.1.48. Η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.48. απεικονίζει το βαθμό που επηρεάζει θετικά τους ερωτηθέντες η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή. Το 53,5% επηρεάζεται πολύ θετικά και το 40% θετικά. Μόνο το 6,5% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά από την ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή.

Πίνακας/γράφημα 5.1.48. Η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	131	53,5	53,5	53,5
Θετικά	98	40,0	40,0	93,5
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	16	6,5	6,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή ως θετικός παράγοντας

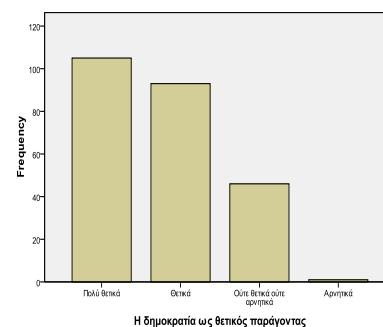
5.1.49. Τα δημοκρατικά καθεστώτα ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.49. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν θετικά τα δημοκρατικά καθεστώτα. Το 42,9% επηρεάζεται πολύ θετικά, το 38,0% θετικά και το 18,8% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.49. Τα δημοκρατικά καθεστώτα ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	105	42,9	42,9	42,9
Θετικά	93	38,0	38,0	80,8
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	46	18,8	18,8	99,6
Αρνητικά	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Η δημοκρατία ως θετικός παράγοντας

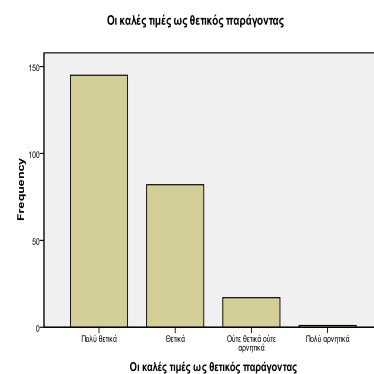

5.1.50. Οι καλές τιμές ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.50. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν θετικά οι καλές τιμές. Το 59,2% επηρεάζεται πολύ θετικά, το 33,5% θετικά, το 6,9% ούτε θετικά ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.50. Οι καλές τιμές ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	145	59,2	59,2	59,2
Θετικά	82	33,5	33,5	92,7
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	17	6,9	6,9	99,6
Πολύ αρνητικά	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

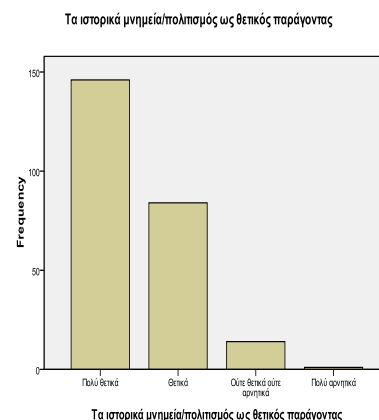

5.1.51. Τα ιστορικά μνημεία/πολιτισμός ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.51. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν θετικά τα ιστορικά μνημεία και ο πολιτισμός. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι, το 59,6% επηρεάζεται πολύ θετικά, το 34,3% θετικά και το 5,7% ούτε θετικά ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.51. Ο πολιτισμός ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	146	59,6	59,6	59,6
Θετικά	84	34,3	34,3	93,9
Ούτε θετικά ούτε αρνητικά	14	5,7	5,7	99,6
Πολύ αρνητικά	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

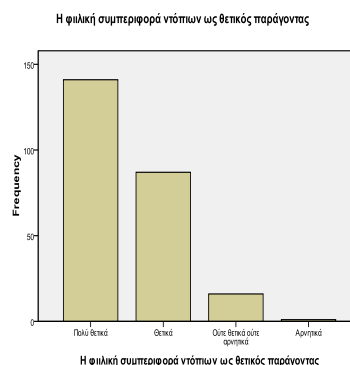

5.1.52. Η φιλική συμπεριφορά των ντόπιων ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.52. παρουσιάζει το βαθμό που επιδράει θετικά, η φιλική συμπεριφορά των ντόπιων. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 57,6% επηρεάζεται πολύ θετικά, το 35,5% θετικά και το 6,5% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.52. Η φιλική συμπεριφορά των ντόπιων ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	141	57,6	57,6	57,6
Θετικά	87	35,5	35,5	93,1
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	16	6,5	6,5	99,6
Αρνητικά	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

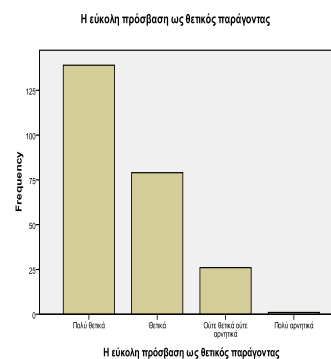

5.1.53. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.53. εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζει θετικά η εύκολη πρόσβαση προς τη χώρα υποδοχής. Το 56,7% επηρεάζεται πολύ θετικά, το 32,2% θετικά, το 10,6% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.53. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	139	56,7	56,7	56,7
Θετικά	79	32,2	32,2	89,0
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	26	10,6	10,6	99,6
Πολύ αρνητικά	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

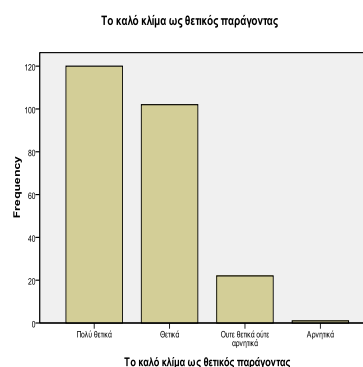

5.1.54. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.54. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζει θετικά το καλό κλίμα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 49% των ερωτηθέντων επηρεάζεται πολύ θετικά, το 41,6% θετικά, το 9,0% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.54. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	120	49,0	49,0	49,0
Θετικά	102	41,6	41,6	90,6
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	22	9,0	9,0	99,6
Αρνητικά	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

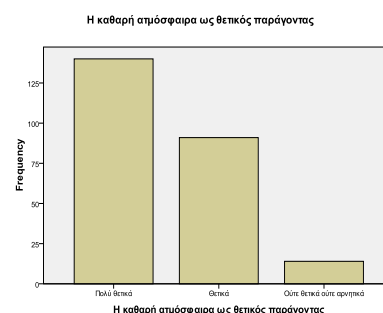

5.1.55. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.55. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζει θετικά η καθαρή ατμόσφαιρα. Το 57,1% των ερωτηθέντων επηρεάζονται πολύ θετικά, το 37,1% θετικά και το 5,7% ούτε θετικά ούτε αρνητικά από την καθαρή ατμόσφαιρα στη χώρα υποδοχής.

Πίνακας/γράφημα 5.1.55. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	140	57,1	57,1	57,1
Θετικά	91	37,1	37,1	94,3
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	14	5,7	5,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

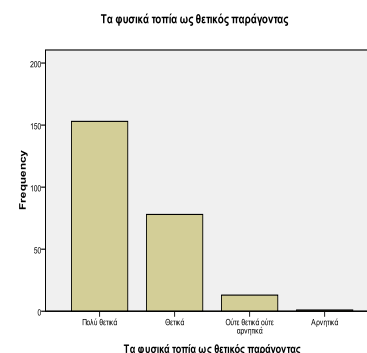

5.1.56. Τα φυσικά τοπία ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.56. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που επηρεάζονται θετικά από τα φυσικά τοπία στη χώρα υποδοχής. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 94,3% επηρεάζεται πολύ θετικά και θετικά. Το 5,3% δεν επηρεάζεται ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.56. Τα φυσικά τοπία ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	153	62,4	62,4	62,4
Θετικά	78	31,8	31,8	94,3
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	13	5,3	5,3	99,6
Αρνητικά	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Ενότητα : Ασφάλεια και Τουρισμός στη Μεσόγειο και την Ελλάδα

5.1.57. Επίπεδο ασφάλειας στην Ισπανία

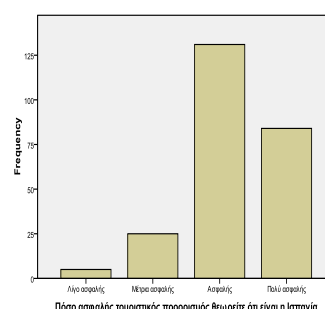
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.57. παρουσιάζει το επίπεδο ασφάλειας στην Ισπανία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 53,5% δήλωσαν ότι θεωρούν την Ισπανία ασφαλή

τουριστικό προορισμό και το 34,3% πολύ ασφαλή. Ωστόσο το 10,2% αξιολογεί την Ισπανία, ως μέτρια ασφαλή και μόνο το 2% λίγο ασφαλή τουριστικό προορισμό.

Πίνακας/ Γράφημα 5.1.57. Επίπεδο ασφάλειας στην Ισπανία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Λίγο ασφαλής	5	2,0	2,0	2,0
Μέτρια ασφαλής	25	10,2	10,2	12,2
Ασφαλής	131	53,5	53,5	65,7
Πολύ ασφαλής	84	34,3	34,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πόσο ασφαλής τουριστικός προορισμός θεωρείτε ότι είναι η Ισπανία

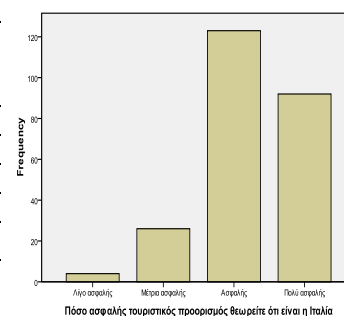
5.1.58. Επίπεδο ασφάλειας στην Ιταλία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.58. παρουσιάζει το επίπεδο ασφάλειας στην Ιταλία. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 50,2% θεωρεί την Ιταλία ασφαλή και το 37,6% του δείγματος πολύ ασφαλή.

Πίνακας/γράφημα 5.1.58. Επίπεδο ασφάλειας στην Ιταλία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Λίγο ασφαλής	4	1,6	1,6	1,6
Μέτρια ασφαλής	26	10,6	10,6	12,2
Ασφαλής	123	50,2	50,2	62,4
Πολύ ασφαλής	92	37,6	37,6	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πόσο ασφαλής τουριστικός προορισμός θεωρείτε ότι είναι η Ιταλία

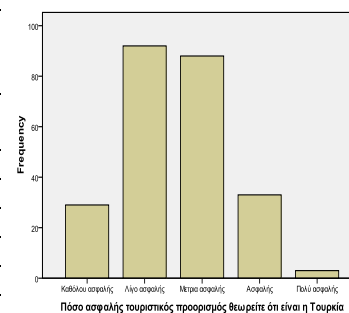
5.1.59. Επίπεδο ασφάλειας στην Τουρκία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.59. εμφανίζει το βαθμό ασφάλειας στην Τουρκία. Το 37,6% του δείγματος θεωρεί την Τουρκία λίγο ασφαλή, το 35,9% μέτρια ασφαλή και το 13,5% ασφαλή προορισμό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.59. Επίπεδο ασφάλειας στην Τουρκία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	29	11,8	11,8	11,8
Λίγο ασφαλής	92	37,6	37,6	49,4
Μέτρια ασφαλής	88	35,9	35,9	85,3
Ασφαλής	33	13,5	13,5	98,8
Πολύ ασφαλής	3	1,2	1,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πόσο ασφαλής τουριστικός προορισμός θεωρείτε ότι είναι η Τουρκία

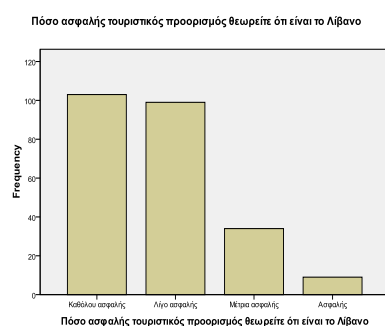

5.1.60. Επίπεδο ασφάλειας στο Λίβανο

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.60. απεικονίζει το επίπεδο ασφάλειας στο Λίβανο. Το 42% του δείγματος απάντησαν ότι θεωρούν το Λίβανο καθόλου ασφαλή, το 40,4% λίγο ασφαλή και το 13,9% μέτρια ασφαλή. Μόνο το 3,7% των ερωτηθέντων αξιολογούν το Λίβανο ως ασφαλή τουριστικό προορισμό.

Πίνακας/ γράφημα 5.1.60. Επίπεδο ασφάλειας στο Λίβανο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλή	103	42,0	42,0	42,0
Λίγο ασφαλή	99	40,4	40,4	82,4
Μέτρια ασφαλή	34	13,9	13,9	96,3
Ασφαλή	9	3,7	3,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

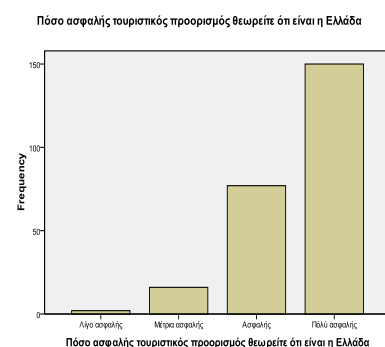

5.1.61. Επίπεδο ασφάλειας στην Ελλάδα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.61. εμφανίζει το επίπεδο ασφάλειας στην Ελλάδα. Το 61,2% του δείγματος πιστεύει ότι η Ελλάδα είναι πολύ ασφαλή και το 31,4% ασφαλή. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 7,3% των ερωτηθέντων αξιολογούν την Ελλάδα ως λίγο και μέτρια ασφαλή τουριστικό προορισμό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.61. Επίπεδο ασφάλειας στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Λίγο ασφαλή	2	,8	,8	,8
Μέτρια ασφαλή	16	6,5	6,5	7,3
Ασφαλή	77	31,4	31,4	38,8
Πολύ ασφαλή	150	61,2	61,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

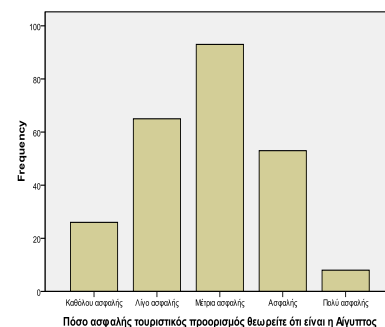
5.1.62. Επίπεδο ασφάλειας στην Αίγυπτο

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.62. παρουσιάζει το επίπεδο ασφάλειας στην Αίγυπτο. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 37,1% αξιολογεί την Αίγυπτο ως καθόλου και λίγο ασφαλή. Το μεγαλύτερο ποσοστό όσων απάντησαν (38%) θεωρεί την Αίγυπτο μέτρια ασφαλή και το 21,6% ασφαλή. Μόνο το 3,3% θεωρεί ότι είναι πολύ ασφαλή τουριστικός προορισμός.

Πίνακας/γράφημα 5.1.62. Επίπεδο ασφάλειας στην Αίγυπτο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	26	10,6	10,6	10,6
Λίγο ασφαλής	65	26,5	26,5	37,1
Μέτρια ασφαλής	93	38,0	38,0	75,1
Ασφαλής	53	21,6	21,6	96,7
Πολύ ασφαλής	8	3,3	3,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πόσο ασφαλής τουριστικός προορισμός θεωρείτε ότι είναι η Αίγυπτος

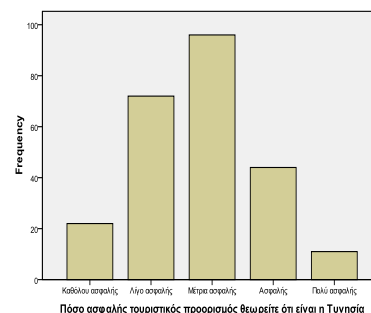
5.1.63. Επίπεδο ασφάλειας στην Τυνησία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.63. παρουσιάζει το επίπεδο ασφάλειας στην Τυνησία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 39,2 % θεωρεί την Τυνησία μέτρια ασφαλή, το 29,4% λίγο ασφαλή και το 18% ασφαλή τουριστικό προορισμό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.63. Επίπεδο ασφάλειας στην Τυνησία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	22	9,0	9,0	9,0
Λίγο ασφαλής	72	29,4	29,4	38,4
Μέτρια ασφαλής	96	39,2	39,2	77,6
Ασφαλής	44	18,0	18,0	95,5
Πολύ ασφαλής	11	4,5	4,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πόσο ασφαλής τουριστικός προορισμός θεωρείτε ότι είναι η Τυνησία

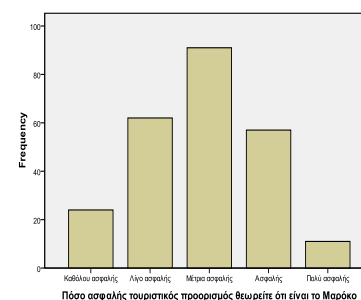
5.1.64. Επίπεδο ασφάλειας στο Μαρόκο

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.64. παρουσιάζει το επίπεδο ασφάλειας στο Μαρόκο. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος 37,1%, θεωρεί το Μαρόκο μέτρια ασφαλή και το 25,3% λίγο ασφαλή. Ωστόσο το 23,3% αξιολογεί το Μαρόκο ως ασφαλή τουριστικό προορισμό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.64. Επίπεδο ασφάλειας στο Μαρόκο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα & επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	24	9,8	9,8	9,8
Λίγο ασφαλής	62	25,3	25,3	35,1
Μέτρια ασφαλής	91	37,1	37,1	72,2
Ασφαλής	57	23,3	23,3	95,5
Πολύ ασφαλής	11	4,5	4,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πόσο ασφαλής τουριστικός προορισμός θεωρείτε ότι είναι το Μαρόκο

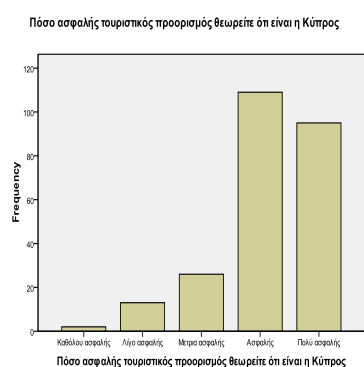

5.1.65 Επίπεδο ασφάλειας στην Κύπρο

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.65. εμφανίζει το επίπεδο ασφάλειας στην Κύπρο. Είναι εμφανές από την κρατούσα συχνότητα (44,5%), ότι η Κύπρος θεωρείται ασφαλής, ενώ το 38,8% του δείγματος, θεωρεί την Κύπρο πολύ ασφαλή. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 16,7% των ερωτηθέντων αξιολογούν την Κύπρο καθόλου, λίγο, μέτρια ασφαλή προορισμό.

Πίνακας/ γράφημα 5.1.65. Επίπεδο ασφάλειας στην Κύπρο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	2	,8	,8	,8
Λίγο ασφαλής	13	5,3	5,3	6,1
Μέτρια ασφαλής	26	10,6	10,6	16,7
Ασφαλής	109	44,5	44,5	61,2
Πολύ ασφαλής	95	38,8	38,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

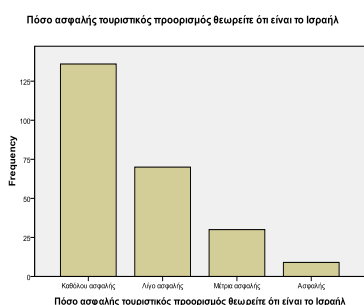

5.1.66. Επίπεδο ασφάλειας στο Ισραήλ

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.66. απεικονίζει το επίπεδο ασφάλειας στο Ισραήλ. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 96,3% του δείγματος θεωρεί το Ισραήλ, καθόλου, λίγο, μέτρια ασφαλή τουριστικό προορισμό. Μόνο το 3,7% των ερωτηθέντων αξιολογούν το Ισραήλ ασφαλή τουριστικό προορισμό .

Πίνακας/γράφημα 5.1.66. Επίπεδο ασφάλειας στο Ισραήλ

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	136	55,5	55,5	55,5
Λίγο ασφαλής	70	28,6	28,6	84,1
Μέτρια ασφαλής	30	12,2	12,2	96,3
Ασφαλής	9	3,7	3,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

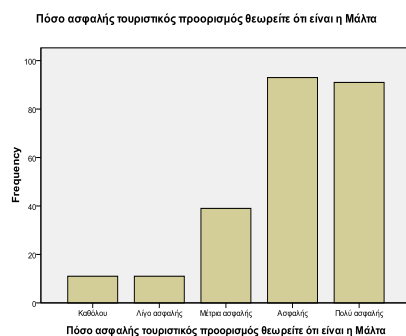

5.1.67. Επίπεδο ασφάλειας στη Μάλτα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.67. παρουσιάζει το επίπεδο ασφάλειας στη Μάλτα. Το 38% του δείγματος αξιολογούν τη Μάλτα ως ασφαλή και το 37,1% πολύ ασφαλή προορισμό. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 24,9% των ερωτηθέντων αξιολογούν τη Μάλτα καθόλου, λίγο και μέτρια ασφαλή.

Πίνακας/γράφημα 5.1.67. Επίπεδο ασφαλείας στη Μάλτα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου	11	4,5	4,5	4,5
Λίγο ασφαλής	11	4,5	4,5	9,0
Μέτρια ασφαλής	39	15,9	15,9	24,9
Ασφαλής	93	38,0	38,0	62,9
Πολύ ασφαλής	91	37,1	37,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

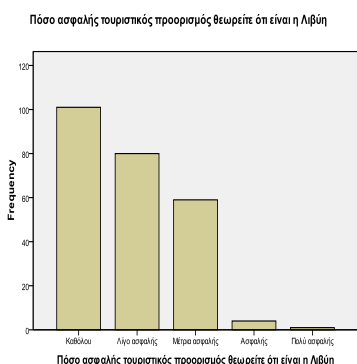

5.1.68. Επίπεδο ασφαλείας στη Λιβύη

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.68. απεικονίζει το επίπεδο ασφαλείας στην Λιβύη. Η κρατούσα συχνότητα, το 41,2% όσων απάντησαν αξιολογούν ότι η Λιβύη δεν είναι καθόλου ασφαλή. Το 32,7% θεωρούν ότι είναι λίγο ασφαλή και το 24,1% μέτρια ασφαλή. Μόνο το 1,6% και το 0,4% εκτιμάει, ότι η Λιβύη αποτελεί ασφαλή και πολύ ασφαλή τουριστικό προορισμό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.68. Επίπεδο ασφαλείας στη Λιβύη

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	101	41,2	41,2	41,2
Λίγο ασφαλής	80	32,7	32,7	73,9
Μέτρια ασφαλής	59	24,1	24,1	98,0
Ασφαλής	4	1,6	1,6	99,6
Πολύ ασφαλής	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

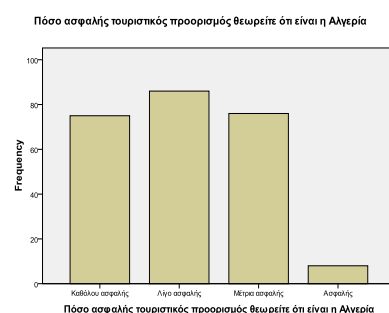

5.1.69. Επίπεδο ασφαλείας στην Αλγερία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.69. παρουσιάζει το επίπεδο ασφαλείας στην Αλγερία. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, η Αλγερία σε ποσοστό 65,7% θεωρείται λίγο και καθόλου ασφαλής τουριστικός προορισμός. Το 31% των ερωτηθέντων αξιολογούν το επίπεδο ασφαλείας μέτριο και μόνο το 3,3% θεωρούν ότι η Αλγερία είναι ασφαλής.

Πίνακας/ γράφημα 5.1.69. Επίπεδο ασφαλείας στην Αλγερία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	75	30,6	30,6	30,6
Λίγο ασφαλής	86	35,1	35,1	65,7
Μέτρια ασφαλής	76	31,0	31,0	96,7
Ασφαλής	8	3,3	3,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

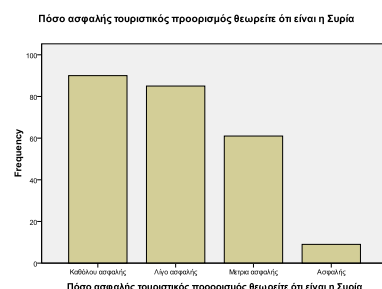

5.1.70. Επίπεδο ασφάλειας στη Συρία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.70. εμφανίζει το επίπεδο ασφάλειας στην Συρία. Σε ποσοστό 36,7% όσων απάντησαν, η Συρία δεν αποτελεί καθόλου ασφαλή τουριστικό προορισμό, ενώ σε ποσοστό 34,7% λίγο ασφαλή. Το 24,9% εκτιμάει ότι το επίπεδο ασφάλειας είναι μέτριο και μόνο το 3,7% αξιολογεί ότι η Συρία είναι ασφαλής.

Πίνακας/γράφημα 5.1.70. Επίπεδο ασφάλειας στην Συρία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	90	36,7	36,7	36,7
Λίγο ασφαλής	85	34,7	34,7	71,4
Μέτρια ασφαλής	61	24,9	24,9	96,3
Ασφαλής	9	3,7	3,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

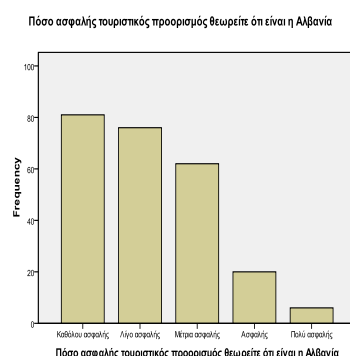

5.1.71. Επίπεδο ασφάλειας στην Αλβανία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.71. εμφανίζει το επίπεδο ασφάλειας στην Αλβανία. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 33,1% όσων απάντησαν, εκτιμάει ότι η Αλβανία δεν είναι καθόλου ασφαλής, ενώ το 31%, θεωρεί ότι αποτελεί λίγο ασφαλή τουριστικό προορισμό. Το 25,3% αξιολογεί ως μέτριο το επίπεδο ασφάλειας, ενώ το 8,2% και το 2,4% θεωρούν ότι η Αλβανία είναι ασφαλής και πολύ ασφαλής τουριστικός προορισμός.

Πίνακας/ γράφημα 5.1.71. Επίπεδο ασφάλειας στην Αλβανία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	81	33,1	33,1	33,1
Λίγο ασφαλής	76	31,0	31,0	64,1
Μέτρια ασφαλής	62	25,3	25,3	89,4
Ασφαλής	20	8,2	8,2	97,6
Πολύ ασφαλής	6	2,4	2,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

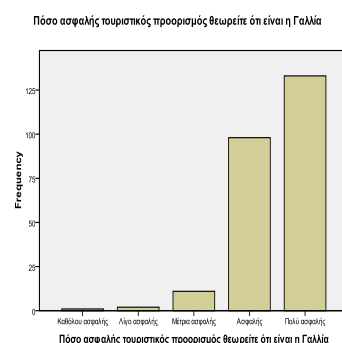

5.1.72. Επίπεδο ασφάλειας στη Γαλλία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.72. εμφανίζει το επίπεδο ασφάλειας στη Γαλλία. Είναι εμφανές ότι, σε ποσοστό 54,3% όσων απάντησαν ότι η Γαλλία αξιολογείται ως πολύ ασφαλής τουριστικός προορισμός. Το 40% εκτιμάει ότι είναι ασφαλής και το 4,5% μέτρια ασφαλής.

Πίνακας/ Γράφημα 5.1.72. Επίπεδο ασφάλειας στη Γαλλία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	1	,4	,4	,4
Λίγο ασφαλής	2	,8	,8	1,2
Μέτρια ασφαλής	11	4,5	4,5	5,7
Ασφαλής	98	40,0	40,0	45,7
Πολύ ασφαλής	133	54,3	54,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

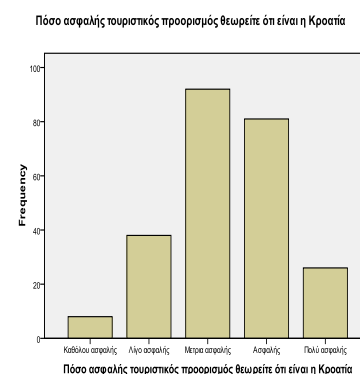

5.1.73. Επίπεδο ασφάλειας στην Κροατία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.73. εμφανίζει το επίπεδο ασφάλειας στην Κροατία. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 18,8% των ερωτηθέντων αξιολογούν ότι η Κροατία είναι λίγο/καθόλου ασφαλής. Από την κρατούσα συχνότητα είναι εμφανές, ότι η Κροατία είναι μέτρια ασφαλής. Σημαντικό ποσοστό, 33,1% εκτιμάει ότι αποτελεί ασφαλή τουριστικό προορισμό και το 10,6% πολύ ασφαλή.

Πίνακας/γράφημα 5.1.73. Επίπεδο ασφάλειας στην Κροατία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	8	3,3	3,3	3,3
Λίγο ασφαλής	38	15,5	15,5	18,8
Μέτρια ασφαλής	92	37,6	37,6	56,3
Ασφαλής	81	33,1	33,1	89,4
Πολύ ασφαλής	26	10,6	10,6	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

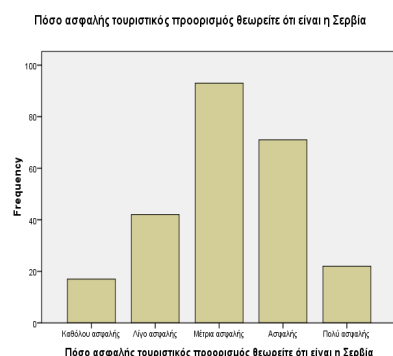

5.1.74. Επίπεδο ασφάλειας στην Σερβία

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.74. παρουσιάζει το επίπεδο ασφάλειας στη Σερβία. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 38%, θεωρεί τη Σερβία μέτρια ασφαλή και το 29% ασφαλή τουριστικό προορισμό. Ωστόσο σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 24,1% αξιολογεί ότι η Σερβία είναι λίγο/καθόλου ασφαλής τουριστικός προορισμός. Μόνο το 9% των ερωτηθέντων εκτιμάει ότι είναι πολύ ασφαλής.

Πίνακας/γράφημα 5.1.74. Επίπεδο ασφάλειας στη Σερβία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Καθόλου ασφαλής	17	6,9	6,9	6,9
Λίγο ασφαλής	42	17,1	17,1	24,1
Μέτρια ασφαλής	93	38,0	38,0	62,0
Ασφαλής	71	29,0	29,0	91,0
Πολύ ασφαλής	22	9,0	9,0	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

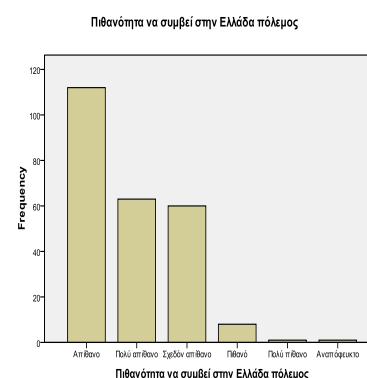

5.1.75. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα πόλεμος

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.75. παρουσιάζει το βαθμό που αξιολογούν οι ερωτηθέντες την πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα πόλεμος. Το 45,7% το θεωρεί απίθανο, το 25,7% πολύ απίθανο και το 24,5% σχεδόν απίθανο. Μόνο το 3,3% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 0,4% πολύ πιθανό και το 0,4% αναπόφευκτο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.75. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα πόλεμος

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	112	45,7	45,7	45,7
Πολύ απίθανο	63	25,7	25,7	71,4
Σχεδόν απίθανο	60	24,5	24,5	95,9
Πιθανό	8	3,3	3,3	99,2
Πολύ πιθανό	1	,4	,4	99,6
Αναπόφευκτο	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

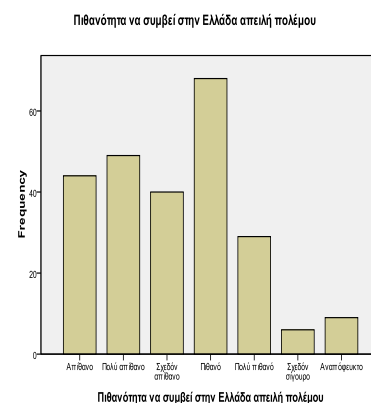

5.1.76. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα απειλή πολέμου

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.76. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες θεωρούν πιθανό, να υπάρξει στην Ελλάδα απειλή πολέμου. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα, το 27,8% θεωρεί ότι είναι πιθανό ενώ σύμφωνα με αθροιστική συχνότητα, το 54,3% εκτιμάει ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο, σχεδόν απίθανο. Ωστόσο το 11,8% των ερωτηθέντων αξιολογεί ότι είναι πολύ πιθανό, το 2,4% σχεδόν σίγουρο και το 3,7% αναπόφευκτο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.76. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα απειλή πολέμου

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	44	18,0	18,0	18,0
Πολύ απίθανο	49	20,0	20,0	38,0
Σχεδόν απίθανο	40	16,3	16,3	54,3
Πιθανό	68	27,8	27,8	82,0
Πολύ πιθανό	29	11,8	11,8	93,9
Σχεδόν σίγουρο	6	2,4	2,4	96,3
Αναπόφευκτο	9	3,7	3,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

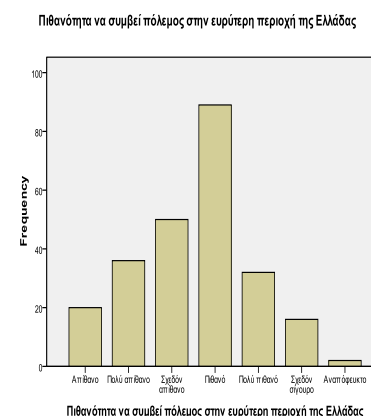

5.1.77. Πιθανότητα να συμβεί πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.77. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να συμβεί πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 36,3% θεωρεί ότι είναι πιθανό. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 43,3% αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο, σχεδόν απίθανο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.77. Πιθανότητα να συμβεί πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	20	8,2	8,2	8,2
Πολύ απίθανο	36	14,7	14,7	22,9
Σχεδόν απίθανο	50	20,4	20,4	43,3
Πιθανό	89	36,3	36,3	79,6
Πολύ πιθανό	32	13,1	13,1	92,7
Σχεδόν σίγουρο	16	6,5	6,5	99,2
Αναπόφευκτο	2	,8	,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

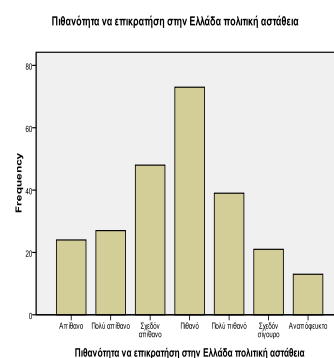
5.1.78. Πιθανότητα να επικρατήσει στην Ελλάδα πολιτική αστάθεια

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.78. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι είναι πιθανό στην Ελλάδα να επικρατήσει πολιτική αστάθεια. Το 29,8% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 19,6% σχεδόν απίθανο και το 15,9% πολύ πιθανό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.78. Πιθανότητα να επικρατήσει στην Ελλάδα πολιτική αστάθεια

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	24	9,8	9,8	9,8
Πολύ απίθανο	27	11,0	11,0	20,8
Σχεδόν απίθανο	48	19,6	19,6	40,4
Πιθανό	73	29,8	29,8	70,2
Πολύ πιθανό	39	15,9	15,9	86,1
Σχεδόν σίγουρο	21	8,6	8,6	94,7
Αναπόφευκτο	13	5,3	5,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

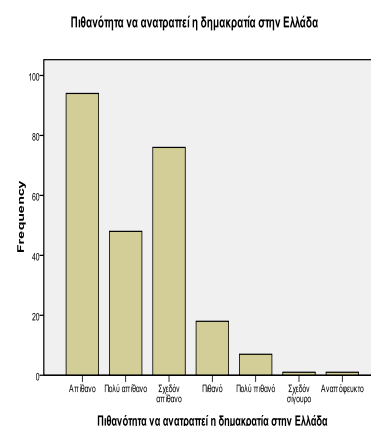

5.1.79. Πιθανότητα να ανατραπεί η δημοκρατία στην Ελλάδα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.79. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να ανατραπεί η δημοκρατία στην Ελλάδα. Το 38,4% θεωρεί ότι είναι απίθανο, το 31% σχεδόν απίθανο και το 19,6% πολύ απίθανο. Ωστόσο το 7,3% των ερωτηθέντων αξιολογεί ότι είναι πιθανό και μόνο το 2,9% πολύ πιθανό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.79. Πιθανότητα να ανατραπεί η δημοκρατία στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	94	38,4	38,4	38,4
Πολύ απίθανο	48	19,6	19,6	58,0
Σχεδόν απίθανο	76	31,0	31,0	89,0
Πιθανό	18	7,3	7,3	96,3
Πολύ πιθανό	7	2,9	2,9	99,2
Σχεδόν σίγουρο	1	,4	,4	99,6
Αναπόφευκτο	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

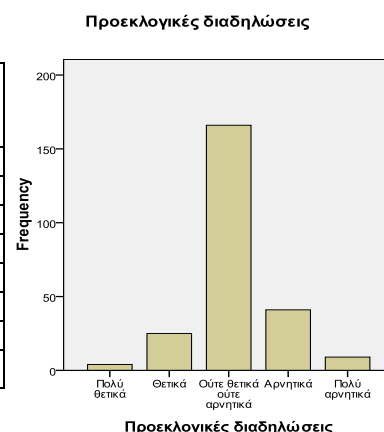

5.1.80. Πιθανότητα να γίνουν ειρηνικές διαδηλώσεις στην Ελλάδα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.80. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να γίνουν ειρηνικές διαδηλώσεις στην Ελλάδα. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 33,9% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 22,9% πολύ πιθανό και το 13,1% αναπόφευκτο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.80. Πιθανότητα να γίνουν ειρηνικές διαδηλώσεις στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική Συχνότητα
Απίθανο	12	4,9	4,9	4,9
Πολύ απίθανο	7	2,9	2,9	7,8
Σχεδόν απίθανο	26	10,6	10,6	18,4
Πιθανό	83	33,9	33,9	52,2
Πολύ πιθανό	56	22,9	22,9	75,1
Σχεδόν σίγουρο	29	11,8	11,8	86,9
Αναπόφευκτο	32	13,1	13,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

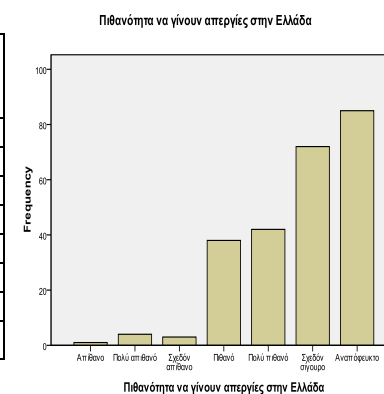

5.1.81. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απεργίες

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.81. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απεργίες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 34,7%, θεωρεί ότι είναι αναπόφευκτο, το 29,4% σχεδόν σίγουρο και το 17,1% πολύ πιθανό. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 18,8% των ερωτηθέντων εκτιμούν ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο, σχεδόν απίθανο και πιθανό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.81. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απεργίες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	1	,4	,4	,4
Πολύ απίθανο	4	1,6	1,6	2,0
Σχεδόν απίθανο	3	1,2	1,2	3,3
Πιθανό	38	15,5	15,5	18,8
Πολύ πιθανό	42	17,1	17,1	35,9
Σχεδόν σίγουρο	72	29,4	29,4	65,3
Αναπόφευκτο	85	34,7	34,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

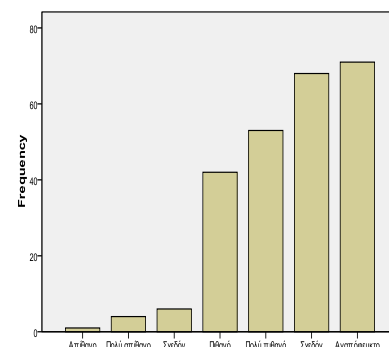
5.1.82. Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα γραφειοκρατικές δυσκολίες

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.82. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν ότι είναι πιθανό στην Ελλάδα, να υπάρξουν γραφειοκρατικές δυσκολίες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 29% θεωρεί ότι είναι αναπόφευκτο, το 27,8% σχεδόν σίγουρο και το 21,6% πολύ πιθανό. Το 17,1% εκτιμάει ότι είναι πιθανό, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 4,5% αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο, σχεδόν απίθανο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.82. Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα γραφειοκρατικές δυσκολίες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	1	,4	,4	,4
Πολύ απίθανο	4	1,6	1,6	2,0
Σχεδόν απίθανο	6	2,4	2,4	4,5
Πιθανό	42	17,1	17,1	21,6
Πολύ πιθανό	53	21,6	21,6	43,3
Σχεδόν σίγουρο	68	27,8	27,8	71,0
Αναπόφευκτο	71	29,0	29,0	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να υπάρξουν γραφειοκρατικές δυσκολίες στην Ελλάδα

Πιθανότητα να υπάρξουν γραφειοκρατικές δυσκολίες στην Ελλάδα

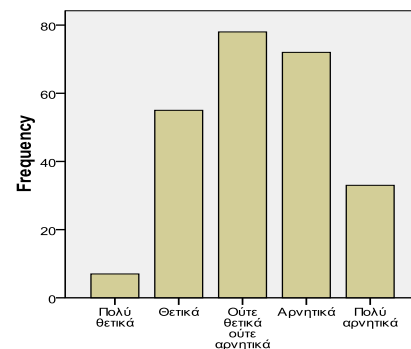
5.1.83. Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα αυστηρά αστυνομικά μέτρα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.83. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα αυστηρά αστυνομικά μέτρα. Το 35,5% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι είναι πιθανό, το 24,9% πολύ πιθανό και το 18,4% σχεδόν απίθανο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.83. Πιθανότητα να υπάρξουν στην Ελλάδα αυστηρά αστυνομικά μέτρα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	8	3,3	3,3	3,3
Πολύ απίθανο	11	4,5	4,5	7,8
Σχεδόν απίθανο	45	18,4	18,4	26,1
Πιθανό	87	35,5	35,5	61,6
Πολύ πιθανό	61	24,9	24,9	86,5
Σχεδόν σίγουρο	28	11,4	11,4	98,0
Αναπόφευκτο	5	2,0	2,0	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

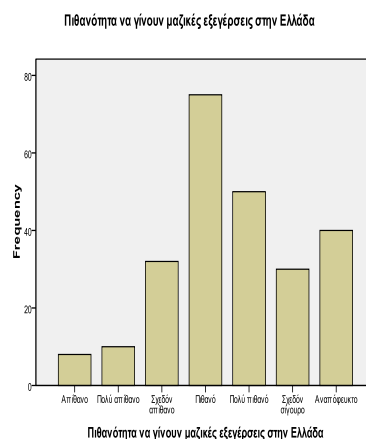
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

5.1.84. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα μαζικές εξεγέρσεις

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.84. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα μαζικές εξεγέρσεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 30,6% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 20,4% πολύ πιθανό το 12,2% σχεδόν σίγουρο και το 16,3% αναπόφευκτο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.84. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα μαζικές εξεγέρσεις

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	8	3,3	3,3	3,3
Πολύ απίθανο	10	4,1	4,1	7,3
Σχεδόν απίθανο	32	13,1	13,1	20,4
Πιθανό	75	30,6	30,6	51,0
Πολύ πιθανό	50	20,4	20,4	71,4
Σχεδόν σίγουρο	30	12,2	12,2	83,7
Αναπόφευκτο	40	16,3	16,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

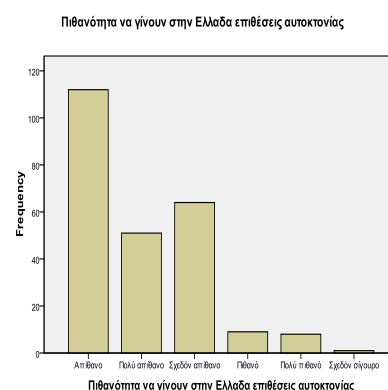

5.1.85. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις αυτοκτονίας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.85. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι είναι πιθανό στην Ελλάδα, να γίνουν επιθέσεις αυτοκτονίας. Το 45,7% θεωρεί ότι είναι απίθανο, το 20,8% πολύ απίθανο και το 26,1% σχεδόν απίθανο.

Πίνακα/γράφημα 5.1.85. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις αυτοκτονίας

	Συχνότητα	Συχνότητα &	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική Συχνότητα
Απίθανο	112	45,7	45,7	45,7
Πολύ απίθανο	51	20,8	20,8	66,5
Σχεδόν απίθανο	64	26,1	26,1	92,7
Πιθανό	9	3,7	3,7	96,3
Πολύ πιθανό	8	3,3	3,3	99,6
Σχεδόν σίγουρο	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

5.1.86. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα τρομοκρατικές επιθέσεις

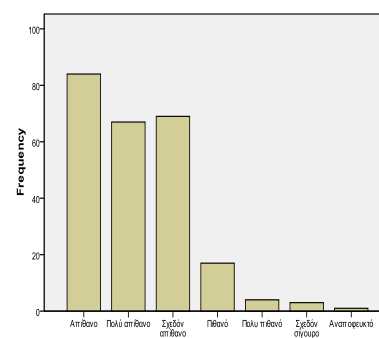
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.86. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να γίνουν τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους. Το 34,3% θεωρεί ότι είναι απίθανο, το 28,2% ότι είναι σχεδόν απίθανο και το 27,3% πολύ απίθανο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.86.

Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα τρομοκρατικές επιθέσεις

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	84	34,3	34,3	34,3
Πολύ απίθανο	67	27,3	27,3	61,6
Σχεδόν απίθανο	69	28,2	28,2	89,8
Πιθανό	17	6,9	6,9	96,7
Πολύ πιθανό	4	1,6	1,6	98,4
Σχεδόν σίγουρο	3	1,2	1,2	99,6
Αναπόφευκτο	1	,4	,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις σε μη τουριστικές περιοχές

Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα επιθέσεις σε μη τουριστικές περιοχές

5.1.87. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες

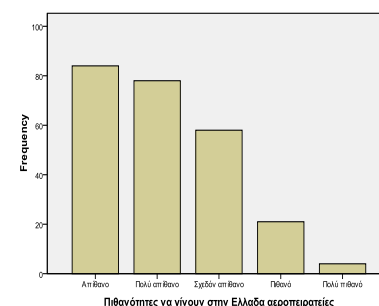
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.87. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες. Το 34,3% όσων απάντησαν θεωρούν ότι είναι απίθανο, το 31,8% πολύ απίθανο, το 23,7% σχεδόν απίθανο. Πιθανό αξιολογεί το 8,6% και πολύ πιθανό μόνο το 1,6% όσων απάντησαν.

Πίνακας/γράφημα 5.1.87.

Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	84	34,3	34,3	34,3
Πολύ απίθανο	78	31,8	31,8	66,1
Σχεδόν απίθανο	58	23,7	23,7	89,8
Πιθανό	21	8,6	8,6	98,4
Πολύ πιθανό	4	1,6	1,6	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες

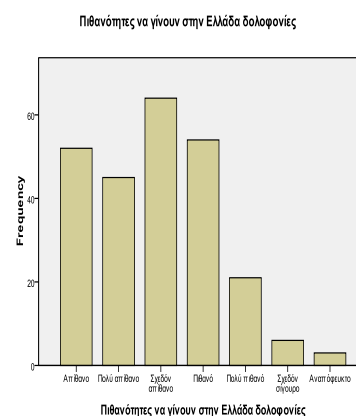
Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα αεροπειρατείες

5.1.88. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα δολοφονίες

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.88. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα δολοφονίες. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 26,1% των ερωτηθέντων αξιολογούν ότι είναι σχεδόν απίθανο, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 39,6% εκτιμούν ότι είναι απίθανο και πολύ απίθανο. Το 22% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 8,6% πολύ πιθανό, το 2,4% σχεδόν σίγουρο και μόνο το 1,2% αναπόφευκτο.

Πίνακας/ γράφημα 5.1.88. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα δολοφονίες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	52	21,2	21,2	21,2
Πολύ απίθανο	45	18,4	18,4	39,6
Σχεδόν απίθανο	64	26,1	26,1	65,7
Πιθανό	54	22,0	22,0	87,8
Πολύ πιθανό	21	8,6	8,6	96,3
Σχεδόν σίγουρο	6	2,4	2,4	98,8
Αναπόφευκτο	3	1,2	1,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

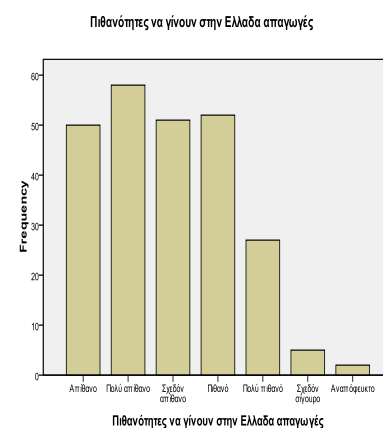

5.1.89. Πιθανότητα να γίνουν στην Ελλάδα απαγωγές

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.89. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες, να γίνουν στην Ελλάδα απαγωγές. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 64,9% θεωρεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο. Πιθανό και πολύ πιθανό εκτιμάει το 21,2% και το 11%, ενώ σχεδόν σίγουρο και αναπόφευκτο αξιολογεί το 2% και το 0,8% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 5.1.89. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα απαγωγές

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	50	20,4	20,4	20,4
Πολύ απίθανο	58	23,7	23,7	44,1
Σχεδόν απίθανο	51	20,8	20,8	64,9
Πιθανό	52	21,2	21,2	86,1
Πολύ πιθανό	27	11,0	11,0	97,1
Σχεδόν σίγουρο	5	2,0	2,0	99,2
Αναπόφευκτο	2	,8	,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

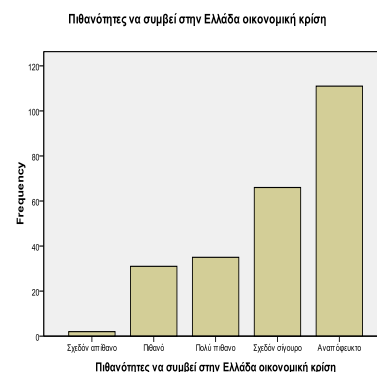

5.1.90. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα οικονομική κρίση

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.90. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα οικονομική κρίση. Το 45,3% θεωρεί ότι είναι αναπόφευκτο, το 26,9% σχεδόν σίγουρο και το 14,3% πολύ πιθανό. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 13,5% εκτιμάει ότι είναι σχεδόν απίθανο και πιθανό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.90.
Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα οικονομική κρίση

	Συχνότητα	Συχνότητα &	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Σχεδόν απίθανο	2	,8	,8	,8
Πιθανό	31	12,7	12,7	13,5
Πολύ πιθανό	35	14,3	14,3	27,8
Σχεδόν σίγουρο	66	26,9	26,9	54,7
Αναπόφευκτο	111	45,3	45,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

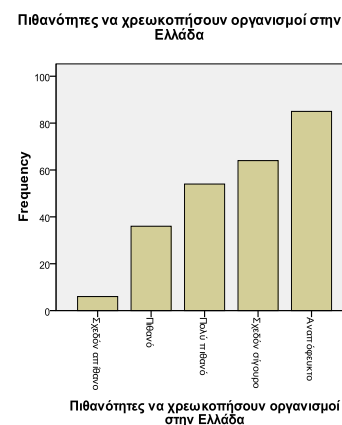

5.1.91. Πιθανότητα να δημιουργηθεί στην Ελλάδα κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.91. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να δημιουργηθεί στην Ελλάδα κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 34,7% θεωρεί ότι είναι αναπόφευκτο, το 26,1% σχεδόν σίγουρο και το 22% πολύ πιθανό. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 17,1% όσων απάντησαν εκτιμούν ότι είναι σχεδόν απίθανο και πιθανό.

Πίνακας/γράφημα 5.1.91. Πιθανότητες να δημιουργηθεί στην Ελλάδα κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Σχεδόν απίθανο	6	2,4	2,4	2,4
Πιθανό	36	14,7	14,7	17,1
Πολύ πιθανό	54	22,0	22,0	39,2
Σχεδόν σίγουρο	64	26,1	26,1	65,3
Αναπόφευκτο	85	34,7	34,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

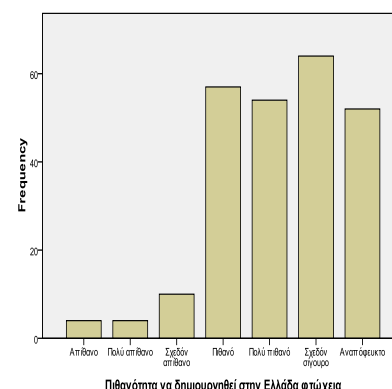
5.1.92. Πιθανότητα να δημιουργηθεί φτώχεια στην Ελλάδα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.92. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να δημιουργηθεί φτώχεια στην Ελλάδα. Το 26,1% θεωρεί ότι είναι σχεδόν σίγουρο, το 23,3% πιθανό, το 22% πολύ πιθανό και το 21,2% αναπόφευκτο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.92. Πιθανότητα να δημιουργηθεί φτώχεια στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	4	1,6	1,6	1,6
Πολύ απίθανο	4	1,6	1,6	3,3
Σχεδόν απίθανο	10	4,1	4,1	7,3
Πιθανό	57	23,3	23,3	30,6
Πολύ πιθανό	54	22,0	22,0	52,7
Σχεδόν σίγουρο	64	26,1	26,1	78,8
Αναπόφευκτο	52	21,2	21,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να δημιουργηθεί στην Ελλάδα φτώχεια

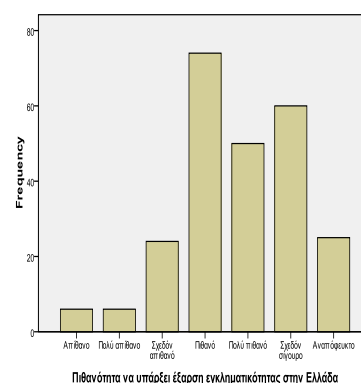
5.1.93. Πιθανότητα να υπάρξει στην Ελλάδα έξαρση εγκληματικότητας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.93. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να υπάρξει στην Ελλάδα έξαρση της εγκληματικότητας. Το 30,2% όσων απάντησαν θεωρούν ότι είναι πιθανό, το 24,5% σχεδόν σίγουρο, το 20,4% πολύ πιθανό και το 10,2% αναπόφευκτό. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 14,7% αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.93. Πιθανότητα να υπάρξει στην Ελλάδα έξαρση εγκληματικότητας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	6	2,4	2,4	2,4
Πολύ απίθανο	6	2,4	2,4	4,9
Σχεδόν απίθανο	24	9,8	9,8	14,7
Πιθανό	74	30,2	30,2	44,9
Πολύ πιθανό	50	20,4	20,4	65,3
Σχεδόν σίγουρο	60	24,5	24,5	89,8
Αναπόφευκτο	25	10,2	10,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση εγκληματικότητας στην Ελλάδα

5.1.94. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα παιδεραστία

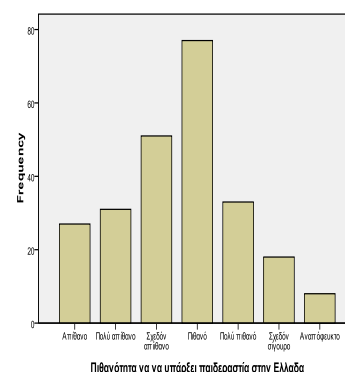
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.94. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να υπάρξει έξαρση παιδεραστίας στην Ελλάδα. Το 41,4% όσων απάντησαν θεωρούν ότι είναι πιθανό και αθροιστικά το 44,5% ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.94. Πιθανότητα να συμβεί στην Ελλάδα παιδεραστία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	27	11,0	11,0	11,0
Πολύ απίθανο	31	12,7	12,7	23,7
Σχεδόν απίθανο	51	20,8	20,8	44,5
Πιθανό	77	31,4	31,4	75,9
Πολύ πιθανό	33	13,5	13,5	89,4
Σχεδόν σίγουρο	18	7,3	7,3	96,7
Αναπόφευκτο	8	3,3	3,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να υπάρξει παιδεραστία στην Ελλάδα

5.1.95. Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση επιδημιών στην Ελλάδα

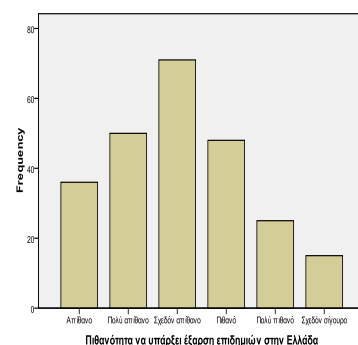
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.95. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να υπάρξει στην Ελλάδα έξαρση επιδημιών. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 64,1% αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο. Το 19,6% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 10,2% πολύ πιθανό και το 6,1% σχεδόν σίγουρο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.95.

Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση επιδημιών στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	36	14,7	14,7	14,7
Πολύ απίθανο	50	20,4	20,4	35,1
Σχεδόν απίθανο	71	29,0	29,0	64,1
Πιθανό	48	19,6	19,6	83,7
Πολύ πιθανό	25	10,2	10,2	93,9
Σχεδόν σίγουρο	15	6,1	6,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να υπάρξει έξαρση επιδημιών στην Ελλάδα

5.1.96. Πιθανότητες να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας

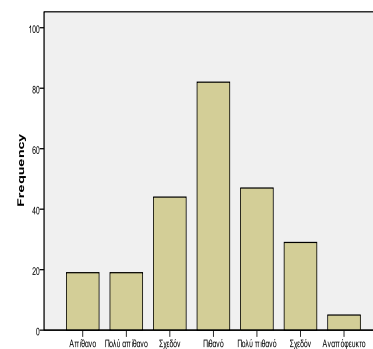
Ο πίνακας/γράφημα 5.1.96. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας στην Ελλάδα. Το 33,5% όσων απάντησαν θεωρούν ότι είναι πιθανό, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 33,5% αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο. Το 19,2% εκτιμάει ότι είναι πολύ πιθανό, το 11,8% σχεδόν σίγουρο και το 2% αναπόφευκτο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.96.

Πιθανότητες να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	19	7,8	7,8	7,8
Πολύ απίθανο	19	7,8	7,8	15,5
Σχεδόν απίθανο	44	18,0	18,0	33,5
Πιθανό	82	33,5	33,5	66,9
Πολύ πιθανό	47	19,2	19,2	86,1
Σχεδόν σίγουρο	29	11,8	11,8	98,0
Αναπόφευκτο	5	2,0	2,0	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας

Πιθανότητα να δημιουργηθούν ελλείψεις στις υποδομές υγείας

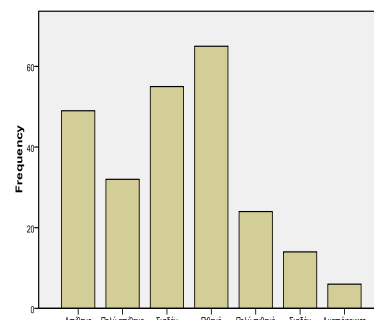
5.1.97. Πιθανότητα να δημιουργηθούν στην Ελλάδα θρησκευτικές ιδιαιτερότητες

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.97. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την πιθανότητα να δημιουργηθούν στην Ελλάδα θρησκευτικές ιδιαιτερότητες. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 26,5% όσων απάντησαν, θεωρούν πιθανό, το 22,4% σχεδόν απίθανο και το 20% απίθανο να δημιουργηθούν θρησκευτικές ιδιαιτερότητες στην Ελλάδα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.97. Πιθανότητα να δημιουργηθούν στην Ελλάδα θρησκευτικές ιδιαιτερότητες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	49	20,0	20,0	20,0
Πολύ απίθανο	32	13,1	13,1	33,1
Σχεδόν απίθανο	55	22,4	22,4	55,5
Πιθανό	65	26,5	26,5	82,0
Πολύ πιθανό	24	9,8	9,8	91,8
Σχεδόν σίγουρο	14	5,7	5,7	97,6
Αναπόφευκτο	6	2,4	2,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να δημιουργηθούν θρησκευτικές ιδιαιτερότητες στην Ελλάδα

Πιθανότητα να δημιουργηθούν θρησκευτικές ιδιαιτερότητες στην Ελλάδα

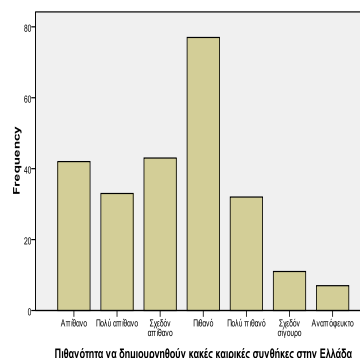
5.1.98. Πιθανότητες να δημιουργηθούν κακές καιρικές συνθήκες στην Ελλάδα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.98. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι είναι πιθανό να δημιουργηθούν στην Ελλάδα κακές καιρικές συνθήκες. Το 31,4% θεωρεί ότι είναι πιθανό, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 48,2% αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο. Το 13,1% εκτιμάει ότι είναι πολύ πιθανό και το 4,5% σχεδόν σίγουρο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.98. Πιθανότητες να δημιουργηθούν στην Ελλάδα κακές καιρικές συνθήκες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των συχνοτήτων	Αθροιστική Συχνότητα
Απίθανο	42	17,1	17,1	17,1
Πολύ απίθανο	33	13,5	13,5	30,6
Σχεδόν απίθανο	43	17,6	17,6	48,2
Πιθανό	77	31,4	31,4	79,6
Πολύ πιθανό	32	13,1	13,1	92,7
Σχεδόν σίγουρο	11	4,5	4,5	97,1
Αναπόφευκτο	7	2,9	2,9	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητα να δημιουργηθούν κακές καιρικές συνθήκες στην Ελλάδα

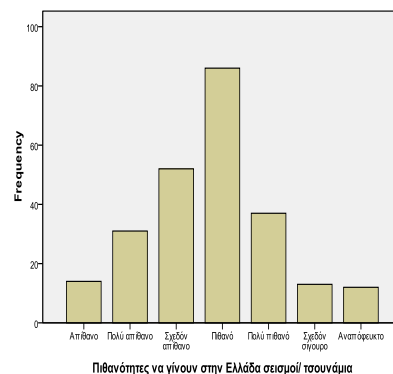
5.1.99. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα σεισμοί/τσουνάμια

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.99. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα σεισμοί/τσουνάμια. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 39,6% θεωρεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο. Το 35,1% αξιολογεί ότι είναι πιθανό, το 15,1% πολύ πιθανό, το 5,3% σχεδόν σίγουρο και μόνο το 4,9% αναπόφευκτο να γίνουν στην Ελλάδα σεισμοί και τσουνάμια.

Πίνακας/γράφημα 5.1.99. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα σεισμοί και τσουνάμια

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική Συχνότητα
Απίθανο	14	5,7	5,7	5,7
Πολύ απίθανο	31	12,7	12,7	18,4
Σχεδόν απίθανο	52	21,2	21,2	39,6
Πιθανό	86	35,1	35,1	74,7
Πολύ πιθανό	37	15,1	15,1	89,8
Σχεδόν σίγουρο	13	5,3	5,3	95,1
Αναπόφευκτο	12	4,9	4,9	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα σεισμοί/τσουνάμια

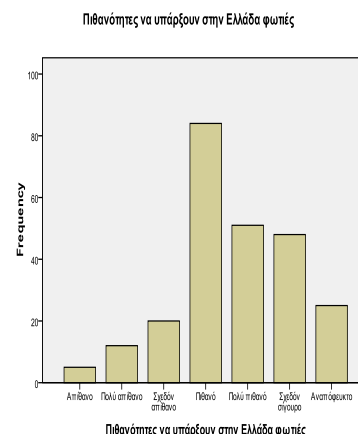

5.1.100. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα πυρκαγιές

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.100. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα πυρκαγιές. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 34,3% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 20,8% πολύ πιθανό, το 19,6% σχεδόν σίγουρο και το 10,2% αναπόφευκτο.

Πίνακας/ γράφημα 5.1.100. Πιθανότητες να γίνουν στην Ελλάδα πυρκαγιές

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	5	2,0	2,0	2,0
Πολύ απίθανο	12	4,9	4,9	6,9
Σχεδόν απίθανο	20	8,2	8,2	15,1
Πιθανό	84	34,3	34,3	49,4
Πολύ πιθανό	51	20,8	20,8	70,2
Σχεδόν σίγουρο	48	19,6	19,6	89,8
Αναπόφευκτο	25	10,2	10,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

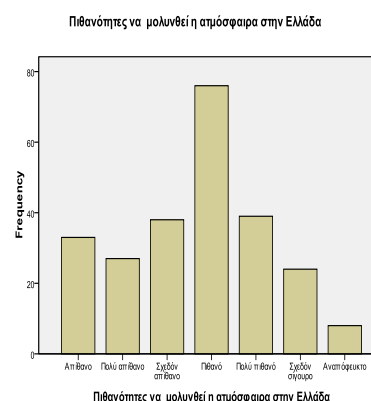

5.1.101. Πιθανότητες να μολυνθεί η ατμόσφαιρα στην Ελλάδα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.101. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν τις πιθανότητες να μολυνθεί η ατμόσφαιρα της Ελλάδας. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 31% θεωρεί πιθανό, το 15,9% πολύ πιθανό, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 40%, αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο να μολυνθεί η ατμόσφαιρα στην Ελλάδα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.101. Πιθανότητα να μολυνθεί η ατμόσφαιρα στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	33	13,5	13,5	13,5
Πολύ απίθανο	27	11,0	11,0	24,5
Σχεδόν απίθανο	38	15,5	15,5	40,0
Πιθανό	76	31,0	31,0	71,0
Πολύ πιθανό	39	15,9	15,9	86,9
Σχεδόν σίγουρο	24	9,8	9,8	96,7
Αναπόφευκτο	8	3,3	3,3	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

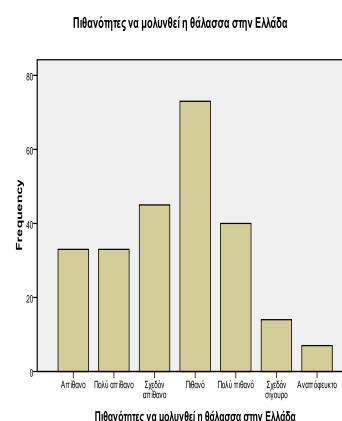

5.1.102. Πιθανότητες να μολυνθεί η θάλασσα στην Ελλάδα

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.102. εμφανίζει τις πιθανότητες να μολυνθεί η θάλασσα στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 45,3% αξιολογεί ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο και σχεδόν απίθανο. Το 29,8% θεωρεί ότι είναι πιθανό, το 16,3% πολύ πιθανό, το 5,7% σχεδόν σίγουρο και μόνο το 2,9% αναπόφευκτο.

Πίνακας/γράφημα 5.1.102. Πιθανότητα να μολυνθεί η θάλασσα στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Απίθανο	33	13,5	13,5	13,5
Πολύ απίθανο	33	13,5	13,5	26,9
Σχεδόν απίθανο	45	18,4	18,4	45,3
Πιθανό	73	29,8	29,8	75,1
Πολύ πιθανό	40	16,3	16,3	91,4
Σχεδόν σίγουρο	14	5,7	5,7	97,1
Αναπόφευκτο	7	2,9	2,9	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

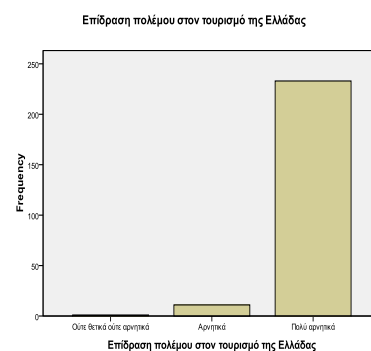

5.1.103. Επίδραση του πολέμου στον τουρισμό της Ελλάδας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.103. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση ενός πολέμου στον τουρισμό της Ελλάδας. Είναι εμφανές, σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα (95,1%) ότι η επίδραση του πολέμου στον τουρισμό της Ελλάδας θα είναι πολύ αρνητική.

Πίνακας/γράφημα 5.1.103. Επίδραση του πολέμου στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	1	,4	,4	,4
Αρνητικά	11	4,5	4,5	4,9
Πολύ αρνητικά	233	95,1	95,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

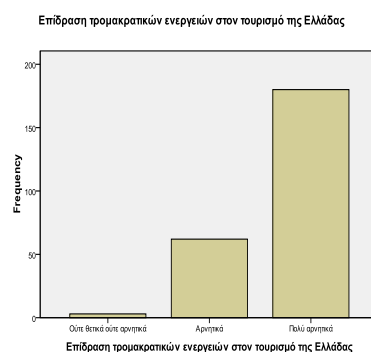

5.1.104. Επίδραση τρομοκρατικών ενεργειών στον τουρισμό

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.104. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση τρομοκρατικών ενεργειών στον τουρισμό της Ελλάδας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 73,5% όσων απάντησαν, θεωρούν ότι θα επιδράσουν πολύ αρνητικά και το 25,3% αρνητικά. Μόνο το 1,2 % αξιολογούν ότι η επίδραση δεν θα είναι ούτε θετική, ούτε αρνητική.

Πίνακας/γράφημα 5.1.104. Επίδραση τρομοκρατικών ενεργειών στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	3	1,2	1,2	1,2
Αρνητικά	62	25,3	25,3	26,5
Πολύ αρνητικά	180	73,5	73,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

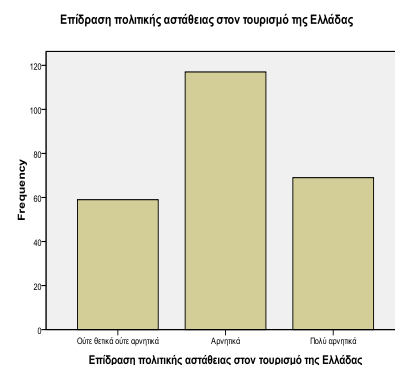

5.1.105. Επίδραση πολιτικής αστάθειας στον τουρισμό της Ελλάδας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.105. εμφανίζει το βαθμό που αξιολογούν οι ερωτηθέντες την επίδραση της πολιτικής αστάθειας στον τουρισμό της Ελλάδας. Το 47,8% όσων απάντησαν, αξιολογούν ότι η πολιτική αστάθεια θα επηρεάσει αρνητικά τον τουρισμό, το 24,1% ούτε θετικά ούτε αρνητικά και το 28,2% πολύ αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.105. Επίδραση πολιτικής αστάθειας στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	59	24,1	24,1	24,1
Αρνητικά	117	47,8	47,8	71,8
Πολύ αρνητικά	69	28,2	28,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

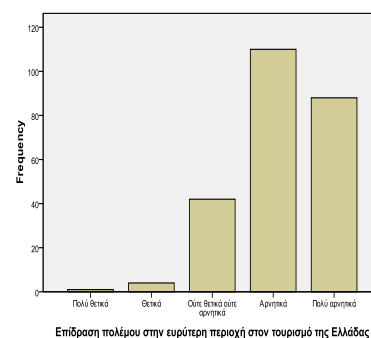
5.1.106. Επίδραση πολέμου στην ευρύτερη περιοχή στον τουρισμό της Ελλάδας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.106. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση του πολέμου στην ευρύτερη περιοχή στον τουρισμό της Ελλάδας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 44,9% θεωρεί ότι θα επιδράσει αρνητικά και το 35,9% πολύ αρνητικά. Το 17,1% αξιολογεί ότι δεν θα επηρεάσει ούτε θετικά, ούτε αρνητικά, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 2% εκτιμάει ότι η επίδραση του πολέμου στην ευρύτερη περιοχή θα είναι θετική και πολλή θετική.

Πίνακας/γράφημα 5.1.106.
Επίδραση πολέμου στην ευρύτερη περιοχή στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	1	,4	,4	,4
Θετικά	4	1,6	1,6	2,0
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	42	17,1	17,1	19,2
Αρνητικά	110	44,9	44,9	64,1
Πολύ αρνητικά	88	35,9	35,9	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Επίδραση πολέμου στην ευρύτερη περιοχή στον τουρισμό της Ελλάδας

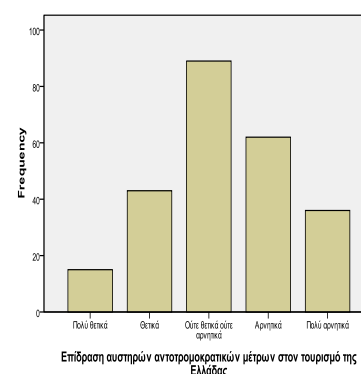
5.1.107. Επίδραση αυστηρών αντιτρομοκρατικών μέτρων στον τουρισμό

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.107. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση των αυστηρών αντιτρομοκρατικών μέτρων στον τουρισμό της Ελλάδας. Τα 36,3% αξιολογούν ότι δε θα επιδράσουν ούτε θετικά, ούτε αρνητικά, το 25,3% αρνητικά και το 17,6% θετικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.107. Επίδραση αυστηρών αντιτρομοκρατικών μέτρων στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	15	6,1	6,1	6,1
Θετικά	43	17,6	17,6	23,7
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	89	36,3	36,3	60,0
Αρνητικά	62	25,3	25,3	85,3
Πολύ αρνητικά	36	14,7	14,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Επίδραση αυστηρών αντιτρομοκρατικών μέτρων στον τουρισμό της Ελλάδας

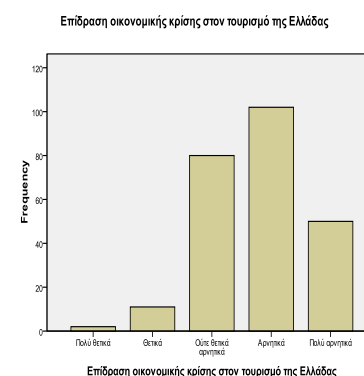

5.1.108. Επίδραση οικονομικής κρίσης στον τουρισμό της Ελλάδας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.108. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση της οικονομικής κρίσης στον τουρισμό της Ελλάδας. Το 41,6% θεωρεί ότι η οικονομική κρίση θα επηρεάσει τον τουρισμό στην Ελλάδα αρνητικά και το 20,4% πολύ αρνητικά. Το 32,7% αξιολογεί ότι η οικονομική κρίση δεν θα επηρεάσει ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.109. Επίδραση οικονομικής κρίσης στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ θετικά	2	,8	,8	,8
Θετικά	11	4,5	4,5	5,3
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	80	32,7	32,7	38,0
Αρνητικά	102	41,6	41,6	79,6
Πολύ αρνητικά	50	20,4	20,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

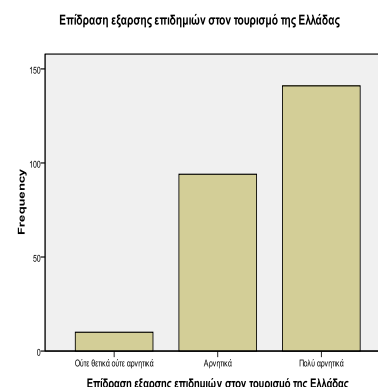

5.1.109. Επίδραση έξαρσης επιδημιών στον τουρισμό της Ελλάδας

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.109. εμφανίζεται ο βαθμός που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση έξαρσης επιδημιών στον τουρισμό της Ελλάδας. Το 57,6% θεωρεί ότι θα επιδράσει πολύ αρνητικά, το 38,4% αρνητικά και μόνο το 4,1% ούτε θετικά ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.109. Επίδραση έξαρσης επιδημιών στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	10	4,1	4,1	4,1
Αρνητικά	94	38,4	38,4	42,4
Πολύ αρνητικά	141	57,6	57,6	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

5.1.110. Επίδραση φυσικών καταστροφών στον τουρισμό της Ελλάδας

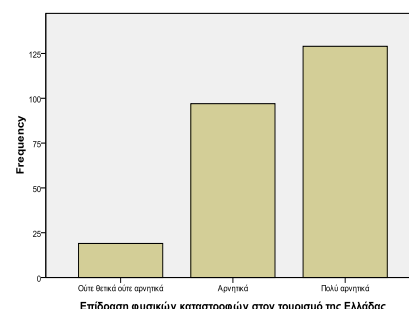
Στον πίνακα/γράφημα 5.1.110. παρουσιάζεται ο βαθμός που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση των φυσικών καταστροφών στον τουρισμό της Ελλάδας. Το 52,7% όσων απάντησαν θεωρούν ότι οι φυσικές καταστροφές θα επιδράσουν πολύ αρνητικά, το 39,6% αρνητικά και μόνο το 7,8% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.110. Επίδραση φυσικών καταστροφών στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	19	7,8	7,8	7,8
Αρνητικά	97	39,6	39,6	47,3
Πολύ αρνητικά	129	52,7	52,7	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Επίδραση φυσικών καταστροφών στον τουρισμό της Ελλάδας

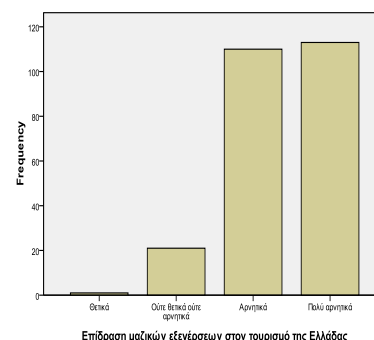
5.1.111. Επίδραση μαζικών εξεγέρσεων στον τουρισμό της Ελλάδας

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.111. παρουσιάζεται ο βαθμός που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση των μαζικών εξεγέρσεων στον τουρισμό της Ελλάδας. Το 46,1% όσων απάντησαν θεωρούν ότι θα επιδράσουν πολύ αρνητικά, το 44,9% αρνητικά, το 8,6% ούτε θετικά, ούτε αρνητικά. Μόνο το 0,4% αξιολογεί ότι θα επιδράσουν θετικά.

Πίνακας/γράφημα 5.1.111. Επίδραση μαζικών εξεγέρσεων στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Θετικά	1	,4	,4	,4
Ούτε θετικά ούτε αρνητικά	21	8,6	8,6	9,0
Αρνητικά	110	44,9	44,9	53,9
Πολύ αρνητικά	113	46,1	46,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Επίδραση μαζικών εξεγέρσεων στον τουρισμό της Ελλάδας

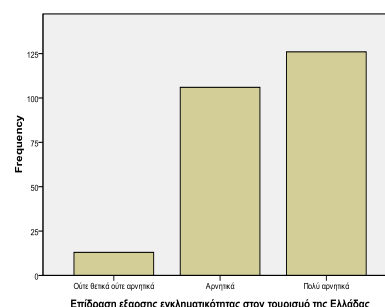
5.1.112. Επίδραση έλασης εγκληματικότητας στον τουρισμό της Ελλάδας

Στον πίνακα/γράφημα 5.1.112. εμφανίζεται ο βαθμός που οι ερωτηθέντες αξιολογούν την επίδραση της έλασης της εγκληματικότητας στον τουρισμό της Ελλάδας. Το 51,4% αξιολογεί ότι η επίδραση θα είναι πολλή αρνητική, το 43,3% αρνητική και μόνο το 5,3% ούτε θετική, ούτε αρνητική.

Πίνακας/γράφημα 5.1.112. Επίδραση έξαρσης εγκληματικότητας στον τουρισμό της Ελλάδας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ούτε θετικά / ούτε αρνητικά	13	5,3	5,3	5,3
Αρνητικά	106	43,3	43,3	48,6
Πολύ αρνητικά	126	51,4	51,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Επίδραση εξαρσης εγκληματικότητας στον τουρισμό της Ελλάδας

Ενότητα: Η Επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια.

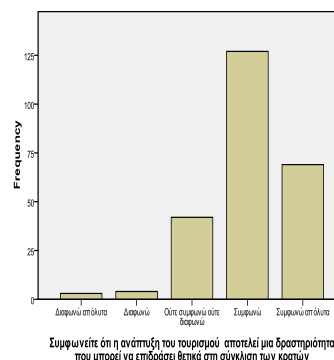
5.1.113. Τουριστική ανάπτυξη και σύγκλιση κρατών

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.113. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων, που εκτιμάει ότι ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα, που μπορεί να επιδράσει θετικά στη σύγκλιση των κρατών. Το 51,8% συμφωνεί, το 28,2% συμφωνεί απόλυτα και το 17,1% ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί, ότι η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιδράσει θετικά στη σύγκλιση των κρατών. Ωστόσο σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα, το 2,9% διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.113. Τουριστική ανάπτυξη και σύγκλιση κρατών

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	3	1,2	1,2	1,2
Διαφωνώ	4	1,6	1,6	2,9
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	42	17,1	17,1	20,0
Συμφωνώ	127	51,8	51,8	71,8
Συμφωνώ απόλυτα	69	28,2	28,2	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στη σύγκλιση των κρατών

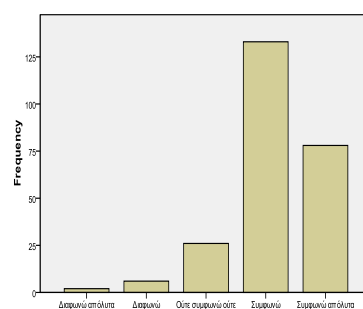
5.1.114. Τουριστική ανάπτυξη και σύγκλιση πολιτισμών

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.114. απεικονίζει το ποσοστό του δείγματος που πιστεύει, ότι ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που οδηγεί στη σύγκλιση των πολιτισμών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 54,3% συμφωνεί και το 31,8% συμφωνεί απόλυτα, ότι η τουριστική δραστηριότητα επιδράει θετικά στη σύγκλιση των πολιτισμών. Ωστόσο το 10,6% ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί, ενώ το 2,4% και το 0,8% διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.114. Τουριστική ανάπτυξη και σύγκληση πολιτισμών

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική Συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	2	,8	,8	,8
Διαφωνώ	6	2,4	2,4	3,3
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	26	10,6	10,6	13,9
Συμφωνώ	133	54,3	54,3	68,2
Συμφωνώ απόλυτα	78	31,8	31,8	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στη σύγκληση των πολιτισμών

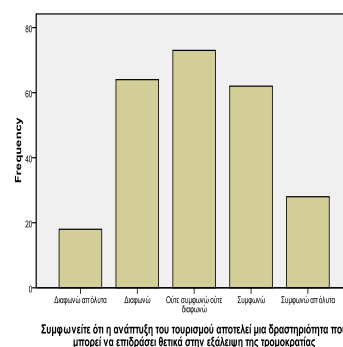
5.1.115. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της τρομοκρατίας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.115. εμφανίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που εκτιμάει, ότι η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιδράσει θετικά στην εξάλειψη της τρομοκρατίας. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι, το 29,8% των ερωτηθέντων ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν. Διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα το 26,1% και το 7,3% αντίστοιχα. Ωστόσο το 25,3% και το 11,4% συμφωνεί και συμφωνεί απόλυτα, ότι ο τουρισμός μπορεί να επιδράσει θετικά στην εξάλειψη της τρομοκρατίας.

Πίνακας/γράφημα 5.1.115. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της τρομοκρατίας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	18	7,3	7,3	7,3
Διαφωνώ	64	26,1	26,1	33,5
Ούτε συμφωνώ / ούτε διαφωνώ	73	29,8	29,8	63,3
Συμφωνώ	62	25,3	25,3	88,6
Συμφωνώ απόλυτα	28	11,4	11,4	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην εξάλειψη της τρομοκρατίας

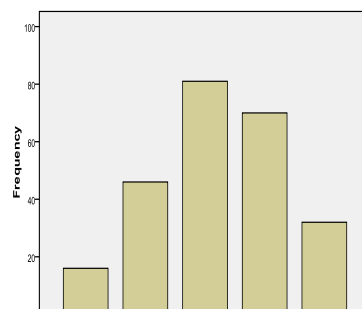
5.1.116. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη συγκρούσεων.

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.116. παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρούν ότι, η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιδράσει θετικά στην εξάλειψη των συγκρούσεων. Το 33,1% των ερωτηθέντων ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 25,3% διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα. Ωστόσο το 28,6% και το 13,1% συμφωνούν και συμφωνούν απόλυτα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.116. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη συγκρούσεων

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	16	6,5	6,5	6,5
Διαφωνώ	46	18,8	18,8	25,3
Ούτε συμφωνώ/ ούτε διαφωνώ	81	33,1	33,1	58,4
Συμφωνώ	70	28,6	28,6	86,9
Συμφωνώ απόλυτα	32	13,1	13,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην εξάλειψη των συγκρούσεων

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην εξάλειψη των συγκρούσεων

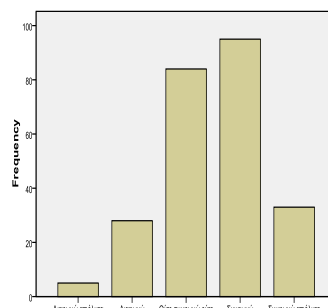
5.1.117. Τουριστική ανάπτυξη και αειφορική ανάπτυξη

Ο πίνακας/γράφημα 5.1117. απεικονίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρούν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιδράσει θετικά στην αειφορική ανάπτυξη. Είναι εμφανές από την κρατούσα συχνότητα ότι το 38,8% συμφωνεί. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 13,5 % των ερωτηθέντων διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα. Το 34,3% ούτε συμφωνεί ,ούτε διαφωνεί και το13,5% συμφωνεί απόλυτα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.117. Τουριστική δραστηριότητα και αειφορική ανάπτυξη

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	5	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	28	11,4	11,4	13,5
Ούτε συμφωνώ / ούτε διαφωνώ	84	34,3	34,3	47,8
Συμφωνώ	95	38,8	38,8	86,5
Συμφωνώ απόλυτα	33	13,5	13,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην αειφορική ανάπτυξη ενός τόπου

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην αειφορική ανάπτυξη ενός τόπου

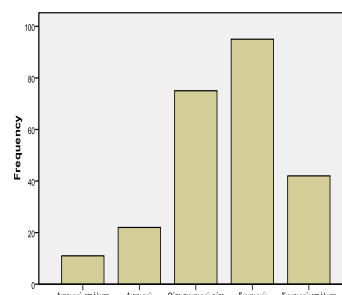
5.1.118. Τουριστική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.118. απεικονίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρούν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιδράσει θετικά στην προστασία του περιβάλλοντος. Το 38% του δείγματος συμφωνεί , και το 17,1% συμφωνεί απόλυτα ενώ το 30,6% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 13,5% των ερωτηθέντων διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.118. Τουριστική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	11	4,5	4,5	4,5
Διαφωνώ	22	9,0	9,0	13,5
Ούτε συμφωνώ/ ούτε διαφωνώ	75	30,6	30,6	44,1
Συμφωνώ	95	38,8	38,8	82,9
Συμφωνώ απόλυτα	42	17,1	17,1	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην προστασία του περιβάλλοντος

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην προστασία του περιβάλλοντος

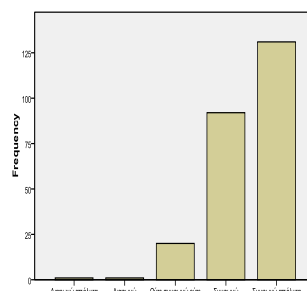
5.1.119. Τουριστική δραστηριότητα και οικονομική ανάπτυξη

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.119. απεικονίζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρεί ότι η τουριστική δραστηριότητα μπορεί να επιδράσει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου. Είναι φανερό ότι το 53,5% συμφωνεί απόλυτα και το 37,6% συμφωνεί. Το 8,2% όσων απάντησαν ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

Πίνακας/γράφημα 5.1.119. Τουριστική δραστηριότητα και οικονομική ανάπτυξη

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	1	,4	,4	,4
Διαφωνώ	1	,4	,4	,8
Ούτε συμφωνώ / ούτε διαφωνώ	20	8,2	8,2	9,0
Συμφωνώ	92	37,6	37,6	46,5
Συμφωνώ απόλυτα	131	53,5	53,5	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επιδράσει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου

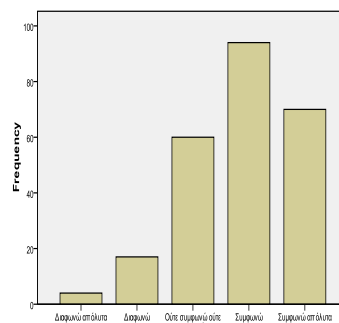
5.1.120. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της φτώχειας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.120 παρουσιάζει το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρεί ότι η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιδράσει θετικά στην εξάλειψη της φτώχειας. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 38,4% όσων απάντησαν συμφωνεί και το 28,6% συμφωνεί απόλυτα. Το 24,5% ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 8,6% διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα.

Πίνακας/γράφημα 5.1.20. Τουριστική ανάπτυξη και εξάλειψη της φτώχειας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	4	1,6	1,6	1,6
Διαφωνώ	17	6,9	6,9	8,6
Ούτε συμφωνώ / ούτε διαφωνώ	60	24,5	24,5	33,1
Συμφωνώ	94	38,4	38,4	71,4
Συμφωνώ απόλυτα	70	28,6	28,6	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επδράσει θετικά στην εξάλειψη της φτώχειας

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επδράσει θετικά στην εξάλειψη της φτώχειας

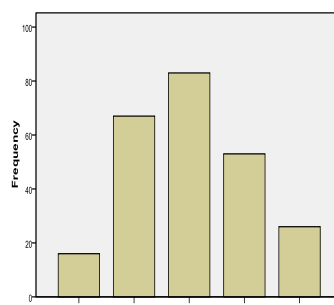
5.1.121. Τουριστική ανάπτυξη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας

Ο πίνακας/γράφημα 5.1.121. απεικονίζει το ποσοστό του δείγματος που θεωρεί ότι η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιδράσει θετικά στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 33,9% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί και το 27,3% διαφωνεί.

Πίνακας/γράφημα 5.1.121. Τουριστική ανάπτυξη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Διαφωνώ απόλυτα	16	6,5	6,5	6,5
Διαφωνώ	67	27,3	27,3	33,9
Ούτε συμφωνώ / ούτε διαφωνώ	83	33,9	33,9	67,8
Συμφωνώ	53	21,6	21,6	89,4
Συμφωνώ απόλυτα	26	10,6	10,6	100,0
Σύνολο	245	100,0	100,0	

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επδράσει θετικά στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας

Συμφωνείτε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να επδράσει θετικά στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας

5.2. Ομαδοποίηση παραγόντων

5.2.1. Παραγοντική ανάλυση και ομαδοποίηση αρνητικών παραγόντων

Η διαδικασία της παραγοντοποίησης ξεκινά με έλεγχο της αξιοπιστίας για τους 28 αρνητικούς παράγοντες (πίνακας 5.2.1) που εξετάζονται στην έρευνα αυτή. Ο δείκτης αξιοπιστίας που προκύπτει (πίνακας 5.2.2) είναι πολύ υψηλός (Cronbach α ,810), οπότε συμπεραίνεται ότι η αξιοπιστία της κλίμακας είναι πολύ υψηλή.

Πίνακας 5.2.1. Αρνητικοί παράγοντες στη διαδικασία της παραγοντοποίησης

Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η απειλή πολέμου ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η διαφορετικά κουλτούρα ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικοί παράγοντες στην επιλογή ταξιδιού
Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Πίνακας 5.2.2. Δείκτης Αξιοπιστίας Cronbach

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,810	28

Ύστερα από κατάλληλη στατιστική επεξεργασία η οποία πραγματοποιείται μέσα από το SPSS, ο πίνακας 5.2.3. παρουσιάζει τις μεταβλητές ομαδοποιημένες σε ξεχωριστές κατηγορίες. Για κάθε μια κατηγορία ελέγχεται η αξιοπιστία με συντελεστή

Cronbach α (Σιώμος & Βασιλικοπούλου 2005: 285-299). Οι ομαδοποιημένες μεταβλητές και ο έλεγχος αξιοπιστίας παρουσιάζεται στους πίνακες 5.2.4 έως 5.2.11

Πίνακας 5.2.3.Ομαδοποιημένοι αρνητικοί παράγοντες

Rotated Component Matrix ^a				
	Component			
	1	2	3	4
Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,773	,153	,045	-,038
Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,763	,110	-,048	-,038
Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,738	,082	,016	-,010
Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,679	,012	,014	,067
Οι επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,675	-,058	,052	,218
Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,556	,362	,138	,056
Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,538	,036	,073	,166
Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,462	,116	,083	,229
Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,311	,309	,005	,123
Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,190	,761	,091	-,031
Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,115	,751	-,022	,095
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικοί παράγοντες στην επιλογή ταξιδιού	,201	,692	,172	,112
Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,047	,688	-,072	,163
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,059	,600	,198	,058
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,027	,096	,677	,099
Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,072	-,110	,669	,048
Η διαφορετικά κουλτούρα ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,087	-,054	,650	-,121
Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,025	,048	,618	-,024
Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,187	,092	,447	,038
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,068	,181	,414	,123
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,049	,145	,338	,295
Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,220	,033	-,028	,723
Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,164	,080	-,004	,706
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,032	,036	,185	,605
Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,252	,250	-,251	,499
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,091	,082	,306	,410
Η απειλή πολέμου ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,363	,301	-,005	,386
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.				

Ομάδα ασύμμετρων παραγόντων

Η ομάδα ασύμμετρων παραγόντων, που προέκυψε από την παραγοντική ανάλυση αποτελείται από οχτώ αρνητικούς παράγοντες. Η ομάδα είναι αξιόπιστη αφού ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha είναι ,819. Οι παράγοντες που συμπεριλαμβάνονται σε αυτή την ομάδα είναι:

Πίνακας 5.2.4. Ομάδα ασύμμετρων παραγόντων

Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Πίνακας 5.2.5. Δείκτης αξιοπιστίας για την ομάδα ασύμμετρων παραγόντων

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,819	8

Ομάδα περιβαλλοντικών παραγόντων και υγείας

Η ομάδα αρνητικών περιβαλλοντικών παραγόντων και παραγόντων υγείας που προέκυψε από την παραγοντική ανάλυση περιλαμβάνει έξι παράγοντες. Η ομάδα είναι αξιόπιστη αφού ακολούθησε έλεγχος αξιοπιστίας Cronbach ,757.

Πίνακας 5.2.6.
Ομάδα φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικοί παράγοντες στην επιλογή ταξιδιού
Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Πίνακας 5.2.7.
Δείκτης αξιοπιστίας για την ομάδα φυσικών παραγόντων και υγείας

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,757	6

Ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων

Η ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων περιλαμβάνει επτά αρνητικούς οικονομικο-κοινωνικούς παράγοντες. Για την αξιοπιστία της ομάδας έγινε έλεγχος Cronbach με αποτέλεσμα ,651.

Πίνακας 5.2.8.
Ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων

Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η διαφορετικά κουλτούρα ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Πίνακας 5.2.9.
Δείκτης αξιοπιστίας για την ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,651	7

Ομάδα πολιτικών παραγόντων

Η ομάδα πολιτικών παραγόντων αποτελείται από έξι αρνητικούς παράγοντες. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

Πίνακας 5.2.10.
Ομάδα πολιτικών παραγόντων

Η απειλή πολέμου ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού

Πίνακας 5.2.11.
Δείκτης αξιοπιστίας για την ομάδα πολιτικών παραγόντων

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,631	6

5.2.2. Ομαδοποίηση Θετικών Παραγόντων

Οι θετικοί παράγοντες ομαδοποιήθηκαν σε θετικούς παράγοντες ασφάλειας και σε λοιπούς θετικούς παράγοντες τουριστικής ζήτησης.

Θετικοί παράγοντες ασφάλειας

Η ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας αποτελείται από τέσσερις παράγοντες. Για την αξιοπιστία της ομάδας των θετικών παραγόντων ασφάλειας ακολούθησε έλεγχος του συντελεστή Cronbach α , που είναι ,636.

Πίνακας 5.2.12.
Ομάδα θετικών παραγόντων ασφάλειας

Η ειρήνη στη χώρα υποδοχής ως θετικός παράγοντας
Η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή ως θετικός παράγοντας
Η δημοκρατία ως θετικός παράγοντας
Η πολιτική σταθερότητα ως θετικός παράγοντας

Πίνακας 5.2.13.
Δείκτης αξιοπιστίας για την ομάδα θετικών παραγόντων ασφάλειας

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,636	4

Λοιποί θετικοί παράγοντες που επιδρούν στην τουριστική ζήτηση

Η ομάδα των θετικών παραγόντων περιλαμβάνει τα φυσικά τοπία ,τις καλές τιμές, τα ιστορικά μνημεία/πολιτισμός, τη φιλική συμπεριφορά ντόπιων, το καλό κλίμα, την εύκολη πρόσβαση. Για την ομάδα των θετικών παραγόντων έγινε έλεγχος αξιοπιστίας Cronbach (α ,879)

Πίνακας 5.2.14
Λοιποί θετικοί παράγοντες που επιδρούν στην τουριστική ζήτηση

Οι καλές τιμές ως θετικός παράγοντας
Τα ιστορικά μνημεία/πολιτισμός ως θετικός παράγοντας
Η φιλική συμπεριφορά ντόπιων ως θετικός παράγοντας
Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας
Τα φυσικά τοπία ως θετικός παράγοντας
Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας
Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας

Πίνακας 5.2.15.
Δείκτης αξιοπιστίας για την ομάδα λοιπών παραγόντων που επιδρούν στην τουριστική ζήτηση

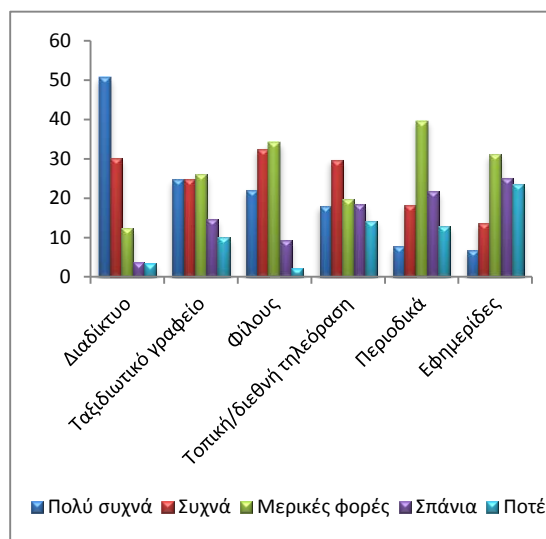
Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,879	7

5.3 Συγκριτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση ανά ενότητα ερωτήσεων

Ενότητα: Πηγές ενημέρωσης

5.3.1. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης για ταξίδια

Στον πίνακα/γράφημα 5.3.1. εμφανίζεται συγκριτικά η σημασία που αποδίδουν οι ερωτηθέντες στις διάφορες πηγές ενημέρωσης σε σχέση με τα ταξίδια τους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας το 50,6% των ερωτηθέντων ενημερώνεται από το διαδίκτυο πολύ συχνά, το 24,7% από ταξιδιωτικό γραφείο, το 22,1% από τις συζητήσεις με φίλους, το 18% από την τηλεόραση. Οι αριθμητικοί μέσοι καταδεικνύουν ότι με μέγιστο το 5, το διαδίκτυο (4,20) αποτελεί το πιο δημοφιλές μέσο ενημέρωσης για τα ταξίδια.

Πίνακας/γράφημα 5.3.1. Πηγές ενημέρωσης

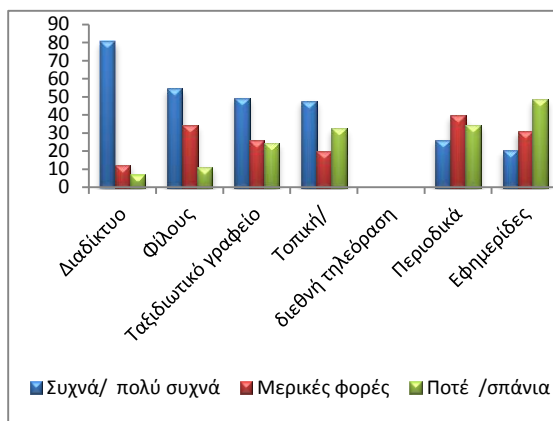
	Πολύ συχνά	Συχνά	Μερικές φορές	Σπάνια	Ποτέ	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός Μέσος	Τυπική απόκλιση
Διαδίκτυο	50,6	30	12,3	3,7	3,3	50,6	4,20	1,01
Ταξιδιωτικό γραφείο	24,7	24,7	25,9	14,6	10	25,9	3,93	1,27
Φίλους	22,1	32,5	34,2	9,2	2,1	34,2	3,63	,99
Τοπική/Διεθνή τηλεόραση	18,0	29,7	19,7	18,4	14,2	29,7	3,18	1,31
Περιοδικά	7,7	18,3	39,6	21,7	12,8	39,6	2,86	1,09
Εφημερίδες	6,8	13,6	31,1	25,1	23,4	31,1	2,55	1.18

5.3.2. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης

Σύμφωνα με το συγκριτικό-συνοπτικό πίνακα/γράφημα 5.3.2., το 80,6 % των ερωτηθέντων ενημερώνεται πολύ συχνά/συχνά από το διαδίκτυο. Ακολουθούν οι συζητήσεις με φίλους με ποσοστό 54,6%, τα ταξιδιωτικά γραφεία με ποσοστό 49,4% και η τοπική και διεθνής τηλεόραση με ποσοστό 47,7%.

Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.2.
Πηγές ενημέρωσης

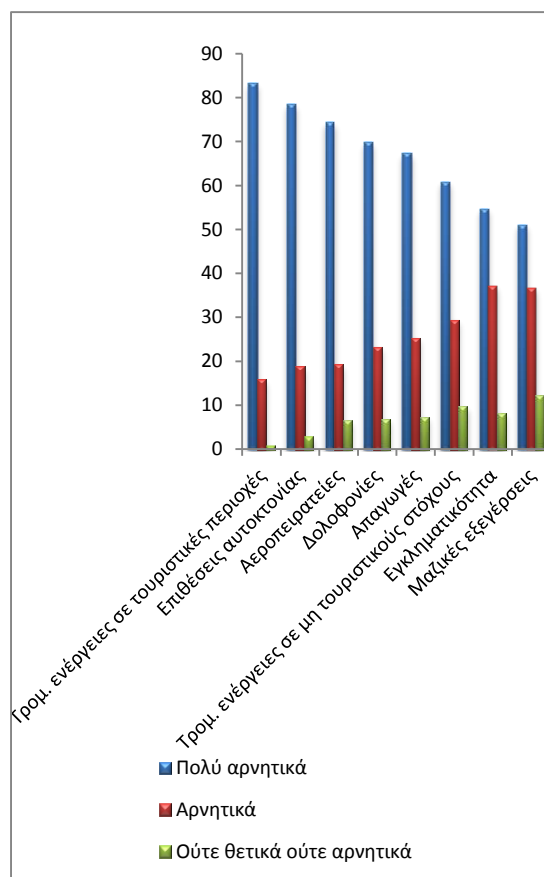
	Συχνά/ πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ/ σπάνια
Διαδίκτυο	80,6	12,3	7
Φίλους	54,6	34,2	11,3
Ταξιδιωτικό γραφείο	49,4	25,9	24,6
Τοπική/ διεθνή TV	47,7	19,7	32,6
Περιοδικά	26	39,6	34,5
Εφημερίδες	20,4	31,1	48,5

Ενότητα: Επίδραση ασφάλειας στον τουρισμό

5.3.3. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών ασύμμετρων παραγόντων

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.3. αφορά τους ασύμμετρους παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τους ερωτηθέντες. Από τα συγκριτικά αποτελέσματα προκύπτει ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες σε τουριστικές περιοχές με ποσοστό 83,3%, επηρεάζουν πολύ αρνητικά την απόφαση ταξιδιού. Ακολουθούν οι επιθέσεις αυτοκτονίας με ποσοστό 78,4%, οι αεροπειρατείες με 74,3%, οι δολοφονίες με 69,8%, οι απαγωγές 67,3%, οι τρομοκρατικές ενέργειες σε μη τουριστικές περιοχές με 60,8%. Τελευταίοι αρνητικοί παράγοντες αυτής της κατηγορίας αποτελούν η εγκληματικότητα και οι μαζικές εξεγέρσεις. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 5, δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα σε τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές με 4,82.

Πίνακας/γράφημα 5.3.3.: Ασύμμετροι αρνητικοί παράγοντες

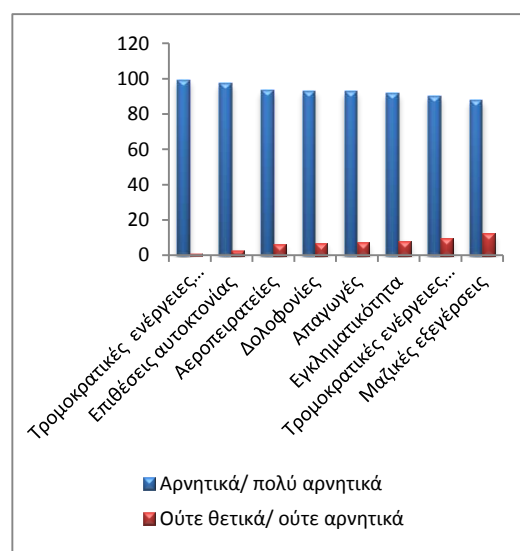
	Πολύ αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε θετικά ούτε αρνητικά	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Τρομοκρατικές ενέργειες σε τουριστικές περιοχές	83,3	15,9	,8	83,3	4,82	,402
Επιθέσεις αυτοκτονίας	78,4	18,8	2,9	78,4	4,75	,493
Αεροπειρατείες	74,3	19,2	6,5	74,3	4,67	,592
Δολοφονίες	69,8	23,3	6,9	69,8	4,62	,611
Απαγωγές	67,3	25,3	7,3	67,3	4,60	,623
Τρομοκρατικές ενέργειες σε μη τουριστικούς στόχους	60,8	29,4	9,8	60,8	4,51	,669
Εγκληματικότητα	54,7	37,1	8,2	54,7	4,46	,643
Μαζικές εξεγέρσεις	51,0	36,7	12,2	51,0	4,38	,69

5.3.4. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών ασύμμετρων παραγόντων

Σύμφωνα με τα συνοπτικά/συγκριτικά που παρουσιάζονται στον πίνακα/γράφημα 5.3.4. αποτελέσματα το 99,2% των ερωτηθέντων επηρεάζονται πολύ αρνητικά/αρνητικά από τις τρομοκρατικές ενέργειες σε τουριστικές περιοχές και ακολουθούν οι επιθέσεις αυτοκτονίας (97,2%), οι αεροπειρατείες (93,5%), οι δολοφονίες (93,1%), οι απαγωγές (92,6%), η εγκληματικότητα (91,8%) οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε μη τουριστικές περιοχές (90,2) και τέλος οι μαζικές εξεγέρσεις (87,7%).

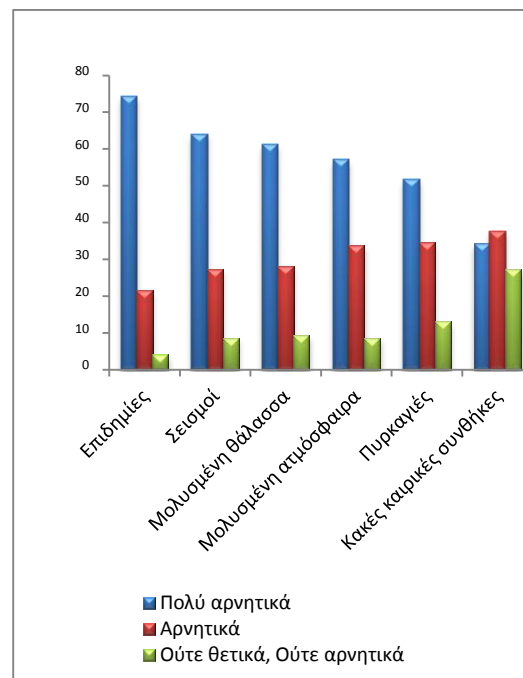
Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.4.: Ασύμμετροι αρνητικοί παράγοντες

	Αρνητικά/ πολύ αρνητικά	Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά
Τρομοκρατικές ενέργειες σε τουριστικές περιοχές	99,2	,8
Επιθέσεις αυτοκτονίας	97,2	2,9
Αεροπειρατείες	93,5	6,5
Δολοφονίες	93,1	6,9
Απαγωγές	92,6	7,3
Εγκληματικότητα	91,8	8,2
Τρομοκρατικές ενέργειες σε μη τουριστικούς στόχους	90,2	9,8
Μαζικές εξεγέρσεις	87,7	12,2
Μεσοσταθμικό σύνολο	745,3:8=93,2	

5.3.5. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.5. παρουσιάζει τους φυσικούς παράγοντες και παράγοντες υγείας που επηρεάζουν αρνητικά την απόφαση ταξιδιού. Οι ερωτηθέντες επηρεάζονται πολύ αρνητικά από τις επιδημίες (74,3%) τους σεισμούς και τα τσουνάμια με ποσοστό 64,1%, από τη μολυσμένη θάλασσα με ποσοστό 61,2%, τη μολυσμένη ατμόσφαιρα με 57,1%, τις πυρκαγιές 51,8%. Οι κακές καιρικές συνθήκες επηρεάζουν αρνητικά την απόφαση ταξιδιού με ποσοστό 37,6%. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 5, αποδίδουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις επιδημίες με 4,70 και μικρότερη στις κακές καιρικές συνθήκες.

Πίνακας/γράφημα 5.3.5. Αρνητικοί φυσικοί παράγοντες και παράγοντες υγείας

	Πολύ αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε θετικά, Ούτε αρνητικά	Θετικά	Πολύ θετικά	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Επιδημίες	74,3	21,6	4,1			74,3	4,70	,540
Σεισμοί	64,1	27,3	8,6			64,1	4,55	,648
Μολυσμένη θάλασσα	61,2	28,2	9,4	1,2		61,2	4,48	,766
Μολυσμένη ατμόσφαιρα	57,1	33,9	8,6	,4		57,1	4,47	,668
Πυρκαγιές	51,8	34,7	13,1	,4		51,8	4,37	,723
Κακές καιρικές συνθήκες	34,3	37,6	27,3	,4	,4	37,6	4,04	,818

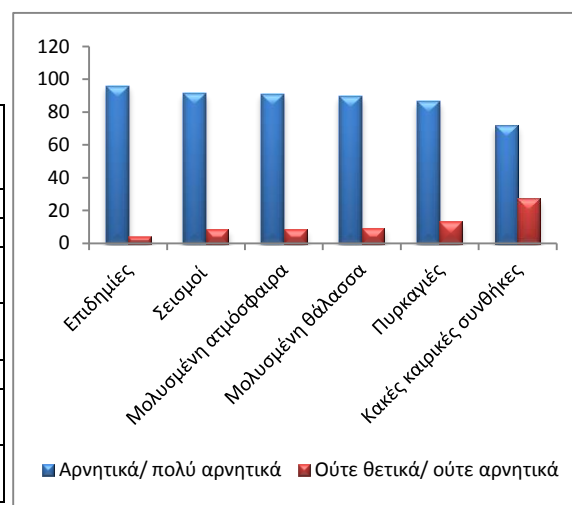
5.3.6. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Στη συγκριτική/συνοπτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων (πίνακας 5.3.6), πολύ αρνητικά/αρνητικά κατατάσσονται οι επιδημίες με ποσοστό 95,9% οι σεισμοί/τσουνάμια με ποσοστό 91,4% και ακολουθούν η μολυσμένη ατμόσφαιρα με

91%, η μολυσμένη θάλασσα με 89,4%, οι πυρκαγιές με 86,5% και οι καιρικές συνθήκες με ποσοστό 71,9%.

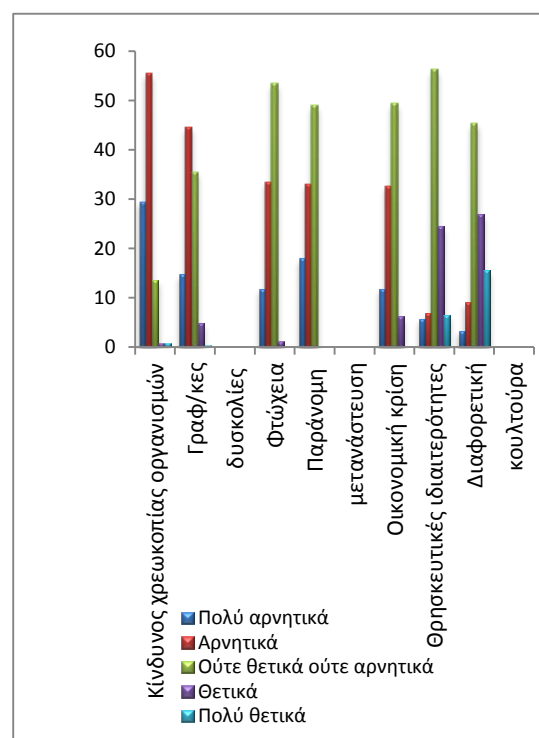
Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.6.:
Αρνητικοί φυσικοί παράγοντες και υγείας

	Αρνητικά/ πολύ αρνητικά	Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	Πολύ θετικά/ θετικά
Επιδημίες	95,9	4,1	
Σεισμοί	91,4	8,6	
Μολυσμένη ατμόσφαιρα	91	8,6	,4
Μολυσμένη θάλασσα	89,4	9,4	1,2
Πυρκαγιές	86,5	13,1	,4
Κακές καιρικές συνθήκες	71,9	27,3	,8
Μεσοσταθμικό σύνολο	526,1:6=87,7		

5.3.7. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.7. αφορά τους κοινωνικούς/οικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τους ερωτηθέντες. Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες αρνητικά επηρεάζει ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών με ποσοστό 55,5%, οι γραφειοκρατικές δυσκολίες (44,5%), ενώ ούτε θετικά ούτε αρνητικά επιδρούν οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες (56,3%), η φτώχεια (53,5%), η οικονομική κρίση (49,4%), η παράνομη μετανάστευση (49%) και η διαφορετική κουλτούρα με (45,3%). Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 5, αποδίδουν μεγάλη βαρύτητα στο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών 4,11 και μικρότερη στη διαφορετική κουλτούρα με 2,57.

Πίνακας/ γράφημα 5.3.7. Αρνητικοί κοινωνικοί/οικονομικοί παράγοντες

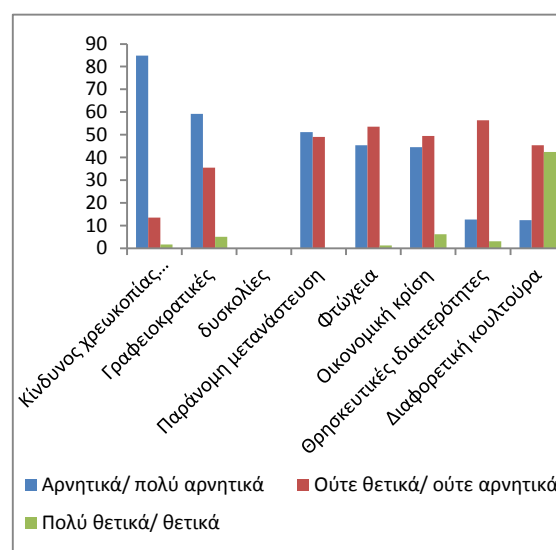
	Πολύ αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε θετικά ούτε αρνητικά	Θετικά	Πολύ θετικά	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	29,4	55,5	13,5	,8	,8	55,5	4,11	,723
Γραφ/κες δυσκολίες	14,7	44,5	35,5	4,9	,4	44,5	3,68	,797
Φτώχεια	11,8	33,5	53,5	1,2		53,5	3,55	,714
Παράνομη μετανάστευση	18,0	33,1	49,0			49,0	3,68	,758
Οικονομική κρίση	11,8	32,7	49,4	6,1		49,4	3,50	,782
Θρησκευτικές ιδιαιτερότητες	5,7	6,9	56,3	24,5	6,5	56,3	2,80	,877
Διαφορετική κουλτούρα	3,3	9,0	45,3	26,9	15,5	45,3	2,57	,966

5.3.8. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων:

Ο συγκριτικός- συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.8. εμφανίζει τους οικονομικοκοινωνικούς παράγοντες που επιδρούν πολύ αρνητικά/αρνητικά στην απόφαση ταξιδιού. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών (84,9%), οι γραφειοκρατικές δυσκολίες (59,2%), η παράνομη μετανάστευση (51,1%) αποτελούν τους αρνητικούς/πολύ αρνητικούς παράγοντες. Ούτε θετικά ούτε αρνητικά επηρεάζουν οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες με ποσοστό 56,3%, η φτώχεια με 53,5% και η διαφορετική κουλτούρα.

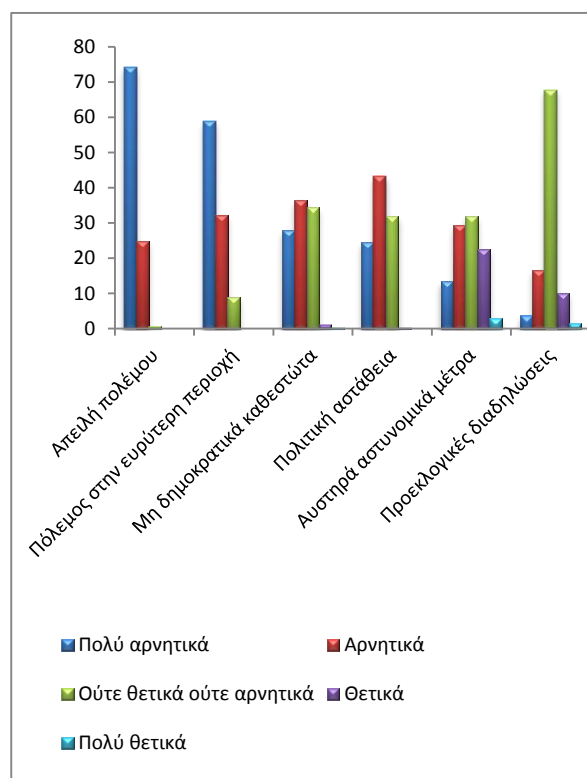
Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.8.. Αρνητικοί κοινωνικοί /οικονομικοί παράγοντες

	Αρνητικά/ πολύ αρνητικά	Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	Πολύ θετικά/ θετικά
Κίνδυνος χρεωκοπίας	84,9	13,5	1,6
Γραφειοκρατικές δυσκολίες	59,2	35,5	5
Παράνομη μετανάστευση	51,1	49,0	
Φτώχεια	45,3	53,5	1,2
Οικονομική κρίση	44,5	49,4	6,1
Θρησκευτικές ιδιαιτερότητες	12,6	56,3	3
Διαφορετική κουλτούρα	12,3	45,3	42,4
Μεσοσταθμικό σύνολο	310:7= 44,3		

5.3.9. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών παραγόντων

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.9. αφορά τους πολιτικούς παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τους ερωτηθέντες. Από τα συγκριτικά αποτελέσματα προκύπτει ότι η απειλή πολέμου με ποσοστό 74,3%, ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή με ποσοστό 58,8% αποτελούν τους σημαντικότερους αρνητικούς παράγοντες. Αρνητικά επηρεάζουν τους ερωτηθέντες η πολιτική αστάθεια (43,3%), τα μη δημοκρατικά καθεστώτα (36,3%). Οι προεκλογικές διαδηλώσεις με κρατούσα συχνότητα 67,8% και τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα με κρατούσα συχνότητα 31,8 % δεν επηρεάζουν ούτε θετικά ούτε αρνητικά. Σύμφωνα με τον αριθμητικό μέσο, με μέγιστο το 5, μεγαλύτερη βαρύτητα δίνεται στην απειλή πολέμου (4,73) και μικρότερη βαρύτητα δίνεται στις προεκλογικές διαδηλώσεις (3,10).

Πίνακας/γράφημα 5.3.9. Συγκριτικά αποτελέσματα αρνητικών πολιτικών παραγόντων

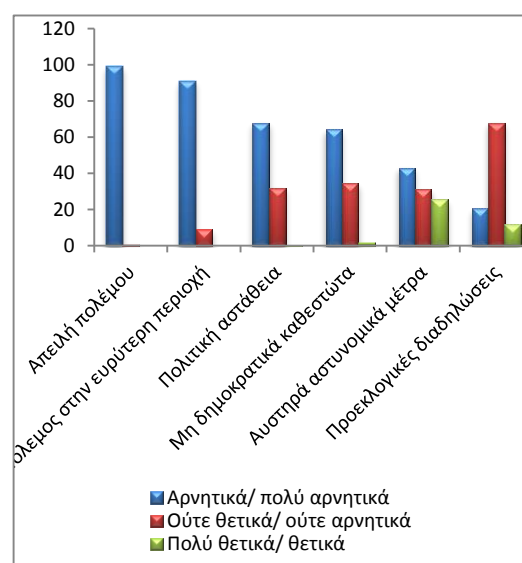
	Πολύ αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε θετικά ούτε αρνητικά	Θετικά	Πολύ θετικά	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Απειλή πολέμου	74,3	24,9	,8			74,3	4,73	,460
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	58,8	32,2	9,0			58,8	4,49	,656
Μη δημοκρατικά καθεστώτα	27,8	36,3	34,3	1,2	,4	36,3	3,89	,835
Πολιτική αστάθεια	24,5	43,3	31,8	,4		43,3	3,91	,758
Αυστηρά αστυνομικά μέτρα	13,5	29,4	31,8	22,4	2,9	31,8	3,28	1,04
Προεκλογικές διαδηλώσεις	3,7	16,7	67,8	10,2	1,6	67,8	3,10	,687

5.3.10. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών

Σύμφωνα με τα συγκριτικά/συνοπτικά αποτελέσματα στον πίνακα 5.3.10 η απειλή πολέμου (99,2%) αποτελεί το πιο σημαντικό αρνητικό παράγοντα αυτής της ομάδας. Ακολουθούν ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή (91%), η πολιτική αστάθεια (67,8%), τα μη δημοκρατικά καθεστώτα (64,1%), τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα με ποσοστό 42,9%. Οι προεκλογικές διαδηλώσεις δεν επιδρούν ούτε θετικά, ούτε αρνητικά με ποσοστό 67,8%.

Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.10.
Αρνητικοί πολιτικοί παράγοντες

	Αρνητικά/ πολύ αρνητικά	Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	Πολύ θετικά/ θετικά
Απειλή πολέμου	99,2	0,8	
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	91	9,0	
Πολιτική αστάθεια	67,8	31,8	,4
Μη δημοκρατικά καθεστώτα	64,1	34,3	1,6
Αυστηρά αστυνομικά μέτρα	42,9	31	25,3
Προεκλογικές διαδηλώσεις	20,4	67,8	11,8
Μεσοσταθμικό σύνολο	385,4: 6=64,2		

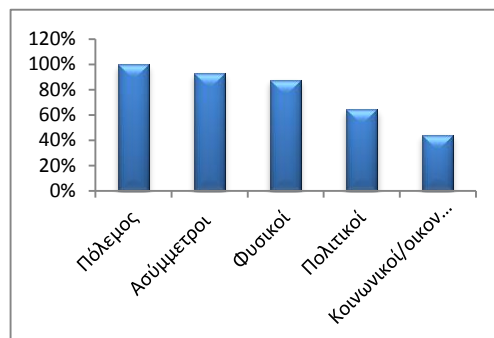

5.3.11. Ιεράρχηση ομάδων αρνητικών παραγόντων

Στον πίνακα/γράφημα 5.3.11. παρουσιάζεται μια ιεράρχηση των ομαδοποιημένων αρνητικών παραγόντων. Οι ένοπλες συγκρούσεις επηρεάζουν το 100% των ερωτηθέντων πολύ αρνητικά/αρνητικά. Ακολουθεί η ομάδα των ασύμμετρων παραγόντων με μεσοσταθμικό σύνολο 93,2%, οι φυσικοί παράγοντες και υγείας με ποσοστό 87,7%, οι πολιτικοί παράγοντες με ποσοστό 64,2% και τέλος οι κοινωνικό/οικονομικοί με ποσοστό 44.3%.

Πίνακας/γράφημα 5.3.11
 Ιεράρχηση αρνητικών παραγοντοποιημένων ομάδων

Ομάδες αρνητικών παραγόντων	Μεσοσταθμικό σύνολο
Ένοπλες συγκρούσεις	100%
Ασύμμετροι	93,2%
Φυσικοί	87,7%
Πολιτικοί	64,2%
Κοινωνικοί/οικονομικοί	44,3%

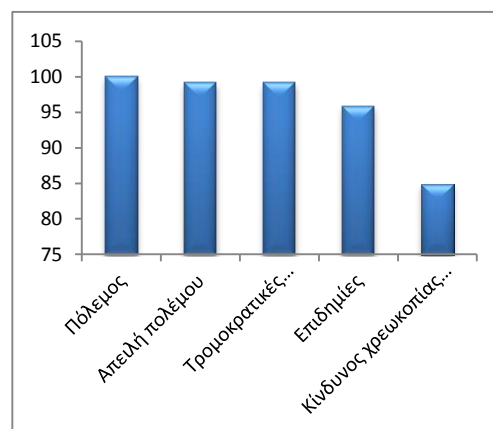

5.3.12. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων κάθε ομάδας

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.12. παρουσιάζει τους σημαντικότερους αρνητικούς παράγοντες κάθε ομάδας. Ο πόλεμος αποτελεί τον πιο αρνητικό παράγοντα και ακολουθεί η απειλή πολέμου, η τρομοκρατία και οι επιδημίες. Τέλος σημαντικός πολύ αρνητικός οικονομικοκοινωνικός παράγοντας αποτελεί ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών.

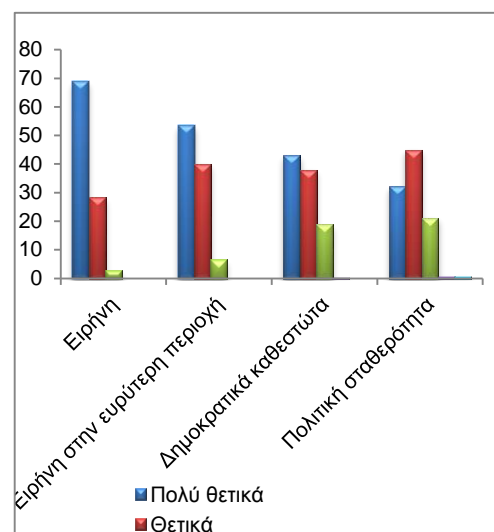
Πίνακας/γράφημα 5.3.12.
 Ιεράρχηση ομαδοποιημένων αρνητικών παραγόντων

Αρνητικοί ομαδοποιημένοι παράγοντες	Αρνητικά/πολύ αρνητικά
Πόλεμος	100
Απειλή πολέμου	99,2
Τρομοκρατικές ενέργειες σε τουριστικές περιοχές	99,2
Επιδημίες	95,9
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	84,9

5.3.13. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.13. παρουσιάζει τους παράγοντες που επιδρούν θετικά στην απόφαση ταξιδιού. Σύμφωνα με τα συγκριτικά αποτελέσματα των πολιτικών παραγόντων τον πιο σημαντικό παράγοντα αποτελεί η ειρήνη στη χώρα υποδοχής, που επιδράει πολύ θετικά με κρατούσα συχνότητα 69,0%. Ακολουθεί η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή με ποσοστό 53,5%, τα δημοκρατικά καθεστώτα με 42,9%. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα, η πολιτική σταθερότητα επιδράει θετικά με ποσοστό 44,9%.

Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 1, δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην ειρήνη (1,33) και μικρότερη στην πολιτική σταθερότητα (1,93).

Πίνακας/γράφημα 5.3.13.: Θετικοί πολιτικοί παράγοντες

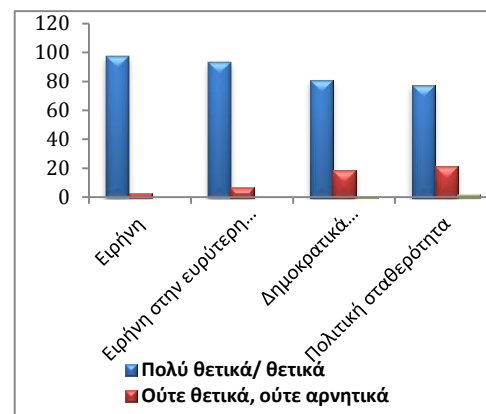
	Πολύ θετικά	Θετικά	Ούτε θετικά, ούτε αρνητικά	Αρνητικά	Πολύ αρνητικά	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Ειρήνη	69,0	28,2	2,9			69,0	1,33	,531
Ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή	53,5	40,0	6,5			53,5	1,53	,617
Δημοκρατικά καθεστώτα	42,9	38,0	18,8	,4		42,9	1,76	,762
Πολιτική σταθερότητα	32,2	44,9	21,2	,8	,8	44,9	1,93	,799

5.3.14. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση των θετικών παραγόντων ασφάλειας

Από το συγκριτικό-συνοπτικό πίνακα/γράφημα 5.3.14. προκύπτει ότι σημαντικότερος θετικός/πολύ θετικός παράγοντας αποτελεί η ειρήνη με ποσοστό 97,2%, ακολουθεί η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή (93,5%), τα δημοκρατικά καθεστώτα (80,9%), η πολιτική σταθερότητα με ποσοστό 77,1%.

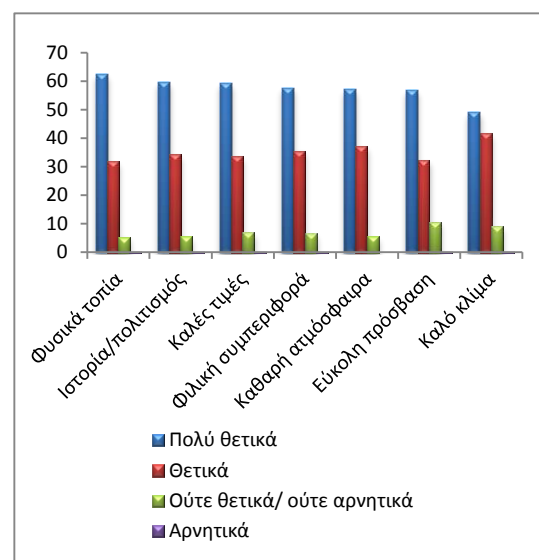
Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.14.
Θετικοί πολιτικοί παράγοντες

	Πολύ θετικά/ θετικά	Ούτε θετικά, ούτε αρνητικά	Αρνητικά/ πολύ αρνητικά
Ειρήνη	97,2	2,9	
Ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή	93,5	6,5	
Δημοκρατικά καθεστώτα	80,9	18,8	,4
Πολιτική σταθερότητα	77,1	21,2	1,6

5.3.15. Συγκριτικά αποτελέσματα λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.15. αφορά τους λοιπούς παράγοντες που επιδρούν θετικά στην τουριστική ζήτηση ενός προορισμού. Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των αποτελεσμάτων σημαντικότερος θετικός παράγοντας αποτελούν τα φυσικά τοπία (62,4), η ιστορία και ο πολιτισμός (59,6), οι καλές τιμές (59,2), η φιλική συμπεριφορά ντόπιων (57,6), η καθαρή ατμόσφαιρα (57,1), η εύκολη πρόσβαση (56,7), το καλό κλίμα.

Πίνακας/Γράφημα 5.3.15. Θετικοί παράγοντες τουριστικής ζήτησης

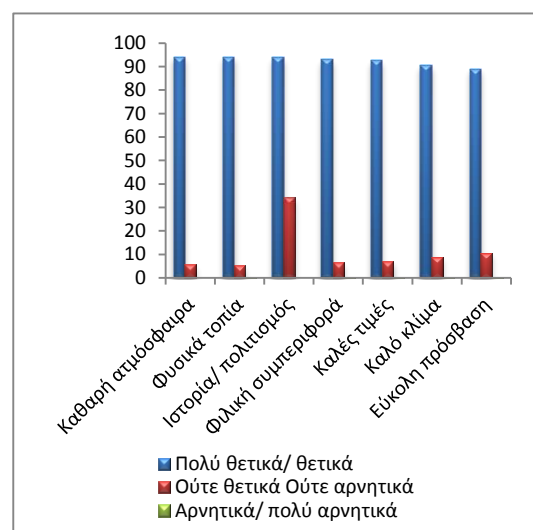
	Πολύ θετικά	Θετικά	Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	Αρνητικά	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Φυσικά τοπία	62,4	31,8	5,3	,4	62,4	1,43	,614
Ιστορία/πολιτισμός	59,6	34,3	5,7	,4	59,6	1,47	,643
Καλές τιμές	59,2	33,5	6,9	,4	59,2	1,48	,662
Φιλική συμπεριφορά	57,6	35,5	6,5	,4	57,6	1,49	,637
Καθαρή ατμόσφαιρα	57,1	37,1	5,7	,4	57,1	1,48	,604
Εύκολη πρόσβαση	56,7	32,2	10,6	,4	56,7	1,55	,714
Καλό κλίμα	49,0	41,6	9,0	,4	49,0	1,60	,666

5.3.16. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του συγκριτικού-συνοπτικού πίνακα/γράφημα 5.3.16. σημαντικότερο θετικό/πολύ θετικό παράγοντα αποτελεί η καθαρή ατμόσφαιρα (94,2), τα φυσικά τοπία (94,2), η ιστορία και πολιτισμός (93,9), η φιλική συμπεριφορά (93,1), οι καλές τιμές (92,7), το καλό κλίμα (90,6), η εύκολη πρόσβαση (88,9).

Συνοπτικός πίνακας / γράφημα 5.3.16.
Θετικοί παράγοντες τουριστικής ζήτησης

	Πολύ θετικά/ θετικά	Ούτε θετικά Ούτε αρνητικά	Αρνητικά/ πολύ αρνητικά
Καθαρή ατμόσφαιρα	94,2	5,7	
Φυσικά τοπία	94,2	5,3	,4
Ιστορία/ πολιτισμός	93,9	34,3	
Φιλική συμπεριφορά	93,1	6,5	,4
Καλές τιμές	92,7	6,9	,4
Καλό κλίμα	90,6	9,0	,4
Εύκολη πρόσβαση	88,9	10,6	,4

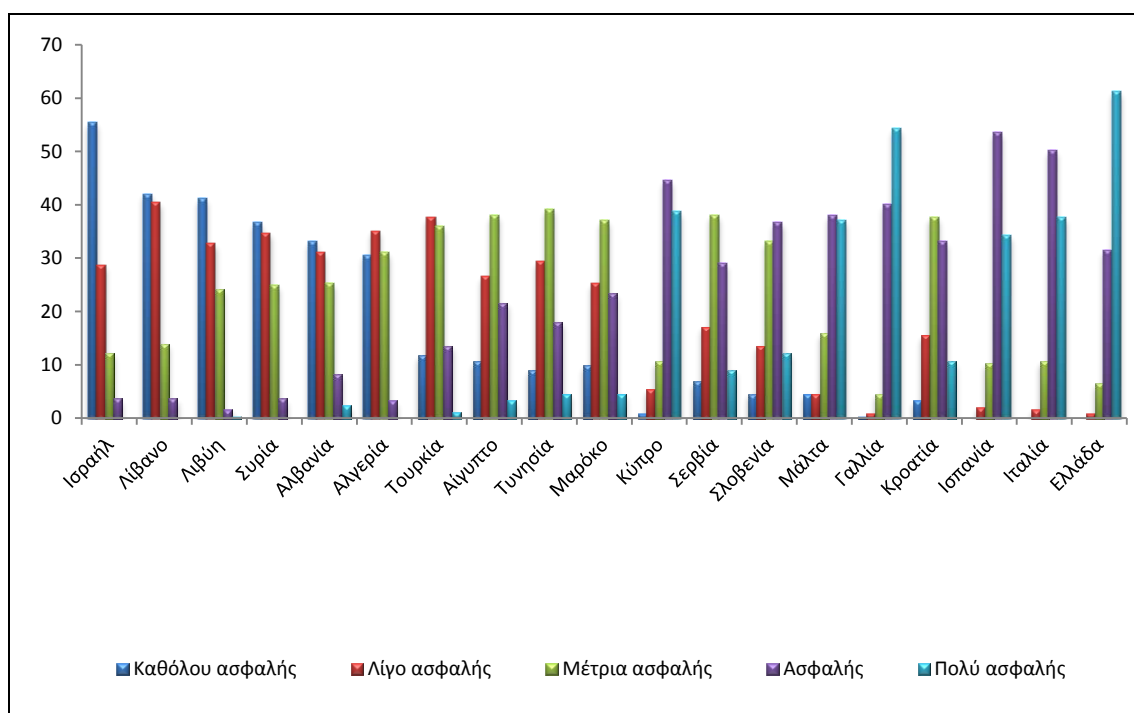
Ενότητα Ασφάλεια και τουρισμός στη Μεσόγειο και στην Ελλάδα

5.3.17. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.17. εμφανίζει το επίπεδο ασφάλειας των χωρών της Μεσογείου. Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών αποτελεσμάτων καθόλου ασφαλή τουριστικές περιοχές της Μεσογείου αποτελούν το Ισραήλ με ποσοστό 55,5%, το Λίβανο (42%), η Λιβύη (41,2%), η Συρία (36,7%), η Αλβανία (33,1%). Λίγο ασφαλής είναι η Τουρκία (37,6%) και η Αλγερία (35,1%). Μέτρια ασφαλής αποτελεί η Τунησία (39,2%), η Αίγυπτος και η Σερβία (38%), η Κροατία (37,6%), το Μαρόκο (37,1%). Ασφαλής αποτελεί η Ισπανία με ποσοστό 53,5%, η Ιταλία (50,2%), η Κύπρος (44,5%), η Μάλτα (38%), η Σλοβενία (36,7%). Πολύ ασφαλής είναι η Ελλάδα (61,2%) και η Γαλλία με ποσοστό 54,3%. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 5, δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην Ελλάδα (4,53) και μικρότερη στο Ισραήλ (1,64)

Πίνακας/γράφημα 5.3.17. Επίπεδο ασφάλειας χωρών Μεσογείου

Μεσογειακές χώρες	Καθόλου ασφαλής	Λίγο ασφαλής	Μέτρια ασφαλής	Ασφαλής	Πολύ ασφαλής	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Ισραήλ	55,5	28,6	12,2	3,7		55,5	1,64	,835
Λίβανο	42,0	40,4	13,9	3,7		40,4	1,79	,815
Λιβύη	41,2	32,7	24,1	1,6	,4	41,2	1,87	,861
Συρία	36,7	34,7	24,9	3,7		36,7	1,95	,874
Αλβανία	33,1	31,0	25,3	8,2	2,4	33,1	2,15	1,05
Αλγερία	30,6	35,1	31,0	3,3		35,1	2,06	,863
Τουρκία	11,8	37,6	35,9	13,5	1,2	37,6	2,54	,911
Αίγυπτο	10,6	26,5	38,0	21,6	3,3	38,0	2,80	1,00
Τυνησία	9,0	29,4	39,2	18,0	4,5	39,2	2,79	,987
Μαρόκο	9,8	25,3	37,1	23,3	4,5	37,1	2,87	1,02
Κύπρο	,8	5,3	10,6	44,5	38,8	38,8	4,15	,871
Σερβία	6,9	17,1	38,0	29,0	9,0	38,0	3,15	1,03
Σλοβενία	4,5	13,5	33,1	36,7	12,2	36,7	3,38	1,01
Μάλτα	4,5	4,5	15,9	38,0	37,1	38,0	3,98	1,05
Γαλλία	,4	,8	4,5	40,0	54,3	54,3	4,46	,662
Κροατία	3,3	15,5	37,6	33,1	10,6	37,6	3,32	,969
Ισπανία		2,0	10,2	53,5	34,3	53,5	4,20	,6989
Ιταλία		1,6	10,6	50,2	37,6	50,2	4,23	,702
Ελλάδα		0,8	6,5	31,4	61,2	61,2	4,53	,656

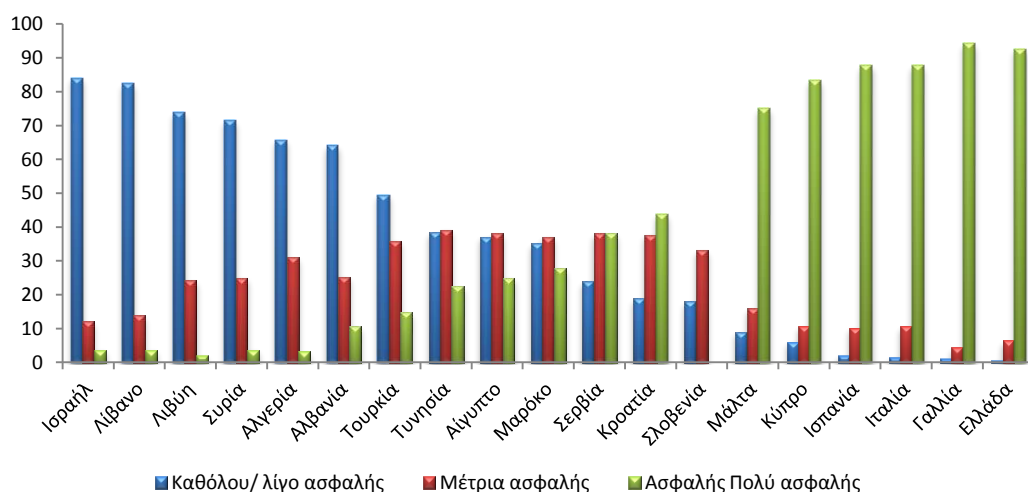

5.3.18. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σε σχέση με το επίπεδο ασφάλειας στις χώρες της Μεσογείου

Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των συνοπτικών/συγκριτικών αποτελεσμάτων στον πίνακα/γράφημα 5.3.19. καθόλου ασφαλής/ λίγο ασφαλής αποτελούν το Ισραήλ (84,1%), το Λίβανο (82,4%), η Λιβύη (73,9%), η Συρία (71,4%). Πολύ ασφαλής/ασφαλής αποτελεί η Γαλλία (94,3%), η Ελλάδα (92,6%), η Ισπανία και η Ιταλία με ποσοστό 87,8%.

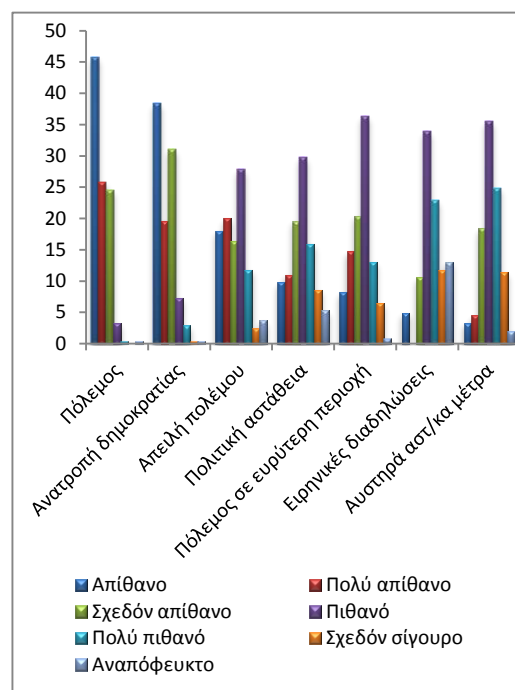
Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.18. Επίπεδο ασφάλειας χωρών Μεσογείου

Μεσογειακές χώρες	Καθόλου/ λίγο ασφαλής	Μέτρια ασφαλής	Ασφαλής Πολύ ασφαλής
Ισραήλ	84,1	12,2	3,7
Λίβανο	82,4	13,9	3,7
Λιβύη	73,9	24,1	2
Συρία	71,4	24,9	3,7
Αλγερία	65,7	31,0	3,3
Αλβανία	64,1	25,3	10,6
Τουρκία	49,4	35,9	14,7
Τυνησία	38,4	39,2	22,5
Αίγυπτο	37,1	38,0	24,9
Μαρόκο	35,1	37,1	27,8
Σερβία	24	38,0	38
Κροατία	18,8	37,6	43,7
Σλοβενία	18	33,1	48,9
Μάλτα	9	15,9	75,1
Κύπρο	6,1	10,6	83,3
Ισπανία	2,0	10,2	87,8
Ιταλία	1,6	10,6	87,8
Γαλλία	1,2	4,5	94,3
Ελλάδα	0,8	6,5	92,6

5.3.19. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα πολιτικά γεγονότα

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.19. εμφανίζει τις πιθανότητες να συμβούν στην Ελλάδα σημαντικά πολιτικά γεγονότα. Από τις κρατούσες συχνότητες των απαντήσεων προκύπτει ότι είναι απίθανο να συμβεί πόλεμος, με ποσοστό 45,7% και να ανατραπεί η δημοκρατία με ποσοστό 38,4%. Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή (36,3%), τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα (35,5%), οι ειρηνικές διαδηλώσεις (33,9%), η πολιτική αστάθεια (29,8%) και η απειλή πολέμου (27,8%) προκύπτει ότι είναι πιθανό να συμβούν. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 1, δίνουν μικρότερη βαρύτητα στον πόλεμο (1,88) και μεγαλύτερη στις ειρηνικές διαδηλώσεις (4,54).

Πίνακας/γράφημα 5.3.19. Πιθανότητα εμφάνισης πολιτικών γεγονότων στην Ελλάδα

	Απίθανο	Πολύ απίθανο	Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό	Σχεδόν σίγουρο	Αναπόφευκτο	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Πόλεμος	45,7	25,7	24,5	3,3	,4		,4	45,7	1,88	,980
Ανατροπή δημοκρατίας	38,4	19,6	31,0	7,3	2,9	,4	,4	38,4	2,19	1,17
Απειλή πολέμου	18,0	20,0	16,3	27,8	11,8	2,4	3,7	27,8	3,17	1,56
Πολιτική αστάθεια	9,8	11,0	19,6	29,8	15,9	8,6	5,3	29,8	3,77	1,56
Πόλεμος σε ευρύτερη περιοχή	8,2	14,7	20,4	36,3	13,1	6,5	,8	36,3	3,54	1,33
Ειρηνικές διαδηλώσεις	4,9	2,9	10,6	33,9	22,9	11,8	13,1	33,9	4,54	1,49
Αυστηρά αστ/κα μέτρα	3,3	4,5	18,4	35,5	24,9	11,4	2,0	35,5	4,16	1,23

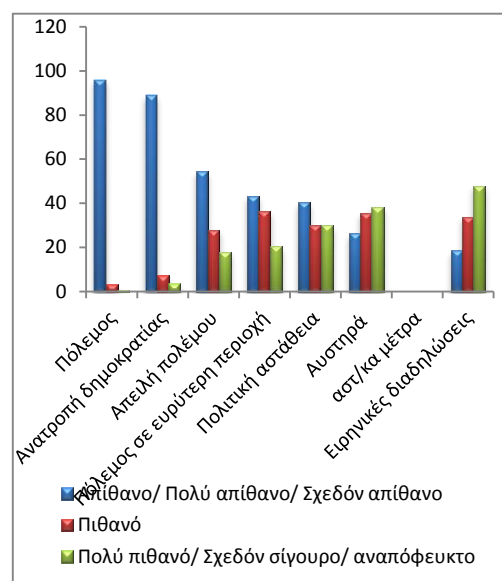
5.3.20. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των πολιτικών παραγόντων

Από τα συγκριτικά συνοπτικά αποτελέσματα, πίνακας/γράφημα 5.3.23. προκύπτει ότι είναι απίθανο, πολύ απίθανο, σχεδόν απίθανο να συμβεί πόλεμος (95,9%), να ανατραπεί η δημοκρατία (89%), να υπάρξει απειλή πολέμου (54,3%), να γίνει πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή (43,3%) και να δημιουργηθεί πολιτική αστάθεια

(40,4%). Πολύ πιθανό, σχεδόν σίγουρο, αναπόφευκτό αποτελούν οι ειρηνικές διαδηλώσεις (47,8%) και τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα (38,8%).

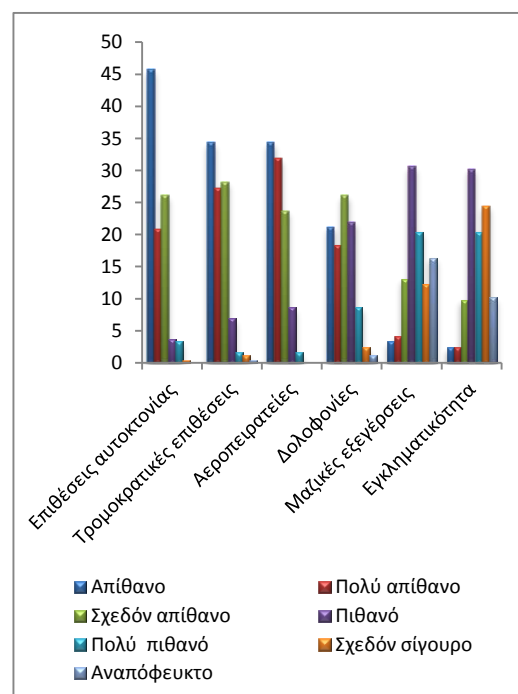
Συνοπτικός πίνακα/γράφημα 5.3.20.
Πιθανότητα εμφάνισης πολιτικών γεγονότων στην Ελλάδα

	Απίθανο/ Πολύ απίθανο/ Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό/ Σχεδόν σίγουρο/ αναπόφευκτο
Πόλεμος	95,9	3,3	,8
Ανατροπή δημοκρατίας	89	7,3	3,7
Απειλή πολέμου	54,3	27,8	17,9
Πόλεμος σε ευρύτερη περιοχή	43,3	36,3	20,4
Πολιτική αστάθεια	40,4	29,8	29,8
Αυστηρά αστ/κα μέτρα	26,2	35,5	38,3
Ειρηνικές διαδηλώσεις	18,4	33,9	47,8

5.3.21. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.21. εμφανίζει τις πιθανότητες να συμβούν στην Ελλάδα ασύμμετρα γεγονότα. Από τις κρατούσες συχνότητες προκύπτει ότι είναι απίθανο να συμβούν επιθέσεις αυτοκτονίας με ποσοστό 45,7%, τρομοκρατικές επιθέσεις (34,3%) και αεροπειρατείες με ποσοστό 34,3%. Σχεδόν απίθανο θεωρούν ότι θα γίνουν οι δολοφονίες (26,1%). Θεωρούν πιθανό να γίνουν μαζικές εξεγέρσεις (30,6%) και να υπάρξει έξαρση της εγκληματικότητας (30,2%). Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 1, δίνουν μικρότερη βαρύτητα στις επιθέσεις αυτοκτονίας (1,99) και μεγαλύτερη στην εγκληματικότητα (4,77).

Πίνακας 5.3.21. Πιθανότητα εμφάνισης ασύμμετρων γεγονότων στην Ελλάδα

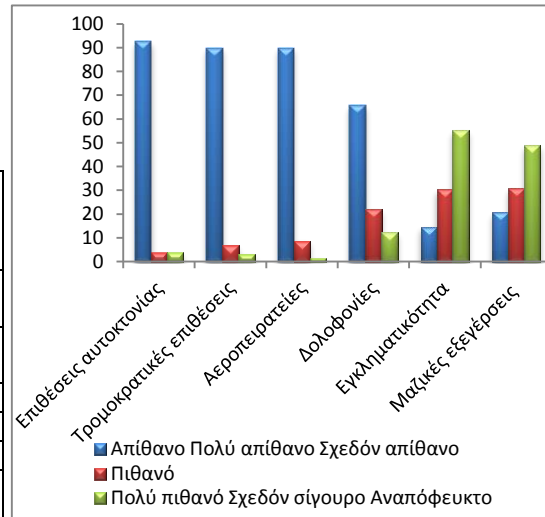
	Απίθανο	Πολύ απίθανο	Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό	Σχεδόν σίγουρο	Αναπόφευκτο	Κρατούσα συχνότητα	Αρ/κος μέσος	Τυπική απόκλιση
Επιθέσεις αυτοκτονίας	45,7	20,8	26,1	3,7	3,3	0,4		45,7	1,99	1,10
Τρομοκρατικές επιθέσεις	34,3	27,3	28,2	6,9	1,6	1,2	,4	34,3	2,19	1,14
Αεροπειρατείες	34,3	31,8	23,7	8,6	1,6			34,3	2,11	1,02
Δολοφονίες	21,2	18,4	26,1	22,0	8,6	2,4	1,2	26,1	2,90	1,41
Μαζικές εξεγέρσεις	3,3	4,1	13,1	30,6	20,4	12,2	16,3	30,6	4,62	1,53
Εγκληματικότητα	2,4	2,4	9,8	30,2	20,4	24,5	10,2	30,2	4,77	1,38

5.3.22. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των ασύμμετρων απειλών

Από τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών/συνοπτικών αποτελεσμάτων προκύπτει ότι είναι απίθανο/πολύ απίθανο/σχεδόν απίθανο να συμβούν στην Ελλάδα επιθέσεις αυτοκτονίας, με ποσοστό 92,6%, τρομοκρατικές επιθέσεις και αεροπειρατείες (89,8%), δολοφονίες (65,7%). Θεωρούν ωστόσο αναπόφευκτο να υπάρξει έξαρση εγκληματικότητας (55,1%) και μαζικές εξεγέρσεις (48,9%).

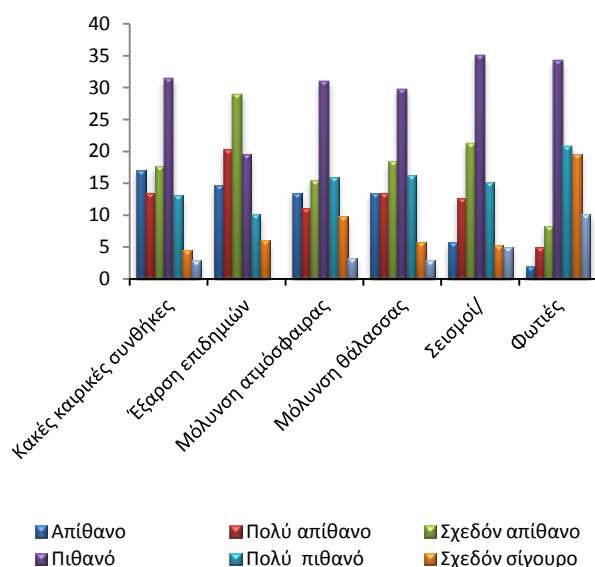
Συνοπτικός πίνακας 5.3.22. Πιθανότητα εμφάνισης τρομοκρατικών γεγονότων στην Ελλάδα

	Απίθανο Πολύ απίθανο Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό Σχεδόν σίγουρο Αναπόφευκτο
Επιθέσεις αυτοκτονίας	92,6	3,7	3,7
Τρομοκρατικές επιθέσεις	89,8	6,9	3,2
Αεροπειρατείες	89,8	8,6	1,6
Δολοφονίες	65,7	22,0	12,2
Εγκληματικότητα	14,6	30,2	55,1
Μαζικές εξεγέρσεις	20,5	30,6	48,9

5.3.23. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Ο πίνακας /γράφημα 5.3.23. εμφανίζει τις πιθανότητες να συμβούν στην Ελλάδα αρνητικά φυσικά γεγονότα. Από τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών αποτελεσμάτων προκύπτει ότι είναι πιθανό να συμβούν γίνουν στην Ελλάδα σεισμοί/τσουνάμια με ποσοστό 35,1%, ακολουθούν οι φωτιές (34,3%), οι κακές καιρικές συνθήκες (31,4%), η μόλυνση της ατμόσφαιρας (31,0%), η μόλυνση της θάλασσας με ποσοστό 29,8%. Σχεδόν απίθανο αποτελεί η έξαρση επιδημιών με ποσοστό 29%.

Πίνακας 5.3.23. Πιθανότητα εμφάνισης φυσικών γεγονότων και υγείας στην Ελλάδα

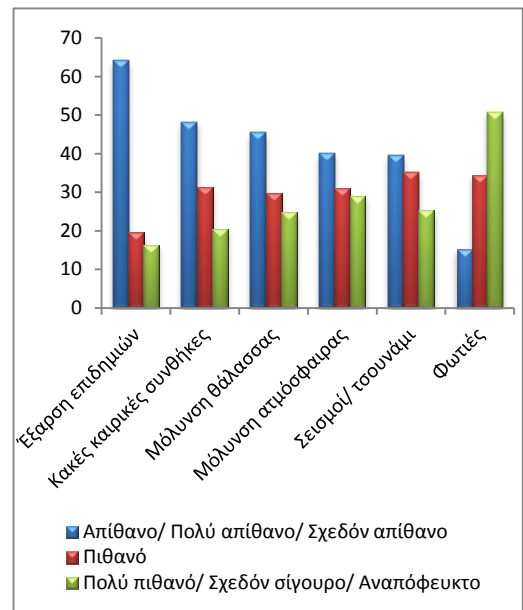
	Απίθανο	Πολύ απίθανο	Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό	Σχεδόν σίγουρο	Αναπόφευκτο	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Κακές καιρικές συνθήκες	17,1	13,5	17,6	31,4	13,1	4,5	2,9	31,4	3,34	1,55
Έξαρση επιδημιών	14,7	20,4	29,0	19,6	10,2	6,1		29,0	3,08	1,39
Μόλυνση ατμόσφαιρας	13,5	11,0	15,5	31,0	15,9	9,8	3,3	31,0	3,67	1,59
Μόλυνση θάλασσας	13,5	13,5	18,4	29,8	16,3	5,7	2,9	29,8	3,50	1,53
Σεισμοί/ τσουνάμια	5,7	12,7	21,2	35,1	15,1	5,3	4,9	35,1	3,76	1,41
Φωτιές	2,0	4,9	8,2	34,3	20,8	19,6	10,2	34,3	4,66	1,39

5.3.24. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που ενσωματώνονται στην ομάδα των φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Από τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών/ συνοπτικών αποτελεσμάτων προκύπτει ότι είναι απίθανο/πολύ απίθανο/ σχεδόν απίθανο να υπάρξει στην Ελλάδα έξαρση επιδημιών (64,1%), κακές καιρικές συνθήκες (48,2%), να μολυνθεί η θάλασσα (45,4%), να μολυνθεί η ατμόσφαιρα (40%). Πολύ πιθανό/σχεδόν σίγουρο/αναπόφευκτο αποτελούν οι πυρκαγιές με ποσοστό 50,6%.

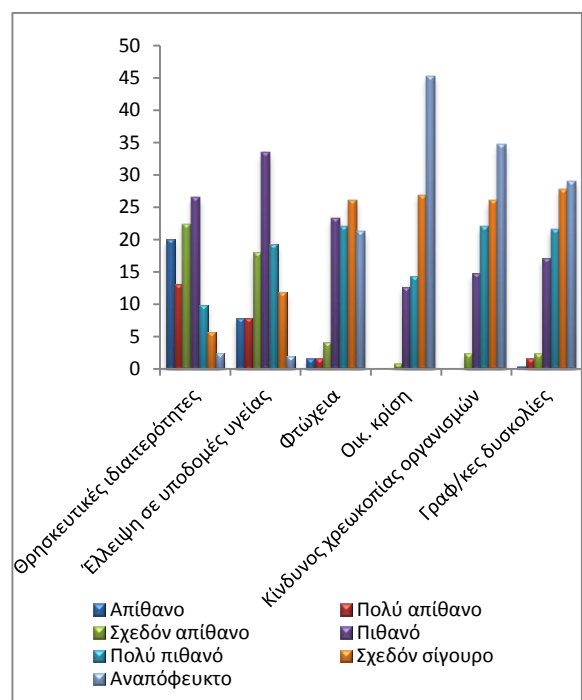
Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.24.
Πιθανότητα εμφάνισης φυσικών γεγονότων στην Ελλάδα

	Απίθανο/ Πολύ απίθανο/ Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό/ Σχεδόν σίγουρο/ Αναπόφευκτο
Έξαρση επιδημιών	64,1	19,6	16,3
Κακές καιρικές συνθήκες	48,2	31,4	20,5
Μόλυνση θάλασσας	45,4	29,8	24,9
Μόλυνση ατμόσφαιρας	40	31,0	29
Σεισμοί/ τσουνάμι	39,6	35,1	25,3
Φωτιές	15,1	34,3	50,6

5.3.25. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που εντάσσονται στην ομάδα των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων

Ο πίνακας 5.3.25. εμφανίζει κοινωνικά/ οικονομικά γεγονότα που είναι πιθανό να συμβούν στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των απαντήσεων στην Ελλάδα είναι πιθανό να υπάρξει έλλειψη στις υποδομές υγείας (33,5%), έξαρση θρησκευτικών ιδιαιτεροτήτων (26,5%). Σχεδόν σίγουρο κοινωνικό γεγονός αποτελεί η φτώχεια με ποσοστό 26,1%, αναπόφευκτο η οικονομική κρίση (45,3%) και ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών (34,7%). Από τους αριθμητικούς μέσους, δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην οικονομική κρίση (6,03) και μικρότερη στις θρησκευτικές ιδιαιτερότητες (3,20)..

Πίνακας/γράφημα 5.3.25.

Πιθανότητα εμφάνισης κοινωνικών/οικονομικών γεγονότων στην Ελλάδα

	Απίθανο	Πολύ απίθανο	Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό	Σχεδόν σίγουρο	Αναπόφευκτο	Κρατούσα συχνότητα	A .M	TA
Θρησκευτικές ιδιαιτερότητες	20,0	13,1	22,4	26,5	9,8	5,7	2,4	26,5	3,20	1,56
Έλλειψη σε υποδομές υγείας	7,8	7,8	18,0	33,5	19,2	11,8	2,0	33,5	3,92	1,42
Φτώχεια	1,6	1,6	4,1	23,3	22,0	26,1	21,2	26,1	5,25	1,36
Οικ. κρίση			,8	12,7	14,3	26,9	45,3	45,3	6,03	1,08
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών			2,4	14,7	22,0	26,1	34,7	34,7	5,75	1,15
Γραφ/κές δυσκολίες	,4	1,6	2,4	17,1	21,6	27,8	29,0	29,0	5,57	1,26

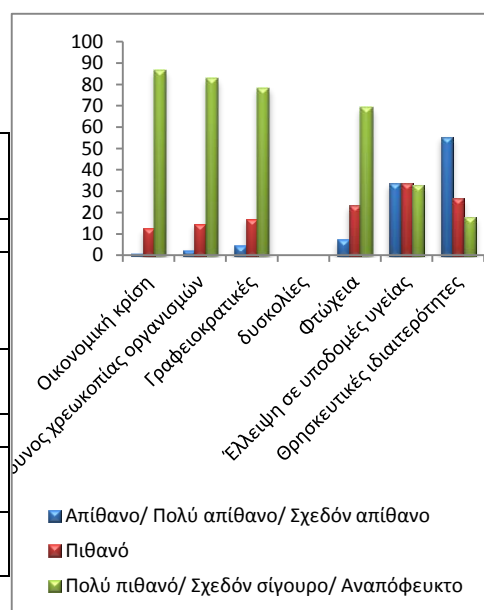
5.3.26. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν στην Ελλάδα γεγονότα που ενσωματώνονται στην ομάδα των κοινωνικών/οικονομικών παραγόντων

Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών/συνοπτικών αποτελεσμάτων είναι απίθανο, πολύ απίθανο, σχεδόν απίθανο να υπάρξουν στην Ελλάδα θρησκευτικές ιδιαιτερότητες (55,5%) πολύ πιθανό, σχεδόν σίγουρο, αναπόφευκτο να δημιουργηθεί οικονομική κρίση (86,5%) και κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών (82,8%).

Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.26.

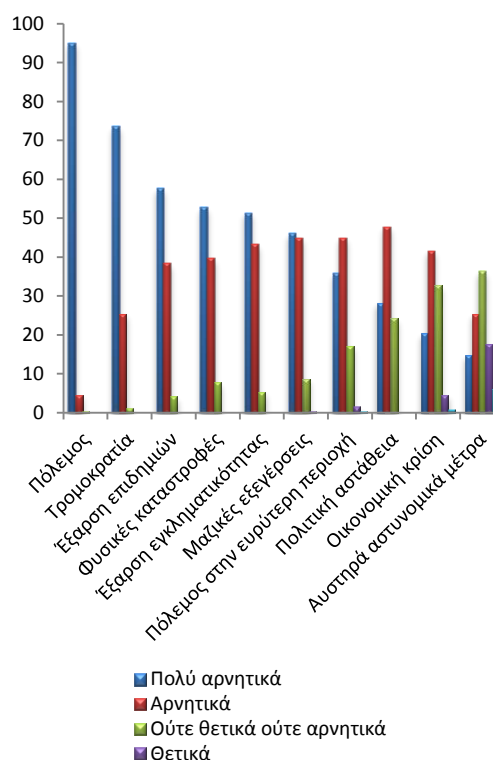
Πιθανότητα εμφάνισης κοινωνικών/οικονομικών γεγονότων στην Ελλάδα

	Απίθανο/ Πολύ απίθανο/ Σχεδόν απίθανο	Πιθανό	Πολύ πιθανό/ Σχεδόν σίγουρο/ Αναπόφευκτο
Οικονομική κρίση	,8	12,7	86,5
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	2,4	14,7	82,8
Γραφειοκρατικές δυσκολίες	4,4	17,1	78,4
Φτώχεια	7,3	23,3	69,3
Έλλειψη σε υποδομές υγείας	33,6	33,5	33
Θρησκευτικές ιδιαιτερότητες	55,5	26,5	17,9

5.3.27. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα

Ο πίνακας 5.3.27. παρουσιάζει την επίδραση αρνητικών γεγονότων στον τουρισμό της Ελλάδας. Από τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών αποτελεσμάτων προκύπτει ότι ο πόλεμος θα επιδράσει πολύ αρνητικά, με ποσοστό (95,1%), η τρομοκρατία (73,5%), οι επιδημίες (57,6%), οι φυσικές καταστροφές (52,7%), η εγκληματικότητα (51,4%), οι μαζικές εξεγέρσεις (46,1%). Αρνητικά θα επιδράσει ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή (44,9%), και η οικονομική κρίση (41,6%). Ούτε θετικά, ούτε αρνητικά θα επιδράσουν τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα (36,3%). Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 5, δίνουν μεγάλη βαρύτητα στον πόλεμο (4,94) και μικρότερη στα αστυνομικά μέτρα (3,24).

Πίνακας/γράφημα 5.3.27. Επίδραση αρνητικών γεγονότων στον τουρισμό της Ελλάδας

	Πολύ αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε θετικά ούτε αρνητικά	Θετικά	Πολύ θετικά	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Πόλεμος	95,1	4,5	,4			95,1	4,94	,242
Τρομοκρατία	73,5	25,3	1,2			73,5	4,72	,475
Έξαρση επιδημιών	57,6	38,4	4,1			57,6	4,53	,576
Φυσικές καταστροφές	52,7	39,6	7,8			52,7	4,44	,635
Έξαρση εγκληματικότητας	51,4	43,3	5,3			51,4	4,46	,596
Μαζικές εξεγέρσεις	46,1	44,9	8,6	,4		46,1	4,36	,655
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	35,9	44,9	17,1	1,6	,4	44,9	4,14	,784
Πολιτική αστάθεια	28,2	47,8	24,1			47,8	4,04	,723
Οικονομική κρίση	20,4	41,6	32,7	4,5	,8	41,6	3,76	,854
Αυστηρά αστυνομικά μέτρα	14,7	25,3	36,3	17,6	6,1	36,3	3,24	1,09

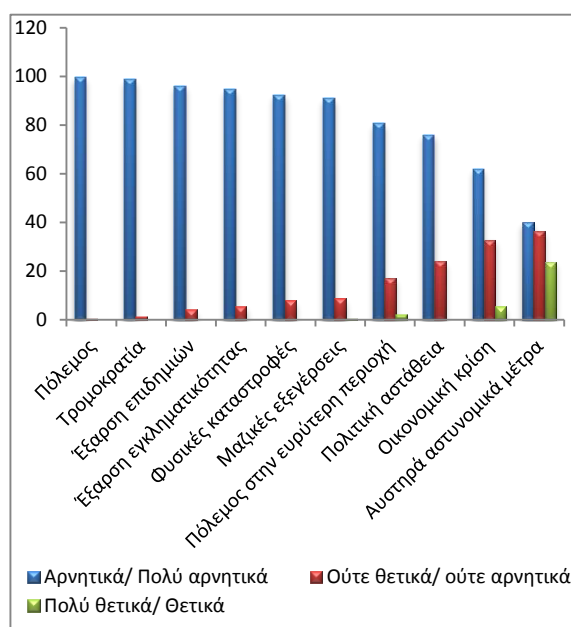

5.3.28. Συνοπτικά αποτελέσματα σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας των συνεπειών στον τουρισμό σε περίπτωση που συμβούν ορισμένα γεγονότα στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών/συνοπτικών αποτελεσμάτων πολύ αρνητικά/αρνητικά θα επιδράσει ο πόλεμος με ποσοστό 99,6% και ακολουθούν η τρομοκρατία με 98,8%, οι επιδημίες (96%), η εγκληματικότητα (94,7%), οι φυσικές καταστροφές (92,3%) οι μαζικές εξεγέρσεις (91%)

Συνοπτικός/συγκριτικός πίνακας/γράφημα 5.3.28.
Επίδραση αρνητικών γεγονότων στον τουρισμό της Ελλάδας

	Αρνητικά/ Πολύ αρνητικά	Ούτε θετικά/ ούτε αρνητικά	Πολύ θετικά/ Θετικά
Πόλεμος	99,6	,4	
Τρομοκρατία	98,8	1,2	
Έξαρση επιδημιών	96	4,1	
Έξαρση εγκληματικότητας	94,7	5,3	
Φυσικές καταστροφές	92,3	7,8	
Μαζικές εξεγέρσεις	91	8,6	,4
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	80,8	17,1	2
Πολιτική αστάθεια	76	24,1	
Οικονομική κρίση	62	32,7	5,3
Αστυνομικά μέτρα	40	36,3	23,7

Ενότητα: Επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια

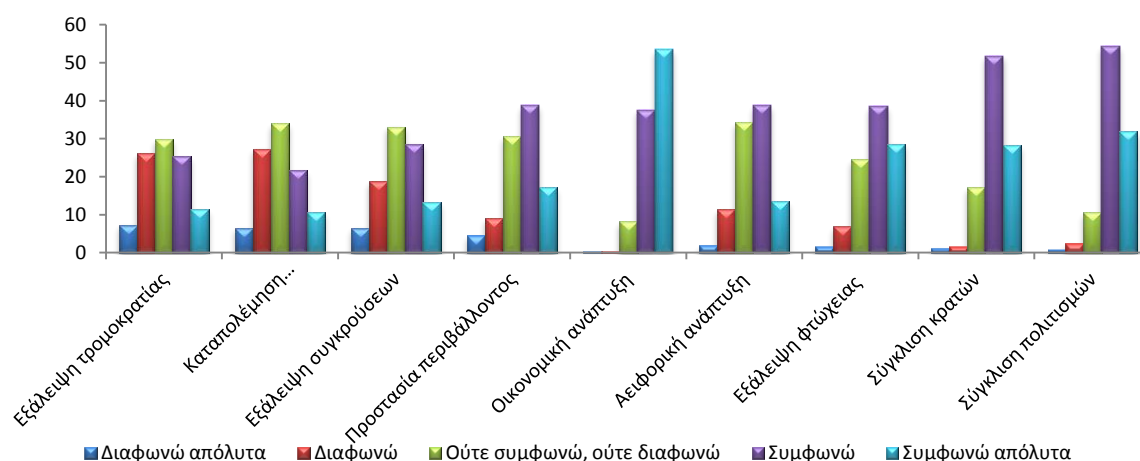
5.3.29. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.29. αφορά την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην επίλυση σημαντικών απειλών. Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των αποτελεσμάτων το 53,5% των ερωτηθέντων συμφωνούν απόλυτα ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μια δραστηριότητα που οδηγεί σε οικονομική ανάπτυξη. Το 54,3% των ερωτηθέντων συμφωνεί ότι ο τουρισμός οδηγεί σε σύγκλιση πολιτισμών, το 51,8% σε σύγκλιση κρατών, το 38% σε αειφορική ανάπτυξη, το 38,8 % στην προστασία του

περιβάλλοντος και το 38,4% σε εξάλειψη της φτώχειας. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι με άριστα το 5 καταδεικνύουν ότι σύμφωνα με τους ερωτηθέντες ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που συμβάλλει σε οικονομική ανάπτυξη (4,43) και ακολουθεί με 4,04 και 4,13 η σύγκλιση των πολιτισμών και των κρατών.

Συγκριτικός πίνακας/γράφημα 5.3.29.
Τουριστική ανάπτυξη και επίλυση σημαντικών απειλών

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Εξάλειψη τρομοκρατίας	7,3	26,1	29,8	25,3	11,4	29,8	3,07	1,12
Καταπολέμηση εγκληματικότητας	6,5	27,3	33,9	21,6	10,6	33,9	3,02	1,08
Εξάλειψη συγκρούσεων	6,5	18,8	33,1	28,6	13,1	33,1	3,22	1,09
Προστασία περιβάλλοντος	4,5	9,0	30,6	38,8	17,1	38,8	3,55	1,02
Οικονομική ανάπτυξη	,4	,4	8,2	37,6	53,5	53,5	4,43	,695
Αειφορική ανάπτυξη	2,0	11,4	34,3	38,8	13,5	38,8	3,50	,934
Εξάλειψη φτώχειας	1,6	6,9	24,5	38,4	28,6	38,4	3,85	,968
Σύγκλιση κρατών	1,2	1,6	17,1	51,8	28,2	51,8	4,04	,793
Σύγκλιση πολιτισμών	,8	2,4	10,6	54,3	31,8	54,3	4,13	,760

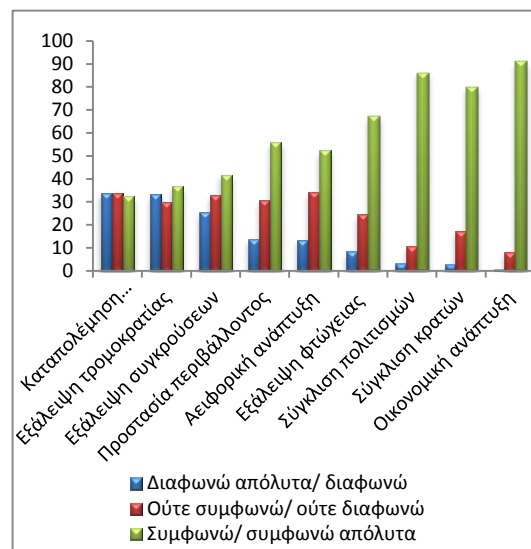
5.3.30. Συγκριτικά αποτελέσματα σχετικά με την επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης στην ασφάλεια

Ο πίνακας/γράφημα 5.3.30. παρουσιάζει συγκριτικά/συνοπτικά αποτελέσματα σε σχέση με την επίδραση του τουρισμού στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων. Το 91,1 % των ερωτηθέντων συμφωνούν απόλυτα και συμφωνούν ότι

ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που οδηγεί στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ το 33,8% διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα ότι μπορεί να συμβάλει στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

Συνοπτικός πίνακας/γράφημα 5.3.30.:
Τουριστική ανάπτυξη και επίλυση σημαντικών απειλών

	Διαφωνώ απόλυτα/ διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ/ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ/ συμφωνώ απόλυτα
Καταπολέμηση εγκληματικότητας	33,8	33,9	32,2
Εξάλειψη τρομοκρατίας	33,4	29,8	36,7
Εξάλειψη συγκρούσεων	25,3	33,1	41,7
Προστασία περιβάλλοντος	13,5	30,6	55,9
Αειφορική ανάπτυξη	13,4	34,3	52,3
Εξάλειψη φτώχειας	8,5	24,5	67
Σύγκλιση πολιτισμών	3,2	10,6	86,1
Σύγκλιση κρατών	2,8	17,1	80
Οικονομική ανάπτυξη	0,8	8,2	91,1

5.4 Συζήτηση στα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας με εργαζόμενους στον κλάδο των ξενοδοχείων

Η ταυτότητα του δείγματος των εργαζομένων στον κλάδο των ξενοδοχείων.

Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν άντρες και γυναίκες, κυρίως μέσης ηλικίας, αρκετοί με πανεπιστημιακή μόρφωση. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι παντρεμένοι και είναι εργαζόμενοι σε ξενοδοχεία της Ρόδου Ταξιδεύουν μια με δυο φορές το χρόνο, πολύ συχνά για διακοπές, μερικές φορές για επαγγελματικούς λόγους, ή για να επισκεφτούν φίλους/συγγενείς.

Συζήτηση στον άξονα σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης

Ως προς την πηγή της ενημέρωσης τους, σε σχέση με τα ταξίδια, οι συμμετέχοντες στην έρευνα φαίνεται να χρησιμοποιούν πολύ συχνά το διαδίκτυο, γεγονός που δείχνει τη γρήγορη εξάπλωση της ψηφιακής τεχνολογίας. Πράγματι η σύγχρονη τεχνολογία προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα στο θέμα αυτό. Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει κάθε λεπτομέρεια σε σχέση με τον τουριστικό προορισμό που θα επιλέξει, αρκεί να διαθέτει internet και μια

στοιχειώδη εξοικείωση με τα εργαλεία πλοήγησης (Peñarrés & Καφεζά 2009: 285). Σε μεγάλο ποσοστό επίσης τα άτομα ενημερώνονται από τους φίλους (word of mouth) (Fodness & Murray 1997: 459) και ακολουθούν ως πηγές ενημέρωσης τα ταξιδιωτικά γραφεία.

Οι τηλεοπτικές εκπομπές αποτελούν λιγότερο σημαντική πηγή ενημέρωσης για τους ερωτηθέντες. Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα ευρήματα άλλων ερευνών και την κρατούσα άποψη στη βιβλιογραφία σύμφωνα με την οποία οι τηλεοπτικές εκπομπές αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην εικόνα που σχηματίζουν οι άνθρωποι όταν πρόκειται να ταξιδέψουν, αφού άμεσα στις εκπομπές αυτές βλέπουν και ακούν τα γεγονότα που συμβαίνουν στους τουριστικούς προορισμούς (Hall 2002: 458- 466). Μια πιθανή εξήγηση που μπορεί να δοθεί είναι ότι σε έρευνες που έχουν γίνει παλαιότερα το διαδίκτυο δεν ήταν ακόμα τόσο διαδεδομένη πηγή ενημέρωσης. Μια άλλη εξήγηση είναι ότι οι εργαζόμενοι στα ξενοδοχεία έχουν τέτοια ωράρια ώστε δεν μπορούν να ενημερώνονται από την τηλεόραση.

Μερικές φορές αντλούν πληροφορίες από τα περιοδικά και τις εφημερίδες (Seddighi & Nuttall & Theocharous 2001:181-191). Οι περισσότεροι ερωτηθέντες προγραμματίζουν τα ταξίδια τους ένα μήνα ή λίγες μέρες πριν ταξιδέψουν.

Συζήτηση σχετικά με την επίδραση των αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό:

Η διερεύνηση σχετικά με την επίδραση των αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό έχει δυο σκέλη.

- Το πρώτο αφορά στην επίδραση των 28 παραγόντων ασφάλειας που από το θεωρητικό πλαίσιο έχουν επιλεγεί ως σχετικοί με την επιλογή τουριστικού προορισμού στην επιλογή ενός τουριστικού προορισμού.
- Το δεύτερο αναφέρεται στην ομαδοποίηση των αρνητικών παραγόντων έτσι ώστε να είναι δυνατή η διατύπωση ενός πλαισίου ανάλυσης της σχέσης ασφάλειας και τουρισμού

Ως προς το πρώτο σκέλος διαπιστώνεται ότι οι 28 παράγοντες επηρεάζουν αρνητικά την απόφαση επιλογής ενός τουριστικού προορισμού. Ωστόσο ο βαθμός επίδρασης του καθενός από αυτούς διαφέρει. Υπάρχουν παράγοντες όπως π.χ. οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, οι προεκλογικές διαδηλώσεις και τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα που είναι ουδέτεροι ή έχουν ελάχιστη επίδραση στην επιλογή τουριστικού προορισμού. Στους παράγοντες αυτούς η μέση τιμή βρίσκεται κοντά στο 3 (με μέγιστο το 5 που ανταποκρίνεται στο «πολύ αρνητικά» και ελάχιστο το 1 που ανταποκρίνεται στα «πολύ θετικά»). Αντίθετα υπάρχουν παράγοντες όπως ο πόλεμος, οι

τρομοκρατικές ενέργειες, η απειλή πολέμου, οι επιθέσεις αυτοκτονίας, οι αεροπειρατείες, οι δολοφονίες και οι επιδημίες, που φαίνεται να έχουν καθοριστική επίδραση. Η μέση τιμή στους παράγοντες αυτούς κυμαίνεται από 4,5 έως 5,0. Σημαντικοί αρνητικοί παράγοντες φαίνεται να είναι η μόλυνση της θάλασσας και της ατμόσφαιρας, οι πυρκαγιές, αλλά και ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών, για τους οποίους η μέση τιμή κυμαίνεται από 4,0 έως 4,5. Με αρνητική κατεύθυνση αλλά σαφώς μικρότερη επίδραση εμφανίζονται παράγοντες όπως η φτώχεια, η παράνομη μετανάστευση, οι γραφειοκρατικές δυσκολίες και τα μη δημοκρατικά καθεστώτα (μέση τιμή 3,5 έως 3,9).

Αξίζει να τονιστεί ότι στα αποτελέσματα αυτά παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση των απαντήσεων στις διαβαθμισμένες απαντήσεις «πολύ αρνητικά» και «αρνητικά» ενώ σε πολλές περιπτώσεις κανείς δεν απάντησε «θετικά» ή «πολύ θετικά».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι σημαντικότερη απειλή για ένα τουριστικό προορισμό αποτελεί **ο πόλεμος**. Το 100% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι επηρεάζονται πολύ αρνητικά/αρνητικά από τις ένοπλες συγκρούσεις. Το αποτέλεσμα της έρευνας επιβεβαιώνει τη βιβλιογραφία, σύμφωνα με την οποία ο πόλεμος αποτελεί μια ακραία περίπτωση αποτρεπτικού κλίματος για τον τουρισμό. Αυτό μάλιστα επιβεβαιώνεται από τα διεθνή γεγονότα: Ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου (1991), ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας, ο πόλεμος στο Ιράκ (2003), οδήγησαν σε δραματική μείωση του αριθμού των διεθνών αφίξεων τόσο στις άμεσα όσο και στις έμμεσα εμπλεκόμενες χώρες (Πατσουράτης 2007. Lickorish & Jenkins 2004. Seddighi & Nuttall & Theocharous 2001. Βαρβαρέσος 2005: 91). Όπως επισημαίνεται, ο πόλεμος δεν επηρεάζει μόνο τον τουρισμό στις εμπλεκόμενες χώρες, αλλά επιδρά συχνά αρνητικά στην ευρύτερη περιοχή ακόμα και στον διεθνή τουρισμό (Hystad & Keller 2008. Πατσουράτης 2007).

Από τους ασύμμετρους παράγοντες, **οι τρομοκρατικές ενέργειες** σε τουριστικές περιοχές αποτελούν το σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα. Ακολουθούν οι επιθέσεις αυτοκτονίας, οι αεροπειρατείες, οι δολοφονίες, οι απαγωγές, η εγκληματικότητα, οι τρομοκρατικές ενέργειες σε μη τουριστικές περιοχές και οι μαζικές εξεγέρσεις. Η σύγχρονη βιβλιογραφία επισημαίνει ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες δημιουργούν στα άτομα που επιθυμούν να ταξιδέψουν προβληματισμούς και επιφυλάξεις, με αποτέλεσμα συχνά να αλλάζουν τον τουριστικό προορισμό, που αρχικά είχαν επιλέξει, τον τρόπο μετακίνησης ή ακόμα και να ακυρώσουν το ταξίδι τους (Mansfeld 2006. Sasso 2005. Hall 2002). Εμπειρικές έρευνες εκτίμησαν ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες επιδρούν αρνητικά ακόμα και σε άτομα που ταξιδεύουν συχνά, αφού αποτελούν απειλή για τη ζωή, την υγεία τους και την ασφάλεια τους

(Πατσουράτης 2007. Somez & Graefe 1998a). Σε μικρότερο βαθμό φαίνεται να επηρεάζει η εγκληματικότητα παρά το ότι η έξαρση της εγκληματικότητας μεταφέρεται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και επηρεάζει τους ανθρώπους που επιθυμούν να ταξιδέψουν και να επιλέξουν τουριστικό προορισμό (George 2009). Οι τουρίστες συχνά κινούνται απροστάτευτοι σε επικίνδυνες περιοχές (the wrong place at the wrong time) και αποτελούν προσιτά θύματα για τους εγκληματίες.

Επίσης πολύ σημαντικό αρνητικό παράγοντα αποτελούν **οι μαζικές εξεγέρσεις**. Το συμπέρασμα αυτό συμβαδίζει με τις διαπιστώσεις από επεισόδια σε διάφορες περιοχές. Για παράδειγμα, τα επεισόδια που δημιουργήθηκαν στην Αθήνα το Μάιο του 2010 (διαδήλωση εναντίον των μέτρων λιτότητας) και οδήγησαν σε θάνατο τρεις νέους είχαν άμεσες αρνητικές συνέπειες για την τουριστική ζήτηση στην πρωτεύουσα. Τα πρωτοφανή τραγικά γεγονότα μεταδόθηκαν σε όλο τον πλανήτη από τα διεθνή μέσα και οδήγησαν σε ακύρωση 5.800 διανυκτερεύσεων σε ένα εικοσιτετράωρο (ΣΕΤΕ 2010). Επίσης οι μαζικές εξεγέρσεις που ξεκίνησαν στην Αίγυπτο και την Τυνησία το 2011, επέδρασαν αρνητικά στην τουριστική ζήτηση των περιοχών αυτών, αφού οι διεθνείς αφίξεις μειώθηκαν δραματικά (Weigert 2012).

Από τους παράγοντες υγείας και τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, οι ερωτηθέντες θεωρούν ως σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα **τις επιδημίες**. Αυτό το συμπέρασμα επιβεβαιώνεται από γεγονότα επιδημιών που επέδρασαν καθοριστικά στη μείωση των ταξιδιών όπως για παράδειγμα η έξαρση του ιού της άτυπης πνευμονίας, που επέδρασε αρνητικά στην τουριστική κινητικότητα και οδήγησε σε μείωση των τουριστικών αφίξεων, κυρίως σε περιοχές της Ασίας και του Ειρηνικού, το 2003 (Rittchainuwat & Chakraborty 2009. Πατσουράτης 2007: 12-13).

Αρνητικό αντίκτυπο φαίνεται να έχουν επίσης, **οι περιβαλλοντικές κρίσεις** όπως σεισμοί/τσουνάμια, πυρκαγιές, πλημμύρες. Τα αποτελέσματα της έρευνας συμφωνούν με ακαδημαϊκές έρευνες, που έχουν επισημάνει ότι οι σεισμοί και τα τσουνάμια, οι πυρκαγιές και γενικότερα οι περιβαλλοντικές καταστροφές επηρεάζουν αρνητικά την τουριστική ζήτηση ενός προορισμού (Asli & Tasci & Yasin Boylu 2010). Κορυφαίο παράδειγμα αποτελεί το τσουνάμι που σάρωσε το Δεκέμβριο του 2004, την Ινδονησία, τις Βαλβίδες, τη Σρι Λάνκα και την Ταϊλάνδη. Η φυσική αυτή καταστροφή, πέρα από τους θανάτους που προκάλεσε, απείλησε τις τουριστικές περιοχές με οριστική ερήμωση και οικονομική αδράνεια.

Οι ερωτηθέντες φαίνεται να επηρεάζονται πολύ αρνητικά **από τον κίνδυνο χρεωκοπίας οργανισμών**. Η παράνομη μετανάστευση, η φτώχεια, οι οικονομικές κρίσεις επηρεάζουν σε μικρότερο βαθμό τους ερωτηθέντες. Τέλος δεν επηρεάζονται ούτε θετικά ούτε αρνητικά από τις θρησκευτικές ιδιαιτερότητες και τη διαφορετική κουλτούρα.

Λιγότερο φαίνονται να επηρεάζονται τους ερωτηθέντες οι γραφειοκρατικές δυσκολίες, αν και έχει επισημανθεί ότι δυσκολίες που συνδέονται με την έκδοση της βίζας και άλλα εμπόδια που απαιτούν χρόνο και κόστος αποθαρρύνουν εκατομμύρια τουριστών να ταξιδέψουν σε συγκεκριμένους τουριστικούς προορισμούς.

Σε γενικές γραμμές, στην έρευνα αυτή επιβεβαιώνεται ότι οι απειλές ασφάλειας, με ακραία περίπτωση τον πόλεμο, επηρεάζουν άμεσα την ομαλή εξέλιξη της τουριστικής ανάπτυξης. Η άμεση επίπτωση μιας κρίσης στα επίπεδα της τουριστικής ζήτησης είναι η αλλαγή στη στάση των ανθρώπων που επιθυμούν να ταξιδέψουν. Το γενικό αυτό συμπέρασμα συμπίπτει με ακαδημαϊκές έρευνες που εξετάζουν την επίδραση δυσμενών γεγονότων μιας χώρας στην τουριστική ζήτηση. Οι εμπειρικές έρευνες που εξετάζουν τη σχέση της ασφάλειας και του τουρισμού έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι πολιτικές αναταραχές οδηγούν σε μαζικές ακυρώσεις, σε αλλαγή των ταξιδιωτικών σχεδίων ή ακόμα και σε ακύρωση του ταξιδιού (Πατσουράτης 2007: 17-20). Σύμφωνα με τις έρευνες αυτές τα δυσμενή γεγονότα που απειλούν την ασφάλεια μπορεί να στρέψουν τους τουρίστες σε άλλες γειτονικές χώρες (deterrent effect) ή μπορεί να αποκλείσουν και την ευρύτερη περιοχή (contagion effect) (Drakos & Kutun 2003. Enders & al 1992).

Σχετικά με το δεύτερο σκέλος διερεύνησης, από την παραγοντοποίηση διαπιστώνεται ότι υπάρχουν πέντε μεγάλες κατηγορίες αρνητικών παραγόντων και συγκεκριμένα (α) οι ένοπλες συγκρούσεις (πόλεμοι) που ισοδυναμούν με βεβαιότητα απόρριψης ενός τουριστικού προορισμού (β) οι ασύμμετρες απειλές (τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές, επιθέσεις αυτοκτονίας, αεροπειρατείες, δολοφονίες, απαγωγές, εγκληματικότητα, τρομοκρατικές ενέργειες σε μη τουριστικούς στόχους, και μαζικές εξεγέρσεις) (γ) οι φυσικές καταστροφές και οι παράγοντες (επιδημίες, σεισμοί, πυρκαγιές, μόλυνση της ατμόσφαιρας, μόλυνση της θάλασσας και κακές καιρικές συνθήκες). (δ) Οι πολιτικοί παράγοντες (απειλή πολέμου, πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή, μη δημοκρατικά καθεστώτα, πολιτική αστάθεια, και τις προεκλογικές διαδηλώσεις) και (ε) οι αρνητικοί κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες (απειλή χρεωκοπίας οργανισμών, γραφειοκρατικές δυσκολίες, παράνομη μετανάστευση, οικονομικές κρίσεις, θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, διαφορετική κουλτούρα).

Συζήτηση σχετικά με τους θετικούς παράγοντες που επιδρούν στην απόφαση ταξιδιού

Η έρευνα σχετικά με την επίδραση των θετικών παραγόντων ασφάλειας στην τουριστική ζήτηση έχει δυο σκέλη:

- Το πρώτο αφορά την επίδραση στην τουριστική ζήτηση τεσσάρων επί μέρους θετικών παραγόντων ασφάλειας (ειρήνη στον τόπο προορισμού, ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή, δημοκρατικό καθεστώς, πολιτική σταθερότητα),

- Το δεύτερο αφορά τη θεώρηση της ασφάλειας ως ενός από τους παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση για ένα τουριστικό προορισμό, συγκριτικά με τους άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση. Τέτοιοι παράγοντες είναι:
  - (α) Κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες, όπως οι τιμές, η φιλική συμπεριφορά των ντόπιων, και η εύκολη πρόσβαση.
  - (β) Φυσικοί παράγοντες όπως η καθαρή ατμόσφαιρα, τα φυσικά τοπία, το καλό κλίμα.
  - (γ) Η ιστορία και ο πολιτισμός,

Στο πρώτο σκέλος της έρευνας αυτής, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές επιδρούν πολύ θετικά και οι τέσσερις παράγοντες ασφάλειας. Συγκεκριμένα, επιδρά «πολύ θετικά» κατά προτεραιότητα η ειρήνη, ακολουθεί η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή, τα δημοκρατικά καθεστώτα και η πολιτική σταθερότητα του τουριστικού προορισμού. Οι συχνότητες των απαντήσεων είναι συγκεντρωμένες κυρίως στη διαβαθμισμένη απάντηση «πολύ θετικά», και η μέση τιμή τους κυμαίνεται από 1,33 (ειρήνη) έως 1,93 (πολιτική σταθερότητα), όταν η απάντηση «πολύ θετικά» αντιστοιχεί στο 1 και η απάντηση «πολύ αρνητικά» στο 5. Με άλλα λόγια οι ερωτηθέντες επιβεβαιώνουν ότι επιθυμούν να ταξιδεύουν σε προορισμούς στους οποίους δεν απειλείται η ασφάλεια τους. Επιζητούν την ηρεμία και τη σιγουριά σε δημοκρατικές περιοχές όπου δεν υπάρχουν συγκρούσεις ή αυταρχικά καθεστώτα, τρομοκρατικά χτυπήματα ή πολιτική αστάθεια.

Στο δεύτερο σκέλος τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν την άποψη ότι η τουριστική ζήτηση διαμορφώνεται κάτω από την επίδραση κοινωνικών, οικονομικών παραγόντων. Η τουριστική ζήτηση επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις τιμές, τη φιλική συμπεριφορά των ντόπιων και την εύκολη πρόσβαση όπως τεκμηριώνεται σε πολλές έρευνες (ενδεικτικά: Wang 2009. Βαρβαρέσος 2005: 59-60. Lickorish & Jenkins 2004: 85-90).

Επίσης τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι περιβαλλοντικοί παράγοντες είναι σημαντικοί. Η διαπίστωση αυτή συμπίπτει με τα αποτελέσματα πολλών ερευνών οι οποίες τεκμηριώνουν την άμεση διασύνδεση μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και φυσικού περιβάλλοντος. Μάλιστα θεωρείται ότι οι σύγχρονες στρατηγικές για το τουρισμό στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος ανεξάρτητα από το εάν σχεδιάζονται με στόχο την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού ή του εναλλακτικού τουρισμού. Πράγματι εύκολα μπορεί να υποστηριχθεί ότι τόσο ο μαζικός τουρισμός όσο και ο τουρισμός των εναλλακτικών μορφών λαμβάνει υπόψη το περιβάλλον. Ο πρώτος αφορά τουρισμό που επικεντρώνεται στις παράκτιες και τις νησιωτικές περιοχές κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες επειδή αυτές προσφέρουν ήλιο, θάλασσα και παραλίες. Ταυτόχρονα όμως και οι εναλλακτικές μορφές οι οποίες λαμβάνουν

υπόψη την τουριστική φέρουσα ικανότητα, όσο και την ανάπτυξη ήπιων ή εναλλακτικών μορφών τουρισμού εντάσσονται στα πλαίσια της αειφορίας, δηλαδή της ιδέας ότι ο σχεδιασμός οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις ισορροπίες ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη ((Φώκιαλη 1997: 2, Σβορώνου 2003: 168).

Επιπλέον, η παρούσα έρευνα δείχνει ότι ο πολιτισμός και η ιστορία αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση, Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνει την υπάρχουσα βιβλιογραφία σύμφωνα με την οποία η πολιτιστική κληρονομιά ενός τουριστικού προορισμού αποτελεί σημαντικό παράγοντα που παρακινεί τα άτομα να επισκεφτούν μια χώρα (Ηγουμενάκης 2007: 102-103).

Σε γενικές γραμμές επομένως φαίνεται ότι οι ερωτηθέντες τοποθετούνται θετικά και πολύ θετικά ως προς τους «λοιπούς» παράγοντες θεωρώντας ότι επηρεάζουν καθοριστικά την απόφαση ταξιδιού. Θεωρούν πρωταρχικής σημασίας από τους λοιπούς παράγοντες τον παράγοντα «τιμές» (για τον οποίο η μέση τιμή είναι 1,43).

Συγκρίνοντας τα δυο σκέλη της έρευνα αυτής το κύριο συμπέρασμα είναι ότι η ασφάλεια σε γενικές γραμμές είναι παράγοντας εξίσου σημαντικός με τους υπόλοιπους με μέσες τιμές που κυμαίνονται από 1,33 έως 1,93 έναντι μέσων τιμών των λοιπών παραγόντων που κυμαίνονται από 1,43 έως 1,60. Μάλιστα είναι εντυπωσιακό ότι η ειρήνη είναι εκείνη που θεωρείται σπουδαιότερος θετικός παράγοντας.

Συζήτηση σχετικά με την ασφάλεια στην Ελλάδα στο πλαίσιο της ασφάλειας του τουρισμού στη Μεσόγειο

Σχετικά με το θέμα αυτό η έρευνα διεξήχθη σε τρία σκέλη.

- Το πρώτο αφορά το επίπεδο ασφάλειας των χωρών της Μεσογείου.
- Το δεύτερο τι πιθανότητα υπάρχει να συμβούν κάποιοι αρνητικοί παράγοντες ασφάλειας στην Ελλάδα.
- Το τρίτο ποιος ο βαθμός επικινδυνότητας αν συμβούν τέτοια αρνητικά γεγονότα.

Σε σχέση με **το πρώτο σκέλος** (επίπεδο ασφάλειας των χωρών της Μεσογείου) οι ακαδημαϊκές έρευνες που εξετάζουν τη σχέση ανάμεσα στην ασφάλεια και τον τουρισμό, μελετούν συχνά την περιοχή της Μεσογείου. Από τη μία στη Μεσόγειο διαδραματίζονται εκρηκτικά γεγονότα που έχουν άμεση σχέση με τις σύγχρονες κρίσεις και απειλές (Σειμένης & Σιούσιουρας 2003: 39-41). Από την άλλη παρά τις διαφορές που παρουσιάζουν η κάθε μια χώρα ξεχωριστά, προσφέρουν όμοιο τύπο τουρισμού (Τσάρτας 2010: 165-170).

Από τις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτώμενοι προκύπτει ότι η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία, η Μάλτα και η Κύπρος αποτελούν πολύ ασφαλείς τουριστικούς προορισμούς. Στη συνείδηση των ερωτηθέντων οι χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ταυτισμένες ιστορικά με τη δημοκρατία προσφέρουν ασφάλεια και σιγουριά, παρά τα προβλήματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν η καθεμία ξεχωριστά. Άλλωστε η Μεσογειακή Ευρώπη θεωρείται η περιφέρεια που σταθερά συγκεντρώνεται το ένα τρίτο της διεθνούς τουριστικής κίνησης (Τσάρτας 2010: 159-162). Μεσογειακά κράτη της Αφρικής και της Ασίας, όπως η Αίγυπτος, η Τυνησία, το Μαρόκο και η Τουρκία θεωρούνται χώρες με μέτριο επίπεδο ασφαλείας. Παρά το καλό κλίμα, τις χαμηλότερες τιμές, τις φυσικές ομορφιές οι χώρες αυτές εμπνέουν ανησυχίες αφού συχνά εκδηλώνονται ταραχές, επαναλαμβανόμενες τρομοκρατικές ενέργειες και εμφύλιες συγκρούσεις. Αποκορύφωμα των συγκρούσεων αποτέλεσε η Αραβική Άνοιξη, οι εξεγέρσεις του αραβικού κόσμου που ξεκίνησαν στις αρχές του 2011 (Κεφαλά 2012: 157-161). Επίσης οι ερωτηθέντες αξιολογούν το επίπεδο ασφαλείας της Σερβίας και της Κροατίας, μέτριο, περιοχές που αποτελούν νέους τουριστικούς προορισμούς. Τέλος, κράτη όπως η Λιβύη, το Ισραήλ το Λίβανο που συμβαίνουν συχνά αναταραχές, εμφύλιες συγκρούσεις, κύματα βίας και καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αξιολογούνται ως καθόλου ασφαλή τουριστικές περιοχές (Σειμένης & Σειτής 2011).

Σχετικά με το δεύτερο σκέλος (πιθανότητα εμφάνισης πολιτικών, ασύμμετρων, οικονομικών/κοινωνικών, περιβαλλοντικών γεγονότων στην Ελλάδα), τα αποτελέσματα ποικίλουν.

Σχετικά με την εμφάνιση πολιτικών γεγονότων στην Ελλάδα, οι ερωτώμενοι θεωρούν απίθανο να συμβεί στην Ελλάδα πόλεμος και να ανατραπεί η δημοκρατία. Ωστόσο αξιολογούν ότι είναι πιθανό να υπάρξει απειλή πολέμου. Πράγματι στην ελληνική κοινωνία είναι βαθιά ριζωμένη και διάχυτη η ιδέα ότι η χώρα απειλείται από εξωτερικές δυνάμεις, κυρίως «από τον βίαιο και επιθετικό *εξ ανατολών* γείτονα», που δημιουργεί φόβο και αίσθηση απειλής στην κοινή γνώμη. Βέβαια, η ελληνική στρατηγική προκειμένου να αποτρέψει την *εξ ανατολών* απειλή, βασίστηκε παραδοσιακά στο συνδυασμό εσωτερικής εξισορρόπησης, που αφορά τις ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και της εξωτερικής εξισορρόπησης που αφορά την συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς οργανισμούς (Τσάκωνας 2003: 53-56). Η ένταξη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ και την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και σε άλλους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς λειτούργησαν ως *προμηθευτές ασφαλείας* (*security providers*) στην κοινή γνώμη και την ελληνική κοινωνία (Τσάκωνας 2011-2012: 114-115. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 99-115). Αν και οποιαδήποτε πρόβλεψη για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι παρακινδυνευμένη, το διεθνές κλίμα είναι μάλλον αποτρεπτικό για την

επίλυση διαφορών με τη χρήση βίας. Ωστόσο δεν μπορούν να αποκλειστούν εντάσεις, κρίσεις ακόμα και θερμά επεισόδια σε αμφισβητούμενες περιοχές (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 176-177) και αυτό αποτυπώνεται στις απαντήσεις της έρευνας αυτής.

Σε σχέση με την πιθανότητα να υπάρξει πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή, οι ερωτηθέντες αξιολογούν ότι είναι πιθανό να συμβεί. Πράγματι στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου διακρίνεται ένα τόξο διακρατικών και ενδο-κρατικών κρίσεων, κοινωνικής έντασης ή καθεστωτικής αλλαγής. Ορισμένα κράτη αντιδρούν περισσότερο στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης ή στις εσωτερικές πιέσεις για οικονομική, πολιτική και κοινωνική μεταρρύθμιση (Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 135-136). Αποκορύφωμα των συγκρούσεων αποτέλεσε η Αραβική Άνοιξη, οι εξεγέρσεις του αραβικού κόσμου που ξεκίνησαν στις αρχές του 2011 (Κεφαλά 2012: 157-161).

Οι ερωτώμενοι αξιολογούν ως «πιθανό» να υπάρξει στην Ελλάδα πολιτική αστάθεια, να γίνουν διαδηλώσεις, να παρθούν αυστηρά αστυνομικά μέτρα.

Σε σχέση με την εμφάνιση τρομοκρατικών γεγονότων οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι είναι απίθανο να συμβούν επιθέσεις αυτοκτονίας, αεροπειρατείες, και επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους. Η τρομοκρατία στην Ελλάδα μετά τη σύλληψη της 17 Νοέμβρη έχει εισέλθει σε φάση ύφεσης (Πατσουράτης 2007: 61). Ωστόσο η τρομοκρατία αποτελεί ένα ασύμμετρο παράγοντα, που δεν μπορεί να προβλεφθεί αλλά μπορεί να περιοριστεί με τα κατάλληλα μέτρα (Kollias & Messis & Mylonidis & Paleologou 2009)

Οι ερωτηθέντες αξιολογούν ότι είναι αναπόφευκτο να δημιουργηθεί στην Ελλάδα οικονομική κρίση και κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών. Η οικονομική κρίση της Ελλάδας, η ένταξή της στο μηχανισμό διάσωσης οδήγησαν τη χώρα σε φτώχεια, ανεργία, κοινωνικές ανισότητες. Η οικονομία βυθίστηκε, το εισόδημα της μεσαίας τάξης συρρικνώθηκε, τα λαϊκά στρώματα βρέθηκαν σε συνθήκες πλήρους εξαθλίωσης και παρουσιάζονται έντονα σημάδια παραβατικότητας. Η χώρα είναι φτωχότερη και πιο άδικη (Μουζέλης 2012: 14-15). Επίσης η κρίση συρρικνώνει το κοινωνικό κράτος και περιορίζονται οι κοινωνικές δαπάνες για δωρεάν υγεία, εκπαίδευση, οικογενειακά και αναπηρικά επιδόματα (Μπαμπανάσης 2012: 31-32).

Οι ερωτηθέντες αξιολόγησαν ότι είναι πιθανό να υπάρξουν στην Ελλάδα κακές καιρικές συνθήκες, να συμβούν σεισμοί, τσουνάμια και φωτιές (Ντόκος & Τσάκωνας 2009: 453-454), να μολυνθεί η θάλασσα και η ατμόσφαιρα. Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι παγκόσμιας εμβέλειας και είναι πιθανόν να εμφανιστούν θεομηνίες, σεισμοί, πλημμύρες, δασικές πυρκαγιές. Έτσι και η Ελλάδα μπορεί να κληθεί να αντιμετωπίσει διάφορες περιβαλλοντικές καταστροφές με απρόβλεπτες συνέπειες (Ντόκος & Τσάκωνας 2005:145- 146). Θεωρούν ωστόσο απίθανο να υπάρξει στην Ελλάδα έξαρση επιδημιών.

Ως προς τον τρίτο άξονα (βαθμός επικινδυνότητας από την επίδραση αρνητικών γεγονότων στον τουρισμό της Ελλάδας), οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν την επίδραση αρνητικών πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών κρίσεων στον τουρισμό της Ελλάδας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, πολύ υψηλής επικινδυνότητας είναι ο πόλεμος (συμπέρασμα που επιβεβαιώνει τις έρευνες των Hystad & Keller (2008) και Πατσουράτη (2007), οι τρομοκρατικές ενέργειες (όπως αναφέρεται και στις έρευνες: Chauhan 2007: 3-17. Somez, Apostolopoulos & Tarlow 1999), η έξαρση επιδημιών, (όπως αναφέρεται και στις έρευνες των Rittchainuwat & Chakraborty 2009), οι φυσικές καταστροφές, όπως αναφέρεται και στην έρευνα των Tasci & Boylu (2010) και οι μαζικές εξεγέρσεις. Υψηλής επικινδυνότητας είναι η πολιτική αστάθεια και ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή (Drakos & Kutun 2003. Enders & al 1992) και η οικονομική κρίση (Wang 2009: 75-82). Τέλος μεσαίας επικινδυνότητας θα επιδράσουν τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα (Goodrich 2002: 576).

Σε γενικές γραμμές ο τουρισμός θεωρείται ένας *εύθραυστος* οικονομικός κλάδος. Δυσμενή γεγονότα όπως ο πόλεμος, τα τρομοκρατικά χτυπήματα, οι θανατηφόρες μεταδοτικές ασθένειες, οι φυσικές καταστροφές, οι κοινωνικές αναταραχές, οι οικονομικές κρίσεις καταστρέφουν την τουριστική δραστηριότητα. Ακαδημαϊκές έρευνες έδειξαν ότι οι τουρίστες είναι πάντα πρόθυμοι να αλλάξουν τα σχέδια των διακοπών τους και να επιλέξουν ασφαλέστερους προορισμούς, αν υποψιαστούν ότι κινδυνεύουν σε κάποιο συγκεκριμένο τόπο (Πατσουράτης 2007: 17-21). Η Ελλάδα αποτελεί ένα κλασικό προορισμό του μεσογειακού χώρου (Τσάρτας 2010: 21) και δεν πρέπει να παρακολουθεί παθητικά τις πολιτικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές, οικονομικές κρίσεις που μπορεί να εκδηλωθούν στο σύγχρονο μεταβαλλόμενο περιβάλλον και να επηρεάσουν αρνητικά την ομαλή τουριστική δραστηριότητα.

Συζήτηση σχετικά με την επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια

Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν την τουριστική ανάπτυξη σε σχέση με σημαντικά φαινόμενα που διαμορφώνουν τη νέα διευρυμένη έννοια της παγκόσμιας ασφάλειας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι ερωτηθέντες αξιολογούν ότι ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που η ανάπτυξή της μπορεί να επιδράσει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη και στην εξάλειψη της φτώχειας. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής στο σημείο αυτό συμφωνούν με τις μελέτες που αναφέρουν ότι τα έσοδα από τον τουρισμό συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών καθώς και στην ανάπτυξη άλλων κλάδων της οικονομίας (Τσάρτας: 244). Σύμφωνα και με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ο τουρισμός

αποτελεί έναν από τους δυναμικά αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας οικονομίας, αφού η θεαματική αύξηση των τουριστικών δραστηριοτήτων τον έχουν αναγάγει σε σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο.

Επίσης οι ερωτηθέντες συμφωνούν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί φαινόμενο που λειτουργεί θετικά στη σύγκλιση κρατών και πολιτισμών. Επιβεβαιώνονται έτσι οι αναλύσεις σύμφωνα με τις οποίες σε επίπεδο χαμηλής πολιτικής η συνεργασία σε θέματα τουρισμού μπορεί να οδηγήσει σε ενίσχυση οικονομικής αλληλεξάρτησης καθώς και εμπιστοσύνης μεταξύ των χωρών που βρίσκονται σε πολύχρονη στρατηγική αντιπαράθεση (Τσάκωνας 2003: 75-77). Επιβεβαιώνεται επίσης ότι ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο ανάδειξης της πολιτιστικής ταυτότητας μιας περιοχής και μπορεί να συμβάλλει στην άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (Κοκκώσης 2009: 204-205).

Οι ερωτηθέντες αξιολογούν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού επιδρά θετικά στην προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορική ανάπτυξη. Αν και η τουριστική ανάπτυξη όπως και κάθε μορφή οικονομικής ανάπτυξης έχει ανεπιθύμητες επιπτώσεις στο περιβάλλον, ο τουρισμός δεν ενοχοποιείται για κανένα από τα μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα που αφορούν τις μεγάλες έκτασης εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, την όξινη βροχή, τα επικίνδυνα απόβλητα ή την εξαφάνιση των σπάνιων ειδών. Η σοβαρότερη διάσταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε σχέση με την τουριστική ανάπτυξη συνδέεται με τις μετακινήσεις προς και από τους τόπους προορισμού και όχι με την εκεί παραμονή (Αθανασίου 2007: 14-15, 59-60). Επίσης οι ερωτηθέντες αξιολογούν ότι ο τουρισμός επιδράει θετικά στην αειφορική ανάπτυξη. Σύμφωνα με την έννοια της αειφορίας, κάθε σχεδιασμός οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τις ισορροπίες ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού επισημαίνει ότι η ανάπτυξη του αειφορικού τουρισμού ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών τουριστών και των περιοχών που τους φιλοξενούν ωστόσο προστατεύει και ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Στα πλαίσια του αειφορικού τουρισμού εντάσσεται η *τουριστική φέρουσα ικανότητα* ενός τόπου, που αναφέρεται στη χωρητικότητα ενός τόπου, δηλαδή στον αριθμό των επισκεπτών που να δεχτεί ένας τόπος χωρίς να υποστεί υποβάθμιση και χωρίς να βλάψει τη βιωσιμότητα του. Ακόμα έχει διαπιστωθεί η ανάγκη να ενθαρρυνθούν οι ήπιες μορφές τουρισμού, δηλαδή ο αγροτουρισμός, ο πολιτισμικός, ο θρησκευτικός, ο συνεδριακός τουρισμός (Σβωρώνου 2003: 167-168).

Οι ερωτηθέντες δεν έχουν ξεκάθαρη άποψη για την επίδραση του τουρισμού στην τρομοκρατία, τις συγκρούσεις και την εγκληματικότητα. Από τα αποτελέσματα της έρευνας δεν προκύπτει ξεκάθαρα αν ο τουρισμός επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την

εγκληματικότητα και οι σχετικές συχνότητες κατανέμονται σχεδόν ισόρροπα ανάμεσα στις τρεις διαβαθμίσεις («διαφωνώ απόλυτα», «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», «διαφωνώ απόλυτα»). Αυτή η αδυναμία εξαγωγής ασφαλούς συμπεράσματος φαίνεται να υπάρχει και στη διεθνή βιβλιογραφία. Έτσι, ενώ από τη μια πλευρά θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η προοπτική της ανάπτυξης και η ελπίδα σύγκλισης των λαών μέσα από τον τουρισμό βοηθά στην αποφυγή τέτοιων γεγονότων υπάρχει και η άλλη οπτική: Αρκετές ακαδημαϊκές έρευνες που εξετάζουν τη σχέση ανάμεσα στην τρομοκρατία και τον τουρισμό, επισημαίνουν ότι οι άνθρωποι που ταξιδεύουν αποτελούν εύκολο στόχο (soft target) αφού οι τρομοκράτες μπορούν εύκολα να δεισδύσουν και να δράσουν εναντίον τους (Chauhan 2007: 3-17. Paraskevas & Arendell 2007: 1560-1573. Somez & Apostolopoulos & Tarlow 1999: 13-18). Από ιδεολογική ή θρησκευτική άποψη, οι τουρίστες συμβολίζουν τις αξίες και τα πρότυπα που συχνά οι τρομοκράτες πολεμούν (Pizam 1999:5-12). Υπό την έννοια αυτή ο τουρισμός μπορεί και να αυξάνει την τρομοκρατία. Το ίδιο μπορεί να υποστηριχθεί και για τις εγκληματικές ενέργειες και τις συγκρούσεις (George 2009: 1-10. Alleyne & Boxill 2003: 381-391. Tarlow 2000:139-149, Seddighi, Nuttall & Theocharous 2001:181-191, Israeli & Reichel 2003. Sommez 1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ.
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ

6.1. Περιγραφικά αποτελέσματα ερωτηματολογίου

Σκοπός της έρευνας: Διερεύνηση των απόψεων για την επίδραση παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό.

Περιοχή: Το νησί της Ρόδου

Δείγμα: 706 άτομα (από τα 850 ερωτηματολόγια που δόθηκαν)

Τύπος και μέθοδος: Ποσοτική έρευνα με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου

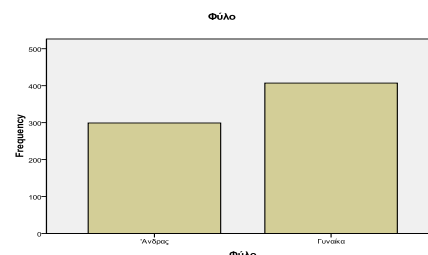
Χρόνος διεξαγωγής: Ιούνιος – Οκτώβριος 2010

6.1.1. Φύλο

Στον πίνακα 6.1.1. παρουσιάζεται το φύλο των ερωτηθέντων. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι απάντησαν 299 άνδρες και 407 γυναίκες.

Πίνακας/γράφημα 6.1.1. Φύλο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Άνδρας	299	42,4	42,4	42,4
Γυναίκα	407	57,6	57,6	100,0
Σύνολο	706	100,0	100,0	

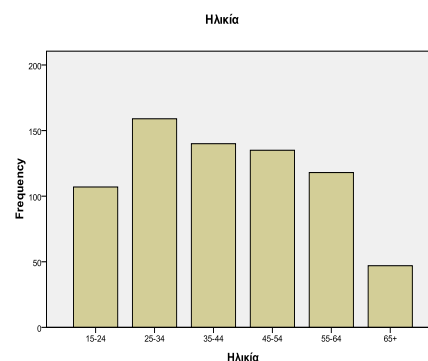

6.1.2. Ηλικία

Στον πίνακα 6.1.2. παρουσιάζεται η ηλικία των ερωτηθέντων τουριστών. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 22,5% είναι ηλικίας 25-34 χρονών. Ωστόσο είναι σημαντικό το δείγμα και μεγαλύτερων ηλικιών.

Πίνακας/ γράφημα 6.1.2. Ηλικίες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
15-24	107	15,2	15,2	15,2
25-34	159	22,5	22,5	37,7
35-44	140	19,8	19,8	57,5
45-54	135	19,1	19,1	76,6
55-64	118	16,7	16,7	93,3
65+	47	6,7	6,7	100,0
Σύνολο	706	100,0	100,0	

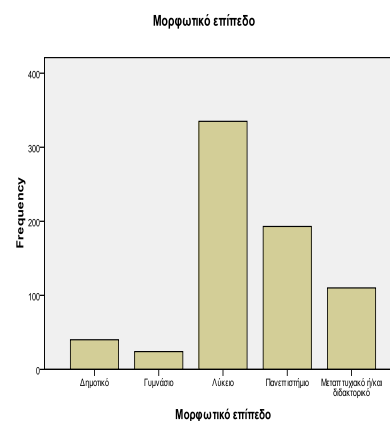

6.1.3. Μορφωτικό επίπεδο

Στον πίνακα 6.1.3. εμφανίζεται το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 47,5% έχει απολυτήριο λυκείου. Πανεπιστημιακή μόρφωση έχει το 27,3%, ενώ μεταπτυχιακή μόρφωση έχει το 15,6% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/ γράφημα 6.1.3. Μορφωτικό επίπεδο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Δημοτικό	40	5,7	5,7	5,7
Γυμνάσιο	24	3,4	3,4	9,1
Λύκειο	335	47,5	47,7	56,8
Πανεπιστήμιο	193	27,3	27,5	84,3
Μεταπτυχιακό	110	15,6	15,7	100,0
Σύνολο	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

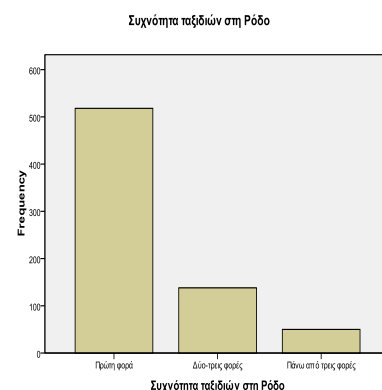

6.1.4. Συχνότητα ταξιδιών στη Ρόδο

Ο πίνακας 6.1.4., εμφανίζει τη συχνότητα ταξιδιών στη Ρόδο. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 73,4 % των ερωτηθέντων επισκέφτηκαν τη Ρόδο για πρώτη φορά ενώ το 26,6% έχει ταξιδέψει ξανά στη Ρόδο.

Πίνακας/γράφημα 6.1.4. Συχνότητα ταξιδιών στη Ρόδο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πρώτη φορά	518	73,4	73,4	73,4
Δύο-τρεις φορές	138	19,5	19,5	92,9
Πάνω από τρεις φορές	50	7,1	7,1	100,0
Σύνολο	706	100,0	100,0	

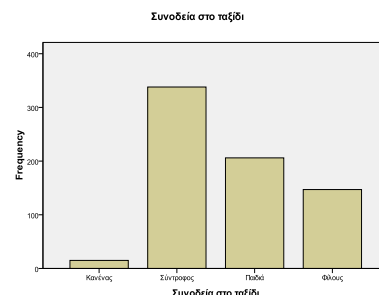

6.1.5. Συνοδεία στο ταξίδι

Ο πίνακας 6.1.5. παρουσιάζει τους συνοδούς των τουριστών που μετείχαν στην έρευνα. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 47,9% των ερωτηθέντων συνοδεύεται από το σύντροφο τους. Το 29,2% έχει ταξιδέψει με τα παιδιά, το 20,8% με φίλους και το 2,1% μόνοι.

Πίνακας/γράφημα 6.1.5. Συνοδεία στο ταξίδι

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Κανένας	15	2,1	2,1	2,1
Σύντροφος	338	47,9	47,9	50,0
Παιδιά	206	29,2	29,2	79,2
Φίλους	147	20,8	20,8	100,0
Σύνολο	706	100,0	100,0	

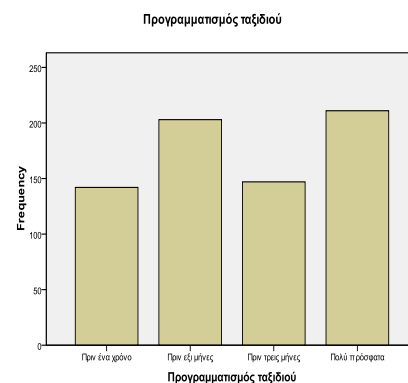

6.1.6. Προγραμματισμός ταξιδιού

Ο πίνακας 6.1.6. αναφέρεται στο χρονικό διάστημα που προγραμμάτισαν το ταξίδι. Η μεγαλύτερη συχνότητα το 29,9% προγραμμάτισε το ταξίδι πολύ πρόσφατα, το 28,8% πριν έξι μήνες, το 20,8% πριν τρεις μήνες και το 20,1% πριν ένα χρόνο.

Πίνακας/γράφημα 6.1.6. Προγραμματισμός ταξιδιού

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πριν ένα χρόνο	142	20,1	20,2	20,2
Πριν έξι μήνες	203	28,8	28,9	49,1
Πριν τρεις μήνες	147	20,8	20,9	70,0
Πολύ πρόσφατα	211	29,9	30,0	100,0
Σύνολο	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

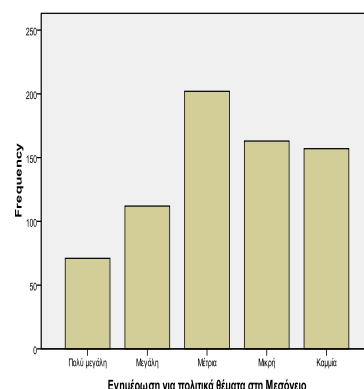
6.1.7. Ενημέρωση για πολιτικά θέματα στη Μεσόγειο

Ο πίνακας 6.1.7. παρουσιάζει το βαθμό ενημέρωσης των τουριστών για τα πολιτικά θέματα της Μεσογείου. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 28,6% είναι μέτρια ενημερωμένοι, το 23,1% έχει μικρή ενημέρωση.

Πίνακας/γράφημα 6.1.7. Ενημέρωση για πολιτικά θέματα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ μεγάλη	71	10,1	10,1	10,1
Μεγάλη	112	15,9	15,9	26,0
Μέτρια	202	28,6	28,7	54,6
Μικρή	163	23,1	23,1	77,7
Καμία	157	22,2	22,3	100,0
Σύνολο	705	99,9	100,0	
Αναπάντητα	1	,1		
Σύνολο	706	100,0		

Ενημέρωση για πολιτικά θέματα στη Μεσόγειο

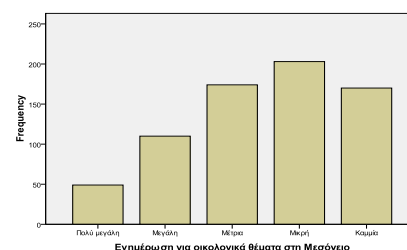
6.1.8. Ενημέρωση για οικολογικά θέματα της Μεσογείου

Ο πίνακας 6.1.8. παρουσιάζει το βαθμό ενημέρωσης των ερωτηθέντων για τα οικολογικά θέματα της Μεσογείου. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 28,8% έχει μικρή ενημέρωση, το 24,6% έχει μέτρια ενημέρωση, το 24,1% καμία. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 22,5% του δείγματος είναι πολύ έως πάρα πολύ ενημερωμένοι για τα οικολογικά θέματα της Μεσογείου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.8. Ενημέρωση για οικολογικά θέματα της Μεσογείου

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πολύ μεγάλη	49	6,9	6,9	6,9
Μεγάλη	110	15,6	15,6	22,5
Μέτρια	174	24,6	24,6	47,2
Μικρή	203	28,8	28,8	75,9
Καμία	170	24,1	24,1	100,0
Σύνολο	706	100,0	100,0	

Ενημέρωση για οικολογικά θέματα στη Μεσόγειο

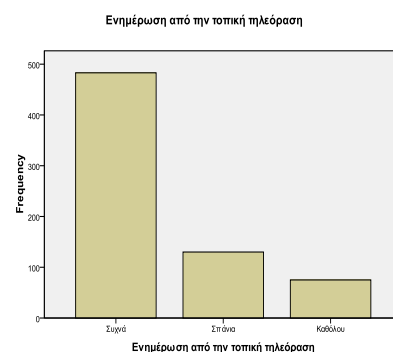

6.1.9. Ενημέρωση από την τηλεόραση

Ο πίνακας 6.1.9. παρουσιάζει το ποσοστό του δείγματος των τουριστών που ενημερώνεται από την τοπική τηλεόραση. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 68,4% ενημερώνεται συχνά από την τοπική τηλεόραση, το 18,4% σπάνια και το 10,6% καθόλου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.9. Ενημέρωση από την τοπική τηλεόραση

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Συχνά	483	68,4	70,2	70,2
Σπάνια	130	18,4	18,9	89,1
Καθόλου	75	10,6	10,9	100,0
Σύνολο	688	97,5	100,0	
Αναπάντητα	18	2,5		
Σύνολο	706	100,0		

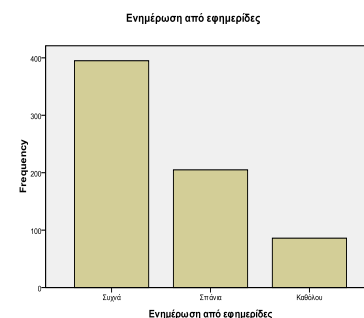

6.1.10. Ενημέρωση από τις εφημερίδες

Ο πίνακας 6.1.10. αναφέρεται στο ποσοστό των ερωτηθέντων που ενημερώνονται από τις εφημερίδες. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 55,9% του δείγματος ενημερώνεται συχνά από τις εφημερίδες, το 29% σπάνια και το 12,2% καθόλου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.10. Ενημέρωση από εφημερίδες

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Συχνά	395	55,9	57,6	57,6
Σπάνια	205	29,0	29,9	87,5
Καθόλου	86	12,2	12,5	100,0
Σύνολο	686	97,2	100,0	
Αναπάντητα	20	2,8		
Σύνολο	706	100,0		

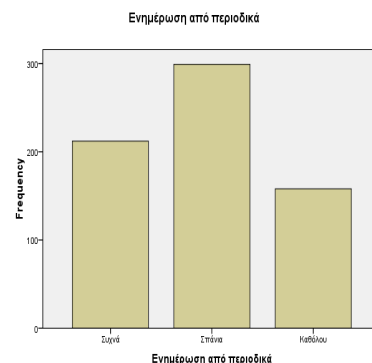

6.1.11. Ενημέρωση από περιοδικά

Ο πίνακας 6.1.11. παρουσιάζει το ποσοστό του δείγματος που ενημερώνεται από τα περιοδικά. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 42,4% ενημερώνεται σπάνια, το 30% συχνά και το 22,4% δεν ενημερώνεται καθόλου από τα περιοδικά.

Πίνακας/γράφημα 6.1.11. Ενημέρωση από περιοδικά

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Συχνά	212	30,0	31,7	31,7
Σπάνια	299	42,4	44,7	76,4
Καθόλου	158	22,4	23,6	100,0
Σύνολο	669	94,8	100,0	
Αναπάντητα	37	5,2		
Σύνολο	706	100,0		

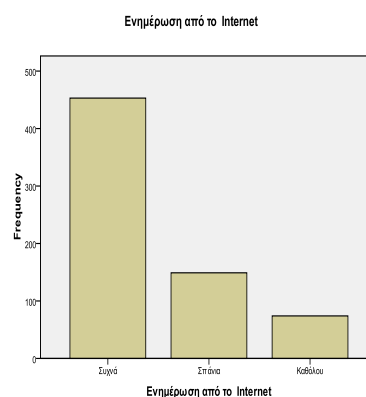

6.1.12. Ενημέρωση από το Διαδίκτυο

Ο πίνακας 6.1.12. παρουσιάζει το ποσοστό του δείγματος που ενημερώνεται από το διαδίκτυο. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 64,2% ενημερώνεται συχνά από το διαδίκτυο, το 21,1% σπάνια και το 10,5% καθόλου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.12. Ενημέρωση από το διαδίκτυο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Συχνά	453	64,2	67,0	67,0
Σπάνια	149	21,1	22,0	89,1
Καθόλου	74	10,5	10,9	100,0
Σύνολο	676	95,8	100,0	
Αναπάντητα	30	4,2		
Σύνολο	706	100,0		

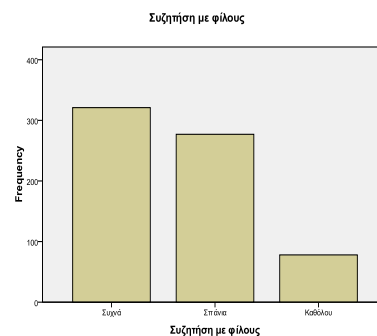

6.1.13. Ενημέρωση από συζητήσεις με φίλους

Ο πίνακας 6.1.13. εμφανίζει το ποσοστό του δείγματος που ενημερώνεται από συζητήσεις με φίλους. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 45,5% ενημερώνεται συχνά, το 39,2% σπάνια και το 11% καθόλου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.13. Η συζήτηση με φίλους ως πηγή πληροφόρησης

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Συχνά	321	45,5	47,5	47,5
Σπάνια	277	39,2	41,0	88,5
Καθόλου	78	11,0	11,5	100,0
Σύνολο	676	95,8	100,0	
Αναπάντητα	30	4,2		
Σύνολο	706	100,0		

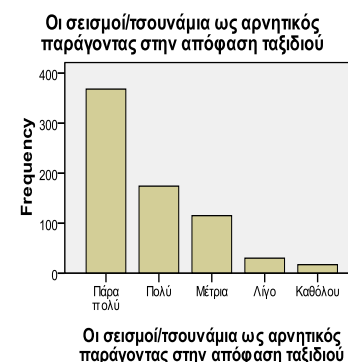

6.1.14. Οι σεισμοί/ τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.14. εμφανίζει το βαθμό που οι φυσικές καταστροφές επηρεάζουν αρνητικά την απόφαση ταξιδιού. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 52,1% επηρεάζεται πάρα πολύ, το 24,6% πολύ και το 16,3% μέτρια. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα μόνο το 6,6% επηρεάζεται λίγο η και καθόλου από τις φυσικές καταστροφές.

Πίνακας/γράφημα 6.1.14. Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	368	52,1	52,3	52,3
Πολύ	174	24,6	24,7	77,0
Μέτρια	115	16,3	16,3	93,3
Λίγο	30	4,2	4,3	97,6
Καθόλου	17	2,4	2,4	100,0
Σύνολο απαντήσεων	704	99,7	100,0	
Αναπάντητα	2	,3		
Σύνολο	706	100,0		

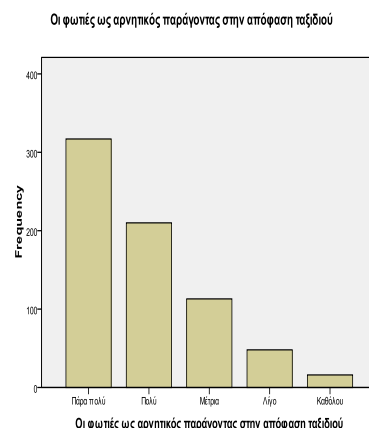

6.1.15. Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.15. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες επηρεάζονται αρνητικά από τις φωτιές. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 44,9% επηρεάζεται παρά πολύ, το 29,7% πολύ και το 16% μέτρια. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα λίγο ή και καθόλου επηρεάζεται το 9,1% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.15. Οι φωτιές ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	317	44,9	45,0	45,0
Πολύ	210	29,7	29,8	74,9
Μέτρια	113	16,0	16,1	90,9
Λίγο	48	6,8	6,8	97,7
Καθόλου	16	2,3	2,3	100,0
Σύνολο απαντήσεων	704	99,7	100,0	
Αναπάντητα	2	,3		
Σύνολο	706	100,0		

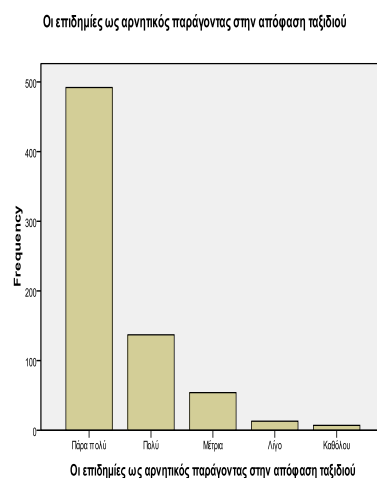

6.1.16. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.16. απεικονίζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά οι επιδημίες. Από τα αποτελέσματα είναι εμφανές ότι το 89,5 % των ερωτηθέντων τουριστών επηρεάζεται πάρα πολύ και πολύ. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 10,5% του δείγματος επηρεάζεται μέτρια, λίγο ή και καθόλου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.16. Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	492	69,7	70,0	70,0
Πολύ	137	19,4	19,5	89,5
Μέτρια	54	7,6	7,7	97,2
Λίγο	13	1,8	1,8	99,0
Καθόλου	7	1,0	1,0	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

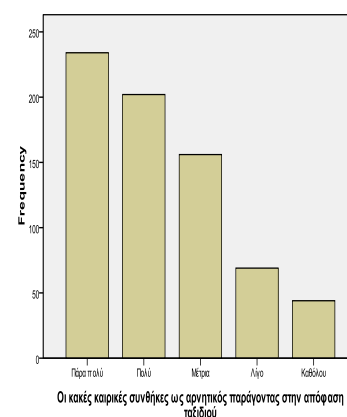
6.1.17. Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας

Στον πίνακα 6.1.17. εμφανίζεται ο βαθμός που επηρεάζουν αρνητικά οι κακές καιρικές συνθήκες. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 33,1% επηρεάζεται παρά πολύ αρνητικά, το 28,6% πολύ, το 22,1% μέτρια. Λίγο επηρεάζεται το 9,8% και καθόλου το 6,2% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 6.1.17.
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	234	33,1	33,2	33,2
Πολύ	202	28,6	28,7	61,8
Μέτρια	156	22,1	22,1	84,0
Λίγο	69	9,8	9,8	93,8
Καθόλου	44	6,2	6,2	100,0
Σύνολο απαντήσεων	705	99,9	100,0	
Αναπάντητα	1	,1		
Σύνολο	706	100,0		

Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

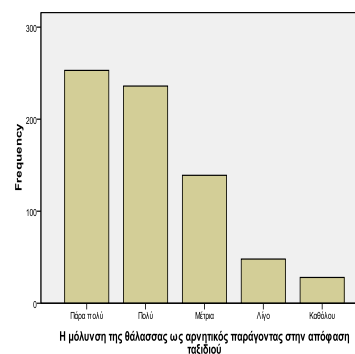
6.1.18. Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.18. απεικονίζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά την απόφαση ταξιδιού, η μόλυνση της θάλασσας. Το 35,8% των ερωτηθέντων επηρεάζεται παρά πολύ, το 33,4% πολύ και το 19,7% μέτρια. Λίγο ή και καθόλου επηρεάζεται το 10,8% του δείγματος.

Πίνακας/γράφημα 6.1.18.
Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	253	35,8	35,9	35,9
Πολύ	236	33,4	33,5	69,5
Μέτρια	139	19,7	19,7	89,2
Λίγο	48	6,8	6,8	96,0
Καθόλου	28	4,0	4,0	100,0
Σύνολο απαντήσεων	704	99,7	100,0	
Αναπάντητα	2	,3		
Σύνολο	706	100,0		

Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

6.1.19. Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.19. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες επηρεάζονται αρνητικά από την μόλυνση της ατμόσφαιρας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 40,2% επηρεάζεται πάρα πολύ και το 34,4% πολύ. Μέτρια επηρεάζεται το 15,7% , λίγο το 6,9% και καθόλου το 2,1% του δείγματος.

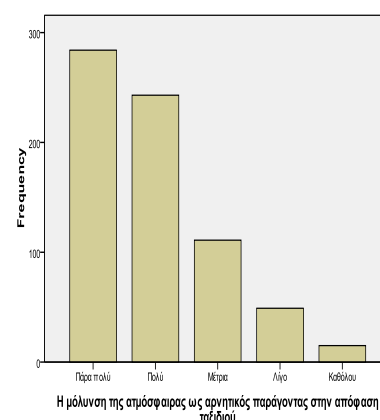

Πίνακας/γράφημα 6.1.19.

Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	284	40,2	40,5	40,5
Πολύ	243	34,4	34,6	75,1
Μέτρια	111	15,7	15,8	90,9
Λίγο	49	6,9	7,0	97,9
Καθόλου	15	2,1	2,1	100,0
Σύνολο απαντήσεων	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

6.1.20. Η τρομοκρατία ως αρνητικός παράγοντας

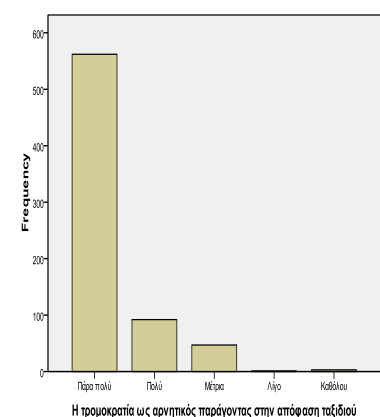
Ο πίνακας 6.1.20. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες επηρεάζονται αρνητικά από την τρομοκρατία. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 79,6% επηρεάζεται πάρα πολύ αρνητικά. Το 13% πολύ και το 6,7% μέτρια.

Πίνακας/γράφημα 6.1.20.

Η τρομοκρατία ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	562	79,6	79,7	79,7
Πολύ	92	13,0	13,0	92,8
Μέτρια	47	6,7	6,7	99,4
Λίγο	1	,1	,1	99,6
Καθόλου	3	,4	,4	100,0
Σύνολο απαντήσεων	705	99,9	100,0	
Αναπάντητα	1	,1		
Σύνολο	706	100,0		

Η τρομοκρατία ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

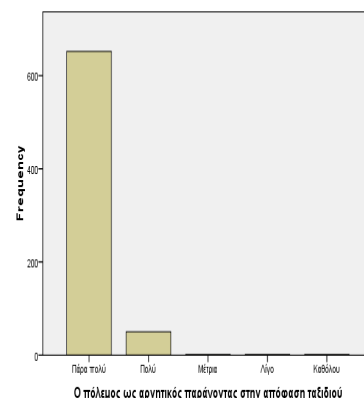
6.1.21. Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.21. εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά ο πόλεμος. Από τα αποτελέσματα είναι εμφανές ότι το 92,4% των ερωτηθέντων επηρεάζονται πάρα πολύ αρνητικά ενώ πολύ επηρεάζεται το 7,1% του δείγματος.

Πίνακας/γράφημα 6.1.21. Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	652	92,4	92,5	92,5
Πολύ	50	7,1	7,1	99,6
Μέτρια	1	,1	,1	99,7
Λίγο	1	,1	,1	99,9
Καθόλου	1	,1	,1	100,0
Σύνολο απαντήσεων	705	99,9	100,0	
Αναπάντητα	1	,1		
Σύνολο	706	100,0		

Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

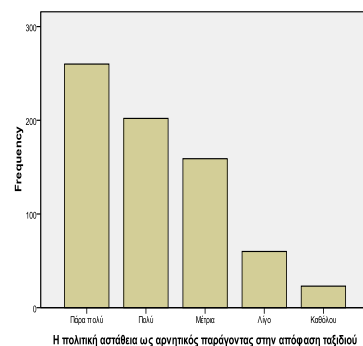
6.1.22. Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.22. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά την απόφαση ταξιδιού η πολιτική αστάθεια. Το 36,8% του δείγματος επηρεάζεται παρά πολύ, το 28,6 % πολύ, το 22,5% μέτρια, το 8,5% λίγο. Το 3,3% των ερωτηθέντων τουριστών δεν επηρεάζεται καθόλου αρνητικά από την πολιτική αστάθεια στη χώρα υποδοχής.

Πίνακας/γράφημα 6.1.22. Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	260	36,8	36,9	36,9
Πολύ	202	28,6	28,7	65,6
Μέτρια	159	22,5	22,6	88,2
Λίγο	60	8,5	8,5	96,7
Καθόλου	23	3,3	3,3	100,0
Σύνολο απαντήσεων	704	99,7	100,0	
Αναπάντητα	2	,3		
Σύνολο	706	100,0		

Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

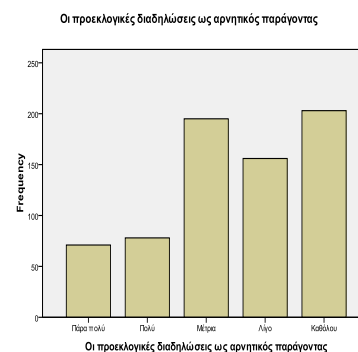
6.1.23. Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.23. εμφανίζει το βαθμό, που οι ερωτηθέντες επηρεάζονται αρνητικά από τις προεκλογικές διαδηλώσεις. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 28,8% του δείγματος δεν επηρεάζεται καθόλου αρνητικά από τις προεκλογικές

διαδηλώσεις, το 22,1% επηρεάζεται λίγο και το 27,6% μέτρια. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα επηρεάζεται πάρα πολύ και πολύ το 21,2% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 6.1.23. Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	71	10,1	10,1	10,1
Πολύ	78	11,0	11,1	21,2
Μέτρια	195	27,6	27,7	48,9
Λίγο	156	22,1	22,2	71,1
Καθόλου	203	28,8	28,9	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

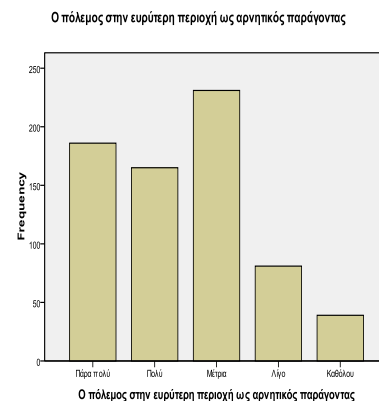
6.1.24. Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.24. εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 32,7% όσων απάντησαν επηρεάζονται μέτρια. Λίγο ή και καθόλου επηρεάζεται το 17%, ενώ πάρα πολύ και πολύ επηρεάζεται το 50% του δείγματος.

Πίνακας/γράφημα 6.1.24.

Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	186	26,3	26,5	26,5
Πολύ	165	23,4	23,5	50,0
Μέτρια	231	32,7	32,9	82,9
Λίγο	81	11,5	11,5	94,4
Καθόλου	39	5,5	5,6	100,0
Σύνολο απαντήσεων	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

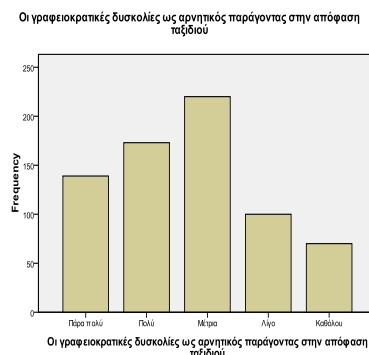
6.1.25. Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.25. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά τους ερωτηθέντες οι γραφειοκρατικές δυσκολίες. Το 31,2% όσων απάντησαν επηρεάζονται

μέτρια, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 44,4% επηρεάζονται παρά πολύ και πολύ. Λίγο ή και καθόλου επηρεάζεται αρνητικά το 24,1% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.25. Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	139	19,7	19,8	19,8
Πολύ	173	24,5	24,6	44,4
Μέτρια	220	31,2	31,3	75,8
Λίγο	100	14,2	14,2	90,0
Καθόλου	70	9,9	10,0	100,0
Σύνολο απαντήσεων	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

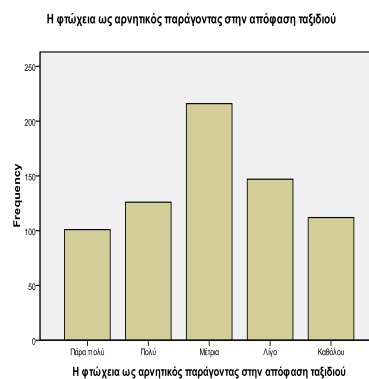

6.1.26. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

Ο πίνακας 6.1.26. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά η φτώχεια. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 32,3% επηρεάζεται πάρα πολύ και πολύ αρνητικά από τη φτώχεια. Μέτρια επηρεάζεται το 30,6% , λίγο το 20,8% και καθόλου το 15,9% του δείγματος.

Πίνακας/γράφημα 6.1.26. Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	101	14,3	14,4	14,4
Πολύ	126	17,8	17,9	32,3
Μέτρια	216	30,6	30,8	63,1
Λίγο	147	20,8	20,9	84,0
Καθόλου	112	15,9	16,0	100,0
Σύνολο απαντήσεων	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

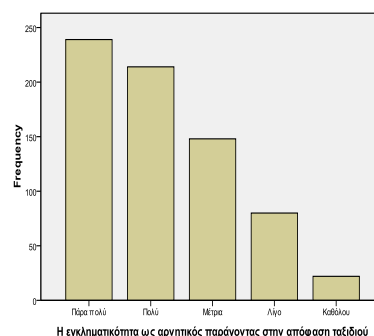
6.1.27. Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας

Στον πίνακα 6.1.27. εμφανίζεται ο βαθμός που επηρεάζει αρνητικά η εγκληματικότητα. Από την αθροιστική συχνότητα προκύπτει ότι το 64,4% του δείγματος επηρεάζεται παρά πολύ και πολύ αρνητικά από την εγκληματικότητα. Μέτρια επηρεάζεται το 21%, λίγο το 11,3% και καθόλου το 3,1% των ερωτηθέντων.

Πίνακας/γράφημα 6.1.27. Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	239	33,9	34,0	34,0
Πολύ	214	30,3	30,4	64,4
Μέτρια	148	21,0	21,1	85,5
Λίγο	80	11,3	11,4	96,9
Καθόλου	22	3,1	3,1	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

6.1.28. Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας

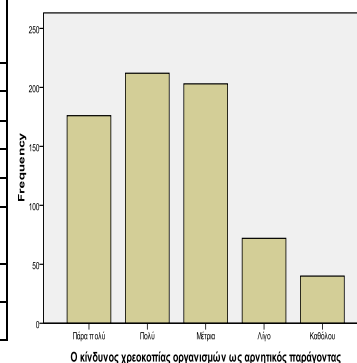
Ο πίνακας 6.1.28. απεικονίζει το βαθμό που επηρεάζει αρνητικά ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 30% του δείγματος επηρεάζεται πολύ αρνητικά, το 28,8% μέτρια και το 24,9% πάρα πολύ. Το 10,2% των ερωτηθέντων επηρεάζεται λίγο και το 5,7% δεν επηρεάζεται καθόλου από τον κίνδυνο χρεωκοπίας οργανισμών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.28.

Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	176	24,9	25,0	25,0
Πολύ	212	30,0	30,2	55,2
Μέτρια	203	28,8	28,9	84,1
Λίγο	72	10,2	10,2	94,3
Καθόλου	40	5,7	5,7	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας

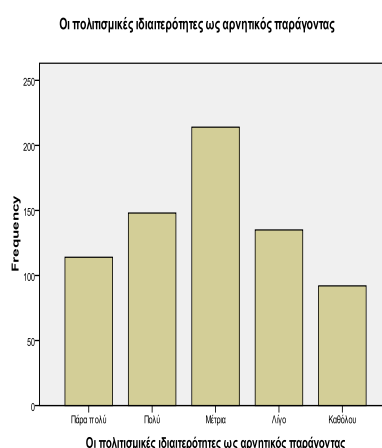

6.1.29. Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.29. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζουν αρνητικά οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες στη χώρα υποδοχής. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 30,3% επηρεάζεται μέτρια, το 21 % πολύ, το 19,1% λίγο. Πάρα πολύ αρνητικά επηρεάζεται το 16,1% του δείγματος και καθόλου το 13% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.29.
Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	114	16,1	16,2	16,2
Πολύ	148	21,0	21,1	37,3
Μέτρια	214	30,3	30,4	67,7
Λίγο	135	19,1	19,2	86,9
Καθόλου	92	13,0	13,1	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

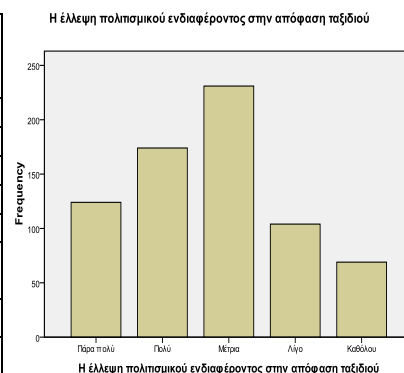

6.1.30. Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος ως αρνητικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.30. εμφανίζει σε ποιο βαθμό επηρεάζει αρνητικά η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος στη χώρα υποδοχής. Η μεγαλύτερη συχνότητα, το 32,7% του δείγματος επηρεάζεται μέτρια. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 42,5% επηρεάζεται πάρα πολύ και πολύ. Λίγο επηρεάζεται το 14,7% και καθόλου το 9,8% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.30.
Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος ως αρνητικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	124	17,6	17,7	17,7
Πολύ	174	24,6	24,8	42,5
Μέτρια	231	32,7	32,9	75,4
Λίγο	104	14,7	14,8	90,2
Καθόλου	69	9,8	9,8	100,0
Σύνολο απαντήσεων	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

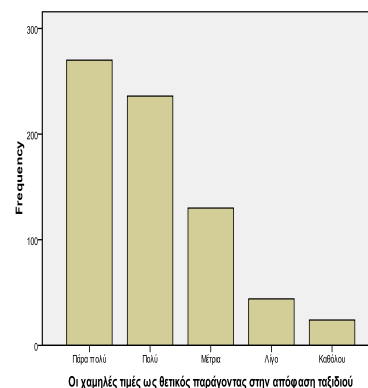
6.1.31. Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού.

Ο πίνακας 6.1.31. εμφανίζει το βαθμό που επηρεάζουν θετικά οι χαμηλές τιμές. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 71.9% επηρεάζεται πάρα πολύ και πολύ θετικά. Μέτρια επηρεάζεται το 18,4%, λίγο το 6,2% και καθόλου το 3,4% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.31. Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	270	38,2	38,4	38,4
Πολύ	236	33,4	33,5	71,9
Μέτρια	130	18,4	18,5	90,3
Λίγο	44	6,2	6,3	96,6
Καθόλου	24	3,4	3,4	100,0
Σύνολο απαντήσεων	704	99,7	100,0	
Αναπάντητα	2	,3		
Σύνολο	706	100,0		

Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

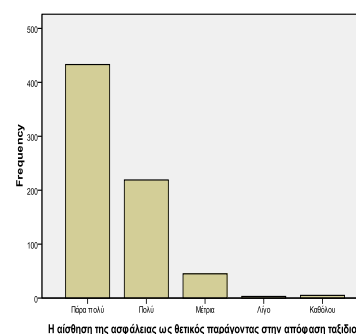
6.1.32. Η αίσθηση της ασφάλειας ως θετικός παράγοντας.

Ο πίνακας 6.1.32. είναι ιδιαίτερα σημαντικός αφού απεικονίζει σε ποιο βαθμό επηρεάζει θετικά η αίσθηση της ασφάλειας. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 92,5% των ερωτηθέντων τουριστών επηρεάζονται πάρα πολύ και πολύ. Μέτρια επηρεάζεται μόνο το 6,4% του δείγματος.

Πίνακας/γράφημα 6.1.32. Η αίσθηση της ασφάλειας ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	433	61,3	61,4	61,4
Πολύ	219	31,0	31,1	92,5
Μέτρια	45	6,4	6,4	98,9
Λίγο	3	,4	,4	99,3
Καθόλου	5	,7	,7	100,0
Σύνολο απαντήσεων	705	99,9	100,0	
Αναπάντητα	1	,1		
Σύνολο	706	100,0		

Η αίσθηση της ασφάλειας ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

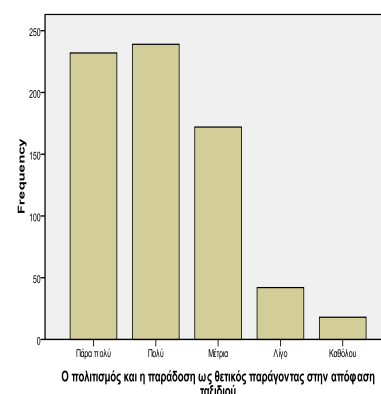
6.1.33. Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.33. εμφανίζει σε ποιο βαθμό επηρεάζει θετικά ο πολιτισμός και η παράδοση στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 33,9% των ερωτηθέντων τουριστών επηρεάζονται πολύ. Το 32,9% επηρεάζεται πάρα πολύ, το 24,4% μέτρια, ενώ σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 8,4% επηρεάζεται λίγο ή και καθόλου από τον πολιτισμό και την παράδοση στη χώρα υποδοχής.

Πίνακας/γράφημα 6.1.33.
Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	232	32,9	33,0	33,0
Πολύ	239	33,9	34,0	67,0
Μέτρια	172	24,4	24,5	91,5
Λίγο	42	5,9	6,0	97,4
Καθόλου	18	2,5	2,6	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

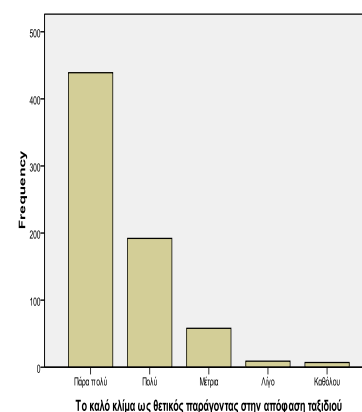
6.1.34. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.34. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζει θετικά το καλό κλίμα. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα το 89,5% των ερωτηθέντων τουριστών επηρεάζονται πάρα πολύ και πολύ από το καλό κλίμα. Ένα μικρό ποσοστό, 8,2% επηρεάζεται μέτρια, το 1,3% λίγο και το 1% καθόλου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.34. Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	439	62,2	62,3	62,3
Πολύ	192	27,2	27,2	89,5
Μέτρια	58	8,2	8,2	97,7
Λίγο	9	1,3	1,3	99,0
Καθόλου	7	1,0	1,0	100,0
Σύνολο απαντήσεων	705	99,9	100,0	
Αναπάντητα	1	,1		
Σύνολο	706	100,0		

Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

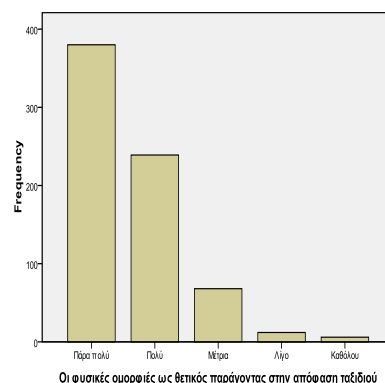
6.1.35. Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.35. απεικονίζει σε ποιο βαθμό επιδρούν θετικά οι φυσικές ομορφιές στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με τις απαντήσεις το 53,8% του δείγματος επηρεάζεται πάρα πολύ θετικά, το 33,9% πολύ και μέτρια το 9,6% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.35. Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	380	53,8	53,9	53,9
Πολύ	239	33,9	33,9	87,8
Μέτρια	68	9,6	9,6	97,4
Λίγο	12	1,7	1,7	99,1
Καθόλου	6	,8	,9	100,0
Σύνολο απαντήσεων	705	99,9	100,0	
Αναπάντητα	1	,1		
Σύνολο	706	100,0		

Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

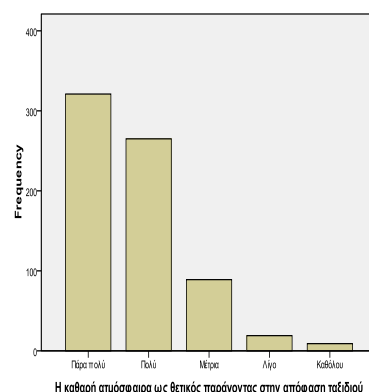
6.1.36. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.36. απεικονίζει το βαθμό που επηρεάζει θετικά η καθαρή ατμόσφαιρα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 83,4% επηρεάζεται πάρα πολύ και πολύ θετικά από την καθαρή ατμόσφαιρα. Ένα μικρό ποσοστό, 12,6% επηρεάζεται μέτρια, ενώ μόνο το 4% επηρεάζεται λίγο ή και καθόλου.

Πίνακας/γράφημα 6.1.36. Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	321	45,5	45,7	45,7
Πολύ	265	37,5	37,7	83,4
Μέτρια	89	12,6	12,7	96,0
Λίγο	19	2,7	2,7	98,7
Καθόλου	9	1,3	1,3	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

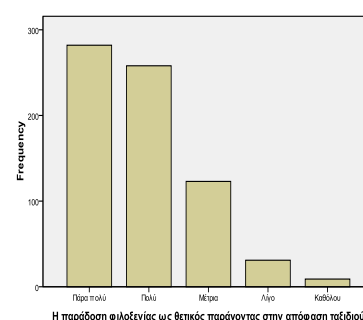
6.1.37. Η παράδοση φιλοξενίας ως θετικός παράγοντας

Τα αποτελέσματα του πίνακα 6.1.37. παρουσιάζουν το βαθμό, που επηρεάζει θετικά η παράδοση της φιλοξενίας στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με την αθροιστική συχνότητα πάρα πολύ και πολύ επηρεάζεται το 76,8% των ερωτηθέντων τουριστών. Το 17,5% επηρεάζεται μέτρια και λίγο ή και καθόλου το 5,7% του δείγματος.

Πίνακας/γράφημα 6.1.37. Η παράδοση φιλοξενίας ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	282	39,9	40,1	40,1
Πολύ	258	36,5	36,7	76,8
Μέτρια	123	17,4	17,5	94,3
Λίγο	31	4,4	4,4	98,7
Καθόλου	9	1,3	1,3	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

Η παράδοση φιλοξενίας ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

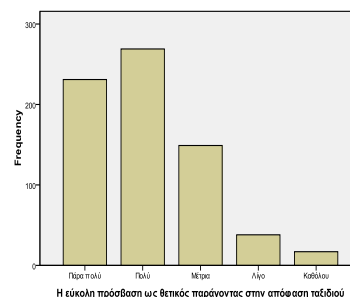
6.1.38. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.38. παρουσιάζει το βαθμό που επηρεάζει θετικά η εύκολη πρόσβαση στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με την κρατούσα συχνότητα το 38,1% επηρεάζεται πολύ θετικά και το 32,7% πάρα πολύ θετικά. Μέτρια επηρεάζεται το 21,1% και λίγο ή και καθόλου το 7,8% των ερωτηθέντων τουριστών.

Πίνακας/γράφημα 6.1.38. Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	231	32,7	32,8	32,8
Πολύ	269	38,1	38,2	71,0
Μέτρια	149	21,1	21,2	92,2
Λίγο	38	5,4	5,4	97,6
Καθόλου	17	2,4	2,4	100,0
Σύνολο απαντήσεων	704	99,7	100,0	
Αναπάντητα	2	,3		
Σύνολο	706	100,0		

Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

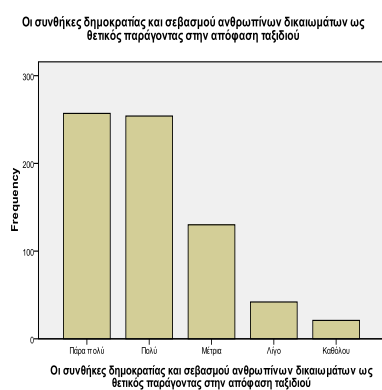

6.1.39. Οι συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως θετικός παράγοντας

Ο πίνακας 6.1.39. απεικονίζει το βαθμό που επηρεάζουν θετικά οι συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το 36,4% του δείγματος επηρεάζεται πάρα πολύ θετικά, το 36% πολύ, το 18,4% μέτρια. Ένα μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων τουριστών, το 8,9% επηρεάζεται λίγο ή καθόλου από τις συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα υποδοχής.

Πίνακας/ γράφημα 6.1.39. Οι συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως θετικός παράγοντας

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Πάρα πολύ	257	36,4	36,5	36,5
Πολύ	254	36,0	36,1	72,6
Μέτρια	130	18,4	18,5	91,1
Λίγο	42	5,9	6,0	97,0
Καθόλου	21	3,0	3,0	100,0
Σύνολο απαντήσεων	704	99,7	100,0	
Αναπάντητα	2	,3		
Σύνολο	706	100,0		

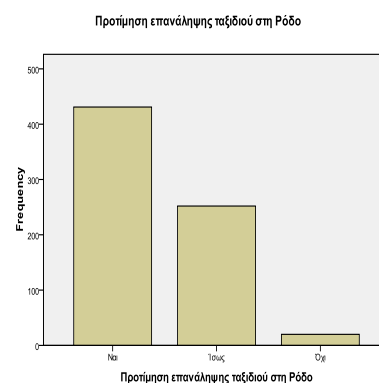

6.1.40. Προτίμηση επανάληψης ταξιδιού στη Ρόδο

Ο πίνακας 6.1.40. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να επισκεφτούν ξανά τη Ρόδο. Είναι εμφανές ότι μόνο το 2,8% δεν επιθυμεί να ταξιδέψει ξανά στη Ρόδο. Το 35,7% ίσως επισκεφτεί ξανά το νησί, ενώ η κρατούσα συχνότητα, το 61% θέλει να ταξιδέψει ξανά στη Ρόδο.

Πίνακας/Γράφημα 6.1.40. Προτίμηση επανάληψης ταξιδιού στη Ρόδο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Ναι	431	61,0	61,3	61,3
Ίσως	252	35,7	35,8	97,2
Όχι	20	2,8	2,8	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

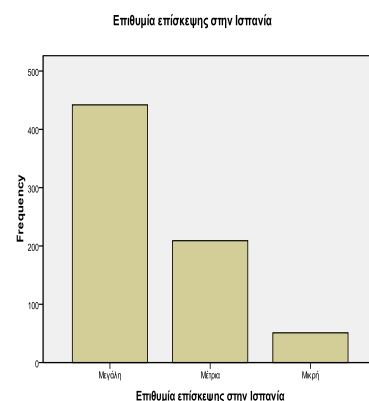

6.1.41. Επιθυμία επίσκεψης στην Ισπανία

Ο πίνακας 6.1.41. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να επισκεφτούν την Ισπανία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 7,2% έχει μικρή επιθυμία να επισκεφτεί την Ισπανία, το 29,6% μέτρια και το 62,6% έχει μεγάλη επιθυμία να ταξιδέψει στην Ισπανία.

Πίνακας/γράφημα 6.1.41. Επιθυμία επίσκεψης στην Ισπανία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	442	62,6	63,0	63,0
Μέτρια	209	29,6	29,8	92,7
Μικρή	51	7,2	7,3	100,0
Σύνολο απαντήσεων	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

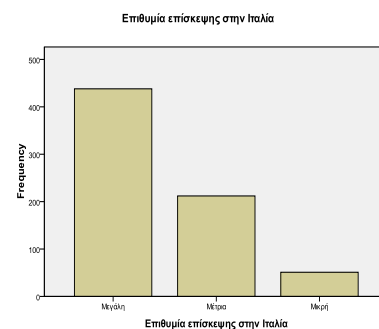

6.1.42. Επιθυμία επίσκεψης στην Ιταλία

Ο πίνακας 6.1.42. απεικονίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να επισκεφτούν την Ιταλία. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 62% των ερωτηθέντων τουριστών έχουν μεγάλη επιθυμία να ταξιδέψουν στην Ιταλία, το 30% μέτρια και το 7,3% μικρή επιθυμία να επισκεφτούν την Ιταλία.

Πίνακας/γράφημα 6.1.42. Επιθυμία επίσκεψης στην Ιταλία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	438	62,0	62,5	62,5
Μέτρια	212	30,0	30,2	92,7
Μικρή	51	7,2	7,3	100,0
Σύνολο απαντήσεων	701		100,0	
Αναπάντητα	5	,7		
Σύνολο	706	100,0		

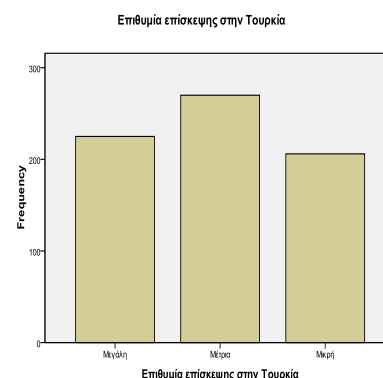

6.1.43. Επιθυμία επίσκεψης στην Τουρκία

Ο πίνακας 6.1.43. απεικονίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να ταξιδέψουν στην Τουρκία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 38,2% των ερωτηθέντων έχουν μέτρια επιθυμία να επισκεφτούν την Τουρκία. Μεγάλη επιθυμία έχει το 31,9% και μικρή επιθυμία το 29,2% του δείγματος.

Πίνακας/γράφημα 6.1.43. Επιθυμία επίσκεψης στην Τουρκία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	225	31,9	32,1	32,1
Μέτρια	270	38,2	38,5	70,6
Μικρή	206	29,2	29,4	100,0
Σύνολο απαντήσεων	701	99,3	100,0	
Αναπάντητα	5	,7		
Σύνολο	706	100,0		

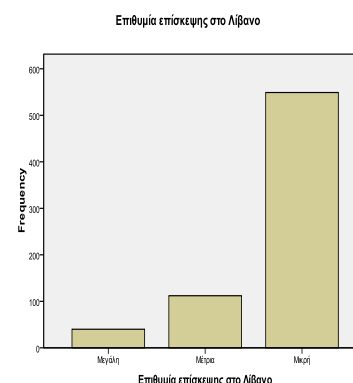

6.1.44. Επιθυμία επίσκεψης στο Λίβανο

Ο πίνακας 6.1.44. απεικονίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να επισκεφτούν το Λίβανο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 5,7% των ερωτηθέντων έχουν μεγάλη επιθυμία να ταξιδέψουν στο Λίβανο, το 15,9% μέτρια και το 78,3% μικρή.

Πίνακας/γράφημα 6.1.44. Επιθυμία επίσκεψης στο Λίβανο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	40	5,7	5,7	5,7
Μέτρια	112	15,9	16,0	21,7
Μικρή	549	77,8	78,3	100,0
Σύνολο απαντήσεων	701	99,3	100,0	
Αναπάντητα	5	,7		
Σύνολο	706	100,0		

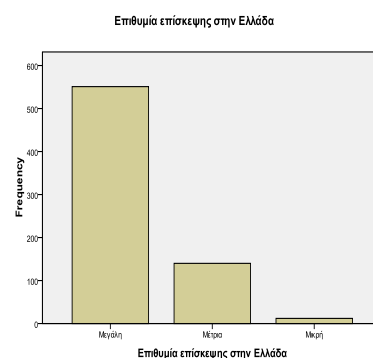

6.1.45. Επιθυμία επίσκεψης στην Ελλάδα

Ο πίνακας 6.1.45. παρουσιάζει το βαθμό επιθυμίας επίσκεψης στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το 78% του δείγματος έχει μεγάλη επιθυμία να ταξιδέψει ξανά στην Ελλάδα, το 19,8% μέτρια και μόνο το 1,7% έχει μικρή επιθυμία να ταξιδέψει ξανά στην Ελλάδα.

Πίνακας/γράφημα 6.1.45. Επιθυμία επίσκεψης στην Ελλάδα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	551	78,0	78,4	78,4
Μέτρια	140	19,8	19,9	98,3
Μικρή	12	1,7	1,7	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

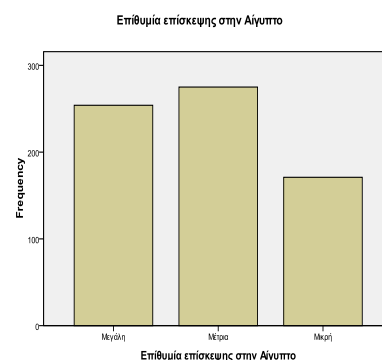

6.1.46. Επιθυμία επίσκεψης στην Αίγυπτο

Ο πίνακας 6.1.46. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να ταξιδέψουν στην Αίγυπτο. Το 36,3% όσων απάντησαν, έχουν μεγάλη επιθυμία να επισκεφτούν την Αίγυπτο, το 39,3% μέτρια και το 24,4% μικρή επιθυμία.

Πίνακας/γράφημα 6.1.46. Επιθυμία επίσκεψης στην Αίγυπτο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	254	36,0	36,3	36,3
Μέτρια	275	39,0	39,3	75,6
Μικρή	171	24,2	24,4	100,0
Σύνολο απαντήσεων	700	99,2	100,0	
Αναπάντητα	6	,8		
Σύνολο	706	100,0		

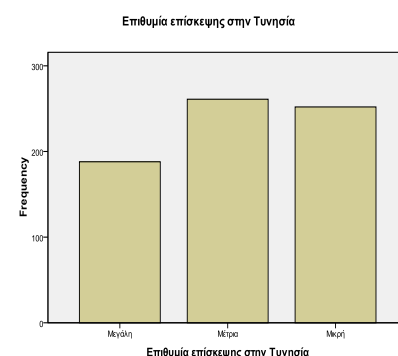

6.1.47. Επιθυμία επίσκεψης στην Τυνησία

Ο πίνακας 6.1.47. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να ταξιδέψουν στην Τυνησία. Το 37,2% όσων απάντησαν έχουν μέτρια επιθυμία, το 26,8% μεγάλη επιθυμία και το 35,9% μικρή επιθυμία να επισκεφτούν την Τυνησία

Πίνακας/γράφημα 6.1.47. Επιθυμία επίσκεψης στην Τυνησία

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	188	26,6	26,8	26,8
Μέτρια	261	37,0	37,2	64,1
Μικρή	252	35,7	35,9	100,0
Σύνολο απαντήσεων	701	99,3	100,0	
Αναπάντητα	5	,7		
Σύνολο	706	100,0		

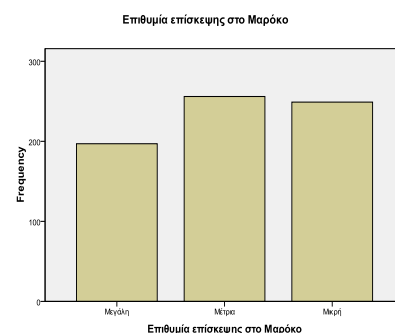

6.1.48. Επιθυμία επίσκεψης στο Μαρόκο

Ο πίνακας 6.1.48. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να ταξιδέψουν στο Μαρόκο. Το 36,5 % όσων απάντησαν έχουν μέτρια επιθυμία να επισκεφτούν το Μαρόκο, το 28,1% μεγάλη και το 35,5% μικρή επιθυμία να ταξιδέψουν στο Μαρόκο.

Πίνακας/γράφημα 6.1.48. Επιθυμία επίσκεψης στο Μαρόκο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	197	27,9	28,1	28,1
Μέτρια	256	36,3	36,5	64,5
Μικρή	249	35,3	35,5	100,0
Σύνολο απαντήσεων	702	99,4	100,0	
Αναπάντητα	4	,6		
Σύνολο	706	100,0		

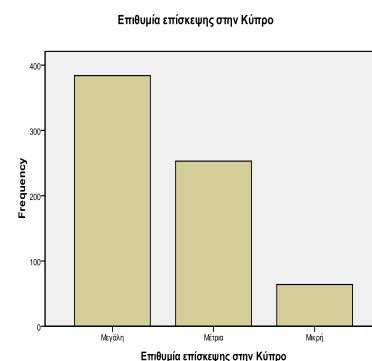

6.1.49. Επιθυμία επίσκεψης στην Κύπρο

Ο πίνακας 6.1.49. εμφανίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να ταξιδέψουν στην Κύπρο. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το 54,4% του δείγματος έχει μεγάλη επιθυμία να επισκεφτεί την Κύπρο, το 35,8% μέτρια και το 9,1% μικρή.

Πίνακας/γράφημα 6.1.49. Επιθυμία επίσκεψης στην Κύπρο

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	384	54,4		54,8
Μέτρια	253	35,8	36,1	90,9
Μικρή	64	9,1	9,1	100,0
Σύνολο απαντήσεων	701	99,3	100,0	
Αναπάντητα	5	,7		
Σύνολο	706	100,0		

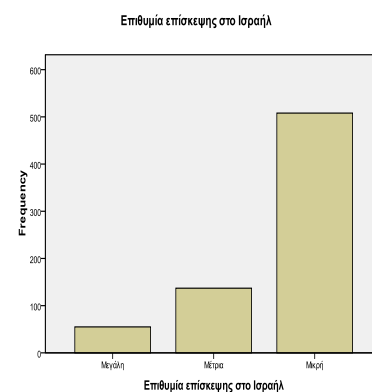

6.1.50. Επιθυμία επίσκεψης στο Ισραήλ

Ο πίνακας 6.1.50. απεικονίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να ταξιδέψουν στο Ισραήλ. Είναι εμφανές ότι το 72,6% όσων απάντησαν, έχουν μικρή επιθυμία να ταξιδέψουν στο Ισραήλ, το 19,6% μέτρια, ενώ μόνο το 7,9% έχει μεγάλη επιθυμία να επισκεφτεί το Ισραήλ.

Πίνακας/γράφημα 6.1.50. Επιθυμία επίσκεψης στο Ισραήλ

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	55	7,8	7,9	7,9
Μέτρια	137	19,4	19,6	27,4
Μικρή	508	72,0	72,6	100,0
Σύνολο απαντήσεων	700	99,2	100,0	
Αναπάντητα	6	,8		
Σύνολο	706	100,0		

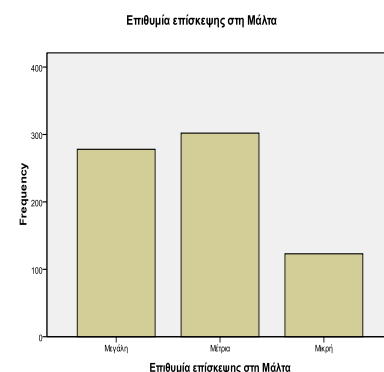
6.1.51. Επιθυμία επίσκεψης στη Μάλτα

Ο πίνακας 6.1.51. απεικονίζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να επισκεφτούν την Μάλτα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 43% όσων απάντησαν, έχουν μέτρια επιθυμία να ταξιδέψουν στη Μάλτα, το 39,5% μεγάλη και το 17,5% μικρή.

Πίνακας/γράφημα 6.1.51. Επιθυμία επίσκεψης στη Μάλτα

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	278	39,4	39,5	39,5
Μέτρια	302	42,8	43,0	82,5
Μικρή	123	17,4	17,5	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

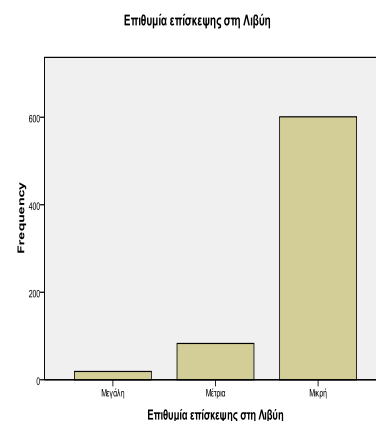

6.1.52. Επιθυμία επίσκεψης στη Λιβύη

Ο πίνακας 6.1.52. παρουσιάζει το βαθμό που οι ερωτηθέντες τουρίστες επιθυμούν να ταξιδέψουν στη Λιβύη. Είναι εμφανές ότι το μεγαλύτερο ποσοστό, 85,5% όσων απάντησαν έχουν μικρή επιθυμία να επισκεφτούν τη Λιβύη, το 11,8% μέτρια και μόνο το 2,7% έχουν μεγάλη επιθυμία να επισκεφτούν τη Λιβύη.

Πίνακας/γράφημα 6.1.52. Επιθυμία επίσκεψης στη Λιβύη

	Συχνότητα	Συχνότητα %	Συχνότητα % επί των απαντήσεων	Αθροιστική συχνότητα
Μεγάλη	19	2,7	2,7	2,7
Μέτρια	83	11,8	11,8	14,5
Μικρή	601	85,1	85,5	100,0
Σύνολο απαντήσεων	703	99,6	100,0	
Αναπάντητα	3	,4		
Σύνολο	706	100,0		

6.2. Ομαδοποίηση αρνητικών και θετικών παραγόντων

6.2.1 Ομαδοποίηση αρνητικών παραγόντων

Για την ομαδοποίηση των αρνητικών παραγόντων του ερωτηματολογίου που απευθύνεται σε τουρίστες χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο, η factor analysis του ερωτηματολογίου που απαντήθηκε από Έλληνες (που απασχολούνται σε ξενοδοχεία της Ρόδου). Αρχικά εξετάζεται η αξιοπιστία όλων των μεταβλητών με το δείκτη αξιοπιστίας Cronbach's. Από το αποτέλεσμα alpha ,868, συμπεραίνεται ότι η αξιοπιστία της κλίμακας είναι πολύ ψηλή (πίνακας 6.2.1, 6.2.2).

Πίνακας 6.2.1. Αριθμός αρνητικών παραγόντων

Ο πόλεμος ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι φωτιές ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος στην απόφαση ταξιδιού
Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος στην απόφαση ταξιδιού
Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

Πίνακας 6.2.2. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,868	17

Ομάδα φυσικών αρνητικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Η πρώτη ομάδα αποτελείται από έξι παράγοντες (πίνακας 6.2.3). Η ομάδα είναι αξιόπιστη αφού έχει γίνει έλεγχος αξιοπιστίας με αποτέλεσμα Cronbach's Alpha ,807 (πίνακας 6.2.4.).

Πίνακας 6.2.3. Ομάδα φυσικών αρνητικών παραγόντων και υγείας

Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι φωτιές ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η μόλυνση της θάλασσας ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η μόλυνση της ατμόσφαιρας ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

Πίνακας 6.2.4. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,807	6

Ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων

Η δεύτερη ομάδα που προέκυψε αποτελείται από πέντε οικονομικό-κοινωνικούς παράγοντες (πίνακας 6.2.5.) Η ομάδα είναι αξιόπιστη αφού ο δείκτης αξιοπιστίας alpha είναι , 784.

Πίνακας 6.2.5. Ομάδα οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων

Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος στην απόφαση ταξιδιού
Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

Πίνακας 6.2.6. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,784	5

Ομάδα πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων

Η ομάδα πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων αποτελείται από πέντε ασύμμετρους αλλά και πολιτικούς παράγοντες (πίνακας 6.2.7.) Η ομάδα είναι αξιόπιστη αφού ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι , 698 (πίνακας 6.2.8).

Πίνακας 6.2.7. Ομάδα πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων

Η τρομοκρατία ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας
Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

Πίνακας 6.2.8. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,698	5

6.2.2 Ομαδοποίηση θετικών παραγόντων ασφάλειας και λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης

Από τους θετικούς παράγοντες δημιουργήθηκαν δύο ομάδες. Η πρώτη ομάδα αφορά παράγοντες ασφάλειας και η δεύτερη λοιπούς παράγοντες που επιδρούν θετικά στην τουριστική ζήτηση. Αρχικά έγινε έλεγχος αξιοπιστίας Cronbach για όλους τους θετικούς παράγοντες. Ο πίνακας 6.2.9. εμφανίζει όλους τους θετικούς παράγοντες και ο πίνακας 6.2.10. τον έλεγχο αξιοπιστίας Cronbach ,831.

Πίνακας 6.2.9. Θετικοί παράγοντες

Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η παράδοση φιλοξενίας ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η αίσθηση της ασφάλειας ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού
Η έλλειψη εγκληματικότητας ως θετικός παράγοντας στην απόφαση ταξιδιού

Πίνακας 6.2.10. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,831	9

Ομάδα παραγόντων ασφάλειας που επιδρούν θετικά

Η ομάδα παραγόντων ασφάλειας, που επιδρούν θετικά αποτελείται από την αίσθηση της ασφάλειας και από τις συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Πίνακας 6.2.11. Παράγοντες ασφάλειας που επιδρούν θετικά

Αίσθηση ασφάλειας
Συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ομάδα λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης

Η ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων αποτελείται από τις χαμηλές τιμές, τον πολιτισμό και την παράδοση, το καλό κλίμα, τις φυσικές ομορφιές, την καθαρή ατμόσφαιρα, την παράδοση στη φιλοξενία, την εύκολη πρόσβαση (πίνακας 6.2.12). Η ομάδα είναι αξιόπιστη , αφού έγινε έλεγχος Cronbach ,801 (πίνακας 6.2.13).

Πίνακας 6.2.12.

Λοιποί παράγοντες που επιδρούν θετικά στην τουριστική ζήτηση

Οι χαμηλές τιμές ως θετικός παράγοντας
Ο πολιτισμός και η παράδοση ως θετικός παράγοντας
Το καλό κλίμα ως θετικός παράγοντας
Η καθαρή ατμόσφαιρα ως θετικός παράγοντας
Η παράδοση στη φιλοξενία ως θετικός παράγοντας
Οι φυσικές ομορφιές ως θετικός παράγοντας
Η εύκολη πρόσβαση ως θετικός παράγοντας

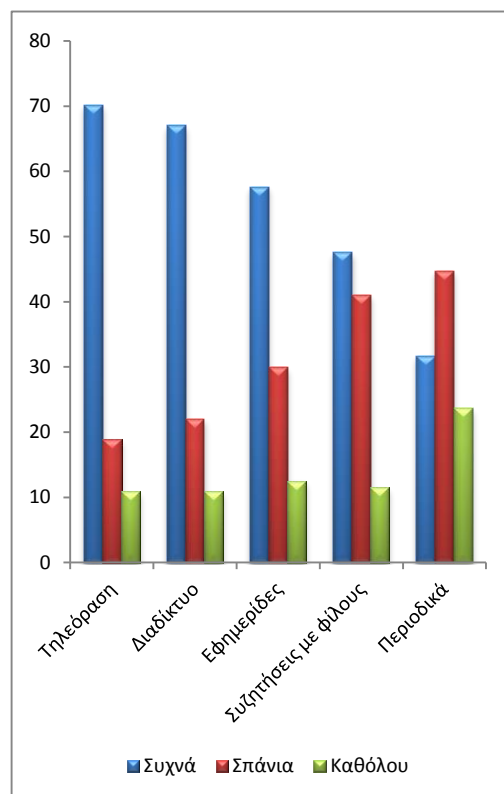
Πίνακας 6.2.13. Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,801	7

6.3. Συγκριτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση παραγόντων ανά ενότητα

6.3.1. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με τις πηγές ενημέρωσης

Στον πίνακα/γράφημα 6.3.1. εμφανίζεται συγκριτικά η σημασία που αποδίδουν οι ερωτηθέντες στις διάφορες πηγές ενημέρωσης. Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των αποτελεσμάτων, από την τηλεόραση ενημερώνεται το 70,2% των ερωτηθέντων. Συχνά ενημερώνεται από το διαδίκτυο το 67,0%, από τις εφημερίδες 57,6%, και από τις συζητήσεις με φίλους το 47,5%. Το 44,7% των ερωτηθέντων ενημερώνεται σπάνια από περιοδικά. Αντίστοιχα ο αριθμητικός μέσος καταδεικνύει ότι με μέγιστο το 1, η τηλεόραση (1,40) είναι το πιο δημοφιλές μέσο ενημέρωσης. Είναι αξιοσημείωτο ότι το διαδίκτυο, το οποίο αποτελεί μέσο ενημέρωσης σχετικά πρόσφατο βρίσκεται δεύτερο στην κατάταξη με αριθμητικό μέσο 1,43.

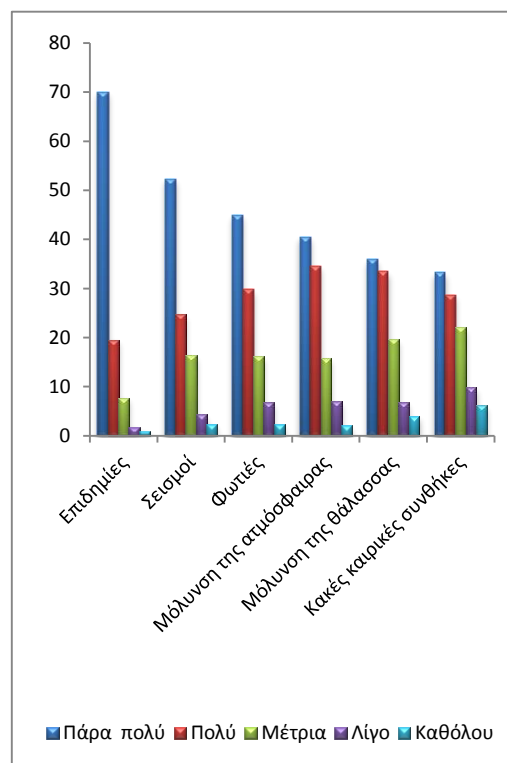

Πίνακας /γράφημα 6.3.1. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με τις Πηγές Ενημέρωσης

	Συχνά	Σπάνια	Καθόλου	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Τηλεόραση	70,2	18,9	10,9	70,2	1,40	,678
Διαδίκτυο	67,0	22,0	10,9	67,0	1,43	,682
Εφημερίδες	57,6	29,9	12,5	57,6	1,54	,706
Συζητήσεις με φίλους	47,5	41,0	11,5	47,5	1,64	,679
Περιοδικά	31,7	44,7	23,6	44,7	1,91	,739

6.3.2. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Στον πίνακα 6.3.2. εμφανίζονται συγκριτικά οι φυσικοί παράγοντες και υγείας που επιδρούν αρνητικά στην απόφαση των ερωτηθέντων τουριστών να ταξιδέψουν σε ένα προορισμό. Από τις κρατούσες συχνότητες των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι οι επιδημίες με ποσοστό 70% αποτελούν τον πιο σημαντικό αρνητικό παράγοντα. Ακολουθούν οι σεισμοί και τα τσουνάμια με ποσοστό 52,3%, οι φωτιές (45%), η μόλυνση της ατμόσφαιρας (40,5%), η μόλυνση της θάλασσας (35,9%) οι κακές καιρικές συνθήκες. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι με μέγιστο το 1, κατατάσσει με ανάλογο τρόπο τους παράγοντες δίνοντας μεγάλη βαρύτητα στις επιδημίες (1,44) και μικρότερη στις κακές καιρικές συνθήκες (2,27).

Πίνακας/γράφημα 6.3.2. Φυσικοί παράγοντες και υγείας

	Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Επιδημίες	70,0	19,5	7,7	1,8	1,0	70,0	1,44	,794
Σεισμοί/τσουνάμια	52,3	24,7	16,3	4,3	2,4	52,3	1,79	1,01
Φωτιές	45,0	29,8	16,1	6,8	2,3	45,0	1,91	1,04
Μόλυνση της ατμόσφαιρας	40,5	34,6	15,8	7,0	2,1	40,5	1,95	1,01
Μόλυνση της θάλασσας	35,9	33,5	19,7	6,8	4,0	35,9	2,09	1,08
Κακές καιρικές συνθήκες	33,2	28,7	22,1	9,8	6,2	33,2	2,27	1,19

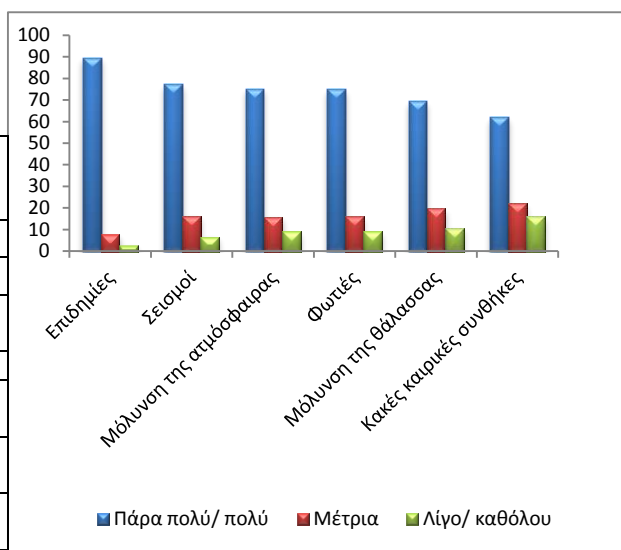
6.3.3. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας

Σύμφωνα με το συνοπτικό/συγκριτικό πίνακα 6.3.3. οι επιδημίες αποτελούν τον παράγοντα που επηρεάζει πάρα πολύ/πολύ αρνητικά τους ερωτηθέντες με ποσοστό 89,5%. Το 77% των ερωτηθέντων επηρεάζονται πάρα πολύ/πολύ από τους σεισμούς/τσουνάμια και ακολουθούν η μόλυνση της ατμόσφαιρας (75,1%), οι φωτιές (74,8), η μόλυνση της θάλασσας (69,4%), οι κακές καιρικές συνθήκες (61,9%).

6.3.3. Συνοπτικός πίνακας/γράφημα:

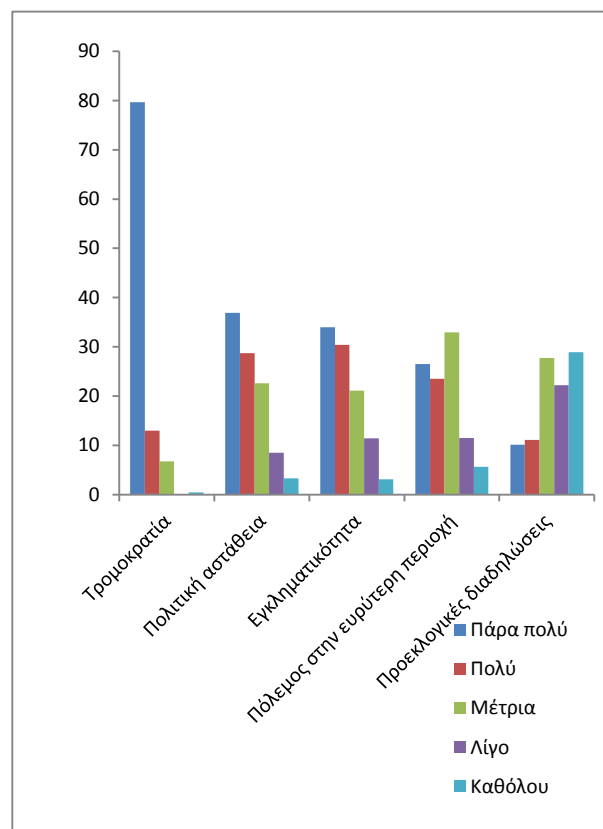
Φυσικοί παράγοντες και υγείας

	Πάρα πολύ/πολύ	Μέτρια	Λίγο/καθόλου
Επιδημίες	89,5	7,7	2,8
Σεισμοί/τσουνάμια	77	16,3	6,7
Μόλυνση της ατμόσφαιρας	75,1	15,8	9,1
Φωτιές	74,8	16,1	9,1
Μόλυνση της θάλασσας	69,4	19,7	10,8
Κακές καιρικές συνθήκες	61,9	22,1	16
Μεσοσταθμικό σύνολο	447,7:6=74,7		

6.3.4. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων

Ο πίνακας 6.3.4. αφορά τους πολιτικούς παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τους ερωτηθέντες τουρίστες. Από τις κρατούσες συχνότητες των απαντήσεων προκύπτει αποτελεί η τρομοκρατία με ποσοστό 79,7% αποτελεί το σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα αυτής της ομάδας. Ακολουθεί η πολιτική αστάθεια (36,9%), η εγκληματικότητα (34%). Μέτρια επηρεάζονται οι ερωτηθέντες από τον πόλεμο στην ευρύτερη περιοχή με ποσοστό 32,9% και τέλος οι προεκλογικές διαδηλώσεις δεν επηρεάζουν καθόλου τους ερωτηθέντες με ποσοστό 28,9%. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι με μέγιστο το 1, δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην τρομοκρατία (1,28) και μικρότερη στις προεκλογικές διαδηλώσεις (3,48).

Πίνακας 6.3.4. Πολιτικοί και ασύμμετροι παράγοντες αρνητικοί παράγοντες

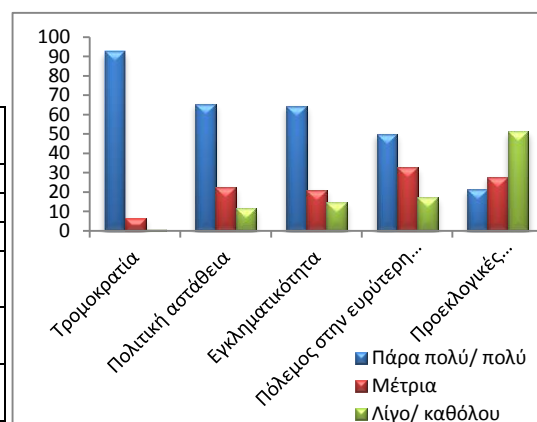
	Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Τρομοκρατία	79,7	13,0	6,7	,1	,4	79,7	1,28	,630
Πολιτική αστάθεια	36,9	28,7	22,6	8,5	3,3	36,9	2,12	1,10
Εγκληματικότητα	34,0	30,4	21,1	11,4	3,1	34,0	2,19	1,11
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	26,5	23,5	32,9	11,5	5,6	32,9	2,46	1,15
Προεκλογικές διαδηλώσεις	10,1	11,1	27,7	22,2	28,9	28,9	3,48	1,28

6.3.5. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών πολιτικών και ασύμμετρων παραγόντων

Από τα συγκριτικά/ συνοπτικά αποτελέσματα του πίνακα 6.3.5. προκύπτει ότι η τρομοκρατία (92,7%) αποτελεί το σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα. Ακολουθούν, η πολιτική αστάθεια (65,6%), η εγκληματικότητα (64,4%), ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή (50%). Οι προεκλογικές διαδηλώσεις επηρεάζουν λίγο/καθόλου το 51,1% των ερωτηθέντων τουριστών.

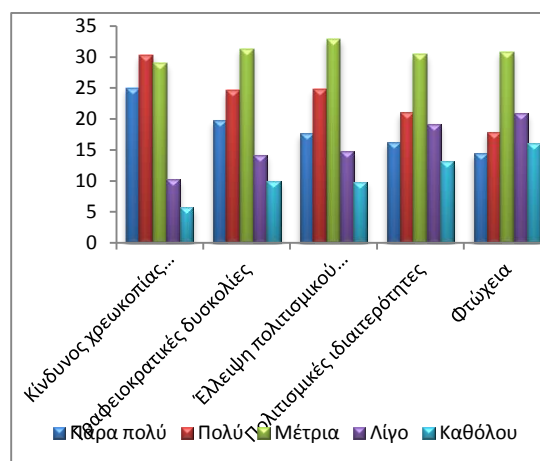
Συγκριτικός-συνοπτικός πίνακας/γράφημα 6.3.5. Πολιτικοί και ασύμμετροι αρνητικοί παράγοντες

	Πάρα πολύ/πολύ	Μέτρια	Λίγο/καθόλου
Τρομοκρατία	92,7	6,7	,5
Πολιτική αστάθεια	65,6	22,6	11,8
Εγκληματικότητα	64,4	21,1	14,5
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή	50	32,9	17,1
Προεκλογικές διαδηλώσεις	21,2	27,7	51,1
Μεσοσταθμικό σύνολο	293,9:5=58,8		

6.3.6. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων

Ο πίνακας 6.3.6 παρουσιάζει τους κοινωνικούς/οικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τους ερωτηθέντες τουρίστες. Σύμφωνα με τις κρατούσες συχνότητες των αποτελεσμάτων πολύ αρνητικά επηρεάζονται από τον κίνδυνο χρεωκοπίας οργανισμών, με κρατούσα συχνότητα 30,2%. Μέτρια επηρεάζονται οι ερωτηθέντες από τις γραφειοκρατικές δυσκολίες, την έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος (32,9%), από τη φτώχεια (30,8%), από τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (30,4%).

Πίνακας 6.3.6.: Κοινωνικοί/οικονομικοί αρνητικοί παράγοντες

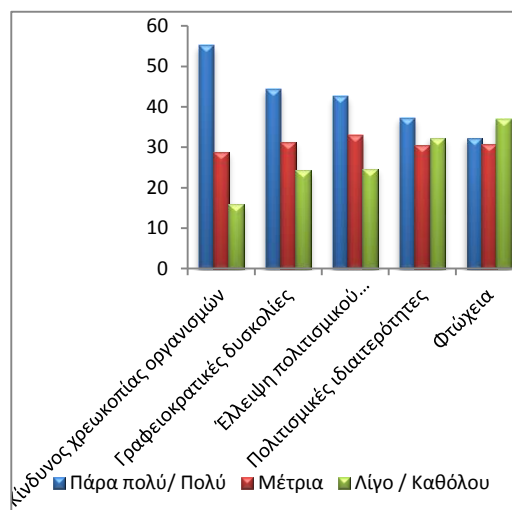
	Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	25,0	30,2	28,9	10,2	5,7	30,2	2,41	1,13
Γραφειοκρατικές δυσκολίες	19,8	24,6	31,3	14,2	10,0	31,3	2,69	1,22
Έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος	17,7	24,8	32,9	14,8	9,8	32,9	2,74	1,19
Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες	16,2	21,1	30,4	19,2	13,1	21,1	2,91	1,25
Φτώχεια	14,4	17,9	30,8	20,9	16,0	30,8	3,06	1,26

6.3.7. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των αρνητικών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων

Από το συνοπτικό-συγκριτικό πίνακα/γράφημα 6.3.7. προκύπτει ότι ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών (55,2%), οι γραφειοκρατικές δυσκολίες με ποσοστό 44,4% αποτελούν τους σημαντικότερους αρνητικούς παράγοντες αυτής της ομάδας. Ακολουθούν η έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος (42,5%), οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες με ποσοστό 37,3%. Η φτώχεια επηρεάζει λίγο/καθόλου το 36,9% των ερωτηθέντων τουριστών.

Συνοπτικός-συγκριτικός πίνακας/γράφημα 6.3.7.
Κοινωνικοί/οικονομικοί αρνητικοί παράγοντες

	Πάρα πολύ/ Πολύ	Μέτρια	Λίγο / Καθόλου
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	55,2	28,9	15,9
Γραφειοκρατικές δυσκολίες	44,4	31,3	24,2
Έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος	42,5	32,9	24,6
Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες	37,3	30,4	32,3
Φτώχεια	32,3	30,8	36,9
Μεσοσταθμικό σύνολο	211,7:5=42,34		

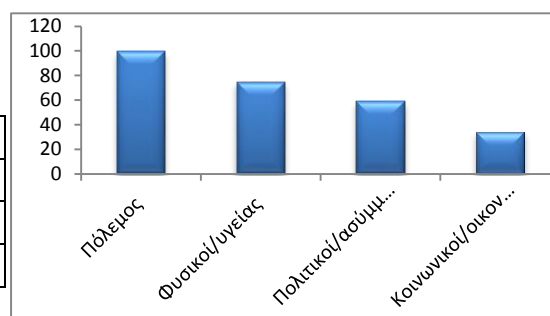

6.3.8 Ιεράρχηση των ομάδων αρνητικών παραγόντων

Ο πίνακας 6.3.8. παρουσιάζει την ιεράρχηση των αρνητικών ομάδων παραγόντων. Ο πόλεμος αποτελεί τη σημαντικότερη αρνητική ομάδα αφού επιδρά πολύ αρνητικά/αρνητικά στο 99,6% των ερωτηθέντων τουριστών. Ακολουθούν οι φυσικοί παράγοντες και υγείας με μεσοσταθμικό σύνολο 74,7 και ακολουθούν οι πολιτικοί και ασύμμετροι παράγοντες (58,8%) και οι κοινωνικοί/οικονομικοί με μεσοσταθμικό σύνολο 34.

Πίνακας γράφημα 6.3.8.
Ιεράρχηση αρνητικών ομάδων

Ένοπλες συγκρούσεις	99,6
Φυσικοί/υγείας	74,7
Πολιτικοί/ασύμμετροι	58,8
Κοινωνικοί/οικονομικοί	34

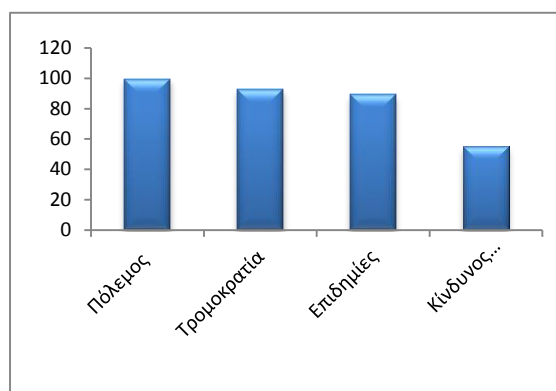

6.3.9. Ιεράρχηση των πλέον αρνητικών παραγόντων

Ο πίνακας 6.3.9. παρουσιάζει τους σημαντικότερους αρνητικούς παράγοντες κάθε ομάδας. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι ο σημαντικότερος αρνητικός παράγοντας είναι ο πόλεμος και ακολουθεί η τρομοκρατία με ποσοστό 92,7%, οι επιδημίες με 89,5%, ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών με ποσοστό 55,2%

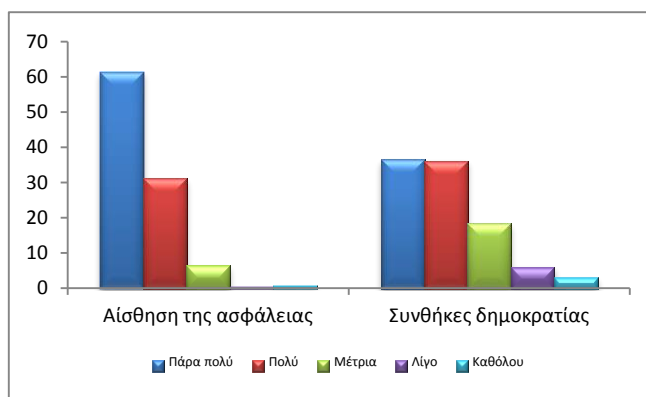
Πίνακας/γράφημα 6.3.9.
Ιεράρχηση αρνητικών παραγόντων

Πόλεμος	99,6
Τρομοκρατία	92,7
Επιδημίες	89,5
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών	55,2

6.3.10. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας

Στην κατηγορία ασφάλειας πολύ σημαντικός θετικός παράγοντας αποτελεί η αίσθηση της ασφάλειας με ποσοστό κρατούσας συχνότητας 61,4%, οι συνθήκες δημοκρατίας και σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων (36,5%) (πίνακας/ γράφημα 6.3.10.)

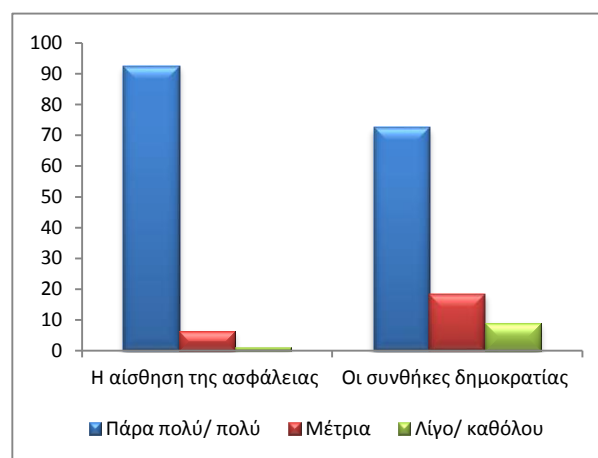

Πίνακας/ γράφημα 6.3.10. Παράγοντες ασφάλειας

	Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Αίσθηση της ασφάλειας	61,4	31,1	6,4	,4	,7	61,4	1,47	,698
Συνθήκες δημοκρατίας	36,5	36,1	18,5	6,0	3,0	36,5	2,02	1,028

6.3.11. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των θετικών παραγόντων ασφάλειας

Στο συγκριτικό/ συνοπτικό πίνακα παρουσιάζονται οι παράγοντες που επιδρούν πολύ θετικά/ θετικά στην επιλογή τουριστικού προορισμού. Σημαντικότερος θετικός/ πολύ θετικός παράγοντας αποτελεί η αίσθηση της ασφάλειας με κρατούσα συχνότητα 92,5%.

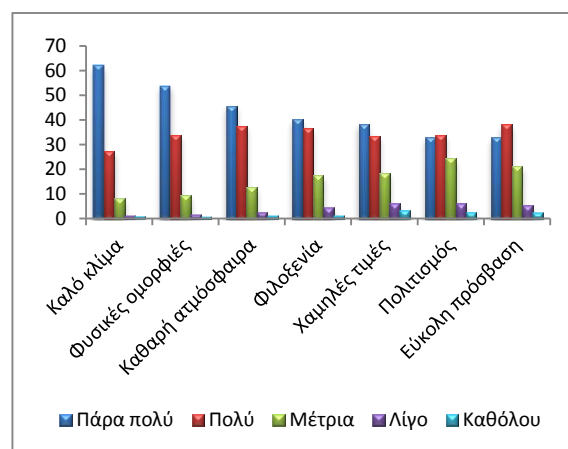

Συνοπτικός πίνακας 6.3.11. Παράγοντες ασφάλειας

	Πάρα πολύ/πολύ	Μέτρια	Λίγο/καθόλου
Η αίσθηση της ασφάλειας	92,5	6,4	1,1
Οι συνθήκες δημοκρατίας	72,6	18,5	9,0

6.3.12. Συγκριτικά αποτελέσματα στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης

Ο πίνακας 6.3.12 παρουσιάζει τους λοιπούς παράγοντες που επιδρούν θετικά στην τουριστική ζήτηση. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το καλό κλίμα αποτελεί το σημαντικότερο θετικό παράγοντα (62,3%) ενώ λιγότερο θετικά αποτελεί η εύκολη πρόσβαση.

Πίνακας/ γράφημα 6.3.12. Θετικοί παράγοντες τουριστικής ζήτησης

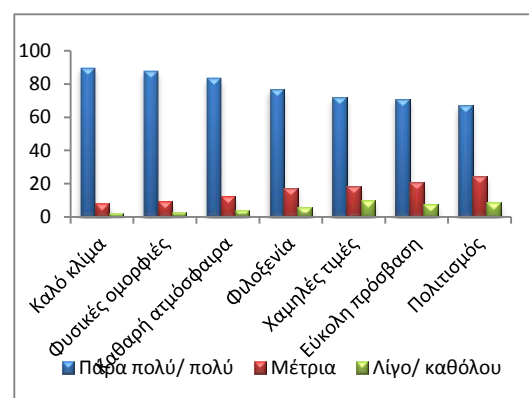
	Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Καλό κλίμα	62,3	27,2	8,2	1,3	1,0	62,3	1,51	,781
Φυσικές ομορφιές	53,9	33,9	9,6	1,7	,9	53,9	1,61	,796
Καθαρή ατμόσφαιρα	45,7	37,7	12,7	2,7	1,3	45,7	1,76	,866
Φιλοξενία	40,1	36,7	17,5	4,4	1,3	40,1	1,90	,926
Χαμηλές τιμές	38,4	33,5	18,5	6,3	3,4	38,4	2,02	1,06
Πολιτισμός	33,0	34,0	24,5	6,0	2,6	34,0	2,11	1,01
Εύκολη πρόσβαση	32,8	38,2	21,2	5,4	2,4	38,2	2,06	,985

6.3.13. Συνοπτικά αποτελέσματα και ιεράρχηση στην ομάδα των λοιπών θετικών παραγόντων τουριστικής ζήτησης

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα σημαντικότερος θετικός παράγοντας αποτελεί το καλό κλίμα (89,5%), ακολουθούν οι φυσικές ομορφιές (87,8%), η καθαρή ατμόσφαιρα (83,4%), η φιλοξενία (76,8%), οι χαμηλές τιμές (71,9%), η εύκολη πρόσβαση (71%), ο πολιτισμός (67%).

Πίνακας/ γράφημα 6.3.13. Συνοπτική/ συγκριτική παρουσίαση: Θετικοί παράγοντες τουριστικής ζήτησης

	Πάρα πολύ/ πολύ	Μέτρια	Λίγο/ καθόλου
Καλό κλίμα	89,5	8,2	2,3
Φυσικές ομορφιές	87,8	9,6	2,6
Καθαρή ατμόσφαιρα	83,4	12,7	4,0
Φιλοξενία	76,8	17,5	5,8
Χαμηλές τιμές	71,9	18,5	9,7
Εύκολη πρόσβαση	71	21,2	7,8
Πολιτισμός	67	24,5	8,6

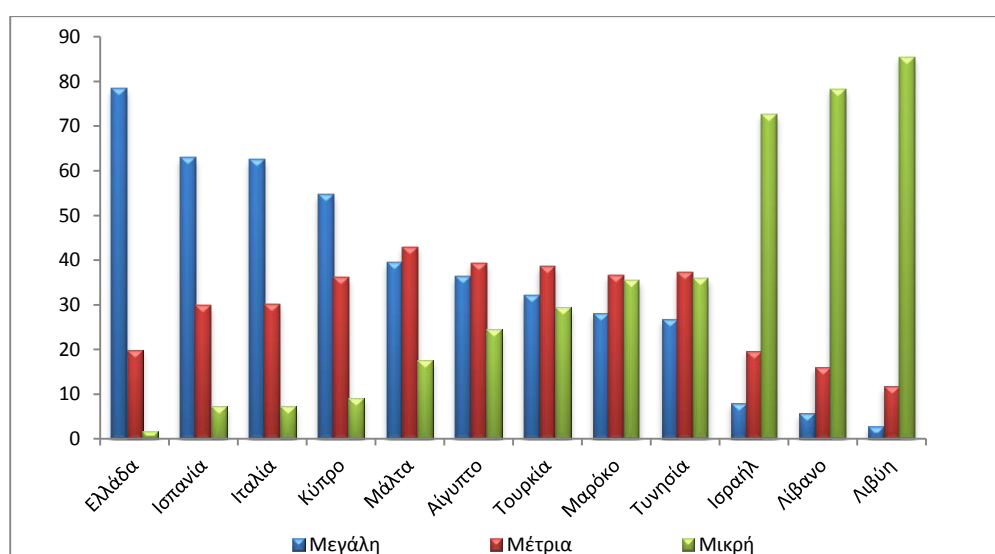

6.3.14. Συγκριτικά αποτελέσματα σε σχέση με την επιθυμία επίσκεψης σε κράτη της Μεσογείου

Ο συγκριτικός πίνακας 6.3.14. αφορά την επιθυμία των τουριστών να επισκεφτούν χώρες της Μεσογείου. Από τις κρατούσες συχνότητες των συγκριτικών αποτελεσμάτων προκύπτει ότι η Ελλάδα (78,4%), η Ισπανία (63%), η Κύπρος αποτελούν προορισμούς που οι ερωτηθέντες τουρίστες έχουν μεγάλη επιθυμία να επισκεφτούν. Η Μάλτα (43%), η Αίγυπτος (39,3%), η Τουρκία (38,5%), το Μαρόκο (36,5%) αποτελούν προορισμούς που οι ερωτηθέντες τουρίστες έχουν μέτρια επιθυμία να επισκεφτούν. Τέλος η Λιβύη (85,5%), το Λίβανο (78,3%) και το Ισραήλ (72,6%) αποτελούν περιοχές που έχουν μικρή επιθυμία να τις επισκεφτούν. Αντίστοιχα οι αριθμητικοί μέσοι, με μέγιστο το 1, καταδεικνύουν ότι η Ελλάδα (1,23), η Ισπανία (1,44) και η Ιταλία (1,44) αποτελούν δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς σε αντίθεση με τη Λιβύη (2,82), το Λίβανο (2,72) και το Ισραήλ (2,64).

Πίνακας/γράφημα 6.3.14. : Επιθυμία επίσκεψης σε κράτη της Μεσογείου

	Μεγάλη	Μέτρια	Μικρή	Κρατούσα συχνότητα	Αριθμητικός μέσος	Τυπική απόκλιση
Ελλάδα	78,4	19,9	1,7	78,4	1,2333	,46185
Ισπανία	63,0	29,8	7,3	63,0	1,4430	,62659
Ιταλία	62,5	30,2	7,3	62,5	1,4479	,62718
Κύπρο	54,8	36,1	9,1	54,8	1,5435	,65675
Μάλτα	39,5	43,0	17,5	43,0	1,7795	,72287
Αίγυπτο	36,3	39,3	24,4	39,3	1,8814	,77067
Τουρκία	32,1	38,5	29,4	38,5	1,9729	,78421
Μαρόκο	28,1	36,5	35,5	36,5	2,0741	,79419
Τυνησία	26,8	37,2	35,9	37,2	2,0913	,78754
Ισραήλ	7,9	19,6	72,6	72,6	2,6471	,62132
Λίβανο	5,7	16,0	78,3	78,3	2,7261	,55986
Λιβύη	2,7	11,8	85,5	85,5	2,8279	,44365

6.4 Συζήτηση στα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας με τουρίστες

Δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία

Στην έρευνα με τουρίστες ανταποκρίθηκαν 706 εκ των οποίων 299 άντρες και 407 γυναίκες, μέσης ηλικίας, αρκετά μορφωμένοι. Οι 228 από τους 706 έχουν περάσει ξανά τις διακοπές τους στη Ρόδο. Στο ταξίδι τους οι 338 ερωτηθέντες συνοδεύονται από το σύντροφό τους, οι 206 από τα παιδιά τους, οι 147 από φίλους και οι 15 ταξιδεύουν μόνοι. Το 30% των ερωτηθέντων προγραμματίσαν το ταξίδι τους πολύ πρόσφατα, ενώ το 70% πριν από τρεις μήνες έως ένα χρόνο πριν την περίοδο των διακοπών τους. Τα άτομα που απάντησαν τα ερωτηματολόγια, φαίνεται να ανταποκρίνονται στο χαρακτηριστικό τύπο του τουρίστα, που επισκέπτεται μια άλλη χώρα προσωρινά, με κύριο σκοπό της επίσκεψης του τις διακοπές (Ηγουμενάκης 2007: 82-83), έχοντας μαζί τους το σύντροφό τους, τα παιδιά τους, την παρέα τους.

Το ταξίδι τους πραγματοποιείται ουσιαστικά μέσα από διαδικασίες που έχουν ξεκινήσει από την προηγούμενη περίοδο (Τσάρτας 2010: 21). Το γεγονός ότι πολλοί έχουν ταξιδέψει ξανά στη Ρόδο επιβεβαιώνει την έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με τη οποία από αυτούς που επισκέπτονται την Ελλάδα, περισσότεροι από τους μισούς θέλουν να την επισκεφθούν ξανά. Επίσης σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στη Ελλάδα από το 1980 και μετά, τα ποσοστά των τουριστών που έχουν επισκεφθεί την Ελλάδα από μια έως και έξι φορές ή και περισσότερες είναι υψηλά και διαρκώς αυξάνονται (Τσάρτας 2010: 26-27).

Συζήτηση στον άξονα σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης

Σε σχέση με την ενημέρωση για τα πολιτικά θέματα της Μεσογείου, λίγοι (μόλις 26%) των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι έχουν μεγάλη και πολύ μεγάλη ενημέρωση, το 28,7% ότι έχουν μέτρια ενημέρωση και οι περισσότεροι (45,4%) έχουν μικρή ή και καμία ενημέρωση για τα πολιτικά θέματα της Μεσογείου. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους το 22,5% των ερωτηθέντων έχουν μεγάλη ενημέρωση για τα οικολογικά θέματα της Μεσογείου, το 24,6% μέτρια και το 52,9% μικρή ή και καμία ενημέρωση. Είναι σημαντικό ότι το 2010 που πραγματοποιήθηκε η εμπειρική έρευνα δε συνέβησαν πολύ εντυπωσιακά γεγονότα στη Μεσόγειο, ώστε να τραβήξουν την προσοχή των ατόμων που πρόκειται να ταξιδέψουν. Τα τραγικά επεισόδια που δημιουργήθηκαν στην Αθήνα επηρέασαν άμεσα τον τουρισμό της πρωτεύουσας. Η Αραβική Άνοιξη που έλαβε χώρα στη Βόρεια Αφρική, ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2010 και αποτέλεσε σημαντικό πλήγμα για τον τουρισμό της Αιγύπτου και της Τυνησίας το 2011.

Ως προς τις πηγές ενημέρωσης σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, οι απαντήσεις δείχνουν ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό τα άτομα πληροφορούνται για τις εξελίξεις που συμβαίνουν από την τηλεόραση (70,2%) από το διαδίκτυο (67%), τις εφημερίδες (57,6%), τις συζητήσεις με φίλους (47,5%). Τα ΜΜΕ και ιδιαίτερα οι τηλεοπτικές εκπομπές, το διαδίκτυο και οι εφημερίδες, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην απόφαση των ανθρώπων που σκοπεύουν να ταξιδέψουν σε σχέση με την ασφάλεια και τη σιγουριά του ταξιδιού. Άμεσα οι άνθρωποι βλέπουν, ακούν και διαβάζουν τα γεγονότα που προβάλλονται δραματικά από τα ΜΜΕ. Έμμεσα συζητούν και σχολιάζουν τα νέα και τα γεγονότα με φίλους και συγγενείς (Hall 2002: 458-466, Wood & Peake 1998: 173-178. Fodness & Murray 1997: 503-525). Συνήθως διαμορφώνουν απόψεις χωρίς να επαληθεύουν τις εικόνες που προβάλλονται έντονα από τα ΜΜΕ (Huang & Min 2002: 146). Επίσης επισημαίνεται, η διάδοση του διαδικτύου, που ο τουρίστας μπορεί να εντοπίσει λεπτομέρειες για τον τόπο που

ενδιαφέρεται να περάσει τις διακοπές του αρκεί να διαθέτει internet και στοιχειώδη εξοικείωση με τα εργαλεία πλοήγησης (Φερρές & Καφέζα 2009: 11-12).

Συζήτηση για τη σχέση αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό

Στον άξονα που αφορά την σχέση αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό επιχειρήθηκε αφενός διερεύνηση της επίδρασης του καθενός από τους παράγοντες στον επιλογή τουριστικού προορισμού αφετέρου η ομαδοποίηση των παραγόντων σύμφωνα με το πλαίσιο που προέκυψε από την προηγούμενη έρευνα.

Από τις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτώμενοι τουρίστες προκύπτει ότι ο πόλεμος αποτελεί το σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα που επηρεάζει την απόφαση για διακοπές σε συγκεκριμένο τόπο. Αξιοσημείωτο αποτελεί ότι στα συγκριτικά-συνοπτικά αποτελέσματα το 99,6% των ερωτηθέντων τουριστών επηρεάζονται πάρα πολύ/ πολύ αρνητικά από τον πόλεμο. Άλλωστε κατά την παραδοσιακή έννοια της ασφάλειας, οι στρατιωτικές συγκρούσεις αποτελούσαν πάντα τη βασική απειλή ενάντια στην ειρήνη και την ευημερία (Κουσκουβέλης 2005: 210. Ντόκος & Τσάκωνας 2005: 21-25. Ηρακλείδης 2002: 226). Πολλοί συγγραφείς και ερευνητές επεσήμαναν ότι ο κλάδος του τουρισμού επηρεάζεται αρνητικά από τον πόλεμο, αφού με την έναρξη των εχθροπραξιών οι τουριστικοί οργανισμοί αφαιρούν τις εμπλεκόμενες περιοχές από τα προγράμματα τους προκαλώντας τουριστική καταστροφή (Lickorish & Jenkins 2004: 321. Seddighi & Nuttall & Theocharous 2001:181-191. Βαρβαρέσος 2000: 91)

Από τους πολιτικούς και ασύμμετρους αρνητικούς παράγοντες οι τουρίστες αξιολόγησαν ως πιο αρνητικό παράγοντα, την τρομοκρατία και ακολουθούν η πολιτική αστάθεια, η εγκληματικότητα, ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή. Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συμφωνούν με τη σύγχρονη βιβλιογραφία, που αναφέρει ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες επηρεάζουν αρνητικά την τουριστική βιομηχανία (Chauhan 2007: 3-17. Πατσουράτης 2007: 41-43. Somez & Apostolopoulos & Tarlow 1999:13-18). Οι τρομοκρατικές ενέργειες εναντίον τουριστικών προορισμών καλύπτονται άμεσα από τα ΜΜΕ επηρεάζουν τις στάσεις και τις προτιμήσεις των τουριστών, που είναι πρόθυμοι να αλλάξουν τα σχέδια των διακοπών τους και να επιλέξουν ασφαλέστερους προορισμούς (Tarlow 2006: 33-47. Glassner 1999. Sommez & Apostolopoulos & Tarlow 1999:13-18. Richter & Waugh 1986: 313-315). Σε μικρότερο βαθμό οι ερωτηθέντες τουρίστες επηρεάζονται πολύ αρνητικά από την πολιτική αστάθεια καθώς και από τον πόλεμο στην ευρύτερη περιοχή. Ακαδημαϊκές έρευνες αναφέρουν ότι τα δυσμενή γεγονότα που λαμβάνουν χώρα σε ένα τουριστικό προορισμό μπορεί να επηρεάσουν όχι μόνο τη χώρα αυτή (deterrent effect), αλλά και την ευρύτερη περιοχή (contagion effect). (Drakos & Kutun 2007: 621-641). Σε γενικές γραμμές, οι αρνητικοί αυτοί πολιτικοί παράγοντες επισημαίνονται τόσο από ακαδημαϊκές μελέτες όσο και

από παγκόσμιους τουριστικούς φορείς (Drakos & Kutun 2007. Seddighi & Nuttall & Theocharous 2001) που εξετάζουν με επιστημονικά κριτήρια τη σχέση ανάμεσα στην ασφάλεια και τον τουρισμό. Σύμφωνα με το Kent John οι προορισμοί που βρίσκονται κάτω από μη ειρηνική ομπρέλα και αποτελούν εστίες εξεγέρσεων και αστάθειας παραμένουν πάντα χαμηλά στις προτιμήσεις των τουριστών (ποιοτική έρευνα).

Από τους κοινωνικούς/οικονομικούς παράγοντες οι ερωτηθέντες θεωρούν ως πιο σημαντικό αρνητικό παράγοντα τον κίνδυνο χρεωκοπίας οργανισμών, τις γραφειοκρατικές δυσκολίες, την έλλειψη πολιτισμικού ενδιαφέροντος, τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, τη φτώχεια.

Από τους φυσικούς παράγοντες και παράγοντες υγείας, οι επιδημίες επηρεάζουν πολύ αρνητικά τους ερωτηθέντες τουρίστες. Σε αυτή την ιεράρχηση φαίνεται πόσο ο τουρισμός επηρεάζεται από τις μεταδοτικές θανατηφόρες ασθένειες (Hystad & Keller 2008. Πατσουράτης 2007). Οι τουρίστες φαίνονται ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε θέματα που αφορούν την υγεία τους. Ακολουθούν οι σεισμοί/τσουνάμια, οι φωτιές, η μόλυνση της ατμόσφαιρας, η μόλυνση της θάλασσας, οι κακές καιρικές συνθήκες. Σύμφωνα με ακαδημαϊκές έρευνες οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι όπως οι σεισμοί, τα τσουνάμια, οι φωτιές επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση αφού λειτουργούν ενάντια στην ασφάλεια των τουριστών (Tarlow 2006. Huang & Min 2002. Pizam 1999). Στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας, ο κ. Νικητιάδης, επισήμανε ότι μια μεγάλη περιβαλλοντική καταστροφή μπορεί να καταστρέψει τον τουρισμό σε μια περιοχή, ειδικώς στην περίπτωση που δεν υπάρχει σωστή διαχείριση κρίσης (ποιοτική έρευνα).

Συζήτηση για τη σχέση θετικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό

Οι θετικοί παράγοντες ασφάλειας εξετάστηκαν στην έρευνα αυτή υπό δυο οπτικές, Η πρώτη αφορά στην επίδραση των θετικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό και η δεύτερη στην σχέση των παραγόντων ασφάλειας με τους λοιπούς παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση.

Στους παράγοντες που επιδρούν θετικά στην απόφαση ταξιδιού οι ερωτηθέντες τουρίστες αξιολογούν ως σημαντικότερο στοιχείο την αίσθηση της ασφάλειας και ακολουθεί η δημοκρατία και ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι φανερό ότι η έννοια της ασφάλειας εκφράζει συνοπτικά όλα όσα επιθυμεί ο αντιπροσωπευτικός Ευρωπαίος τουρίστας της Μεσογείου, δηλαδή να περάσει τις διακοπές του σε ένα ασφαλές περιβάλλον, χωρίς πολεμικές συρράξεις, τρομοκρατικά κτυπήματα, φυσικές καταστροφές ή εγκληματικότητα.

Από τους οικονομικούς/κοινωνικούς παράγοντες που επιδρούν θετικά σημαντικότερος παράγοντας είναι η φιλοξενία. Ακολουθούν οι χαμηλές τιμές, η εύκολη

πρόσβαση. Αυτά τα δεδομένα δείχνουν ξεκάθαρα ότι οι συγκεκριμένοι τουρίστες επιλέγουν να περάσουν τις διακοπές τους σε ένα φιλικό και ασφαλές περιβάλλον που να νοιώθουν σιγουριά κατά τη διάρκεια της διαμονής τους και άνεση στις μετακινήσεις τους. Οι συγκεκριμένοι τουρίστες δεν αναζητούν τον κίνδυνο και την περιπέτεια (allocentric tourist) επιθυμούν να περάσουν τις διακοπές σε ένα περιβάλλον που τους εμπνέει άνεση, σιγουριά και ασφάλεια (Tarlow 2006).

Σε σχέση με τους φυσικούς/πολιτιστικούς παράγοντες που επηρεάζουν θετικά τους ερωτηθέντες τουρίστες σημαντικότερος θετικός παράγοντας αποτελεί το καλό κλίμα, και ακολουθούν οι φυσικές ομορφιές και η καθαρή ατμόσφαιρα. Τα δεδομένα αυτά αποτελούν σημαντικά τουριστικά κίνητρα που συνδέονται με τη θερμοκρασία, την ηλιοφάνεια, τις φυσικές ομορφιές (Ηγουμενάκης 2007: 102-106) και αποτελούν το κυριότερο στοιχείο του Μεσογειακού τουρισμού. Επίσης αποτελεί ένα σημαντικό μήνυμα προς τους τουριστικούς φορείς και τους οργανισμούς ότι στην τουριστική ανάπτυξη πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο Περιορισμός, η Αναβάθμιση, η Αποκατάσταση και η Αναδιοργάνωση (Φώκιαλη 1997: 9).

Συζήτηση σε σχέση με την ασφάλεια στην Ελλάδα στο πλαίσιο του τουρισμού στη Μεσόγειο

Σχετικά με την επιθυμία των τουριστών να επισκεφθούν μελλοντικά κάποια χώρα της Μεσογείου, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι έχουν μεγάλη επιθυμία να επισκεφθούν ξανά την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιταλία και την Κύπρο. Αντίθετα χώρες όπως η Λιβύη, το Λίβανο και το Ισραήλ αποτελούν προορισμούς που έχουν μικρή επιθυμία να επισκεφθούν. Χώρες όπως η Αίγυπτος, η Τουρκία, η Τυνησία και το Μαρόκο, οι ερωτηθέντες τουρίστες έχουν μέτρια επιθυμία να τις επισκεφθούν. Είναι φανερό ότι στις συνειδήσεις των τουριστών, οι χώρες της Ευρώπης παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κάθε μια ξεχωριστά παρέχουν ασφάλεια και σιγουριά. Οι υπόλοιπες χώρες της Μεσογείου, παρά το καλό κλίμα, τις φυσικές ομορφιές και πιθανόν τις χαμηλότερες τιμές εμπνέουν ανησυχίες και ανασφάλεια. Σημαντικό ρόλο στην κατάσταση αυτή παίζουν τα ΜΜΕ που προβάλλουν με δραματοποιημένο τρόπο την επικαιρότητα και δημιουργούν συνειρμούς σχετικά με εμφύλιες συγκρούσεις, την τρομοκρατία, τις φυσικές καταστροφές ή τις επιδημίες επηρεάζοντας τα άτομα που σχεδιάζουν τις διακοπές τους (Hall 2002 . Wood & Peake 1998. Downs 1972).

Συμπερασματικά επισημαίνεται ότι ο σύγχρονος μεταψυχροπολεμικός κόσμος παρουσιάζει στοιχεία αβεβαιότητας, φόβου και ανασφάλειας. Οι κρίσεις που παρουσιάζονται σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο επηρεάζουν την τουριστική δραστηριότητα. Η εμπειρία των τελευταίων χρόνων είναι

πλούσια σε αριθμό και ποικιλία δυσμενών γεγονότων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Τόσο οι εμπλεκόμενοι κυβερνητικοί φορείς, όσο και οι φορείς του ιδιωτικού τουριστικού τομέα είτε μεμονωμένα είτε σε συνεργασία, δεν πρέπει να αντιμετωπίζουν παθητικά αυτές τις κρίσεις, αλλά να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την κατάλληλη διαχείριση και την αντιμετώπιση τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7
ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ

7.1 Δείγμα και ημερομηνία συνεντεύξεων

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η έρευνα με ειδικούς είναι ποιοτική. Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν επτά ειδικοί σε θέματα τουρισμού και ασφάλειας. Οι ιδιότητες των συμμετεχόντων δίνονται στον πίνακα που ακολουθεί

Πίνακας 7.1. Στοιχεία ερωτηθέντων

Ιδιότητα	Ημερομηνία
Εκπρόσωπος κυβέρνησης (Υφυπουργός τουρισμού)	8/2/2012
Εκπρόσωπος παραγωγικών τάξεων (τουριστικός πράκτορας)	14/2/2012
Εκπρόσωπος παραγωγικών τάξεων (Ξενοδόχος-Αντιπρόεδρος Ένωσης Ξενοδόχων Ρόδου)	14/6/2012
Διευθυντικό στέλεχος αρμόδιος σε θέματα Τουρισμού (Διευθυντής ΕΟΤ, Ρόδου)	14/5/2012
Διευθυντικό στέλεχος αρμόδιος σε θέματα ασφάλειας (Διευθυντής εγκληματολογικού γραφείου)	8/11/12
Εκπρόσωπος ΜΜΕ (Εκδότης περιοδικού Χρήμα και Τουρισμός)	25/1/2013
Εκπρόσωπος εκπαίδευσης (Επίκουρος Καθηγητής Πληροφορικών Συστημάτων – Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών)	25/1/2013

Η ανάλυση των στοιχείων που συλλέχθηκαν ακολουθεί τα εξής βήματα. Για κάθε ερευνητικό άξονα αναφέρονται συνοπτικά οι απαντήσεις όσων έλαβαν μέρος στην έρευνα. Ακολουθεί μια συζήτηση με αναφορά σε χαρακτηριστικές απαντήσεις και γίνεται προσπάθεια σύνδεσης με τις ποσοτικές έρευνες. Επίσης επιχειρείται 'θεωρητικοποίηση' στο πλαίσιο του υφιστάμενου θεωρητικού πλαισίου.

7.2 . Αποτελέσματα στον άξονα: Επίδραση προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό.. Βαθμός σημαντικότητας

Η σχετική ερώτηση στο δελτίο συνέντευξης ήταν η ακόλουθη: «Στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό κόσμο τα προβλήματα που διαταράσσουν την ασφάλεια είναι πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά. Πόσο σημαντική θεωρείται την επίδραση αυτών των προβλημάτων στην τουριστική δραστηριότητα;». Στον πίνακα 7.2

περιλαμβάνεται ο βαθμός επίδρασης των προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό και στον πίνακα 7.3 η ιεράρχηση των απαντήσεων.

Πίνακας 7.2. Επίδραση προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό.
Βαθμός σημαντικότητας

	Πολιτικά	Οικονομικά	Κοινωνικά	Περιβ/ντικά	Άλλο
Εκπρόσωπος κυβέρνησης	Πολύ σημαντικά	Πολύ σημαντικά	Πολύ σημαντικά	Πολύ σημαντικά	Καθοριστικός ο ρόλος των ΜΜΕ
Ταξιδιωτικός πράκτορας	Πολύ σημαντικά	Σημαντικά	Σημαντικά	Λιγότερο σημαντικά	Εξεγέρσεις και αστάθεια παραμένουν χαμηλά στις προτιμήσεις των τουριστών.
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού	Πολύ σημαντικά	Σημαντικά			
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας	Πολύ σημαντικά	Πολύ σημαντικά	Πολύ σημαντικά	Πολύ σημαντικά	Η πολιτική αστάθεια δημιουργεί αίσθημα φόβου και θυματοποίησης (Victimization)
Ξενοδόχος	Πολύ σημαντικά	Σημαντικό	Σημαντικά	Σημαντικά	Ρόλος του διαδικτύου Επαναλαμβανόμενες κρίσεις
Εκπρόσωπος εκπαίδευσης	Πολύ σημαντικά	Σημαντικά			
Εκπρόσωπος ΜΜΕ	Πολύ σημαντικά	Πολύ σημαντικό		Πολύ σημαντικά	Τουρισμός, εξαιρετικά ευαίσθητο προϊόν

Πίνακας 7.3 Επίδραση προβλημάτων ασφάλειας στον τουρισμό.
Ιεράρχηση απαντήσεων

Παράγοντες	Πολύ σημαντικοί	Σημαντικοί	Λιγότερο σημαντικοί
Πολιτικοί	7		
Οικονομικοί	3	4	
Κοινωνικοί	2	2	
Περιβαλλοντικοί	3	1	1

Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών οι πολιτικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση ενός τουριστικού προορισμού. Από τις απαντήσεις παρατηρείται ότι οι παράγοντες που συνδέονται με

την πολιτική σταθερότητα ενός προορισμού επηρεάζουν καθοριστικά την τουριστική ζήτηση. Ενδεικτικά οι ειδικοί αναφέρουν ότι :

- Προορισμοί που βρίσκονται κάτω από μη ειρηνική ομπρέλα παραμένουν χαμηλά στις προτιμήσεις των τουριστών (ταξιδιωτικός πράκτορας).
- Η πολιτική αστάθεια, οι εξεγέρσεις δημιουργούν αίσθημα θυματοποίησης (victimization) στους τουρίστες, φοβούνται δηλαδή ότι μπορεί να καταστούν τα επόμενα θύματα (διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας).
- Οι δυνητικοί επισκέπτες νιώθουν ανασφαλείς όταν υπάρχει πολιτική και οικονομική αστάθεια και κατά συνέπεια κοινωνικές αναταραχές (εκπρόσωπος κυβέρνησης).
- Η πολιτική σταθερότητα είναι κεφαλαιώδους σημασίας στις χώρες υποδοχής (εκπρόσωπος ΜΜΕ).
- Ιεραρχικά θα έβαζα πρώτο την πολιτική κατάσταση (εκπρόσωπος εκπαίδευσης).
- Πολιτικές κρίσεις που έχουν σχέση με στρατιωτικά θέματα ή τρομοκρατικές ενέργειες είναι ιδιαίτερα σημαντικά (ξενοδόχος).
- Εκτιμώ ότι πρωτίστως είναι πολιτικά μέσα από τις βασικές αρχές της ασφάλειας (διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού).

Σε σχέση με τους υπόλοιπους παράγοντες παρουσιάζεται μια διαφοροποίηση στις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Κάποιοι παράγοντες θεωρούνται αλληλοσχετιζόμενοι ή αναφέρονται μεμονωμένα ως σημαντικοί ή δεν αναφέρονται καθόλου.

- Αναλογικά λιγότερη επίδραση παρατηρείται για τα κοινωνικά και οικονομικά αίτια... ενώ τα περιβαλλοντικά αίτια φαίνεται ακόμα να μην επηρεάζουν τον τουρίστα (ταξιδιωτικός πράκτορας).
- Η οικονομία έχει αντικαταστήσει τη γεωπολιτική μέσα στο κλίμα της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, η εξέλιξη της οικονομικής διάστασης παίρνει σημαντική θέση στους δείκτες ασφάλειας... η πρόκληση παροχή τιμής και υπηρεσιών εντός ενός ασφαλούς, γοητευτικού, πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι το ζητούμενο για το νέο μοντέλο τουρισμού (διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού).
- Η δυσμενής οικονομική κατάσταση επηρεάζει αρνητικά... η κατάσταση του ευρύτερου περιβάλλοντος είναι σημαντικός παράγοντας... οι χώρες που εμφανίζουν υψηλούς δείκτες εγκληματικότητας χαρακτηρίζονται ως υποβαθμισμένοι... (διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας).
- Ωστόσο ο τουρισμός αποτελεί εξαιρετικά ευαίσθητο προϊόν που επηρεάζεται και από περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις (ξενοδόχος).

- *Οικονομικά και περιβαλλοντικά κυρίως. Οποιαδήποτε αρνητική συγκυρία αφορά αυτούς τους δύο παράγοντες, επιδρά εξαιρετικά αρνητικά (εκπρόσωπος ΜΜΕ).*
- *Οι δυνητικοί επισκέπτες νοιώθουν ανασφαλείς όταν υπάρχει πολιτική και οικονομική αστάθεια και κατά συνέπεια κοινωνικές αναταραχές... Μια μεγάλη περιβαλλοντική καταστροφή μπορεί να καταστρέψει τον τουρισμό σε μια περιοχή (εκπρόσωπος κυβέρνησης).*

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συμφωνούν με αυτές που δόθηκαν στα πλαίσια της ποσοτικής έρευνας με εργαζόμενους σε ξενοδοχεία, όπου είχε φανεί ότι οι πολιτικοί παράγοντες επιδρούν εξαιρετικά αρνητικά στην επιλογή τουριστικού προορισμού.

Επίσης οι απόψεις τους είναι σύμφωνες με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, που αναφέρεται σε πολιτικά γεγονότα, όπως ο πόλεμος (Lickorish & Jenkins 2004. Seddighi & Nutall & Theocharous 2001. Βαρβαρέσος 2005), οι τρομοκρατικές επιθέσεις (Mansfeld 2006. Sasso 2005. Hall 2002). Οι απόψεις των ειδικών φαίνεται να εναρμονίζονται με τις διαπιστώσεις της καταστροφικής επίδρασης στον τουρισμό συγκεκριμένων γεγονότων όπως ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου (1991), ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας, ο πόλεμος του Ιράκ (2003) που οδήγησαν σε δραματική μείωση των διεθνών τουριστικών αφίξεων τόσο στις άμεσα όσο και στις έμμεσα εμπλεκόμενες χώρες (Πατσουράτης 2007. Lickorish & Jenkins 2004)

Τέλος αξιοσημείωτες είναι οι παρατηρήσεις του εκπροσώπου της κυβέρνησης και του ξενοδόχου, που αναφέρονται στο ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Η σύγχρονη βιβλιογραφία αναφέρει ότι τα ΜΜΕ επηρεάζουν την κοινή γνώμη και διαμορφώνουν στάσεις και απόψεις σχετικά με την ασφάλεια των ατόμων που επιθυμούν να ταξιδέψουν (Τσάρτας 2010). Άμεσα οι άνθρωποι βλέπουν, ακούν και διαβάζουν τα γεγονότα και σπάνια φροντίζουν να επαληθεύσουν τις εικόνες που προβάλλονται και είναι πρόθυμοι να αλλάξουν τα σχέδια τους ή και ακυρώσουν τα ταξίδια τους αν υποψιαστούν ότι κινδυνεύουν σε κάποιο τουριστικό προορισμό (Hall 2002. Wood & Peake 1998. Fodness & Murray 1997).

7.3 . Αποτελέσματα στον άξονα: Η ασφάλεια ως παράγοντας τουριστικής ζήτησης σε σχέση με λοιπούς παράγοντες

Η σχετική ερώτηση στο δελτίο συνέντευξης είναι: «Πόσο σημαντικός παράγοντας είναι κατά τη γνώμη σας η ασφάλεια στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές, σε σχέση με άλλους παράγοντες που αφορούν την τιμή, την ποιότητα υπηρεσιών, τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους;». Στον πίνακα 7.3 φαίνεται η

σύγκριση της «ασφάλειας» με τους «άλλους παράγοντες» και στον πίνακα 7.4 η ιεράρχηση των απαντήσεων.

Πίνακας 7.4. Σύγκριση ασφάλειας με άλλους παράγοντες τουριστικής ζήτησης

	Ασφάλεια	Άλλοι παράγοντες
Εκπρόσωπος κυβέρνησης	Ο πιο σημαντικός παράγοντας	Η ποιότητα των υπηρεσιών, οι τιμές, η αξιοποίηση των φυσικών-πολιτιστικών πόρων
Ταξιδιωτικός πράκτορας	Σημαντικός παράγοντας, ειδικά για οικογένειες	Νεαρά άτομα μπορεί να επηρεαστούν από χαμηλή τιμή και ποιότητα υπηρεσιών
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού	Σημαντικότερος συντελεστής για επιλογή τουριστικού προορισμού	Παραδείγματα: Αίγυπτος 2011, Αθήνα 2010
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας	Τόσο η Εθνική ασφάλεια όσο και η εσωτερική ασφάλεια παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόφαση των τουριστών	
Ξενοδόχος	Σημαντικότερος παράγοντας στην επιλογή τουριστικού προορισμού	
Εκπρόσωπος εκπαίδευσης	Χωρίς ασφάλεια δεν ταξιδεύεις	
Εκπρόσωπος ΜΜΕ	Κυρίαρχος παράγοντας	

Πίνακας 7.5. Σύγκριση ασφάλειας με άλλους παράγοντες.

Ιεράρχηση απαντήσεων

Παράγοντες	Αριθμός απαντήσεων
Ασφάλεια	7
Τιμές	2
Ποιότητα υπηρεσιών	2
Φυσικοί/πολιτιστικοί πόροι	1

Σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων η ασφάλεια αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό παράγοντα στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές. Οι υπόλοιποι παράγοντες που αφορούν την τιμή, την ποιότητα των υπηρεσιών ή τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους αποτελούν θετικούς παράγοντες στην επιλογή ταξιδιού, υπό την προϋπόθεση ότι δεν απειλείται η ζωή και η υγεία των τουριστών. Επίσης από τους ερωτηθέντες τρεις αναφέρονται σε πρόσφατα γεγονότα που σημειώθηκαν σε περιοχές της Μεσογείου και επηρέασαν αρνητικά την τουριστική κίνηση, όπως τα επεισόδια στο Σύνταγμα της Αθήνας (2010) καθώς και της Αραβικής Άνοιξης στις χώρες της βόρειας Αφρικής (2011). Οι μαζικές κινητοποιήσεις που σημειώθηκαν το Μάιο του 2010 στην Αθήνα οδήγησαν άμεσα σε ακυρώσεις και οι μαζικές εξεγέρσεις των χωρών της βόρειας Αφρικής οδήγησαν τον τουρισμό των χωρών σε κρίση. Ενδεικτικές απαντήσεις:

- Η ασφάλεια είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας ... οι υπόλοιποι παράγοντες αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα που βαραίνουν αποφασιστικά στην τελική επιλογή (εκπρόσωπος της κυβέρνησης).
- Η ασφάλεια στη σημερινή ταραχώδη εποχή αποτελεί συντελεστή επιλογής τουριστικού προορισμού ... σήμερα ο τουρίστας δε διακινδυνεύει τη ζωή του για τη ψυχαγωγία του... π.χ. εσωτερικές αναταραχές Αιγύπτου, επεισόδια στο Σύνταγμα της Αθήνας (διευθυντής αρμόδιος σε θέματα τουρισμού).
- Ο παράγοντας ασφάλεια διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση κριτηρίων... σε περίοδο όπου το περιβάλλον ασφάλειας δεν είναι σταθερό η τουριστική κίνηση είναι αισθητά μειωμένη, π.χ. Αίγυπτος, Τυνησία, Λιβύη (ταξιδιωτικός πράκτορας).
- Τόσο η εθνική ασφάλεια όσο και η εσωτερική ασφάλεια οδηγούν στη λήψη θετικής απόφασης για την επιλογή τόπου για διακοπές... η πολιτική αστάθεια και οι εσωτερικές αναταραχές στις χώρες της Μέσης Ανατολής (διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας).
- Είναι ο κυρίαρχος και πρωταρχικός παράγοντας, που σε κάποια είδη τουρισμού φτάνει στο 100% (εκπρόσωπος ΜΜΕ).
- Χωρίς ασφάλεια δεν πας πουθενά (εκπρόσωπος εκπαίδευσης).
- Αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα στην επιλογή τουριστικού προορισμού (ξενοδόχος).

Οι απόψεις των ερωτηθέντων σε σχέση με τους παράγοντες που επιδρούν θετικά στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές συμφωνούν με τις απαντήσεις που έδωσαν οι εργαζόμενοι σε ξενοδοχειακές μονάδες. Όπως ήδη έχει αναφερθεί (κεφάλαιο 5) από τη σχετική έρευνα είχε προκύψει ότι οι τουρίστες επιλέγουν ως τουριστικούς προορισμούς πρωτίστως περιοχές όπου υπάρχει ειρήνη, κατά δεύτερο λόγο στις επιλογές τους σημαντικό παράγοντα αποτελούν οι φυσικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, ενώ σε σχετικά μικρότερο βαθμό επηρεάζουν η ιστορία και ο πολιτισμός και οι χαμηλές τιμές.

Τα αποτελέσματα εν μέρει συμφωνούν με το θεωρητικό πλαίσιο της τουριστικής ζήτησης. Είναι επαρκώς τεκμηριωμένο στη θεωρία ότι η τουριστική ζήτηση επηρεάζεται με πολλαπλούς τρόπους από το χαρακτήρα των κρίσεων ή των απειλών που εκδηλώνονται στο πολιτικό, οικονομικό, γεωφυσικό περιβάλλον και γενικά από γεγονότα που τείνουν να ανατρέψουν τις συνθήκες της διεθνούς ασφάλειας (Βαρβαρέσος 1997). Σε αρκετές μελέτες στα πλαίσια της τουριστικής ζήτησης εντάσσονται οι συνθήκες και τα γεγονότα που διαταράσσουν την ασφάλεια των τουριστών. Παρ' όλα αυτά δεν τονίζεται πάντα η μεγάλη σημασία της ασφάλειας ούτε

το ότι αυτή αποτελεί σε κάποιες περιπτώσεις προϋπόθεση επιλογής ενός τουριστικού προορισμού.

Άποψή μας είναι ότι η αναφορά στην ασφάλεια ως παράγοντας ζήτησης ενός τουριστικού προορισμού πρέπει να γίνει ακόμα πιο έντονη. Σύμφωνα με τα θεωρητικά δεδομένα του τουρισμού, τα τουριστικά κίνητρα χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες και αφορούν τα φυσικά/ κλιματολογικά κίνητρα, τα πολιτιστικά κίνητρα, τα οικονομικά και τα ψυχολογικά κίνητρα (Ηγουμενάκης 2007). Κατά μια έννοια η ασφάλεια μπορεί να θεωρηθεί ψυχολογικός παράγοντας. Ωστόσο, λόγω της σπουδαιότητας του παράγοντα αυτού έτσι όπως εμφανίζεται στην παρούσα μελέτη, θα μπορούσε να αποτελεί ξεχωριστή κατηγορία στην οποία να γίνεται ρητή αναφορά.

Επίσης αξιοσημείωτο αποτέλεσμα αποτελούν οι παρατηρήσεις του ταξιδιωτικού πράκτορα καθώς και του εκπροσώπου του τύπου, που αναφέρονται στη σχέση που έχει η ασφάλεια με διαφορετικές ομάδες τουριστών. Συγκεκριμένα αναφέρουν ότι ο παράγοντας *ασφάλεια* είναι εξαιρετικά σημαντικός για άτομα που επιθυμούν να ταξιδέψουν με τις οικογένειες τους, ή για συμμετέχουν σε συνέδρια, ή σε μαθητικές εκδρομές. Ωστόσο υπάρχουν κάποιοι ταξιδιώτες, κυρίως νεαροί σε ηλικία ή ζευγάρια χωρίς παιδιά, που μπορεί να επηρεαστούν από τις χαμηλές τιμές και από την ποιότητα των υπηρεσιών και να μη δώσουν καμία ή να δώσουν ελάχιστη σημασία στον παράγοντα ασφάλεια. Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν ακόμα και τουρίστες με ακραία ασυνήθιστες προτιμήσεις, που αναφέρονται σαν *αλλοκεντρικοί* τουρίστες (*allocentric tourist*) οι οποίοι επιδιώκουν την περιπέτεια, συχνά και τον κίνδυνο, και γενικά έχουν διάθεση για ασυνήθιστες ταξιδιωτικές εμπειρίες (Tarlow 2006). Αυτές οι περιπτώσεις όμως αποτελούν εξαίρεση στον κανόνα.

Συνοψίζοντας οι παράγοντες ασφάλειας φαίνεται να επηρεάζουν τη ζήτηση για ένα τουριστικό προορισμό τουλάχιστον το ίδιο όπως και οι τιμές και οι λοιποί παράγοντες που η βιβλιογραφία αναφέρει, ενώ κάποιες απειλές της ασφάλειας των τουριστών αποτελούν παράγοντα πλήρους απόρριψης ενός προορισμού.

7.4 . Αποτελέσματα στον άξονα σχετικά με το διαχωρισμό επιπτώσεων των κρίσεων σε μακροχρόνιες και βραχυχρόνιες

Το σχετικό ερώτημα ήταν: «Ποιες από τις παρακάτω κρίσεις (πόλεμος, τρομοκρατία, επιδημίες, περιβαλλοντική καταστροφή και έξαρση εγκληματικότητας) θεωρείτε ότι έχουν βραχυχρόνια και ποιες μακροχρόνια επίδραση στον τουριστικό τομέα». Στον πίνακα 7.6 γίνεται χαρακτηρισμός των κρίσεων με κριτήριο τη διάρκεια των επιδράσεων και στον πίνακα 7.7 γίνεται ιεράρχηση των απαντήσεων.

Πίνακας 7.6 Μακροχρόνια και βραχυχρόνια επίδραση κρίσεων

	Πόλεμος	Τρομοκρατία	Επιδημίες	Περιβαλλοντική καταστροφή	Έξαρση εγκληματικότητας	Άλλο
Εκπρόσωπος κυβέρνησης	M	M	B	B	M	Οι παράγοντες φθείρουν την εικόνα ενός τουριστικού προορισμού.
Ταξιδιωτικός πράκτορας	M	M*	B	B	B	Εξαρτάται από το μέγεθος ή και τη συχνότητα
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού	M	B	B	M	B	Ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας εξαφάνισε τους τουρίστες από την περιοχή.
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας	M	B	B	B	B	
Ξενοδόχος	M	B	B	B	B	Όταν οι κρίσεις δεν επαναλαμβάνονται δεν έχουν μεγάλη διάρκεια
Εκπρόσωπος εκπαίδευσης	M	M	B	B	B	
Εκπρόσωπος ΜΜΕ	M	B	B	B	B	

M= Μακροχρόνια, B= Βραχυχρόνια, M* = Μακροχρόνια και επαναλαμβανόμενη

Πίνακας 7.7. Μακροχρόνια και βραχυχρόνια επίδραση κρίσεων
Ιεράρχηση απαντήσεων

	Μακροχρόνια	Βραχυχρόνια
Πόλεμος	7	
Τρομοκρατία	3	4
Επιδημίες		7
Περιβαλλοντική καταστροφή	1	6
Έξαρση Εγκληματικότητας	1	6

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων όλοι συμφωνούν ότι ο πόλεμος αναμφισβήτητα καταστρέφει την τουριστική κίνηση ενός προορισμού. Ωστόσο σχετικά με τη μακροχρόνια ή βραχυχρόνια επίδραση των άλλων αρνητικών παραγόντων οι απαντήσεις των ειδικών διαφοροποιούνται. Ενδεικτικές απαντήσεις είναι οι εξής.

- Ο πόλεμος και η περιβαλλοντική κρίση αφήνει το αποτύπωμα της σε βάθος χρόνου... οι υπόλοιποι παράγοντες σίγουρα επηρεάζουν δρώντας αρνητικά στον τουρισμό (διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού).

- *Πόλεμος, τρομοκρατία (επαναλαμβανόμενη) – μακροχρόνια, επιδημίες, περιβαλλοντική καταστροφή, έξαρση εγκληματικότητας βραχυχρόνια ... χρειάζεται να συνυπολογιστεί το μέγεθος και η συχνότητα (ταξιδιωτικός πράκτορας).*
- *Πόλεμος, τρομοκρατία, έξαρση εγκληματικότητας μακροχρόνια, για περιβαλλοντικές καταστροφές και επιδημίες χρειάζονται γρήγορες αποφάσεις της πολιτείας (εκπρόσωπος της κυβέρνησης).*

Η ερώτηση αυτή δεν έχει άμεση αντιστοίχιση με τις ερωτήσεις των ποσοτικών ερευνών. Έχει όμως έμμεση. Οι μακροχρόνιες και ειδικά οι μακροχρόνιες και επαναλαμβανόμενες κρίσεις δημιουργούν αρνητική εικόνα για την ασφάλεια ενός τουριστικού προορισμού η οποία μπορεί να είναι τόσο έντονη ώστε να μην επηρεάζεται από την απουσία αρνητικών συμβάντων σε κάποια περίοδο. Αντίθετα, η παρατεταμένη ομαλότητα, η ειρήνη και η ηρεμία σε ένα τόπο προορισμού δημιουργούν μια θετική εικόνα για τον προορισμό που μπορεί να είναι τόσο έντονη ώστε ένα αρνητικό συμβάν να μην την αλλάξει. Με αυτό το σκεπτικό οι παραπάνω απαντήσεις μπορούν να συγκριθούν με την ιεράρχηση της ασφάλειας σε Μεσογειακά κράτη όπως προέκυψε στην ποσοτική έρευνα με απασχολούμενους στον κλάδο των ξενοδοχείων. Όπως είχε φανεί στην ποσοτική έρευνα (κεφάλαιο 5), σε Μεσογειακές περιοχές όπως η Λιβύη, η Συρία, η Αλγερία στις οποίες διαδραματίζονται εκρηκτικά γεγονότα, εμφύλιες συρράξεις και στρατιωτικές συγκρούσεις, υπάρχει σαφώς διαμορφωμένη εικόνα ότι αυτές δεν παρέχουν καθόλου ασφάλεια ώστε να υπάρξει τουριστική ανάπτυξη. Κράτη όπως η Αίγυπτος, η Τυνησία, που συμβαίνουν συχνά τρομοκρατικές ενέργειες, λαϊκές εξεγέρσεις αποτελούν μέτρια ασφαλείς τουριστικούς προορισμούς. Τα κράτη αυτά προσπαθούν να αναπτυχθούν τουριστικά, ωστόσο τα γεγονότα που συχνά συμβαίνουν, όπως πρόσφατα η Αραβική Άνοιξη, οδηγούν τον τουρισμό τους σε κρίση. Τέλος κράτη όπως η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία, η Κύπρος, δηλαδή κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν η κάθε μια χώρα ξεχωριστά, θεωρούνται ασφαλείς προορισμοί.

Γενικά πάντως, παρά το ότι υπάρχουν και εξαιρέσεις, η ιστορία του τουρισμού διδάσκει ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα από τους πιο ανθεκτικούς κλάδους σε διεθνές επίπεδο και η τουριστική οικονομία δεν υπέφερε ποτέ από βαθιά κρίση η οποία να είχε μεγάλη διάρκεια (Πατσουράτης 2007. Lickorish & Jenkins 2004). Σε σχέση με τη χρονική διάρκεια των επιπτώσεων των κρίσεων, οι εμπειρικές έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι είναι πιθανόν να ξεκινήσουν μέσα στο τρίμηνο που ακολουθεί το γεγονός και να ολοκληρωθούν σε έξι με εννέα μήνες (Pizam & Fleischer 2007). Ωστόσο οι μακροχρόνιοι πόλεμοι οδηγούν σε τουριστική καταστροφή και εξάλειψη του

τουρισμού για μεγάλο χρονικό διάστημα (Παπανίκος 2009). Για παράδειγμα ο πρώτος πόλεμος του κόλπου (Lickorish & Jenkins 2004), ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας (Seddighi & Nuttall & Theoharous 2001. Βαρβαρέσος 1987), ο πόλεμος του Ιράκ (Hystad & Keller 2008. Prideaux & Laws & Faulkner 2003) οδήγησαν σε δραματική μείωση των τουριστικών αφίξεων που αφορούσε, όχι μόνο τις εμπλεκόμενες χώρες αλλά και την ευρύτερη περιοχή.

Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση του ταξιδιωτικού πράκτορα και του ξενοδόχου που αναφέρονται στην συχνότητα και την ένταση των αρνητικών γεγονότων. Όπως τονίζεται από τους δύο ερωτηθέντες «... *χρειάζεται να συνυπολογιστεί ανά περίπτωση το μέγεθος και η συχνότητα των αρνητικών γεγονότων...*» (ταξιδιωτικός πράκτορας). «*Οι παραπάνω κρίσεις εφόσον δεν είναι επαναλαμβανόμενες και δεν έχουν μεγάλη ένταση, συνήθως έχουν βραχυχρόνια επίδραση στον τουρισμό*» (ξενοδόχος). Οι παρατηρήσεις τους συμφωνούν με εμπειρικές έρευνες που αναφέρουν ότι η συχνότητα και η οξύτητα της ζημιάς που μπορεί να προκαλέσει και κυρίως τα ανθρώπινα θύματα, οι τραυματισμοί και οι μεγάλες καταστροφές σε περιουσίες επιδρούν καθοριστικά στην απόφαση των ανθρώπων που επιθυμούν να ταξιδέψουν και να επιλέξουν τουριστικό προορισμό (Pizam & Fleischer 2007). Ο ταξιδιωτικός πράκτορας δικαιολογεί την απάντησή του με αναφορά στη Νορβηγία, και ειδικότερα στο αιματηρό γεγονός του Ιουλίου του 2011 όπου ο Άντερς Μπέρινγκ Μπρέιβικ σκότωσε, 77 άτομα, 8 σε βομβιστική επίθεση και 69 κατασκηνωτές με όπλα και караμπίνες στην πλειοψηφία τους έφηβους, λέγοντας ότι επειδή η Νορβηγία «*παραδοσιακά αποτελεί ένα φιλήσυχο κράτος, θεωρούν το γεγονός μεμονωμένη περίπτωση και το αποτέλεσμα θα είναι βραχυπρόθεσμο*».

7.5 . Αποτελέσματα στον άξονα: Πιθανότητα εμφάνισης κρίσεων στην Ελλάδα

Σχετική ερώτηση είναι: «*Η Ελλάδα αντιμετωπίζει κρίση σε οικονομικό επίπεδο. Πόσο πιθανό θεωρείτε να εκδηλωθούν κρίσεις και σε πολιτικό-στρατιωτικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο;*». Στον πίνακα 7.8 δίνονται συνοπτικά οι απαντήσεις ως προς την πιθανότητα εμφάνισης κρίσεων στην Ελλάδα και στον πίνακα 7.9 γίνεται ιεράρχηση τους.

Πίνακας 7.8. Πιθανότητα εμφάνισης κρίσεων στην Ελλάδα

	Πολιτικο-στρατιωτικές	Κοινωνικές	Περιβαλλοντικές	Άλλες
Εκπρόσωπος κυβέρνησης	Απίθανο			
Ταξιδιωτικός πράκτορας		Αναπόφευκτο		

Διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού		Αναπόφευκτό		
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας	Απίθανο	Αναπόφευκτο	Πιθανό	
Ξενοδόχος	Απίθανο	Αναπόφευκτο	Πιθανό	
Εκπρόσωπος εκπαίδευσης	Λίγο πιθανό	Πολύ πιθανό	Ελάχιστο πιθανό	
Εκπρόσωπος ΜΜΕ	Λίγο πιθανό	Πολύ πιθανό	Λίγο πιθανό	

Πίνακας 7.9. Πιθανότητα εμφάνισης κρίσεων στην Ελλάδα.
Ιεράρχηση απαντήσεων

	Απίθανο	Ελάχιστο πιθανό	Λίγο πιθανό	Πολύ πιθανό	Πιθανό	Αναπόφευκτο
Πολιτικό-στρατιωτικές,	3		2			
Κοινωνικές,				2		4
Περιβαλλοντικές		1	1		2	

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συγκλίνουν μεταξύ τους, αφού υποστηρίζουν ότι στην Ελλάδα, η κρίση σε κοινωνικό επίπεδο είναι αναπόφευκτη ή πολύ πιθανή. Η αύξηση της ανεργίας, η φτώχεια, η δυσaréσκεια έχουν επιφέρει κοινωνικές αναταραχές, μαζικές εξεγέρσεις και απεργίες. Πιθανή αλλά όχι τόσο θεωρούν μια περιβαλλοντική κρίση. Τέλος, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι είναι απίθανο να δημιουργηθούν πολιτικό-στρατιωτικά γεγονότα. Ενδεικτικές απαντήσεις:

- *Είναι απίθανο να εκδηλωθεί πολιτικό-στρατιωτική κρίση... η οικονομική κρίση έχει δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις (ξενοδόχος).*
- *Δε θεωρώ πιθανό η αρνητική οικονομική συγκυρία να προκαλέσει κρίση σε πολιτικό – στρατιωτικό επίπεδο (εκπρόσωπος κυβέρνησης).*
- *Η κοινωνική κρίση έχει επιφέρει μεγαλύτερες επιπτώσεις σε κοινωνικό επίπεδο... εφόσον συνεχιστεί υπάρχει ενδεχόμενο να αναδυθούν κρίσεις σε πολιτικό, στρατιωτικό αλλά και περιβαλλοντικό επίπεδο που θα προέλθουν από την κοινωνική έκρηξη (διευθυντής γραφείου αρμόδιος για θέματα ασφάλειας).*
- *Η χώρα μας δε διαθέτει οικονομικούς ισχυρούς θεσμούς και δράσεις ώστε να αντέξει κάθε οικονομικό ισχυρό κραδασμό ... κοινωνία εξουθενωμένη, χώρα ανίσχυρη (διευθυντής γραφείου αρμόδιος για θέματα τουρισμού).*
- *Εάν μπορούσαμε να προβλέψουμε μια κρίση με τη μορφή έκρηξης θα ήταν η κοινωνική (ταξιδιωτικός πράκτορας).*

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων μπορούν να συγκριθούν με σχετική ερώτηση που διατυπώθηκε στην ποσοτική έρευνα με εργαζόμενους στον τουρισμό σχετικά με την πιθανότητα εμφάνισης αρνητικών γεγονότων στην Ελλάδα στην οποία φαίνεται ότι

πολύ μικρό ποσοστό (που δεν ξεπερνά το 10-11%) θεωρεί πιθανό να συμβούν πολιτικο-στρατιωτικά γεγονότα (πόλεμος, ανατροπή δημοκρατικού πολιτεύματος, τρομοκρατικές επιθέσεις), ενώ υψηλά ποσοστά (της τάξεως του 35-50%) θεωρούν πολύ πιθανό να γίνουν περιβαλλοντικές καταστροφές (πυρκαγιές, σεισμοί/ τσουνάμια) και πολύ υψηλά ποσοστά (της τάξεως του 85-90%) θεωρούν πολύ πιθανόν έως και αναπόφευκτο να υπάρξουν συνέπειες από την οικονομική κρίση (κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών, φτώχεια και έξαρση εγκληματικότητας). Είναι επομένως διάχυτη η αντίληψη ότι οι Ελληνικοί τουριστικοί προορισμοί έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με ποικίλες μορφές απειλών και κινδύνων, ανάμεσα στις οποίες οι απειλές κοινωνικο-οικονομικού χαρακτήρα κατέχουν την πρώτη θέση από άποψη πιθανότητας να συμβούν (Ντόκος & Τσάκωνας 2009. Τσάκωνας 2008).

Η Ελλάδα είναι μια μικρή χώρα η οποία λόγω της γεωγραφικής της θέσης αλλά και λόγω άλλων χαρακτηριστικών είναι εκτεθειμένη σε ένα συνδυασμό παραδοσιακών και σύγχρονων απειλών. Σημαντικότερη εξωτερική απειλή για την Ελλάδα αποτελούν οι σχέσεις με τα γειτονικά κράτη που δημιουργούν κατά καιρούς μικρότερες ή μεγαλύτερες εντάσεις και μίνι κρίσεις στο Αιγαίο. Ωστόσο πολύ σοβαρές πολιτικο-στρατιωτικές απειλές –αν και αναμένεται να είναι εξαιρετικά καταστροφικές, σε περίπτωση που συμβούν- θεωρείται μάλλον απίθανο να συμβούν. Αντίθετα κάποιες υπαρκτές *τρωτότητες* (vulnerabilities) ή δυνητικές απειλές για την ελληνική ασφάλεια στη σύγχρονη μορφή της, όπως φυσικές καταστροφές και κυρίως κοινωνικές κρίσεις είναι πιθανόν έως και αναπόφευκτο να συμβούν (Ντόκος & Τσάκωνας 2005. Ντόκος & Τσάκωνας 2009). Οι ειδικοί πιστεύουν ότι, προφανώς λόγω της οικονομικής κρίσης που εκδηλώθηκε έντονα στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια και των σκληρών μέτρων λιτότητας, έχει αυξηθεί η πιθανότητα να εκδηλωθούν κοινωνικές αναταραχές. Η κοινωνική έκρηξη που συχνά εκδηλώνεται με μαζικές κινητοποιήσεις, διαδηλώσεις κλπ αποτελεί 'είδηση' που ταξιδεύει μέσω των ΜΜΕ άμεσα σε όλο τον κόσμο και δημιουργεί κλίμα ανασφάλειας για την Ελλάδα.

7.6 . Αποτελέσματα στον άξονα: Είδος κρίσεων που απειλούν τον τουρισμό της Ελλάδας.

Σχετική ερώτηση ήταν: «Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα ποιες κρίσεις πιστεύετε ότι απειλούν την τουριστική δραστηριότητα της χώρας;». Στον πίνακα 7.10 δίνονται συνοπτικά οι απαντήσεις ως προς το ποιες κρίσεις απειλούν περισσότερο τον τουρισμό στην Ελλάδα και στον πίνακα 7.11 γίνεται ιεράρχηση τους.

Πίνακας 7.10.

Από ποιες κρίσεις πιστεύετε ότι κινδυνεύει περισσότερο η τουριστική δραστηριότητα της Ελλάδας

	Πολιτικό-στρατιωτικές	Κοινωνικές	Περιβαλλοντικές	Λοιπές
Εκπρόσωπος κυβέρνησης				Ο ελληνικός τουρισμός στηρίζεται σε γερές βάσεις
Ταξιδιωτικός πράκτορας				
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα τουρισμού		✓		
Διευθυντής αρμόδιος για θέματα ασφάλειας		✓		Ρόλος των ΜΜΕ
Ξενοδόχος		✓		Επαναλαμβανόμενα γεγονότα – ρόλος των ΜΜΕ
Εκπρόσωπος εκπαίδευσης		✓		
Εκπρόσωπος ΜΜΕ		✓		Ρόλος των ΜΜΕ

Πίνακας 7.11. Επίδραση κρίσεων στον τουρισμό της Ελλάδας.

Ιεράρχηση απαντήσεων

Κρίσεις	Βαθμός επικινδυνότητας
Πολιτικό-στρατιωτικές	
Κοινωνικές	6
Περιβαλλοντικές	

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συγκλίνουν στο ότι κυρίως οι κοινωνικές κρίσεις απειλούν στη σημερινή συγκυρία τον τουρισμό στην Ελλάδα. Επίσης, ρητά διατυπώθηκε ότι σημαντικό ρόλο έχουν τα ΜΜΕ, που προβάλλουν με έντονα δραματοποιημένο τρόπο τα γεγονότα σε όλο τον πλανήτη. Ενδεικτικές απαντήσεις είναι οι παρακάτω.

- Η κρίση σε κοινωνικό επίπεδο έχει το μεγαλύτερο αντίκτυπο αυτή τη στιγμή, απουσία των υπόλοιπων τύπων κρίσης βέβαια (εκπρόσωπος εκπαίδευσης).
- Κοινωνικές (απεργίες, ταραχές κλπ.) κατά κύριο λόγο, ... τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα μεταδίδουν σε όλη την υφήλιο, χωρίς κανένα φίλτρο (εκπρόσωπος ΜΜΕ).
- Η κοινωνική κρίση ... η διατάραξη του ειρηνικού κοινωνικού κλίματος είναι παράγοντες που επιβαρύνουν την τουριστική εικόνα της χώρας... οι εικόνες

αναταραχής φαντάζονται ακόμα στα μάτια των Ευρωπαίων (διευθυντής γραφείου αρμόδιος σε θέματα τουρισμού).

- *Η κοινωνική κρίση επηρεάζει περισσότερο την τουριστική δραστηριότητα... εξάλλου κάθε εικόνα μεταφέρεται άμεσα σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη (διευθυντής γραφείου αρμόδιος σε θέματα ασφάλειας).*
- *... ο τουρισμός είναι η μεγάλη ελπίδα για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας... η κρίση επηρεάζει αρνητικά όλους τους οικονομικούς τομείς όμως ο ελληνικός τουρισμός στηρίζεται σε στέρεες βάσεις (εκπρόσωπος κυβέρνησης).*
- *Οι κοινωνικές κρίσεις αναπόφευκτα επηρεάζουν κάθε τουριστικό προορισμό... περισσότερο ευάλωτοι παρουσιάζονται οι αστικοί προορισμοί και λιγότερο τα νησιά και τα θερινά θέρετρα (ταξιδιωτικός πράκτορας).*

Ανάλογη ερώτηση απαντήθηκε από τους εργαζόμενους σε ξενοδοχεία που συμμετείχαν στην ποσοτική έρευνα. Η ερώτηση αφορούσε αρνητικά γεγονότα (πόλεμος, τρομοκρατία, πόλεμο ευρύτερα, αυστηρά αντιτρομοκρατικά μέτρα, οικονομική κρίση, επιδημίες, φυσικές καταστροφές, μαζικές εξεγέρσεις, εγκληματικότητα) και την επίδραση τους στον τουρισμό της Ελλάδας. Οι ειδικοί φαίνεται να συμφωνούν με τους εργαζόμενους αφού υποστηρίζουν ότι οι κοινωνικές εκρήξεις που εκδηλώνονται με μαζικές εξεγέρσεις επιδρούν πολύ αρνητικά στον τουρισμό.

Το παραπάνω αποτέλεσμα επιβεβαιώνεται και με αναφορά στα επεισόδια που σημειώθηκαν στο κέντρο της Αθήνας το Μάιο του 2010 και τον άμεσο αντίκτυπο που είχαν στον τουρισμό της πρωτεύουσας. Τότε, τα οικονομικά προβλήματα και η προώθηση των μέτρων λιτότητας οδήγησαν σε κοινωνική έκρηξη με αποτέλεσμα το θάνατο τριών νέων ανθρώπων. Τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης με συνεχείς συνδέσεις μετέφεραν εικόνες σε όλο τον κόσμο. Το πλήγμα που δέχτηκε ο ελληνικός τουρισμός ήταν άμεσο αφού μέσα σε ένα εικοσιτετράωρο ακυρώθηκαν 5.800 διανυκτερεύσεις με προορισμό την Αθήνα και περισσότερα από 21 συνέδρια (Καθημερινή, 8 Μαΐου 2010, Ανησυχητικά μηνύματα για τον τουρισμό).

7.7 Αποτελέσματα στον άξονα: Ενέργειες και δράσεις για αντιμετώπιση των κρίσεων στον τουρισμό

Σχετική ερώτηση στο δελτίο συνέντευξης είναι: «Κατά τη γνώμη σας, ποιες ενέργειες και δράσεις είναι απαραίτητες, ώστε οι σύγχρονες κρίσεις και απειλές, να έχουν τη λιγότερη δυνατή επίδραση στην τουριστική δραστηριότητα ενός τόπου». Στον

πίνακα 7.12 δίνονται συνοπτικά οι απαντήσεις ως προς τις ενέργειες και δράσεις και στον πίνακα 7.13 γίνεται ιεράρχηση τους. .

7.12. Ενέργειες και δράσεις για αντιμετώπιση των κρίσεων στον τουρισμό

Εκπρόσωπος κυβέρνησης	Συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού φορέα, Χάραξη σωστής στρατηγικής που θα αναπροσαρμόζεται στα νέα δεδομένα
Ταξιδιωτικός πράκτορας	Συλλογικές και ατομικές δράσεις
Διευθυντής γραφείου αρμόδιος σε θέματα τουρισμού	Μεθοδικότητα, Νέα τεχνολογία, μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αναζήτηση νέων αγορών, συνεργασία στα πλαίσια χαμηλής πολιτικής με Τουρκία
Διευθυντής γραφείου αρμόδιος σε θέματα ασφάλειας	Κεντρικός σχεδιασμός, Ικανό ανθρώπινο δυναμικό, Ομάδα διαχείρισης κρίσεων, Ανάδειξη διαχρονικών αξιών, Συμβολή παιδείας.
Ξενοδόχος	Συνεργασία , Ανάδειξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων με σωστή χρήση του Διαδικτύου, Κατάλληλα σχέδια για την αντιμετώπιση κρίσεων
Εκπρόσωπος εκπαίδευσης	Παιδεία, Ποιοτικές υπηρεσίες, Κεντρικός σχεδιασμός
Εκπρόσωπος ΜΜΕ	Παιδεία

Πίνακας 7.13. Ενέργειες και δράσεις για αντιμετώπιση των κρίσεων στον τουρισμό.
Ιεράρχηση απαντήσεων

Στρατηγικός σχεδιασμός	4
Έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό	1
Ομάδα διαχείρισης κρίσης	1
Εργασιακή ειρήνη στα ξενοδοχεία	1
Ανάδειξη χαρακτηριστικών ελληνικών στοιχείων	4
Παιδεία	4
Συνεργασία φορέων	2
Κατάλληλη χρήση διαδικτύου	1
Νέες αγορές	1
Νέες μορφές τουρισμού	1
Κοινωνική συναίνεση	1
Μηδενική ανοχή	1
Ποιοτικές υπηρεσίες	1
Κατάλληλη ατομική συμπεριφορά	2
Χαμηλή πολιτική – ειρήνη στο Αιγαίο	1

Οι *ειδικοί* προτείνουν τρόπους και δράσεις ώστε οι κρίσεις να έχουν τη λιγότερο αρνητική επίδραση στην τουριστική δραστηριότητα ενός τόπου. Σε μεγάλο βαθμό (οι τέσσερις από τους επτά) συμφωνούν ότι πρέπει να υπάρχει κεντρικός στρατηγικός σχεδιασμός που να προσαρμόζεται σε νέα δεδομένα, να γίνεται συστηματική προβολή των ανταγωνιστικών στοιχείων μιας περιοχής και να υπάρχει η κατάλληλη παιδεία, που δεν αφορά μόνο τους επαγγελματίες του τουρισμού. Θεωρείται από δύο ερωτηθέντες σημαντικό στοιχείο η συνεργασία των τουριστικών φορέων αλλά και η διαμόρφωση κατάλληλων στάσεων και συμπεριφορών σε ατομικό επίπεδο. Προτείνεται επίσης η δημιουργία ομάδας διαχείρισης κρίσεων με έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό, η εργασιακή ειρήνη και οι ποιοτικές υπηρεσίες, σε επιχειρησιακό επίπεδο. Επίσης, η σωστή χρήση του διαδικτύου, η προσέλκυση νέων πελατών και αγορών. Τέλος αναφέρεται ότι στα πλαίσια της χαμηλής πολιτικής ότι ο τουρισμός αποτελεί παράμετρος συνεργασίας Ελλάδας – Τουρκίας για να υπάρξει ειρήνη στο Αιγαίο. Ενδεικτικές απαντήσεις είναι οι εξής:

- *...να υπάρχει κρατικός στρατηγικός σχεδιασμός, ομάδα διαχείρισης κρίσης, εργασιακή ειρήνη στο χώρο των ξενοδοχείων, άνθρωποι έμπειροι με γνώσεις... η συμβολή της παιδείας σε κάθε έκφανση της τουριστικής δραστηριότητας (διευθυντής γραφείου αρμόδιος σε θέματα ασφάλειας).*
- *Συστηματική προβολή ανταγωνιστικών στοιχείων... καινούργιους δρόμους προσέλκυσης πελατών ... νέες αγορές... τουριστική συνεργασία με Τουρκία (διευθυντής γραφείου αρμόδιος σε θέματα τουρισμού).*

- ... κοινωνική συναίνεση ... κατανόηση της σημασίας του τουρισμού... προσέγγιση μηδενικής ανοχής... (εκπρόσωπος ΜΜΕ).
- Σε κοινωνικό επίπεδο παιδεία ... σε επίπεδο επιχείρησης ποιοτικές υπηρεσίες... σε επίπεδο πολιτικής, ανάπτυξη στρατηγικής (εκπρόσωπος εκπαίδευσης).
- Συνεργασία φορέων, έντονη διεθνή παρουσία, σωστή χρήση διαδικτύου , παιδεία, κατάλληλος σχεδιασμός (ξενοδόχος).
- Δράσεις σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο ... προβολή τουριστικού προϊόντος... και συμπεριφορά από τους επαγγελματίες του τουρισμού (ταξιδιωτικός πράκτορας).
- ... χάραξη σωστής στρατηγικής ... προσαρμογή σε νέα δεδομένα.. συνεργασία τουριστικών φορέων... (εκπρόσωπος κυβέρνησης)

Για τον τουρισμό, η έννοια κρίση αποτελεί ένα σημαντικό γεγονός που προέρχεται είτε από ανθρώπινες είτε από γεωφυσικές δραστηριότητες, ικανό να διαταράξει την υπάρχουσα δομή, την καθημερινή συνηθισμένη δραστηριότητα ή την επιβίωση των τουριστικών οργανισμών. Η ένταση της κρίσης ή της καταστροφής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα αντίδρασης αυτών που επηρεάζονται από αυτή. Πρόκειται κυρίως για καταστάσεις ρευστές, ασταθείς και απρόβλεπτες που συχνά απαιτούν αποφασιστικές αλλαγές με θετικά ή αρνητικά επακόλουθα (Faulker 2001. Pearson & Mitroff 1993). Για μια επιτυχημένη τουριστική πολιτική είναι ανάγκη ο κάθε οργανισμός να προετοιμάζεται πάντοτε για την αντιμετώπιση μιας απρόσμενης κρίσης και να αναπτύσσει στρατηγικές ελέγχου για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης αυτής. Επίσης είναι σημαντική η συνεργασία των ιδιωτικών και των δημόσιων τουριστικών φορέων για την αντιμετώπιση των δυσμενών γεγονότων (Heath 1998. Hickman & Crandall 1997).

Στη διεθνή βιβλιογραφία επισημαίνεται ο καθοριστικός ρόλος που έχουν οι Οργανισμοί Διαχείρισης Προορισμού, οι οποίοι πρέπει να ξεφύγουν από τον παραδοσιακό τους ρόλο προώθησης και marketing, να λειτουργούν προληπτικά και όχι μόνο αντιδραστικά. Οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες βασισμένες στην ενοποιημένη δράση, την εμπιστοσύνη, την ανοιχτή επικοινωνία, την ανάπτυξη των συστημάτων της πληροφορίας και το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό ικανό να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά μια καταστροφή (Paraskevas & Arendell 2007. Heath 1998. Hickman & Crandall 1997).

Κρίσιμο ζήτημα για την ανάπτυξη του τουρισμού και την κατάλληλη αντιμετώπιση προβλημάτων, αποτελεί η παιδεία που αφορά κυρίως την ίδρυση πανεπιστημιακών τμημάτων, τη σύνδεση του τουρισμού με την έρευνα, την επιμόρφωση των ατόμων

που ασχολούνται στον τουρισμό ή κατοικούν σε τουριστικές περιοχές, την ύπαρξη κινήτρων, ώστε οι επιχειρήσεις να απασχολούν προσωπικό με τουριστική εκπαίδευση (Τσάρτας 2010). Επίσης η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, η αναβάθμιση των υπηρεσιών και των προϊόντων καθώς και η τεχνολογική αναβάθμιση, η σωστή χρήση του διαδικτύου, αποτελούν δράσεις που μπορούν να εξασφαλίσουν μακροπρόθεσμα σταθερή τουριστική ζήτηση (Τσάρτας 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 Γενικά

Η παρούσα εργασία αναπτύχθηκε στο πλαίσιο δυο βασικών εννοιών –της ασφάλειας και του τουρισμού. Η ασφάλεια εξετάστηκε υπό την οπτική των Διεθνών Σχέσεων ενός πεδίου στο οποίο μελετώνται πολύπλευρα τα ζητήματα του διεθνούς συστήματος. Στο μεταψυχροπολεμικό και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, το επιστημονικό πεδίο των Διεθνών Σχέσεων ξέφυγε από την παραδοσιακή του εστίαση στα κράτη, τους κυβερνητικούς οργανισμούς και τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις. Σήμερα, οι Διεθνείς Σχέσεις εξετάζουν πολύπλοκα ζητήματα όπως, οι νέες προκλήσεις ασφάλειας, το περιβάλλον, οι τεχνολογικές εξελίξεις, η τρομοκρατία, η φτώχεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ο πολιτισμός. Χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα θεωρητικά και μεθοδολογικά εργαλεία οδηγούνται στη διατύπωση συμπερασμάτων, στην κατανόηση και ερμηνεία της σύνθετης διεθνούς ζωής (Ιατρίδης 2008: 109-110. Jackson & Sorensen 2006: 11).

Στο περιβάλλον αυτό, με βάση τη σύγχρονη βιβλιογραφία των διεθνών σχέσεων, η έννοια της ασφάλειας δεν έχει πλέον την αυστηρά πολιτικό-στρατιωτική της μορφή που περιοριζόταν κυρίως στην ασφάλεια του κράτους. Η διαμόρφωση ως ιδέας της ανθρώπινης ασφάλειας, της δίνει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και τη συνδέει με την ανάγκη και το δικαίωμα των ανθρώπων να ζουν και να δραστηριοποιούνται ελεύθεροι, προστατευμένοι από εσωτερικές και εξωτερικές απειλές. Σήμερα εκτός από τις παραδοσιακές απειλές που αφορούν τον πόλεμο και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα κράτη για να αυξήσουν την ισχύ τους στο παγκόσμιο σύστημα, απειλές στην ασφάλεια αποτελούν οι φυσικές και περιβαλλοντικές καταστροφές, οι οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις, καθώς και οι λεγόμενες ασύμμετρες απειλές. Τα σημαντικότερα προβλήματα ασφάλειας δεν μπορούν να λυθούν από μεμονωμένα κράτη, αφού συνεχώς αναδύονται νέες μορφές απρόβλεπτων κινδύνων, στους οποίους συχνά εμπλέκονται απροσδιόριστοι δρώντες, οι οποίοι δυσκολεύουν την κατηγοριοποίηση και τη διαχείριση των σύγχρονων προβλημάτων.

Ο τουρισμός από την άλλη πλευρά αποτελεί ένα εξ ίσου πολύπλοκο θέμα. Η παραδοσιακή οπτική τον θέλει κλάδο οικονομικής δραστηριότητας συνδεδεμένο με την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Ωστόσο εκτός από αυτά, ο τουρισμός έχει κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτικές διαστάσεις. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης αποτελεί ταυτόχρονα αφενός ένα σύνθετο προϊόν

ομογενοποιημένο, που μπορεί κανείς να το συναντήσει κατ' επανάληψη σε πολλά μέρη του κόσμου, και αφετέρου ένα σημαντικό προϊόν ανάδειξης της τοπικής και εθνικής ταυτότητας. Μέσω του τουρισμού η χώρα διαμορφώνει τη διεθνή της εικόνα η οποία προβάλλεται προς τα έξω με την προώθηση και προβολή των τουριστικών προορισμών αλλά και με την εμπειρία που παίρνουν μαζί τους οι χιλιάδες τουριστών που τους επισκέπτονται.

Σε αυτό το διεθνές προφίλ η ασφάλεια και ο τουρισμός λειτουργούν παράλληλα, αλλά και σε αλληλεξάρτηση. Η ασφάλεια επηρεάζει τον τουρίστα όταν επιλέγει τόπο προορισμού. Ένα ασφαλές περιβάλλον συμβάλλει στην απόλαυση του ταξιδιού ενώ η ανασφάλεια κάνει τον τόπο προορισμού μη ελκυστικό. Παράλληλα υπάρχει και το αντίθετο: Ο τουρισμός βοηθά στη μεγαλύτερη προσέγγιση των κρατών άρα συμβάλλει στη διεθνή ασφάλεια. Η εργασία αυτή ασχολήθηκε κυρίως με την πρώτη σχέση στο πλαίσιο των βασικών της ερευνητικών αξόνων και με τη δεύτερη στο πλαίσιο ενός ερευνητικού άξονα. Τα κύρια συμπεράσματα που προέκυψαν ομαδοποιήθηκαν ανά ερευνητικό άξονα και παρουσιάζονται παρακάτω.

8.2 Πρώτος ερευνητικός άξονας. Γενικά συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση των παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό

Ο κεντρικός προβληματισμός στον άξονα αυτόν ήταν κατά πόσον ο τουρισμός και η ασφάλεια συνδέονται μεταξύ τους μέσω μιας αιτιακής σχέσης, σύμφωνα με την οποία ο τουρισμός επηρεάζεται από την ασφάλεια. Αν και η κοινή λογική θεωρεί ότι το ασφαλές περιβάλλον είναι πιο ελκυστικό ως προορισμός από το ανασφαλές, η σχέση δεν είναι αυταπόδεικτη: Σύμφωνα με το σύγχρονο ορισμό της η ασφάλεια αποτελεί μια πολύ-παραγοντική έννοια που αναλύεται σε ένα πλήθος μεταβλητών, οπότε το θέμα ανάγεται στο ποιοι από τους παράγοντες ασφάλειας επηρεάζουν τον τουρισμό και σε ποιο βαθμό ο καθένας. Στον ίδιο άξονα διερευνήθηκε αν μπορεί να προκύψει ομαδοποίηση και ιεράρχηση των παραγόντων που επηρεάζουν την επιλογή ενός τουριστικού προορισμού.

Μια από τις πρώτες δυσκολίες στην αναζήτηση απαντήσεων ήταν ο προσδιορισμός των παραγόντων που επηρεάζουν την ασφάλεια. Από τη θεωρητική αναζήτηση διαπιστώθηκε ότι οι παράγοντες που αναφέρονται στη σχέση ασφάλειας και τουρισμού είναι πολλοί, συχνά επικαλυπτόμενοι μεταξύ τους, και κυρίως διάσπαρτοι στη διεθνή βιβλιογραφία, σε θεωρητικές αναλύσεις και σε εμπειρικές έρευνες στις οποίες εξετάζονται συνήθως μεμονωμένα. Εντοπίστηκε ακόμα η απουσία πλαισίου ολιστικής διερεύνησης του συνόλου των παραγόντων της ασφάλειας στον τουρισμό και η ανάγκη διαμόρφωσης ενός τέτοιου πλαισίου.

μελετών που εξετάζουν τη σχέση ασφάλειας και τουρισμού προέκυψε μια σειρά γενικών συμπερασμάτων στον Πρώτο Άξονα, ως εξής.

Συμπέρασμα 1. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που περιλαμβάνονται κάτω από το γενικό όρο «ασφάλεια» που σχετίζονται με τον τουρισμό. Οι παράγοντες αυτοί μπορεί να είναι αρνητικοί και θετικοί. Στην προσπάθεια προσδιορισμού των παραγόντων αυτών στη συγκεκριμένη μελέτη εντοπίστηκαν 28 αρνητικοί παράγοντες που απειλούν την ομαλή τουριστική δραστηριότητα και λιγότεροι θετικοί. Οι παράγοντες αυτοί για τις ανάγκες της εργασίας αποτέλεσαν δύο σχετικά πλήρεις ομάδες (μια με τους αρνητικούς παράγοντες και μια με τους θετικούς), και κατ' επέκταση το υλικό αντίστοιχων ερωτήσεων που αναφέρονται στην επίδραση της ασφάλειας στον τουρισμό, με διαβαθμισμένη πεντάβαθμη κλίμακα πιθανών απαντήσεων. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρούμε τη λίστα των αρνητικών παραγόντων που, λόγω του μεγέθους της, είναι χρήσιμη για περαιτέρω επεξεργασία. Η υψηλή τιμή του δείκτη Cronbach που προέκυψε για την λίστα αυτή (,810) είναι ενδεικτική της υψηλής αξιοπιστίας της και επιτρέπει τη χρησιμοποίησή της σε παρόμοια ερωτηματολόγια που εξετάζουν τους αρνητικούς παράγοντες ασφάλειας και την επίδρασή τους στον τουρισμό.

Συμπέρασμα 2. Ο καθένας από τους παράγοντες ασφάλειας επηρεάζει τον τουρισμό με διαφορετικό βαθμό επίδρασης. Οι απαντήσεις που δόθηκαν σε κάθε μια από τις ερωτήσεις που διαμορφώθηκαν με αντικείμενο την επίδραση του κάθε παράγοντα ασφάλειας στον τουρισμό επιβεβαιώνουν τα ευρήματα άλλων μελετών σχετικά με την επίδραση των επί μέρους θετικών και αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό,.

Συμπέρασμα 3. Υπάρχει βεβαιότητα ότι οι ένοπλες συγκρούσεις οδηγούν σε πλήρη απόρριψη του τουριστικού προορισμού. Αξιοσημείωτη είναι η αρνητική επίδραση των ένοπλων συγκρούσεων στον τουρισμό. Στο ερωτηματολόγιο που απαντήθηκε από εργαζόμενους στα ξενοδοχεία, αυτές φαίνεται να επηρεάζουν αρνητικά το 100% των ερωτηθέντων, στο ερωτηματολόγιο των τουριστών το 99,6% ενώ στην ποιοτική έρευνα όλοι οι ειδικοί συμφωνούν ότι οι ένοπλες συρράξεις αποτελούν παράγοντα με μακροχρόνια αρνητική επίδραση στον τουρισμό. Η ελάχιστη απόκλιση από το 100% (που είναι μόλις 0,4%) στο ερωτηματολόγιο των τουριστών μπορεί να αποδοθεί σε στατιστικό λάθος ή στην παρουσία του φαινομένου των αλλοκεντρικών τουριστών (Tarlow, 2006).

Τα αποτελέσματα των τριών ερευνών της παρούσας εργασίας φαίνεται στο σημείο αυτό να βρίσκονται σε πλήρη συμφωνία με τη διεθνή και την ελληνική βιβλιογραφία όπου αναφέρεται ότι οι ένοπλες συγκρούσεις αποτελούν μια ακραία περίπτωση αποτρεπτικού κλίματος για τον τουρισμό. Ο Παπανίκος (2009)

χρησιμοποιεί για αυτές τον όρο «τουριστική καταστροφή» επισημαίνοντας ότι ακραίες περιπτώσεις που προκύπτουν από μακροχρονίους πολέμους ισοδυναμούν με εξάλειψη του τουρισμού. Ο Πατσουράτης (2007) αναφέρεται στη μείωση των διεθνών αφίξεων, το 2003, από τον πόλεμο στο Ιράκ. Ο Βαρβαρέσος (2005) επισημαίνει τη δραστική μείωση των διεθνών αφίξεων κατά τον πρώτο πόλεμο στον Κόλπο και τον αρνητικό αντίκτυπο στον τουρισμό που προκλήθηκε από τον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία. Σε γενικές γραμμές όλες οι ακαδημαϊκές έρευνες που αναφέρονται στην επίδραση του πολέμου στον τουρισμό επιβεβαιώνουν την αρνητική επίδραση των ένοπλων συγκρούσεων στην τουριστική δραστηριότητα.

Συμπέρασμα 4. Οι υπεύθυνοι διευθυντές/ διευθύνοντες των ξενοδοχείων θεωρούν δεδομένη την ευαισθησία των τουριστών στα θέματα ασφάλειας και θέλουν να την προστατέψουν. Το συμπέρασμα αυτό προέκυψε από τις υποδείξεις που αυτοί έκαναν σχετικά με το ερωτηματολόγιο, όπου φάνηκε ότι οι τουρίστες κατά την παραμονή τους στον τόπο προορισμού δεν πρέπει να ανησυχήσουν καθόλου ως προς την ασφάλεια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν σε τουρίστες (ενώ αρχικά ήταν πανομοιότυπο με αυτό των εργαζομένων) να είναι τελικά μικρότερο σε έκταση και να παραλείπει ερωτήσεις, ακόμα και λέξεις, που μπορεί να ανησυχήσουν τους τουρίστες. Στο υπόλοιπο μέρος του οι εξειδικευμένες ερευνητικές ερωτήσεις ταυτίζονται με αυτές του ερωτηματολογίου που απαντήθηκε από εργαζόμενους που απασχολούνται στον τουρισμό. Αυτό αποτελεί μειονέκτημα, γιατί μειώνει τη δυνατότητα σύγκρισης των αποτελεσμάτων των δυο ομάδων-στόχων, Δεν μειώνει όμως την αξία της κάθε μελέτης χωριστά, της σύγκρισης των αποτελεσμάτων των δυο μελετών στις ερωτήσεις που παρέμειναν οι ίδιες ενώ θεωρούμε σημαντικό συμπέρασμα το ότι οι διαφορετικές ομάδες στόχοι (για το συγκεκριμένο θέμα) δεν μπορούν να προσεγγιστούν με το ίδιο εργαλείο.

8.3 Δεύτερος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για την επίδραση των αρνητικών και θετικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό

Ο δεύτερος άξονας ασχολείται με τη διερεύνηση της επίδρασης στον τουρισμό των αρνητικών και θετικών παραγόντων ασφάλειας. Για αναλυτικούς λόγους τα συμπεράσματα παρουσιάζονται σε δυο μέρη, εκ των οποίων το ένα αφορά τους αρνητικούς παράγοντες και το δεύτερο τους θετικούς.

8.3.1 Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για την επίδραση των αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό

Η διερεύνηση στο πλαίσιο αυτού του προβληματισμού έγινε με δυο στόχους, Ο πρώτος στόχος ήταν να διαπιστωθεί ο βαθμός επίδρασης του κάθε παράγοντα στον τουρισμό. Ο δεύτερος στόχος να διερευνηθεί η δυνατότητα ομαδοποίησης των παραγόντων ώστε να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο ανάλυσης σε μακρο και μικρο-επίπεδο. Στη διερεύνηση του δεύτερου άξονα χρησιμοποιήθηκαν και οι τρεις εμπειρικές έρευνες της παρούσας εργασίας. Από την **ποσοτική έρευνα με εργαζόμενους** προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα :

Συμπέρασμα 5. Οι εργαζόμενοι σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις θεωρούν ότι υπάρχει υψηλός βαθμός επίδρασης των αρνητικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό. Οι εργαζόμενοι έχουν σαφή άποψη ότι καθένας από τους επί μέρους παράγοντες ασφάλειας επηρεάζει σημαντικά τον τουρισμό. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από την περιγραφική ανάλυση των αποτελεσμάτων όπου φαίνεται ότι οι υψηλότερες συχνότητες εντοπίζονται στις απαντήσεις «πολύ» και «πάρα πολύ».

Συμπέρασμα 6. Οι αρνητικοί παράγοντες ασφάλειας μπορούν να ομαδοποιηθούν σε κατηγορίες. Συγκεκριμένα, η συγκέντρωση των αρνητικών παραγόντων ασφάλειας και η διαπίστωση του σχετικά μεγάλου αριθμού τους, σε συνδυασμό με την υψηλή αξιοπιστία των ερωτήσεων, βοήθησαν στην ομαδοποίηση- κατηγοριοποίησή τους η οποία έγινε με παραγοντική ανάλυση (factor analysis) για την ποσοτική έρευνα που απευθυνόταν στους εργαζόμενους στα ξενοδοχεία. Από τη σχετική στατιστική επεξεργασία προέκυψαν διακριτές κατηγορίες παραγόντων. Κάθε μια από αυτές ελέγχθηκε για την εσωτερική αξιοπιστία της με το δείκτη Cronbach. Η υψηλή τιμή του δείκτη αποτελεί ένδειξη υψηλής αξιοπιστίας και υποστηρίζει τη διαμόρφωση ενός θεωρητικού πλαισίου σύμφωνα με το οποίο ο τουρισμός επηρεάζεται από τις ένοπλες συγκρούσεις, την ομάδα ασύμμετρων απειλών, την ομάδα πολιτικών παραγόντων, την ομάδα φυσικών αρνητικών παραγόντων και παραγόντων υγείας και τέλος την ομάδα αρνητικών κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων. Η σύνθεση των ομάδων αυτών έχει ως εξής:

- Στην ομάδα ένοπλων συγκρούσεων περιλαμβάνεται ο πόλεμος
- Την ομάδα των ασύμμετρων απειλών αποτελούν οχτώ παράγοντες που σχετίζονται με την τρομοκρατία και την εγκληματικότητα. Συγκεκριμένα η ομάδα αυτή περιλαμβάνει τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές, επιθέσεις αυτοκτονίας, αεροπειρατείες, δολοφονίες, απαγωγές, εγκληματικότητα, τρομοκρατικές ενέργειες σε μη τουριστικούς στόχους, και μαζικές εξεγέρσεις. Από τη συγκριτική ιεράρχηση των παραγόντων ο σημαντικότερος αρνητικός

παράγοντας φαίνεται να είναι οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές.

- Η ομάδα των φυσικών αρνητικών παραγόντων και παραγόντων υγείας περιλαμβάνει τις επιδημίες και τις φυσικές καταστροφές και συγκεκριμένα σεισμούς, πυρκαγιές, μόλυνση της ατμόσφαιρας, μόλυνση της θάλασσας και κακές καιρικές συνθήκες. Από τη συγκριτική ιεράρχηση των παραγόντων οι επιδημίες φαίνεται να αποτελούν το σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα.
- Η ομάδα των πολιτικών παραγόντων περιλαμβάνει έξι αρνητικούς παράγοντες και συγκεκριμένα την απειλή πολέμου, τον πόλεμο στην ευρύτερη περιοχή, τα μη δημοκρατικά καθεστώτα, την πολιτική αστάθεια, και τις προεκλογικές διαδηλώσεις. Από τη συγκριτική ιεράρχηση των παραγόντων προέκυψε ότι η απειλή πολέμου είναι ο σημαντικότερος αρνητικός παράγοντας.
- Η ομάδα των αρνητικών κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων περιλαμβάνει επτά παράγοντες: απειλή χρεωκοπίας οργανισμών, γραφειοκρατικές δυσκολίες, παράνομη μετανάστευση, οικονομικές κρίσεις, θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, διαφορετική κουλτούρα. Από τη συγκριτική ιεράρχηση των παραγόντων προέκυψε ότι ο υπ' αριθμόν ένα αρνητικός παράγοντας είναι η απειλή χρεωκοπίας οργανισμών

Ως συμπέρασμα που προκύπτει από την ποσοτική διερεύνηση με υποκείμενα τους εργαζόμενους είναι ότι υπάρχουν πέντε κατηγορίες παραγόντων ασφάλειας που λαμβάνονται υπόψη και συνεκτιμώνται όταν κάποιος αποφασίζει να ταξιδέψει σε ένα τουριστικό προορισμό. Η μια από αυτές τις κατηγορίες, οι ένοπλες συγκρούσεις, δημιουργεί βεβαιότητα απόρριψης του τουριστικού προορισμού. Οι υπόλοιπες δημιουργούν υψηλή πιθανότητα απόρριψης που όμως δεν φτάνει το 100%. Από κάθε κατηγορία κάποιοι παράγοντες είναι εκείνοι που επηρεάζουν περισσότερο την απόφαση επίσκεψης σε ένα προορισμό. Οι πέντε επί μέρους παράγοντες που σε καθοριστικό βαθμό επηρεάζουν αρνητικά την ελκυστικότητα ενός προορισμού είναι ο πόλεμος, οι τρομοκρατικές ενέργειες, η απειλή πολέμου, οι επιδημίες και η απειλή χρεωκοπίας οργανισμών.

Από την **ποσοτική έρευνα με τουρίστες** προέκυψαν τα ακόλουθα:

Συμπέρασμα 7. Οι τουρίστες θεωρούν ότι οι αρνητικοί παράγοντες ασφάλειας επηρεάζουν τις επιλογές τους. Το συμπέρασμα αυτό είναι όμοιο με αυτό που προέκυψε από την ποσοτική έρευνα με τους εργαζόμενους στα ξενοδοχεία. Μάλιστα από τη σύγκριση των απαντήσεων των δυο ποσοτικών ερευνών καταλήγουμε σε μια ομογενοποίηση των παραγόντων που επιδρούν αρνητικά στην επιλογή τουριστικού προορισμού. Τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι τουρίστες κατατάσσουν με τον ίδιο τρόπο

τους αρνητικούς παράγοντες, με σειρά (1) πόλεμος, (2) τρομοκρατία, (3) επιδημίες, (4) κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών .

Συμπέρασμα 8. Οι κατηγορίες παραγόντων που προέκυψαν από την έρευνα στους εργαζόμενους φαίνεται να ισχύουν και στην περίπτωση των τουριστών. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγηθήκαμε μετά από ομαδοποίηση των παραγόντων σύμφωνα με τις κατηγορίες που προέκυψαν στην έρευνα των εργαζομένων και εξέταση της αξιοπιστίας των ομάδων παραγόντων. Συγκεκριμένα η ομαδοποίηση έγινε σε τέσσερις ομάδες αρνητικών παραγόντων με υψηλό δείκτη αξιοπιστίας.

- Στην ομάδα ένοπλων συγκρούσεων περιλαμβάνεται ο πόλεμος
- Η ομάδα των ασύμμετρων και πολιτικών παραγόντων η οποία αποτελείται από πέντε παράγοντες (τρομοκρατία, πολιτική αστάθεια, εγκληματικότητα, πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή, προεκλογικές διαδηλώσεις). Από τη συγκριτική ιεράρχηση αυτών των παραγόντων η τρομοκρατία αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα.
- Η ομάδα φυσικών παραγόντων και παραγόντων υγείας που αποτελείται από έξι αρνητικούς παράγοντες (επιδημίες, σεισμούς/τσουνάμια, μόλυνση της θάλασσας/ατμόσφαιρας, κακές καιρικές συνθήκες). Από τη συγκριτική ιεράρχηση προέκυψε ότι οι επιδημίες αποτελούν το σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα αυτής της ομάδας.
- Η ομάδα των αρνητικών οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων στην οποία περιλαμβάνονται πέντε αρνητικοί παράγοντες (κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών, γραφειοκρατικές δυσκολίες, έλλειψη πολιτιστικού ενδιαφέροντος, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, φτώχεια). Από τη συγκριτική ιεράρχηση των παραγόντων προέκυψε ότι ο κίνδυνος πτώχευσης οργανισμών αποτελεί το σημαντικότερο αρνητικό παράγοντα. Με βάση τα αποτελέσματα προκύπτει η συγκριτική ιεράρχηση των ομαδοποιημένων αρνητικών παραγόντων.

Από την **ποιοτική έρευνα με ειδικούς** προέκυψε το ακόλουθο συμπέρασμα.

Συμπέρασμα 9. Οι ειδικοί θεωρούν ότι οι αρνητικοί παράγοντες ασφάλειας επηρεάζουν τον τουρισμό και ότι υπάρχει διαφοροποίηση των αρνητικών παραγόντων σε παράγοντες με βραχυχρόνια και μακροχρόνια επίδραση. Στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας οι ειδικοί αξιολόγησαν την μακροχρόνια ή βραχυχρόνια επίδραση αρνητικών γεγονότων (πόλεμος, τρομοκρατία, επιδημίες, περιβαλλοντική καταστροφή, εγκληματικότητα) στον τουρισμό. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους όλοι οι ειδικοί συμφωνούν ότι ο πόλεμος αποτελεί μια απειλή που επιδρά μακροχρόνια στον τουρισμό και μπορεί να οδηγήσει σε τουριστική καταστροφή. Για τους άλλους παράγοντες, με μικρές διαφοροποιήσεις συμφωνούν ότι η επίδραση τους είναι

βραχυχρόνια. Ωστόσο αυτό που πρέπει να επισημανθεί, αφορά τη συχνότητα και την ένταση αρνητικών γεγονότων.

8.3.2 Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για την επίδραση των θετικών παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό

Από τις δυο ποσοτικές έρευνες και από την ποιοτική προκύπτουν τα εξής:

Συμπέρασμα 10. Οι θετικοί παράγοντες ασφάλειας επηρεάζουν καθοριστικά την επιλογή τουριστικού προορισμού. Παράγοντες όπως η πολιτική σταθερότητα, η ειρήνη στην περιοχή, το δημοκρατικό καθεστώς, η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή θεωρούνται πολύ σημαντικοί στην διαμόρφωση των επιλογών για τουριστικούς προορισμούς.

Συμπέρασμα 11. Σε σχέση με τους κλασικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση για τουριστικό προϊόν, οι θετικοί παράγοντες προσδιορισμού της ασφάλειας φαίνεται να είναι εξίσου αν όχι περισσότερο σημαντικοί. Οι θετικοί παράγοντες ασφάλειας που προαναφέρθηκαν είναι εξίσου σημαντικοί με παράγοντες όπως η τιμή, η ποιότητα των υπηρεσιών, οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι που θεωρούνται καθοριστικοί για την τουριστική ζήτηση. Με άλλα λόγια η ασφάλεια λειτουργεί ως θετικός παράγοντας της τουριστικής ζήτησης. Βέβαια υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που αναμφισβήτητα λειτουργούν θετικά, ωστόσο οι άνθρωποι ιεραρχούν την ασφάλεια με την ολιστική της προσέγγιση ως ένα από τους πιο σημαντικούς παράγοντες, στην επιλογή τουριστικού προορισμού. Οι τουρίστες επιλέγουν να περάσουν τις διακοπές τους σε ένα ειρηνικό περιβάλλον, με ευχάριστο κλίμα και καθαρό περιβάλλον, όπου υπάρχει παράδοση στη φιλοξενία των ντόπιων δεν κινδυνεύει η υγεία και η ζωή τους.

8.4 Τρίτος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα στον ερευνητικό προβληματισμό για τις πηγές πληροφόρησης για τις επικρατούσες συνθήκες ασφάλειας στον τουριστικό προορισμό

Ο τρίτος ερευνητικός άξονας σχετίζεται με τις πηγές ενημέρωσης που χρησιμοποιούν οι ομάδες στόχοι. Σχετική είναι μια ομάδα ερωτήσεων στις δυο ποσοτικές έρευνες.

Όπως επισημαίνουν οι ακαδημαϊκές έρευνες, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ιδιαίτερα οι τηλεοπτικές εκπομπές αποτελούν σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση της εικόνας ασφάλειας που σχηματίζουν οι άνθρωποι όταν αποφασίσουν να ταξιδέψουν και να επιλέξουν τουριστικό προορισμό. Άμεσα οι άνθρωποι βλέπουν, ακούν, διαβάζουν τα γεγονότα που προβάλλονται από τα ΜΜΕ και σπάνια φροντίζουν

να επαληθεύσουν τις εικόνες που προβάλλονται (Hall 2202: 458-466, Wood & Peake 1998: 173-178). Επίσης παίρνουν αποφάσεις από τις συζητήσεις με φίλους και συγγενείς (word of mouth of information) (Fodness & Murray 1997: 459). Από **την ποσοτική έρευνα με εργαζόμενους** προκύπτει ότι:

Συμπέρασμα 12. Οι εργαζόμενοι θεωρούν ως κυρίαρχες πηγές πληροφόρησης για την ασφάλεια του τουριστικού προορισμού είναι το διαδίκτυο και οι εντυπώσεις/αφηγήσεις τρίτων (word of mouth). Οι απαντήσεις δείχνουν ότι οι εργαζόμενοι θεωρούν ότι πηγές πληροφόρησης είναι κατά σειρά το διαδίκτυο, οι φίλοι (word of mouth), το ταξιδιωτικό γραφείο, η τηλεόραση και σε μικρότερο βαθμό τα περιοδικά και οι εφημερίδες.

Από **την ποσοτική έρευνα με τουρίστες** προκύπτει ότι:

Συμπέρασμα 13. Οι τουρίστες θεωρούν ότι κυρίαρχες πηγές πληροφόρησης για την ασφάλεια του τουριστικού προορισμού είναι η τηλεόραση, το διαδίκτυο, οι εφημερίδες, η διεθνής τηλεόραση, οι συζητήσεις με τους φίλους και τα περιοδικά. Από τη σύγκριση των δυο ποσοτικών ερευνών στο θέμα αυτό προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία, όπως π.χ. το ότι το διαδίκτυο βρίσκεται σε ψηλή θέση όσον αφορά τις πηγές πληροφόρησης αφού οι μεν απασχολούμενοι το θεωρούν πρώτη πηγή ενημέρωσης οι δε τουρίστες δεύτερη. Αυτή η διαπίστωση δείχνει τη δυναμική του διαδικτύου και είναι χρήσιμο να ληφθεί υπόψη από τους τουριστικούς φορείς, τους οργανισμούς και τις επιχειρήσεις που πρέπει να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο ως μέσο προβολής του τουριστικού προορισμού, αφού ο σύγχρονος άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει μέσα από αυτό κάθε λεπτομέρεια σε σχέση με τον τουριστικό προορισμό που θα επιλέξει (Ρερρές & Καφεζά 2009: 11-12).

Ένα στοιχείο που χρειάζεται να διερευνηθεί περαιτέρω είναι η ιεραρχική θέση της τηλεόρασης ως πηγής ενημέρωσης. Συγκεκριμένα φαίνεται ότι (Συμπέρασμα 14) οι τουρίστες θεωρούν την τηλεόραση κύρια πηγή ενημέρωσης ενώ η θέση της στις απαντήσεις των απασχολούμενων είναι πολύ χαμηλά. Μια πιθανή αιτιολόγηση είναι ότι οι τουρίστες εμπιστεύονται περισσότερο τα ΜΜΕ της χώρας τους, ενώ οι εργαζόμενοι στον τουρισμό να θεωρούν πιο αξιόπιστο από την τηλεόραση το διαδίκτυο που είναι και διεθνούς εμβέλειας. Μια δεύτερη ότι επειδή ο μέσος όρος ηλικίας των τουριστών είναι σχετικά μεγαλύτερος από το μέσο όρο των απασχολούμενων έχουν συνηθίσει περισσότερο στην τηλεόραση. Μια άλλη αιτία μπορεί να είναι ότι οι απασχολούμενοι στον τουρισμό, λόγω του ωραρίου εργασίας τους, δεν είναι εύκολο να παρακολουθούν τηλεόραση και να ενημερώνονται συστηματικά από αυτήν.

8.5 Τέταρτος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα για τη σχέση ασφάλειας και τουρισμού στη Μεσόγειο γενικά και στην Ελλάδα ειδικότερα

Στον τέταρτο ερευνητικό άξονα υπάρχουν τρεις ομάδες ερωτήσεων. Η πρώτη αφορά την τοποθέτηση των συμμετεχόντων για το πόσο ασφαλείς ή πόσο ελκυστικές θεωρούν τις χώρες της Μεσογείου ως τουριστικούς προορισμούς. Η δεύτερη την τοποθέτηση για την πιθανότητα να συμβούν κάποια αρνητικά γεγονότα ασφάλειας στην Ελλάδα. Η τρίτη για το βαθμό επικινδυνότητας των γεγονότων αυτών.

8.5.1 Συμπεράσματα για το επίπεδο ασφάλειας των χωρών της Μεσογείου ως τουριστικών προορισμών.

Ο τουρισμός της Ρόδου και της Ελλάδας εντάσσεται στον τουρισμό της Μεσογείου, άρα εύλογα το ενδιαφέρον της μελέτης εστιάστηκε στον τουρισμό της Μεσογείου. Παραδοσιακά οι τόποι της Μεσογείου αποτελούν δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς για τους ανθρώπους που επιλέγουν να περάσουν τις διακοπές τους σε περιοχές με ωραίο κλίμα, πολιτιστικό ενδιαφέρον, ευχάριστο φυσικό περιβάλλον. Μεταξύ άλλων ωστόσο οι τουρίστες επιλέγουν ένα προορισμό και επειδή σε αυτόν νοιώθουν ασφαλείς και όχι μόνο για το καλό κλίμα και τις χαμηλές τιμές των ταξιδιωτικών πακέτων που προσφέρονται στην αγορά. Στη Μεσόγειο διασταυρώνονται διαφορετικοί πολιτισμοί, κράτη με διαφορετικό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Στην **ποσοτική έρευνα με εργαζομένους** ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να τοποθετηθούν σχετικά με το πόσο ασφαλή θεωρούν κάθε μια από τις χώρες της Μεσογείου. Από τις απαντήσεις προέκυψε μια ιεράρχηση των χωρών με βάση την άποψη για το βαθμό ασφάλειας της κάθε μιας. Κύρια συμπεράσματα που εξάγονται είναι τα εξής:

Συμπέρασμα 15. Οι εργαζόμενοι θεωρούν τις χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση ασφαλείς τουριστικούς προορισμούς. Τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι τουρίστες κατατάσσουν τις χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, (δηλαδή την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Γαλλία, την Κύπρο, την Ισπανία) στους ασφαλείς τουριστικούς προορισμούς τους οποίους οι τουρίστες επιθυμούν να επισκεφτούν. Στο σημείο αυτό οι απόψεις των ερωτηθέντων συμπίπτουν με το θεωρητικό υπόβαθρο, σύμφωνα με το οποίο στη συνείδηση της κοινής γνώμης οι χώρες που ανήκουν στην Ε.Ε., ταυτισμένες ιστορικά με τη δημοκρατική παράδοση, προσφέρουν ασφάλεια και σιγουριά, παρά τα προβλήματα που η καθεμία αντιμετωπίζει (Τσάρτας 2010).

Συμπέρασμα 16. Τα κράτη της βόρειας Αφρικής θεωρούνται από τους εργαζόμενους χώρες με μέτριο επίπεδο ασφάλειας. Οι χώρες αυτές παρά το γεγονός ότι προσφέρουν οικονομικά πακέτα τουριστικών διακοπών, διαθέτουν φυσικές

ομορφίες, ιστορικά μνημεία θεωρούνται μέτρια ασφαλείς τουριστικοί προορισμοί. Γεγονότα όπως οι κοινωνικές αναταραχές, οι εμφύλιες συγκρούσεις και η έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού, μπορεί να δημιουργούν ανησυχίες και φόβο (Σειμένης & Σιούσιουρας 2003: 45-46) στα άτομα που επιλέγουν τουριστικό προορισμό.

Συμπέρασμα 17. Η Λιβύη, το Ισραήλ, ο Λίβανος και η Συρία θεωρούνται από τους εργαζόμενους μη ασφαλείς προορισμοί. Πρόκειται για κράτη που δεν επιθυμούν οι ερωτηθέντες να επισκεφθούν λόγω των ένοπλων συγκρούσεων, των επαναλαμβανόμενων τρομοκρατικών ενεργειών, της διαφθοράς, της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Σειμένης & Σείτης 2011).

Συμπέρασμα 18. Η Ελλάδα θεωρείται πολύ ασφαλής τουριστικός προορισμός

Οι εργαζόμενοι αξιολογούν την Ελλάδα ως ασφαλή τουριστικό προορισμό. Φαίνεται ότι η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε. καθώς και σε άλλους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, αλλά και η κοινωνικο-οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας την καθημερινότητα της οποίας γνωρίζουν καλά οι εργαζόμενοι αποτελούν παράγοντες που εμπνέουν ασφάλεια στην κοινή γνώμη στο εσωτερικό. Οι αποκλίσεις από τη βεβαιότητα ότι πρόκειται για ασφαλή προορισμό συνδέονται κυρίως με κοινωνικές αναταραχές, απεργίες, και μαζικές κινητοποιήσεις που δημιουργούνται λόγω της οικονομικής κρίσης και μεταφέρονται άμεσα από τα ΜΜΕ σε όλο τον πλανήτη, επηρεάζοντας τις στάσεις και τις αντιλήψεις των εν δυνάμει τουριστών που ίσως αποφύγουν να επισκεφθούν την Ελλάδα και να επιλέξουν ασφαλέστερους κατά τη γνώμη τους τουριστικούς προορισμούς. Όπως επισημαίνεται από τη διεθνή βιβλιογραφία τα άτομα σπάνια φροντίζουν να επαληθεύσουν τις εικόνες που προβάλλονται έντονα από τα ΜΜΕ (Huang & Min 2002).

Στην ποσοτική έρευνα με τουρίστες η συγκεκριμένη ομάδα ερωτήσεων ήταν διαφοροποιημένη. Δεν ζητήθηκε από τους τουρίστες να τοποθετηθούν ως προς την ασφάλεια, αλλά γενικά ως προς την ελκυστικότητα των μεσογειακών προορισμών. Η διαφοροποίηση έγινε γιατί οι διευθυντές/ διευθύνοντες των ξενοδοχείων έκριναν ότι δεν θα έπρεπε οι τουρίστες να προβληματιστούν για θέματα ασφάλειας σε συγκεκριμένους προορισμούς. Τα συμπεράσματα από την ομάδα αυτή των ερωτήσεων έχουν ως εξής:

Συμπέρασμα 19. Οι τουρίστες θεωρούν τις χώρες της Μεσογείου που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς. Επίσης θεωρούν τα κράτη της βόρειας Αφρικής χώρες με μέτρια ελκυστικότητα . Η Λιβύη, το Ισραήλ, ο Λίβανος, θεωρούνται από τους τουρίστες μη ελκυστικοί τουριστικοί προορισμοί. Τέλος η Ελλάδα θεωρείται πολύ ελκυστικός τουριστικός προορισμός. Στο σημείο αυτό τα αποτελέσματα της έρευνας με τουρίστες συμπίπτουν με αυτά των εργαζομένων και με

το θεωρητικό υπόβαθρο. Ειδικά οι τουρίστες δεν επιθυμούν να επισκεφτούν κράτη στα οποία συμβαίνουν ένοπλες συγκρούσεις, και επικρατεί διαφθορά και καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Σειμένης & Σειτής 2011).

Από τη σύγκριση των αποτελεσμάτων των δυο ποσοτικών ερευνών στο θέμα της ασφάλειας και της ελκυστικότητας των τουριστικών προορισμών προκύπτει ένα σημαντικό συμπέρασμα: Συμπέρασμα 20. Οι ασφαλείς προορισμοί είναι και ελκυστικοί προορισμοί. Οι περισσότερες μελέτες που ασχολούνται με την ελκυστικότητα των προορισμών θεωρούν ελκυστικούς τους προορισμούς της Μεσογείου για λόγους όπως το ωραίο κλίμα, ο ήλιος, η θάλασσα, τα μοναδικά ιστορικά μνημεία, ο πολιτισμός, η παράδοση στη φιλοξενία και η υψηλή ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών. Από την παρούσα μελέτη συμπεραίνεται ότι η αίσθηση ασφάλειας σε ορισμένες χώρες της Μεσογείου και στην Ελλάδα εντείνει καθοριστικά την ελκυστικότητα των χωρών αυτών και τις ανάγει σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Το γεγονός ότι η Ελλάδα κατατάσσεται στις χώρες πρώτης γραμμής, δηλαδή στις χώρες που οι περισσότεροι τουρίστες θεωρούν ότι πρέπει να επισκεφθούν (Τσάρτας 2010), οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι υπάρχει άμεση σχέση ασφάλειας και ελκυστικότητας. Αντίθετα, χώρες της Μεσογείου οι οποίες δεν στερούνται χαρακτηριστικών ελκυστικότητας δεν είναι ελκυστικοί προορισμοί επειδή σε αυτές δεν υπάρχουν συνθήκες ασφάλειας.

8.5.2 Συμπεράσματα σχετικά με την πιθανότητα να συμβούν γεγονότα που επηρεάζουν αρνητικά την ασφάλεια της χώρας και έχουν επίπτωση στον τουρισμό

Η Ελλάδα αποτελεί μια μικρή χώρα, γεωγραφικά τοποθετημένη στην πιο ασταθή γειτονιά της ευρωπαϊκής περιφέρειας, που καλείται να διαχειριστεί ένα συνδυασμό παραδοσιακών κινδύνων (όπως π.χ. μίνι κρίσεις με γειτονικές χώρες) και σύγχρονων απειλών, όπως η λαθρομετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα και οι φυσικές καταστροφές (Ντόκος & Τσάκωνας 2009). Αν και οποιαδήποτε πρόβλεψη για τις σχέσεις με γειτονικά κράτη είναι παρακινδυνευμένη το διεθνές κλίμα είναι μάλλον αποτρεπτικό για την επίλυση των διαφορών με τη χρήση βίας. Η Ελλάδα στα πλαίσια της εξωτερικής εξισορρόπησης, έχει ενταχθεί σε διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, που λειτουργούν ως προμηθευτές ασφάλειας τόσο για τις παραδοσιακές όσο και τις νέες προκλήσεις (Ντόκος & Τσάκωνας 2005). **Στην ποσοτική έρευνα με εργαζόμενους** ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να τοποθετηθούν ως προς την πιθανότητα να συμβούν αρνητικά γεγονότα στην Ελλάδα με επίδραση τους στον κλάδο του τουρισμού. Το κύριο συμπέρασμα από τις απαντήσεις είναι::

Συμπέρασμα 21. Οι εργαζόμενοι θεωρούν απίθανο να εκδηλωθούν σοβαρά πολιτικο-στρατιωτικά γεγονότα, όπως πόλεμος, ανατροπή δημοκρατίας κτλ. Επίσης οι εργαζόμενοι θεωρούν πολύ πιθανή την εκδήλωση γεγονότων που συνδέονται με την οικονομική κρίση, την απειλή χρεωκοπίας οργανισμών, τη φτώχεια. Οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι τα γεγονότα αυτά αποτελούν αρνητικούς παράγοντες ασφάλειας.

Παρόμοια ερώτηση υποβλήθηκε στους ειδικούς στο πλαίσιο της **ποιοτικής έρευνας** και το κύριο συμπέρασμα που προκύπτει είναι: Συμπέρασμα 22. Κατά την άποψη των ειδικών είναι απίθανο να συμβούν πολιτικο-στρατιωτικά γεγονότα αλλά είναι πολύ πιθανές έως και αναπόφευκτες οι κοινωνικές κρίσεις. Υποστηρίζεται ότι η οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε έντονα στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια οδήγησε συχνά σε κοινωνικές αναταραχές που επιβαρύνουν την τουριστική ειρηνική εικόνα της Ελλάδας. Ωστόσο θεωρούν ότι είναι απίθανο ή λίγο πιθανό να υπάρξουν πολιτικο-στρατιωτικά γεγονότα, αφού όπως επισημαίνουν η χώρα μας στηρίζεται σε γερά δημοκρατικά θεμέλια.

8.5.3 Συμπεράσματα σχετικά με το βαθμό επικινδυνότητας κάποιων γεγονότων σχετικών με την ασφάλεια και την επίπτωσή της στον τουρισμό

Για την επίδραση αρνητικών γεγονότων στον τουρισμό της Ελλάδας ερωτήθηκαν οι εργαζόμενοι (ποσοτική έρευνα) και οι ειδικοί (ποιοτική έρευνα). Τα κύρια συμπεράσματα δίνονται παρακάτω.

Συμπέρασμα 23. Οι εργαζόμενοι θεωρούν ότι οι κοινωνικές αναταραχές με τη μορφή μαζικών εξεγέρσεων, απεργιών και κινητοποιήσεων είναι υψηλής επικινδυνότητας για τον ελληνικό τουρισμό. Παρά το ότι, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, θεωρείται απίθανο να υπάρξει πόλεμος, τρομοκρατικές επιθέσεις, έξαρση επιδημιών ή φυσικών καταστροφών, οι εργαζόμενοι θεωρούν ότι αν συμβούν τέτοια γεγονότα, ο τουρισμός κινδυνεύει. Σε μικρότερο βαθμό κινδυνεύει ο τουρισμός της Ελλάδας από την οικονομική κρίση και τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα. Επίσης θεωρούν επικίνδυνη για τον τουρισμό την πολιτική αστάθεια. Πράγματι η πολιτική αστάθεια δημιουργεί κίνδυνο για τον τουρισμό, αλλά περιορισμένης διάρκειας. Αυτό τουλάχιστον δείχνει η Ελληνική πραγματικότητα το 2012, όταν στην Ελλάδα υπήρξαν δυο αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις, οι οποίες δημιούργησαν φόβους πολιτικής αστάθειας με συνέπεια τη μείωση στις διεθνείς αφίξεις. Ωστόσο η διάρκεια της κρίσης στον τουρισμό ήταν μικρή και οι αφίξεις επανήλθαν στα φυσιολογικά επίπεδα μόλις αποκαταστάθηκε η σταθερότητα.

Συμπέρασμα 24. Οι εργαζόμενοι θεωρούν ότι ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή είναι υψηλής επικινδυνότητας για τον τουρισμό στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά η

Ελλάδα τελικά ωφελήθηκε από τις εμφύλιες συγκρούσεις, που σημειώθηκαν το 2011 στις χώρες της βόρειας Αφρικής.

Συμπέρασμα 25. Οι ειδικοί θεωρούν ότι οι κοινωνικές κρίσεις είναι υψηλής επικινδυνότητας και υποστηρίζουν ότι ο τουρισμός της Ελλάδας απειλείται από απεργίες και μαζικές εξεγέρσεις, οι οποίες όμως επηρεάζουν περισσότερο τους αστικούς προορισμούς και λιγότερο τα νησιά και τα θερινά θέρετρα. Άλλωστε τα τραγικά επεισόδια που σημειώθηκαν το Μάιο του 2010 στην Αθήνα, είχαν άμεσα αρνητικό αντίκτυπο για τον τουρισμό της πρωτεύουσας. Η συχνότητα των κοινωνικών αναταραχών με απεργίες στα μουσεία και στα αεροδρόμια, οι κινητοποιήσεις από τους οδηγούς των taxi, οι εικόνες αναταραχής στο λιμάνι του Πειραιά επηρέασαν αρνητικά το τουριστικό προϊόν της Αθήνας. Οι ειδικοί επισημαίνουν το σημαντικό ρόλο των ΜΜΕ, που μεταδίδουν χωρίς κανένα φίλτρο κάθε εικόνα σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη.

8.6 Πέμπτος ερευνητικός άξονας. Συμπεράσματα στον ερευνητικό άξονα για την επίδραση του τουρισμού στην ασφάλεια

Από την ποσοτική έρευνα με εργαζόμενους προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα

Συμπέρασμα 26. Οι εργαζόμενοι θεωρούν ότι ο τουρισμός συμβάλλει στη σύγκλιση χωρών και στη σύγκλιση πολιτισμών, άρα και στην ασφάλεια αφού αυτή διασφαλίζεται όταν υπάρχουν καλές σχέσεις ανάμεσα στις χώρες και όταν δεν υπάρχουν συγκρούσεις πολιτισμών. Στο θέμα αυτό τα αποτελέσματα συμπίπτουν με το θεωρητικό πλαίσιο όπου υπάρχει τεκμηριωμένη άποψη ότι ο τουρισμός επιδρά θετικά στην ασφάλεια, μέσω της επίδρασης στις σχέσεις μεταξύ των χωρών και των πολιτισμών.

Όπως επισημαίνεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας οικονομίας. Ο τουρισμός αντιπροσωπεύει για ένα μεγάλο αριθμό χωρών και περιοχών μια ευρεία οικονομική δραστηριότητα δημιουργώντας άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στην ανάπτυξη μιας χώρας. Επηρεάζει τις διεθνείς συναλλαγές, αποτελεί σημαντικό παράγοντα του ισοζυγίου πληρωμών, δημιουργεί θέσεις εργασίας (Lickorish & Jenkins 2004: 129-132). Επίσης σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων ο τουρισμός οδηγεί στη σύγκλιση των κρατών και των πολιτισμών. Παράλληλα, όπως επισημαίνεται από το Τσάκωνα (2003: 75-77) σε επίπεδο χαμηλής πολιτικής, η συνεργασία σε θέματα τουρισμού μπορεί να οδηγήσει σε ενίσχυση της οικονομικής αλληλεξάρτησης καθώς και της εμπιστοσύνης μεταξύ των χωρών που βρίσκονται σε

πολύχρονη στρατηγική αντιπαράθεση. Επίσης η ανταλλαγή ιδεών, πολιτισμικών συνηθειών και αντιλήψεων μπορεί να εξαλείψει τις παρεξηγήσεις και την άγνοια και να ενισχύσει τους δεσμούς ανάμεσα σε χώρες (Lickorish & Jenkins 2004: 129-132).

Συμπέρασμα 27. Οι εργαζόμενοι θεωρούν ότι ο τουρισμός μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη και την εξάλειψη της φτώχειας, όπως και στην προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορική ανάπτυξη, άρα έμμεσα και στην ασφάλεια στο βαθμό που αυτή απειλείται από την οικονομική εξαθλίωση και τις περιβαλλοντικές καταστροφές. Σε σχέση με την επίδραση του τουρισμού στο περιβάλλον και την αειφορική ανάπτυξη οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που οδηγεί σε προστασία του περιβάλλοντος και αειφορική ανάπτυξη. Αν και η τουριστική ανάπτυξη, όπως και κάθε μορφή ανάπτυξης επιδρά στο περιβάλλον, ο τουρισμός δεν ενοχοποιείται για τα μεγάλα προβλήματα που αφορούν την όξινη βροχή, τα επικίνδυνα απόβλητα, τις μεγάλες έκτασης εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (Αθανασίου 2007: 14-15, 59-60). Στα πλαίσια της αειφορικής ανάπτυξης οι σύγχρονες τουριστικές στρατηγικές στοχεύουν στην ανάγκη να τεθούν όρια στην ανεξέλεγκτη τουριστική δραστηριότητα και αναπτύχθηκε η έννοια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας, που αναφέρεται στη χωρητικότητα ενός τόπου, δηλαδή στον αριθμό των επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί ένας τόπος χωρίς να υποστεί υποβάθμιση. Επίσης στα διαπιστώθηκε η ανάγκη να ενθαρρυνθούν οι ήπιες μορφές τουρισμού όπως, ο αγροτουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο πολιτισμικός που απευθύνεται σε άτομα που δεν ενδιαφέρονται για μαζικά εκδρομικά προγράμματα (Σβορώνου 2003: 167-168).

Συμπέρασμα 28. Οι εργαζόμενοι είναι μάλλον ουδέτεροι για το κατά πόσον ο τουρισμός μπορεί να βοηθήσει να προληφθούν ή να αποτραπούν φαινόμενα όπως η τρομοκρατία, οι ένοπλες συγκρούσεις και η εγκληματικότητα. Από τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας με εργαζόμενους, ο τουρισμός δεν φαίνεται να μπορεί να επιδράσει στα φαινόμενα αυτά ούτε θετικά ούτε αρνητικά. Οι απόψεις των εργαζομένων στο σημείο αυτό φαίνεται να συμπλέουν με τη διεθνή πρακτική των οργανωτών τουριστικών ταξιδιών και με το θεωρητικό επίπεδο. Οι ένοπλες συγκρούσεις αποτελούν ακραία περίπτωση αποτρεπτικού κλίματος για τον τουρισμό. Με την έναρξη των ταραχών οι τουριστικοί οργανισμοί αφαιρούν τις εμπλεκόμενες περιοχές από τα προγράμματά τους (Βαρβαρέσος 2005: 91). Παραδείγματα πρόσφατων συγκρούσεων, όπως ο πόλεμος του Ιράκ, το 2003, επηρέασαν αρνητικά όχι μόνο τα εμπλεκόμενα κράτη, αλλά και γενικότερα τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις (Hystad & Keller 2008: 152. Πατσουράτης 2007: 21). Επίσης σε σχέση με την τρομοκρατία η σύγχρονη βιβλιογραφία επισημαίνει ότι ο τουρισμός αποτελεί την πιο ευαίσθητη βιομηχανία που επηρεάζεται αρνητικά από την τρομοκρατία. Οι άνθρωποι

που ταξιδεύουν αποτελούν εύκολο στόχο (soft target) αφού οι τρομοκράτες μπορούν εύκολα να διεισδύσουν και να δράσουν εναντίον τους (Chauhan 2007: 3-17, Sommez & Apostoloroulos & Tarlow 1999: 13-18). Σε σχέση και με την εγκληματικότητα οι ακαδημαϊκές έρευνες επισημαίνουν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού συμβάλλει στην κλιμάκωση της εγκληματικότητας, αφού οι τουρίστες αποτελούν προσιτά θύματα για τους εγκληματίες, κινούνται απροστάτευτοι σε επικίνδυνες περιοχές (the wrong place at the wrong time) έχοντας χρήματα ή αντικείμενα αξίας (George 2009: 1-10, Alleyne & Boxill 2003).

Τα αποτελέσματα της **ποιοτικής έρευνας με ειδικούς** δείχνουν να επιβεβαιώνουν τα παραπάνω συμπεράσματα. Επί πλέον τονίζουν ότι (Συμπέρασμα 29. οι εμφύλιες συρράξεις, οι τρομοκρατικές ενέργειες και η εγκληματικότητα δημιουργούν στους πολίτες συναισθήματα φόβου θυματοποίησης (victimization)). Το συναίσθημα αυτό εδράζεται στην άποψη ότι υπάρχει ενδεχόμενο να καταστούν αυτοί τα επόμενα θύματα.

8.7. Προτάσεις

Η μελέτη της επίδρασης των παραγόντων ασφάλειας στον τουρισμό κατέληξε σε μια σειρά από συμπεράσματα τα οποία μπορεί να είναι χρήσιμα τόσο σε επίπεδο ερευνητικό όσο και επίπεδο τουριστικής πολιτικής και τουριστικής πρακτικής.

Πρώτον είναι απαραίτητο να γνωρίζουν όλοι ότι η ασφάλεια είναι καθοριστικός παράγοντας ελκυστικότητας ενός τουριστικού προορισμού. Ακόμα και αν ο προορισμός διαθέτει όλα τα γνωστά στοιχεία ελκυστικότητας, η έλλειψη ασφάλειας μπορεί να οδηγήσει τη τουριστική ζήτηση μέχρι και σε μηδενικά επίπεδα. Αυτό είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο για τις περιοχές εκείνες των οποίων η ανάπτυξη στηρίζεται στον τουρισμό, όπως είναι τα νησιά του Αιγαίου και οι παράκτιες περιοχές της Μεσογείου. Στις περιοχές αυτές η απειλή της ασφάλειας ισοδυναμεί με απειλή οικονομικής και κοινωνικής εξουθένωσης. Όπως επισημαίνεται στη διεθνή βιβλιογραφία, μια απειλή της ασφάλειας και πολύ περισσότερο μια πραγματική κρίση είναι ικανή να διαταράξει τις υπάρχουσες δομές, την καθημερινή συνηθισμένη δραστηριότητα, την επιβίωση των τουριστικών οργανισμών. Πρόκειται για ρευστές, απρόβλεπτες και ασταθείς καταστάσεις που συχνά απαιτούν αποφασιστικές αλλαγές.

Δεύτερο είναι απαραίτητο να γνωρίζει κανείς, και ειδικά οι εμπλεκόμενοι στον τουρισμό, ότι η ασφάλεια είναι πολυπαραγοντική έννοια με διαστάσεις πολιτικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικο-οικονομικές κ.τ.λ. Δεν έχει νόημα να επιδιώκεται η ασφάλεια από μια και μόνο πλευρά και να αγνοούνται οι υπόλοιπες. Ανάλογα με το

βαθμό επικινδυνότητας και τη συχνότητα με την οποία παρουσιάζονται οι απειλές ασφάλειας πρέπει να λειτουργήσουν προληπτικά, ώστε να διαχειριστούν με κατάλληλο τρόπο τις κρίσεις που απειλούν τον τουρισμό. Ειδικότερα:

1. Στο πολιτικό σκέλος είναι απαραίτητο να εξασφαλίζονται καλές σχέσεις με τους γειτονικούς λαούς, τους διεθνείς οργανισμούς, τις χώρες αποστολής τουριστών και τους τουριστικούς ανταγωνιστές. Είναι επίσης απαραίτητη η πολιτική σταθερότητα που δημιουργεί αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης.
2. Στο οικονομικο-κοινωνικό σκέλος η πρόληψη γεγονότων που απειλούν την ασφάλεια συνδέεται με την εξάλειψη της φτώχειας και των ανισοτήτων και με επιλογές υπέρ της κοινωνικής συνοχής, της ειρηνικής συμβίωσης των ανθρώπων και της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών. Η αποφυγή οικονομικών και κοινωνικών κρίσεων συμβάλλει σημαντικά στην ασφάλεια.
3. Η περιβαλλοντική διάσταση της ασφάλειας υπαγορεύει την εξασφάλιση ενός καθαρού περιβάλλοντος, υψηλού επιπέδου υγείας. Ο συνδυασμός της περιβαλλοντικής προστασίας με την ανάγκη για κοινωνικο-οικονομική σταθερότητα δίνει ιδιαίτερη αξία στην υιοθέτηση των αρχών της αειφορικής ανάπτυξης. Το είδος αυτό της ανάπτυξης εγγυάται μακροχρόνια ισορροπία οικονομική, κοινωνική και οικολογική και αποτελεί από την άποψη αυτή εγγύηση ασφάλειας.

Τρίτο, υπάρχουν κρίσεις π.χ. ασύμμετρες απειλές, φυσικές καταστροφές κλπ. που δεν μπορούν να προβλεφθούν και κατ' επέκταση να προληφθούν. Είναι απαραίτητο να υπάρχει προετοιμασία και μηχανισμοί για την αντιμετώπιση τέτοιων συμβάντων. Δυσμενής γεγονότα μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη συνεργασία των ιδιωτικών και των δημόσιων φορέων, που θα αναλάβουν πρωτοβουλίες βασισμένες στην εμπιστοσύνη, την ανοιχτή επικοινωνία, την ανάπτυξη συστημάτων πληροφορίας και το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό (Paraskevas & Arendell 2007: 1560-1573, Heath 1998: 14, Hickman & Crandall 1997: 75-79). Σε κρατικό επίπεδο θα πρέπει να υπάρχει μακροχρόνιος στρατηγικός σχεδιασμός, που να αναπροσαρμόζεται όποτε κρίνεται απαραίτητο, σε νέα δεδομένα. Πρέπει ακόμα να υπάρχουν ομάδες διαχείρισης κρίσεων που να απαρτίζονται από έμπειρα στελέχη, με κατάλληλες γνώσεις και να λειτουργούν συνεργατικά.

Τέταρτο, η συστηματική προβολή των ανταγωνιστικών στοιχείων της χώρας μας, η σωστή χρήση της νέας τεχνολογίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, η συνεργασία και το κατάλληλο ανθρώπινο έμπειρο δυναμικό αποτελούν απαραίτητες δράσεις αφενός να γίνει γνωστό ότι η χώρα μας είναι ασφαλής προορισμός αφετέρου να μην επισκιάζεται η εικόνα της από την δυσανάλογα μεγάλη προβολή κάποιων συμβάντων που μπορεί να δημιουργήσουν λανθασμένη εικόνα για το επίπεδο

ασφάλειας της χώρας. Στο θέμα αυτό ιδιαίτερη σημασία έχει η σωστή χρήση των ΜΜΕ και ειδικά του διαδικτύου.

Πέμπτο, επισημαίνεται ο καθοριστικός ρόλος της παιδείας στη βελτίωση του επιπέδου ασφάλειας των τουριστικών προορισμών καθώς τα προβλήματα στον τουρισμό μπορούν να αντιμετωπιστούν με κατάλληλη εκπαίδευση και παιδεία, τη σύνδεση του τουρισμού με την έρευνα, και την επιμόρφωση των ατόμων που απασχολούνται στον τομέα του τουρισμού.

Τέλος είναι απαραίτητο να υπάρξει και η αντίστροφη οπτική, αυτή της χρησιμοποίησης του τουρισμού ως παράγοντα μείωσης των εντάσεων και βελτίωσης του επιπέδου διεθνούς ασφάλειας και της αξιοποίησής του ως παραμέτρου χαμηλής πολιτικής και συνεργασίας, σε επίπεδο διμερών και διεθνών σχέσεων.

8.8 Προτάσεις για τη μελλοντική συνέχιση της έρευνας

Για μια μελέτη γύρω από τη σχέση ανάμεσα στην ασφάλεια και τον τουρισμό, με μεγαλύτερη εμβέλεια και απήχηση, η συγκεκριμένη έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί σε εύρος και σε βάθος:

- Με μεγαλύτερο δείγμα τουριστών.
- Με προσέγγιση άλλων ομάδων που έχουν σχέση με τον τουρισμό.
- Με παράλληλες μελέτες σε άλλους τουριστικούς προορισμούς.
- Με συγκριτικές μελέτες σε άλλες χρονικές περιόδους.
- Με τη χρήση περισσότερων τεχνικών για τη συλλογή πληροφοριών

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αθανασίου, Λ. (2007) *Τουριστική ανάπτυξη και περιβαλλοντική προστασία*. Ινστιτούτο τουριστικών ερευνών και προβλέψεων. 21. Αθήνα: εκδόσεις Μιχάλης Τουμπής Α.Ε.

Ανδρεαδάκης, Ν. & Καϊλα, Μ. & Μουστάκας, Λ. & Φώκιαλη, Π. (2009) Νέοι θεσμοί για την αειφόρο ανάπτυξη: Το δημοτικό εργαστήριο της αειφόρου ανάπτυξης ως μελέτη περίπτωσης. Στο: Καϊλα, Μ. & Κατσίκης, Α. & Φώκιαλη, Π. & Ζαχαρίου, Α. (επιμ.). *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη: νέα δεδομένα και προσανατολισμοί*. Αθήνα: εκδόσεις Ατραπός.

Αυγερινός, Γ. (2009) Ο «μαύρος κύκνος» και η μεταρρύθμιση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής εποπτείας. Στο: Ξενάκης, Δ. (επιμ.). *Κατευθύνσεις προοδευτικής διακυβέρνησης*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Βαρβαρέσος, Στ. (2005) *Τουρισμός. Έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα*. 2^η έκδοση. Αθήνα: εκδόσεις Προπομπός.

Βαρβαρέσος, Στ. (1997) *Τουρισμός. Οικονομικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Προπομπός.

Βιτσιλάκη – Σορωνιάτη, Χρ. (1998) Η συμπληρωματικότητα ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων. Στο: Παπαγεωργίου, Γ. (επιμ.). *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Gilpin, R. (2005) *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η διεθνής οικονομική τάξη*. 5^η ' έκδοση. Στροϊκού, Η. (μεταφρ.) Αθήνα: εκδόσεις Ποιότητα.

Ζαχαρίου, Στ. & Σειμένης, Ι. (2010) Από την Πράγα στη Νέα Υόρκη. Το όραμα και η στρατηγική της κυβέρνησης Ομπάμα για θέματα αφοπλισμού. Στο: Ντάλης, Σ. (επιμ.). *Από τον Μπους στον Ομπάμα. Η διεθνής πολιτική σε ένα κόσμο που αλλάζει*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Ηγουμενάκης, Ν. (2007) *Τουριστική Οικονομία*. Αθήνα: εκδοτικός οίκος Interbooks.

Ηρακλείδης, Α. (2002) *Η διεθνής κοινωνία και οι θεωρίες των διεθνών σχέσεων*. Αθήνα: εκδόσεις Σιδέρη.

Ιατρίδης, Ι. (2008) Ο ψυχρός πόλεμος και η μεταψυχροπολεμική περίοδος: μελετώντας το εξελισσόμενο διεθνές σύστημα. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις. Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

ΙΤΕΠ (2012) Εξελίξεις στον τουρισμό και στα βασικά μεγέθη της ελληνικής ξενοδοχίας το 2012. Ανακτήθηκε από:

http://www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/News/Lists/List/Attachments/408/GR_Greek_TourismHotels2013.pdf

Ιωσηφίδης, Θ. (2008) Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική Α.Ε.

Καθημερινή (2010) Ανησυχητικά μηνύματα για τον τουρισμό. 5.800 ακυρώσεις σε ένα μόνο εικοσιτετράωρο στην Αττική. 4.

Κεφαλά, Β. (2012) Οι εξεγέρσεις στον αραβικό κόσμο ή πώς οι ίδιες αιτίες δεν έχουν τα ίδια αποτελέσματα. Στο: *Η Μεσόγειος και ο κόσμος χθες και σήμερα*. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική. Τετραμηνιαία πολιτική και οικονομική επιθεώρηση. (24), Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση. 157-166.

Κέφης, Β. (2010) Σκέψεις για γενεσιουργές αιτίες του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδας. Ανακτήθηκε από:

<http://blogs.eliamep.gr/vassiliskefis/skepsis-gia-genesiourges-eties-tou-ikonomikou-provlimatos-tis-elladas/>

Κοκκώσης, Χ. (2009) Τουρισμός και περιβάλλον: Μια σημαντική σχέση για τα νησιά. Στο: Καϊλα, Μ. & Κατσίκης, Α. & Φώκιαλη, Π. & Ζαχαρίου, Α. (επιμ.). *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη: νέα δεδομένα και προσαρμογές*. Αθήνα: εκδόσεις Ατραπός.

Κορλίρας, Π. Γ. (2009) Η οικονομική κρίση και η « Σύγκρουση Ιδεών». Στο: Ξενάκης, Δ. Κ. (επιμ.). *Κατευθύνσεις προοδευτικής διακυβέρνησης*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Κουλουμπής, Θ. (2008) *Διεθνείς σχέσεις. Ισχύς και Δικαιοσύνη*. 2^η έκδοση. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Κουλουμπής, Θ. (1995) *Διεθνείς σχέσεις. Εξουσία και δικαιοσύνη*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Κουσκουβέλης, Η. & Μπέλλου, Φ. (2008) Διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις. Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Κουσκουβέλης, Η. (2005) *Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*. 3^η έκδοση. Αθήνα: εκδόσεις Ποιότητα.

Cohen, L. & Manion, L. (1994) *Μεθοδολογία της εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: εκδόσεις Μεταίχμιο.

Λαγός, Δ. (2009) Η ελληνική τουριστική πολιτική μπροστά στις νέες εξελίξεις. Στο: Ξενάκης, Δ. Κ. (επιμ.). *Κατευθύνσεις προοδευτικής διακυβέρνησης*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Λαμπριανίδης, Λ. (2006) *Οικονομική Γεωγραφία. Στοιχεία θεωρίας και εμπειρικά παραδείγματα*. 7^η έκδοση. Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη.

Λογοθέτης, Μ. (2012) *Το αναπτυξιακό πρότυπο της Δωδεκανήσου και ο τουρισμός*. Ρόδος: Στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου.

Λογοθέτης, Μ. (2004) *Δωδεκάνησα ένα πολύμορφο πρότυπο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Κείμενα προβληματισμού και αφύπνισης*. Ρόδος: Τυπογραφείο «Τέχνη».

Lickorish, L. & Jenkins, C. (2004) *Μία εισαγωγή στον τουρισμό*. Τσάρτας, Π. (επιμ.). Κιτίδη, Κ. (μεταφρ.). Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.

Μανώλη, Π. (2008) Ανακατατάξεις στη σύγχρονη παγκόσμια ασφάλεια. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Μαρχαβίλας, Π. Κ. & Κουλουριώτης, Δ. & Βουλγαρίδου, Κ. (2009) Ανάπτυξη τεχνικής ποσοτικής εκτίμησης της επικινδυνότητας. Εφαρμογή σε βιομηχανία με χρήση καταγεγραμμένων στοιχείων ατυχημάτων. *Δελτίο πανελληνίου συλλόγου διπλωματούχων μηχανολόγων ηλεκτρολόγων.* 416. 14-20.

Μπότσιου, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (2008) Η πυρηνική εποχή. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις. Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις.* Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Brzezinski, Z. (2007) *Η Δεύτερη Ευκαιρία. Τρεις πρόεδροι και η κρίση της αμερικανικής υπερδύναμης.* Αθήνα: εκδόσεις Λιβάνη.

Νικητιάδης, Γ. (2007) *Τουρισμός δώδεκα θέσεις. Δωδεκάνησος δώδεκα όνειρα.* Αθήνα: εκδόσεις Λιβάνη.

Ντάλης, Σ. (2010) Υπάρχει πάντα μια χαραμάδα από την οποία περνάει φως: η νίκη του Ομπάμα και της ελπίδας απέναντι στον κυνισμό. Στο: Ντάλης, Σ. (επιμ.). *Από τον Μπους στον Ομπάμα. Η διεθνής πολιτική σε ένα κόσμο που αλλάζει.* Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Ντόκος, Θ. & Τσάκωνας, Π. (2005) *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας.* Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Ντόκος, Θ. & Τσάκωνας, Π. (2009) Μεταρρυθμίζοντας το Μηχανισμό Εθνικής Ασφάλειας. Στο: Ξενάκης, Δ. (επιμ.). *Κατευθύνσεις προοδευτικής διακυβέρνησης.* Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Ντόκος, Θ. (2008) Ασύμμετρες απειλές και διεθνής ασφάλεια. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις. Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις.* Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Dougherty, J. E. & Pfaltzgraff, R. L. (1992) *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων.* Βαρβαρούσης, Π. (επιμ.). Αθανασίου, Θ. & Σταματάκης, Ν. (μεταφρ.). Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση

Druker, P. (2000) *Προκλήσεις του management για τον 21^ο αιώνα.* Σουφλής, Γ. & Νομικού, Ο. (μεταφρ.). Αθήνα: εκδόσεις Leader Books.

Νγε, J. (2003) *Το Παράδοξο της Αμερικανικής Δύναμης*. Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Ξενάκης, Δ. Κ. (2009) Στρατηγικές αναβάθμισης του ελληνικού παράγοντα στη Μεσόγειο και τη νότια Ευρώπη. Στο: Ξενάκης, Δ. Κ. (επιμ.). *Κατευθύνσεις προοδευτικής διακυβέρνησης*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Παγουλάτος, Γ. (2004) Η Αμερική στην εποχή του μονομερισμού: Εγχώριες ρίζες της εξωτερικής πολιτικής Μπους. Στο: Ντάλης, Σ. (επιμ.). *Οι διατλαντικές σχέσεις. Συνεργασία ή Ανταγωνισμός*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Παπαγεωργίου, Γ. (επιμ.). (1998) *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα*. Αθήνα: τυπωθήτω.

Παπανίκος, Γρ. (2009) Κάμψεις και κρίσεις στον ελληνικό τουρισμό από το 1951 μέχρι σήμερα. Ανακτήθηκε από:

<http://www.atiner.gr/atem/ATEM-01.pdf>

Παππάς, Ν. (2008) Τουρισμός. Περιβάλλον-πολιτισμός-τουρισμός-περιφερειακή ανάπτυξη. Ανακτήθηκε από:

<http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3483/1046.pdf>

Πατσουράτης, Β. (2007) *Οι Επιπτώσεις των Δυσμενών Γεγονότων στην Τουριστική Οικονομία*. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων. 7. Αθήνα: εκδόσεις Μιχάλης Τουμπής Α.Ε.

Ροδιακή (2008) Παρουσίαση της έρευνας για τον τουρισμό. Ρόδος 16/5/2008.

Ροζάκης, Χρ. (2010) Η διεθνής θέση της Ελλάδας σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο . Στο: Νταλής, Σ. (επιμ.). *Από τον Μπους στον Ομπάμα. Η διεθνής πολιτική σε ένα κόσμο που αλλάζει*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Ρουμελιώτης, Π. (2007) *Προς ένα πολυπολικό κόσμο*. Αθήνα: εκδόσεις Λιβάνη.

Σακκάς, Γ. (2002) Η πολιτική της δύσης στη μέση ανατολή, το Ισλάμ και το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Στο: Σεϊμένη, Ι. (επιμ.). *Η Μεσόγειος στον 21^ο αιώνα. Προβλήματα και προοπτικές*. Ρόδος: Εργαστήριο Μεσογειακής Πολιτικής. Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Σατλάνης, Χρ. (2009) Η προστασία του περιβάλλοντος από τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου. Στο: Καϊλα Μ. & Κατσίκης, Α. & Φώκιαλη, Π. & Ζαχαρίου, Α. (επιμ.). *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη: νέα δεδομένα και προβληματισμοί*. Αθήνα: εκδόσεις Ατραπός.

Σβορόπουλος, Κ. (2008) Η ιδέα της οργάνωσης της διεθνούς κοινωνίας. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις. Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Σβορώνου, Ε. (2003) Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Στο: Ευθυμιόπουλος, Η. & Μοδινός Μ. (επιμ.). *Οι Δρόμοι της Αειφορίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών. 165-182.

Σεϊμένης, Ι. & Σιούσιουρας, Π. (2003) *Ευρωμεσογειακές σχέσεις*. Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Ζήτη.

Σεϊμένης, Ι. & Σεϊτης, Κ. (2011) *Η Μεσόγειος στις αρχές του 21^{ου} αιώνα*. Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Ζήτη.

ΣΕΤΕ. Παγκόσμια τουριστική κίνηση. Ανακτήθηκε από:

<http://sete.gr/GR/TOYRISMOS/Pangosmia%20Touristiki%20Kinisi/>

ΣΕΤΕ. Παγκόσμιος κώδικας ηθικής. Ανακτήθηκε από:

<http://sete.gr/GR/TOYRISMOS/Pangosmios%20Kodikas%20Ithikon%20Archon%20gia%20ton%20Tourismo/>

ΣΕΤΕ. Απολογισμός 2009. Ανακτήθηκε από:

<http://sete.gr/fileuploads/entries/Annual%20Activity%20Report/GR/Apologismos2009.pdf>

ΣΕΤΕ Απολογισμός 2010. Ανακτήθηκε από:

<http://sete.gr/fileuploads/entries/Annual%20Activity%20Report/GR/Apologismos%202010.pdf>

ΣΕΤΕ Απολογισμός 2011. Ανακτήθηκε από:

<http://sete.gr/fileuploads/entries/Annual%20Activity%20Report/GR/apologismos%202011%20final.pdf>

ΣΕΤΕ. Βασικά μεγέθη ελληνικού τουρισμού 2000-2012. Ανακτήθηκε από:

<http://sete.gr/GR/TOYRISMOS/Vasika%20Megethi%20tou%20Ellinikoy%20Tourismo%20v/>

Σιώμκος, Γ. & Βασιλικοπούλου, Α. (2005) Εφαρμογή μεθόδων ανάλυσης στην έρευνα αγοράς. Αθήνα: εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.

Τζιφάκης, Ν. (2004) Η κατασκευή της ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις. Στο: *Αγορά Χωρίς Σύνορα*. 10(1), 91-104.

Τριανταφύλλου, Δ. & Τσαντούλης, Ι. (2008) Η διεθνής ασφάλεια στη μεταψυχροπολεμική εποχή, περιφερισμός, παγκοσμιοποίηση και η αμφισβητούμενη κυριαρχία του μετα-νεωτεριστικού κόσμου. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις. Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Τσάκωνας, Π. (2014) Εθνική ασφάλεια σε εποχή αβεβαιότητας. Ανακτήθηκε από:

<http://neapolitiki.gr/εθνική-ασφάλεια-σε-εποχή-αβεβαιότητα/>

Τσάκωνας, Π. (2011-2012) Ελλάδα – Τουρκία. Μια (ακόμη) ιστορία χαμένων ευκαιριών. Στο: *Η Μεσόγειος και ο κόσμος χθες και σήμερα*. Διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική. Τετραμηνιαία πολιτική και οικονομική επιθεώρηση. (24), Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση. 113-122.

Τσάκωνας, Π. (2008) Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας. Μετατρέποντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες. Η περίπτωση της Ελλάδας. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Τσάκωνας, Π. (2004) Το «χάσμα προσδοκιών-πραγματικότητας» και το μετέωρο βήμα της ευρωπαϊκής άμυνας. Στο: Ντάλης, Σ. (επιμ.). *Οι διατλαντικές σχέσεις. Συνεργασία ή ανταγωνισμός*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Τσαρδανίδης, Χ. & Σταυρίδης, Στ. (2011-2012) Ε.Ε. και ελληνική εξωτερική πολιτική. Από το ελληνικό «παράδοξο» στον οριοθετημένο εξευρωπαϊσμό. Στο: *Η Μεσόγειος και ο κόσμος χθες και σήμερα*. Διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική. Τετραμηνιαία πολιτική και οικονομική επιθεώρηση. (24), Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.129-139.

Τσαρδανίδης, Χ. (2008) Οικονομική διπλωματία. Στο: Τριανταφύλλου, Δ. & Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.). *Διεθνείς σχέσεις. Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση..

Τσάρτας, Π. (2010) *Ελληνική τουριστική ανάπτυξη. Χαρακτηριστικά, διευρύνσεις, προτάσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.

Τσάρτας, Π. & Σταυρινούδης, Θ. (2006) Η εφαρμογή των αρχών της Τοπικής Ατζέντας 21 για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών: Η περίπτωση των μικρών νησιών του Αιγαίου Πελάγους. Στο: *Αειχώρος*. 5 (1), 38-57.

Jackson, R. & Sorensen, G. (2006) *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*. Τσάκωνας, Π. (επιμ.). Κωνσταντινίδης, Χ. (μεταφρ.). Αθήνα: GUTENBERG.

Φακιολάς, Ε. & Τζιφάκης, Ν. (2008) Πολιτειακή ασφάλεια: Μια διαφορετική εννοιολογική θεώρηση της εθνικής και της ανθρώπινης ασφαλείας. Ανακτήθηκε από: <http://idec.gr/iier/new/3rd%20Panhellenic%20Conference/TZIFAKIS-FAKIOLAS-POLITY%20SECURITY.pdf>

Φώκιαλη, Π. (2009) Οικονομία και περιβάλλον. Η πορεία από την κλασική σύγκρουση στη μεταμοντέρνα σύγκρουση. Στο: Καϊλα Μ. & Κατσίκης, Α. & Φώκιαλη, Π. & Ζαχαρίου, Α. (επιμ.). *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη: νέα δεδομένα και προβληματισμοί*. Αθήνα: εκδόσεις Ατραπός.

Χουλιάρης, Α. (2004) *Γεωγραφικοί μύθοι της διεθνούς πολιτικής*. Αθήνα: εκδόσεις Ροές.

Heywood, A. (2002) *Πολιτικές ιδεολογίες. Μια εισαγωγή*. Πάτρα: Ελληνικό ανοικτό πανεπιστήμιο.

Hoffman, St. (2011) Χάος και βία. Η παγκοσμιοποίηση, τα καταρρέοντα κράτη, η τρομοκρατία και η αμερικανική εξωτερική πολιτική. Μπαρτζινόπουλος, Ε. (μεταφρ.). Ροζάκης, Χρ. (πρόλογος). Ντάλης, Σ. (επίμετρο). Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Agarwal, V. B. & Yochum, G. R. (1999) Tourist spending and race of visitors. *Journal of Travel Research*. 38 (2), 173-176.

Alleyne, D. & Boxill, I. (2003) The impact of crime on tourist arrivals in Jamaica. *International Journal of Tourism Research*. 5. 381-391.

Anderson, B. A. (2006) Crisis management in the Australian tourism industry: Preparedness, personnel and postscript. *Tourism Management*. 27. 1290-1297.

Bajpai, K. (2000) *Human Security: Concept and Measurement*. Kroc Institute Occasional Paper # 19:OP:1

Buzan, B. (1997) Rethinking Security after the Cold War. *Journal of Cooperation and Conflict*. 32(1), 11.

Cavlek, N. (2002) Tour operators and destinations safety. *Annals of Tourism Research*. 29(2), 478-496.

Chauhan, V. (2007) Safety and security Perceptions of tourists visiting Kashmir, India. *Advances in Hospitality and Leisure*. 3. 3-17.

Cedeno, A. & Jackson, S. (2007) High Levels of Crime and Violence Threaten Caribbean Growth and Prosperity. Available from:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0..contentMCK:21321350-menuPK:34370-piPK:34424-theSitePK:46-7,00html>

Crotts, J. C. (1996) Theoretical perspectives on tourist criminal victimization. *Journal of Tourism Studies*. 7 (1), 2-9.

Cohen, L. & Felson, M. (1979) Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*. 44. 588-608.

- Cooper, R. (1996) *The Post- Modern State and the World Order*. London: Demos.
- Cooper, R. (2003) *The Breaking of Nations: Orders and Chaos in the Twenty-First Century*. London: Atlantic Books.
- Davis, M. B. & Purcell, A. H. (2006) *Library in a Book. Weapons of Mass Destruction*. NY: Infobase Publishing.
- Dritsakis, N. (2004) Cointegration analysis of German and British tourism demand for Greece. *Tourism Management*. 25. 111-119.
- Downs, A. (1972) Up and down with ecology. The issue attention cycle. *Public Interest*. 28. 38-50.
- Drakos K. & Kutan A. (2007) Regional Effects of Terrorism on Tourism in Three Mediterranean Countries. *Journal of Conflict Resolution*. 621-641.
- Enders, W. & Sandler, T. (2002) Patterns of transnational terrorism, 1970 – 1999. Alternative time series estimates. *International Studies Quarterly*. 46. 145-165.
- Falk, R. & Mendlovitz, S. H. (1973) *Regional Politics and World Order*. San Francisco: Freeman.
- Faulkner, B. (2001) Towards a framework for tourism disaster management. *Tourism Management*. 22. 135-147.
- Fawcett, L. (1995) Regionalism in Historical Perspective. In: Fawcett, L. & Hurrell, A. (ed.) *Regionalism in World Politics: Regional Organizations and International Order*. Oxford: Oxford University Press.
- Ferone, G. (2008) *2030, le krach ecologique*. Paris: Grasset.
- Fink, S. (1986) *Crisis Management*. New York: American Association of Management.
- Fodness, D. & Murray, B. (1997) Tourist information research. *Annals of Tourism Research*. 24 (3), 502-503.

Foley, M. & Lenon, J. (1996) JFK and dark tourism: Heart of darkness. *Journal of international heritage studies*. 2(4), 198-211.

Fokiali, P. (1997) *Tourism and environment*. Halki international seminars. Foundation for European Foreign Policy.

Fukuyama, F. (1989) "The End of History ?" *The National Interest* .4.

George, R. (2009) Visitor perceptions of crime-safety and attitudes towards risks: The case of Table Mountain National Park, Cape Town. *Tourism Management*. 3. 1-10.

Glassner, B. (1999) *The culture of fear*. New York: Basic Book.

Gnesotto, N. & Grevi, G. (2007) *Le Monde en 2025*. Paris: Robert Laffont.

Griffin, C.E. (2007) An engaged and engaging tourism safety and security policy dialogue. Regional policy dialogue on tourism and security. Conference held at the Cascadia Hotel and Conference Centre. July 5th to 7th .

Ito, H. & Lee, D. (2005) Assessing the impact of the September 11 terrorist attacks on U.S.A. airline demand. *Journal of Economic and Business*. 57. 75-95.

Goodrich, J. N. (2002) September 11, 2001 attack on America: a record of the immediate impacts and reactions in the USA travel and tourism industry. *Tourism Management*. 22. 573-580.

Hall, M.C. (2002) Travel safety. Terrorism and the Media: The significance of the Issue Attention Cycle. *Current Issues in Tourism*. 5 (5), 458-466.

Hall, C. & O' Sullivan, V. (1996) Tourism, political instability & social unrest. In: Pizam, A. & Mansfeld, Y. (eds.). *Tourism, crime and international security issues*. Chichester: Wiley

Harper, D. W. (2001). Comparing tourists crime victimization; Research notes. *Annals of Tourism Research*. 28(4), 1053-1056.

Heath, R. (1998) *Crisis management for managers and executives*. London: Financial Times Management.

Hettne, B. (2005) "Beyond the New Regionalism". *New Political Economy*. 10(4), 18.

Hickman, J. R. & Crandall, W. (1997) Before disaster hits: A multifaceted approach to crisis management. *Business Horizons*. 75-79.

Howard, R. W. (2009) Risky Business? Asking tourists what hazards they actually encountered in Thailand. *Tourism Management*. 30. 359-365.

Huang, J. H. & Min, J.C.H. (2002) Earthquake devastation and recovery in the Taiwan case. *Tourism Management*. 23. 145-154.

Huntington, S. (1996) *The Class of Civilization and the Remarking of World Order*. New York: Simon & Schuster.

Hystad, P.W. & Keller, P.C. (2008) Towards a destination tourism disaster management framework: Long term lessons from a forest fire disaster. *Tourism Management*. 29. 151-162.

Katzeinstein, P. & Rudra, S. (2004) "Rethinking Asian Security: A Case for Analytical Eclectism". Στο: Suh, J. J. & Katzeinstein, P.J. & Carlson, A. (επιμ.) *Rethinking Security in East Asia: Identity, Power and Efficiency*. Stanford, Ca.: Stanford University Press. 4-5.

Kollias, C. & Messis, P. & Mylonidis, N. & Paleologou, S. M. (2009) Terrorism and the effectiveness of security spending in Greece: Policy implications of some empirical findings. *Journal of Policy Modeling*. 31. 788-802.

Lambakis, S. & Kiras, K. & Kolet, K. (2002) *Understanding «Asymmetric» Treats to the United States*. Virginia: National Institute for Public Policy.

Larsen, S. & Brun, W. & Ogaard, T. (2009) What tourist worry about- Construction of a scale measuring tourist worries. *Tourism Management*. 30. 260-265.

Lepp, A. & Gibson, H. (2003) Tourist roles, perceived risk and international tourism. *Annals of Tourism Research*. 30. 606-624.

Lin, N. (1976) *Foundation of social research*. New York: McGraw – Hill.

Lynch, P. & Causevic, S. (2008) Tourism development and contested communities. The issue of Belfast, Northern Ireland. Retrieved from:
<http://www.espacestemps.net/auteurs/dr-paul-lynch/>

Mansfeld, Y. (2006) The role of security information in tourism crisis management: the missing link. In Mansfeld, Y, & Pizam, A. (eds.). *Tourism, security & safety from theory to practice*. Burlington, MA: Elsevier, Butterworth – Heinemann.

Maser, B. & Weiermair, K. (1998) Travel decision – making: from the vintage point of perceived risk and information preferences. *Journal of Travel and Tourism Marketing*. 7(4), 107-121.

Manwaring, M. (ed.), (1993) *Gray Area Phenomena: Confronting the New World Disorder*. Westview Press. Boulder. Co.

Merkens, H. (2004) Selection procedures, sampling, case construction. Στο Flick, U. & Karoff, E. & Steinke, I. (επιμ.). *A companion to qualitative research*. London: Sage.

Merton, R. K. & Kendall, P. L. (1946) The focused interview. *American Journal of sociology*. 51. 541-557.

Moravscik, A. (2003) Theory Synthesis in International Relations: Real Not Metaphysical. *International Studies Review*. 5(1), 131-136.

Mueller, J. (1989) *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War*. New York: Basic Books.

Nye, J. (1968) *International Regionalism, Readings*, Boston: Little Brown.

Okumus, F. & Altinary, M. & Arasli, H. (2005) The impact of Turkey's economic crisis of February 2001 on the tourism industry in Northern Cyprus. *Tourism Management*. 26. 95-104.

Paraskevas, A. & Arendell, B. (2007) A strategic framework for terrorism prevention and mitigation in tourism destinations. *Tourism Management*. 28. 1560-1573.

Pizam, A. (1999) A comprehensive approach to classifying acts of crime and violence at tourism destinations. *Journal of Travel Research*. 38 (1), 5-12.

Pizam, A. & Fleischer, A. (2002) Severity vs. frequency of acts of terrorism: Which has a larger impact on tourism demand. *Journal of Travel Research*. 40 (3), 123-138.

Pearson, C. M. & Mitroff, I. I. (1993) From crisis prone to crisis prepared: A framework for crisis management. *Academy of Management Executive*. 7 (1), 48-59.

Prideaux, B. & Laws, E. & Faulkner, B. (2003) Events in Indonesia: Exploring the limits to formal tourist trends forecasting methods in complex crisis situations. *Tourism Management*. 24. 475-487.

Prideaux, B. & Witt, S.F. (2000) The impact of the Asian financial crisis on Australian Tourism. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*. 5(1),1-7.

Richter, L. K. & Waugh, W. L. (1986) Tourism politics and political science: A case of not so benign neglect. *Annals of Tourism Research*. 10(3), 313-315.

Rittichainuwat, B. N. & Chakraborty, G. (2009) Perceived travel risks regarding terrorism and disease: The case of Thailand. *Tourism Management*. 30. 410-418.

Sasso, S. (2005). Perceived risk. In Pizam, A. (ed.). *International encyclopedia of hospitality management*. Burlington, MA: Elsevier, Butterwoth- Heinemann.

Scheilling, T. (1980) *The Strategy of Conflict*. Boston: Harvard University Press.

STRATOF (2005) Center for Policing Terrorism, Terrorism Attack Cycle, September/October 2005. Available from www.cpt-mi.org/html/-stratf-the-terrorist-attack—cycle2.3.4.5.6.html

Seddighi, H.R. & Nuttall, M.W. & Theocharous, A.L. (2001) Does cultural background of tourist influence the destination choice? An empirical study with special reference to political instability. *Tourism Management*. 22.181-191.

Smith, V.L. (1998) War and Tourism – An American ethnology. *Annals of Tourism Research*. 25 (1), 202-227.

Soherwordi, H. S. (2004) Human Security in South Asian Paradigm. *Managerial Law*. 46(6), 103-115.

Sommez, S. F. & Apostolopoulos, Y. & Tarlow, P. (1999) Tourism in crisis: Managing the effects of terrorism. *Journal of Travel Research*. 38(1), 13-18.

Sommez, S. F. & Graefe, A. R. (1998a) Determining future travel behavior from past travel experience and perceptions of risk and safety. *Journal of Travel Research*. 37. 171-177.

Sommez, S. & Graefe, A.R. (1998b) Influence on terrorism risk on foreign tourism decisions. *Annals of Tourism Research*. 25. 112-144.

Song, H. & Li, G. (2008) Tourism demand modeling and forecasting - A review of recent research. *Tourism Management*. 29. 203-220.

Stone, P. R. (2006) A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism: An interdisciplinary international journal special issue on spirituality and meaningful experiences in tourism*. 52 (2), 145-160.

Stratfor on the Terrorist Attack Cycle. Retrieved from:

<http://www.stratfor.com/video/stratfor-terrorist-attack-cycle#axzz3KX7vNEED>

Swarbrooke, J. & Horner, S. (1997) *Consumer Behavior in Tourism*. Oxford: Butterworth Heinemann.

Fokiali, P. (2002) *Tourism and Sustainable Development in the Mediterranean. The Case of Rhodes: Too Late for Research in Carrying Capacity?* Retrieved from: http://www.fundp.ac.be/prelude/publications/bulletins/Bull45_3.pdf

Tarlow, P. (2006) A Social Theory of Terrorism & Tourism. In Pizam, A. & Mansfeld, Y. *Tourism security & safety, from theory to practice*. 1st edition. Elsevier, Butterworth-Heinemann. 33-47.

Tarlow, P. (2000) Creating safe and secure communities in economically challenging times. *Tourism Economics*. 6(2), 139-149.

Tarlow, P. (2005) Dark Tourism: The appealing “dark” side of tourism and more. In Novelli, M. (ed). *Niche tourism: Contemporary issues, trends and cases*. Oxford: Elsevier.

Tasci, A. & Boylu, Y. (2010) Cultural comparison of tourist’s safety perception in relation to trip satisfaction. *International journal of tourism research*. 12. 179 – 192.

Tasci, A.D. & Gartner, C.W. (2007) Destination image and its functional relationships. *Journal of Travel Research*. 45 (5), 413-425.

Vanegas, S. & Croes, R.R. (2000) Evaluation of demand: US tourists to Aruba. *Annals of Tourism Research*. 27 (4), 946-963.

Wahab, S. (1996) Tourism & terrorism: Synthesis of the problem with emphasis on Egypt. In: Pizam, A. & Mansfeld, Y. (eds). *Tourism, crime and international security issues*. London: Wiley.

Wall, G. (1996) Terrorism and tourism: An overview and an Irish example. In: Pizam, A. & Mansfeld, Y. (eds). *Tourism, crime and international security issues*. London: Wiley.

Waltz, K. N. (1979) *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill; Reading: Addison - Wesley.

Wang, Y. S. (2009) The impact of crisis events and macroeconomics activity on Taiwan’s international inbound tourism demand. *Tourism Management*. 30. 75-82.

Webber, A. G. (2001) Exchange rate volatility and cointegration in tourism demand. *Journal of Travel Research*. 39. 398-405.

Weigert, M. The challenges of tourism in the Mediterranean. Retrieved from: http://www.ipemed.coop/adminlpemed/media/fich_article/1352394536_M.%20WEIGERT_The%20Challenges%20of%20Tourism%20in%20the%20Mediterranean%20Region.pdf

Willems, P. (2001) Transnational actors and international organizations in global politics. Στο: John Baylis, J. & Smith St. (eds.). *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relation*. Oxford: Oxford University Press.

Wood, B. K. & Peake, J. S. (1998) The dynamics of foreign policy agenda setting. *American Political Science Review*. 92. 173-184.

World Economic Forum (2013) The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf

Zagare, F. C. & Kilgour, D. M. (2000) *Perfect Deterrence*. Cambridge: Cambridge University Press. 8-16.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ρόδος, Μάρτιος 2010

Αγαπητοί κύριοι και κυρίες

Σας ευχαριστώ πολύ που δέχεστε να συμπληρώσετε αυτό το ερωτηματολόγιο.

Είμαι Υποψήφια Διδάκτορας στο τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου . Τις πληροφορίες που σας ζητώ να μου δώσετε θα τις χρησιμοποιήσω στη διδακτορική διατριβή μου που έχει θέμα την **«ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.»**

Σας γνωρίζω ότι η έρευνα που εκπονώ είναι αποκλειστικά εκπαιδευτική και έχει αυστηρά ακαδημαϊκό στόχο. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και τα στοιχεία του θα αξιολογηθούν μόνο στα εμπειρικά πλαίσια της συγκεκριμένης διδακτορικής διατριβής.

Η συμβολή σας στην προσπάθειά μου θα είναι πολύτιμη.

Σας ευχαριστώ

Αλίνα Λουϊζίδα

ΕΝΟΤΗΤΑ Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Φύλο: Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία: 15-24
 25-34
 35-44
 45-54
 55-64
 65-

3. Υπηκοότητα: Ελληνική
 Κράτους μέλους της Ε.Ε. (αναφέρατε): .....
 Ομογενής (αναφέρατε):.....
 Άλλη (αναφέρατε): .....

4. Οικογενειακή κατάσταση:

Έγγαμος/η Άγαμος/η Διαζευγμένος/η Άλλο Αριθμός τέκνων

5. Μορφωτικό Επίπεδο

Δημοτικό
Γυμνάσιο
Λύκειο
Πανεπιστήμιο
Μεταπτυχιακό
Διδακτορικό

6. Επαγγελματική Κατάσταση

Συνταξιούχος
Εργαζόμενος πλήρους
απασχόλησης
Εργαζόμενος μερικής
απασχόλησης
Άνεργος

7. Πόσα ταξίδια συνήθως κάνετε σε ένα χρόνο;

- Κανένα
- 1-2
- 3-4
- 5-6
- Περισσότερα από 6

8. Τα ταξίδια σας συνήθως συνδέονται με:

	Πολύ Συχνά	Συχνά	Μερικές φορές	Σπάνια	Ποτέ
Διακοπές					
Εργασία					
Επίσκεψη σε φίλους/ συγγενείς					

9. Όταν αποφασίζετε να ταξιδέψετε, από πού αντλείται πληροφορίες για να επιλέξετε ένα τουριστικό προορισμό;

	Πολύ Συχνά	Συχνά	Μερικές φορές	Σπάνια	Ποτέ
Ταξιδιωτικό γραφείο					
Φίλους/ συγγενείς					
Περιοδικά					
Εφημερίδες					
Τοπική/ διεθνή Τηλεόραση					
INTERNET					

10. Όταν αποφασίσετε να ταξιδέψετε για διακοπές πόσο καιρό πριν κάνετε κράτηση

- Ένα χρόνο
- Έξι μήνες
- Τρεις μήνες
- Ένα μήνα
- Λίγες ημέρες πριν

ΕΝΟΤΗΤΑ Β. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

11. Ποιοι από τους παρακάτω παράγοντες επηρεάζουν την απόφασή σας να επιλέξετε ένα τουριστικό προορισμό?

	Πολύ Αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε αρνητικά ούτε θετικά	Θετικά	Πολύ θετικά
Πόλεμος					
Απειλή πολέμου					
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή					
Πολιτική αστάθεια					
Μη δημοκρατικά καθεστώτα					
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις					
Γραφειοκρατικές δυσκολίες					
Αυστηρά αστυνομικά μέτρα					
Μαζικές εξεγέρσεις					
Επιθέσεις αυτοκτονίας					
Επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές					
Επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους					
Αεροπειρατείες					
Δολοφονίες					
Απαγωγές					
Οικονομική κρίση					

Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών					
Φτώχεια					
Εγκληματικότητα					
Παράνομη μετανάστευση					
Επιδημίες					
Διαφορετική κουλτούρα					
Θρησκευτικές ιδιαιτερότητες					
Κακές καιρικές συνθήκες					
Σεισμοί/τσουνάμια					
Φωτιές					
Μολυσμένη ατμόσφαιρα					
Μολυσμένη θάλασσα					

12. Στην επιλογή ενός τουριστικού προορισμού, πόσο σημαντικοί στην απόφασή σας αποτελούν οι παρακάτω θετικοί παράγοντες έλξης?

	Πολύ Αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε αρνητικά ούτε θετικά	Θετικά	Πολύ θετικά
Πολιτική σταθερότητα					
Ειρήνη στη χώρα υποδοχής					
Ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή					
Δημοκρατικά καθεστώτα					
Καλές τιμές					
Ιστορικά μνημεία/ Πολιτισμός					
Φιλική συμπεριφορά ντόπιων					
Εύκολη πρόσβαση					
Καλό κλίμα					
Καθαρή ατμόσφαιρα					
Φυσικά τοπία					

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

13. Ποιες από τις παρακάτω χώρες θεωρείτε ότι αποτελούν ασφαλείς τουριστικούς προορισμούς;

	Πολύ ασφαλής	Ασφαλής	Μέτρια ασφαλής	Λίγο ασφαλής	Καθόλου ασφαλής
Ισπανία					
Ιταλία					
Τουρκία					
Λίβανο					
Ελλάδα					
Αίγυπτο					
Τυνησία					
Μαρόκο					
Κύπρο					
Ισραήλ					
Μάλτα					
Λιβύη					
Αλγερία					
Συρία					
Αλβανία					
Γαλλία					
Σλοβενία					
Κροατία					
Σερβία					

14. Πόσο πιθανόν θεωρείτε ότι συμβεί ένα από τα παρακάτω ανεπιθύμητα γεγονότα στην Ελλάδα;

	Αναπόφευκτο	Σχεδόν σίγουρο	Πολύ πιθανό	Πιθανό	Σχεδόν απίθανο	Πολύ απίθανο	Απίθανο
Πόλεμος							
Απειλή πολέμου							
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή							
Πολιτική αστάθεια							
Μη δημοκρατικά καθεστώτα							
Ειρηνικές διαδηλώσεις							
Απεργίες							
Γραφειοκρατικές δυσκολίες							
Αυστηρά αστυνομικά μέτρα							
Μαζικές εξεγέρσεις							
Επιθέσεις αυτοκτονίας							
Τρομοκρατικές επιθέσεις							
Αεροπειρατείες							
Δολοφονίες							
Απαγωγές							
Οικονομική κρίση							
Κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών							
Φτώχεια							
Εγκληματικότητα							
Παιδεραστία							
Επιδημίες							
Έλλειψη υποδομών υγείας							
Θρησκευτικές ιδιαιτερότητες							
Κακές καιρικές συνθήκες							
Σεισμοί/ τσουνάμια							
Φωτιές							
Μολυσμένη ατμόσφαιρα							
Μολυσμένη θάλασσα							

15. Πώς αξιολογείτε τις επιπτώσεις στον τουρισμό της Ελλάδας, αν συμβεί ένα από τα παρακάτω αρνητικά γεγονότα;

	Πολύ αρνητικά	Αρνητικά	Ούτε αρνητικά Ούτε θετικά	Θετικά	Πολύ θετικά
Πόλεμος					
Τρομοκρατικές ενέργειες					
Πολιτική αστάθεια					
Πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή					
Αυστηρά αντιτρομοκρατικά μέτρα					
Οικονομική κρίση					
Επιδημίες					
Φυσικές καταστροφές					
Μαζικές εξεγέρσεις					
Εγκληματικότητα					

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

16. Συμφωνείτε, ότι ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να βοηθήσει στα παρακάτω?

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Σύγκλιση κρατών					
Σύγκλιση πολιτισμών					
Εξάλειψη τρομοκρατίας					
Εξάλειψη συγκρούσεων					
Αειφορική ανάπτυξη					

Προστασία του περιβάλλοντος					
Οικονομική ανάπτυξη					
Εξάλειψη της φτώχειας					
Καταπολέμηση της εγκληματικότητας					

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία

Αλίνα Λουϊζίδα

Rhodes, August 2010

Ladies and gentlemen,

I would like to thank you in advance for filling up this questionnaire.

I am a PhD student in the Department of Mediterranean Studies, in the Faculty of Humanities in the University of the Aegean. All information I kindly ask from you will be used in my thesis, which is about the factors influencing the choice of a tourist resort for holidays.

I assure you that my research is purely educational and strictly academic. The questionnaire is anonymous and the data from it will be analyzed only within the empirical context of the specific thesis.

Your contribution in my work will be priceless. I want to thank you and I wish you to enjoy your holidays.

Sincerely,

Alina Louisidi

1. Gender

Male   Female

2. Age

Until 24 years old

25 – 34 years old

35 – 44 years old

45 – 54 years old

55 – 64 years old

Over 65 years old

3. Level of education

Elementary School

Junior high school

Senior high school

Undergraduate degree

Postgraduate degree

4. Is this your first visit in Rhodes?

YES

NO I have been here once-three time's

NO I am regular visitor

5. You traveled in Rhodes

- Alone
- With wife/husband
- With children
- With friends

6. When did you decide to plan the particular holiday in Rhodes?

About one year ago	
About six months ago	
About three months ago	
Over the last weeks	

7. When you decided to travel to Rhodes how well informed were you about political and military incidents happening in the wider Mediterranean region?

Very well informed	
Well informed	
Sufficiently informed	
Little informed	
Not informed at all	

8. When you decided to travel to Rhodes, how well informed were you on the ecological issues of the Mediterranean natural environment?

Very well informed	
Well informed	
Sufficiently informed	
Little informed	
Not informed at all	

9. How often do you use the following media in your routine for being informed on what happens outside your country?

	Very often	Less often	Not at all
T.V			
Newspapers			
Magazines			
INTERNET			
Discussion with friends			

10. How affected would you be to reject a destination for holidays by the following events?

	Very much	A lot	Moderately	Little	Not at all
Earth-quake /tsunami					
Fires – floods					
Epidemics					
Climate					
Sea pollution					

Atmosphere pollution (smog)					
Terrorist attacks					
War					
Political instability					
Election demonstrations					
War in neighbor regions – counties					
Bureaucratic difficulties (visa etc.)					
Poverty					
Criminality					
Risk of organisation bankruptcy					
Cultural – Religious particularities (veil, etc.)					
Lack of cultural interest					

11. How affected would you be to choose a destination for holidays by the following events?

	Very much	A lot	Moderately	Little	Not at all
Low price					
Sense of security (no war, no terrorism)					
Culture -tradition					
Climate					
Natural beauties					
Clear atmosphere					
Tradition in hospitality					
Easy access					
Conditions of democracy and respect					

12. Would you travel again in Rhodes despite any information you may have on events and conditions in the Mediterranean region?

YES PERHAPS NO

13. Under the current political, social and environmental conditions, how much do you want to visit any of the following Mediterranean counties in near future?

	I desire a lot	I desire a little	I don't desire at all
Spain			
Italy			
Turkey			
Lebanon			
Greece			
Egypt			
Tunisia			
Morocco			
Cyprus			
Israel			
Malta			
Libya			

Rhodes, Août 2010

Cher Monsieur / Madame,

Je voudrais vous remercier à l'avance pour remplir ce questionnaire.

Je suis une candidate au doctorat au Département d'Etudes Méditerranéennes, dans la Faculté des Lettres de l'Université de l'Egée. Je prépare une thèse sur les facteurs influençant le choix de la destination pour vacances. Le superviseur de ma thèse est le professeur Ioannis Seimenis, chef du Département des études méditerranéennes.

Pour ma thèse, j'ai préparé le questionnaire ci-joint et je vous prie de passer quelques minutes pour le remplir.

Je vous assure que ma recherche est purement éducative et strictement académique. Le questionnaire est anonyme et vos réponses seront analysées uniquement dans le contexte empirique de la thèse spécifique. Notez aussi qu'il n'existe pas de justes ou fausses réponses.

Je suis sûre que vous comprenez que votre opinion est très importante pour que j'accomplisse cette recherche. Bien sur, votre contribution sera primordiale pour atteindre des résultats significatifs et fiables. Pour tout cela, je tiens à vous remercier de nouveau et je vous souhaite bonnes vacances.

Cordialement,

Alina Louisidi

Cochez s'il vous plaît (v)

1. Sexe

Masculine

Féminine

2. Âge

14 ou moins

15 - 24 ans

25 à 34 ans

35 à 44 ans

45 à 54 ans

55 à 64 ans

Plus de 65 ans

3. Niveau de l'éducation

Enseignement primaire

Enseignement secondaire

Diplôme universitaire (licence ou équivalent)

Diplôme d'études supérieures (maîtrise ou un doctorat)

4. Est-ce que vous visitez la Rhodes pour la première fois?

OUI

NON Je suis venu ici depuis quelques temps (jusqu'à trois)

NON je suis venu ici plusieurs fois (plus de trois fois)

5. Vous avez voyagé

- Seul
- Avec épouse
- Avec enfants
- Avec les amis

6. Quand avez-vous planifié le jour férié particulier à Rhodes ?

Environ un an auparavant	
Il y a environ six mois	
Il y a trois mois	
Pendant les dernières semaines	

7. Lorsque vous avez décidé de voyager à Rhodes étiez-vous bien informé sur des incidents politiques et militaires qui se passent dans la région méditerranéenne?

Très bien informé	
Bien informés	
Suffisamment informé	
Pas bien informé	
Pas informé du tout	

8. Lorsque vous avez décidé de voyager à Rhodes, à quel point vous avez été informés sur les questions écologiques de la Méditerranée environnement naturel?

Très bien informé	
Bien informés	
Suffisamment informé	
Pas bien informé	
Pas informé du tout	

9. Combien de fois avez-vous utilisé les médias suivants pour obtenir des informations sur ce qui se passe en dehors de votre pays?

	Souvent	Rarement	Pas du tout
Télévision			
Journaux			
Magazines			
INTERNET			
Discussion avec des amis			

10. Cochez si vous estimez que les facteurs suivants peuvent vous faire rejeter une destination pour les vacances

	Je suis complètement d'accord	Je suis d'accord	Je ne suis pas sûr	Je suis en désaccord	Je suis complètement en désaccord
Séismes/ tsunami					
Incendies					
Inondations					
Flambées épidémiques					
Les mauvaises conditions météorologiques					
Pollution de la mer					
Pollution atmosphérique (smog)					
Les attentats terroristes					
Guerre					
L'instabilité politique					

Démonstrations pré- electionnelles					
Guerre dans les régions voisines - comtés					
Difficultés bureaucratiques (visa etc.)					
Pauvreté					
Criminalité					
Danger de faillite organisations					
Culturelles - religieuses restrictions					
Pas de vie culturelle					

11. Croyez –vous que les facteurs suivants font que vous avez choisi une destination pour les vacances?

	Je suis complètement; d'accord	Je suis d'accord	Je ne suis pas sûr	Je suis en désaccord	Je suis complètement en désaccord
Bas prix					
Sentiment de sécurité (ni guerre, ni terrorisme)					
Culture-tradition					
Le beau temps et le climat					
Les beautés naturelles					
Atmosphère claire					

Tradition d'hospitalité					
Un accès facile					
Conditions de la démocratie et le respect					

12. Voulez-vous venir de nouveau à Rhodes?

- OUI
- PEUT-ÊTRE
- NON

13. En vertu de la politique actuelle, et des conditions environnementales sociales, voulez-vous de visiter la Méditerranée comtés suivants dans un proche avenir?

	Oui	Peut-être	Non
L'Espagne			
L'Italie			
La Turquie			
Le Liban			
La Grèce			
L'Égypte			
La Tunisie			
Le Maroc			
La Chypre			
L'Israël			
La Malte			
La Libye			

Αγαπητοί Κύριοι και Κυρίες

Είμαι Υποψήφια Διδάκτορας στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Η Διδακτορική μου Διατριβή έχει θέμα, Την επίδραση των Απειλών Διεθνούς Ασφάλειας στον Τουρισμό. Η εργασία έχει στόχο να συνδέσει το ζήτημα της ασφάλειας με το φαινόμενο του τουρισμού, να διερευνήσει θεωρητικά και εμπειρικά αν τα μεγάλα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά προβλήματα επηρεάζουν την τουριστική κινητικότητα και ποια από αυτά τα προβλήματα είναι τα πιο σημαντικά. Να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα γύρω από την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη οι παράγοντες ασφάλειας στο σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής προκειμένου να υπάρχει ευελιξία και ετοιμότητα απέναντι σε ενδεχόμενες κρίσεις.

Στα πλαίσια της εμπειρικής έρευνας, η συνέντευξη σε βάθος (in depth interview), αποτελεί ένα ερευνητικό εργαλείο που προσεγγίζει με ποιοτικό τρόπο την κοινωνική πραγματικότητα και μπορεί να οδηγήσει σε αξιόπιστα και έγκυρα συμπεράσματα. Τα δεδομένα και τα αποτελέσματα των συγκεκριμένων συνεντεύξεων καθώς και η ανάλυση και η ερμηνεία τους θα αξιολογηθούν μόνο στα εμπειρικά πλαίσια της διδακτορικής διατριβής, που έχει στόχο αυστηρά ακαδημαϊκό.

Η συμβολή σας στην προσπάθειά μου θα είναι πολύτιμη.

Ευχαριστώ πολύ

Αλίνα Λουϊζίδη – Παπαβασιλείου

1. Στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό κόσμο τα διεθνή προβλήματα που διαταράσσουν την ασφάλεια είναι πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά. Πόσο σημαντική θεωρείτε την επίδραση αυτών των προβλημάτων στην τουριστική δραστηριότητα;

.....
.....

2. Πόσο σημαντικός παράγοντας είναι κατά τη γνώμη σας η ασφάλεια, στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές, σε σχέση με άλλους παράγοντες που αφορούν την τιμή, την ποιότητα υπηρεσιών, τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους;

.....
.....

3. Ποιες από τις παρακάτω κρίσεις (πόλεμος, τρομοκρατία, επιδημίες, περιβαλλοντική καταστροφή, έξαρση εγκληματικότητας) θεωρείτε ότι έχουν βραχυχρόνια και ποιες μακροχρόνια επίδραση στον τουριστικό τομέα:

.....
.....

4. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει κρίση σε οικονομικό επίπεδο. Πόσο πιθανό θεωρείτε να εκδηλωθούν κρίσεις και σε πολιτικό-στρατιωτικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό επίπεδο;

.....
.....

5. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα ποιες κρίσεις πιστεύετε ότι απειλούν την τουριστική δραστηριότητα της χώρας;

.....
.....
.....

6. Κατά τη γνώμη σας, ποιες ενέργειες και δράσεις είναι απαραίτητες, ώστε οι σύγχρονες κρίσεις και απειλές, να έχουν τη λιγότερη δυνατή επίδραση στην τουριστική δραστηριότητα ενός τόπου;

.....
.....

Ιδιότητα	Διευθυντικό στέλεχος αρμόδιος σε θέματα ασφάλειας
Ημερομηνία	8/11/12
Τόπος	Ρόδος
Τρόπος επικοινωνίας	Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο

1. Στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό κόσμο τα διεθνή προβλήματα που διαταράσσουν την ασφάλεια είναι πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά. Πόσο σημαντική θεωρείτε την επίδραση αυτών των προβλημάτων στην τουριστική δραστηριότητα;

1.1.Οικονομικά : Η δυσμενής οικονομική κατάσταση επηρεάζει αρνητικά αφενός τις οικονομίες των χωρών, τις εταιρείες οργάνωσης και μεταφοράς επισκεπτών, τις οικογένειες, τους επισκέπτες και αφετέρου τις χώρες υποδοχής και εξυπηρέτησης των επισκεπτών (γραφεία ταξιδιών, ξενοδοχεία, εργαζομένους, γραφεία ενοικίασης ι.χ. και μοτ/των, εστιατόρια, τουριστικά καταστήματα και όλα τα συναφή επαγγέλματα τα οποία εμπλέκονται στον τουρισμό).

1.2. Περιβαλλοντικά: Η κατάσταση του ευρύτερου περιβάλλοντος είναι σημαντικός παράγοντας προσέλκυσης αλλά και αποφυγής τουριστικών προορισμών. Από θετική άποψη τα νησιά και ο φυσικός πλούτος της χώρας μας, αποτελούν πόλο έλξης εκατομμυρίων επισκεπτών. Αντίθετα οι μόλυνση της θάλασσας στην Ισπανία, στο Μεξικό, το τσουνάμι και οι καταστροφές στο Πουκέ στη Νότια Ασία αλλά και πρόσφατα στη Φουκουσίμα στην Ιαπωνία, η ρύπανση της ατμόσφαιρας, η μόλυνση και η ρύπανση της θάλασσας και των ακτών, λειτουργούν αποτρεπτικά στη λήψη απόφασης για τη σωστή επιλογή του τόπου προορισμού και διακοπών.

1.3. Τα πολιτικά: Η επικρατούσα πολιτική κατάσταση αναμφίβολα συμβάλλει θετικά και αρνητικά στη διακίνηση του τουριστικού προϊόντος. Τα δημοκρατικά καθεστώτα στα οποία επικρατεί ειρήνη και ασφάλεια αποτελούν πόλους έλξης επισκεπτών. Αντίθετα η πολιτική αστάθεια, οι εμφύλιες συρράξεις, η τρομοκρατικές ενέργειες κατά αμάχων, ο θρησκευτικός φανατισμός (Συρία, Λίβανος, Αίγυπτος, Λιβύη, αφρικανικές χώρες, Ιράκ, Ιράν, η περίοδος της τρομοκρατικής επίθεσης στους δίδυμους πύργους- 11/9/2002 στις Η.Π.Α),

δημιουργούν και αναπτύσσουν στους πολίτες ένα συναίσθημα φόβου θυματοποίησης (Victimization). Το συναίσθημα αυτό εδράζεται στην άποψη ότι είναι ενδεχόμενο να καταστούν αυτοί (οι τουρίστες) τα επόμενα θύματα.

1.4. Τα Κοινωνικά: αφορούν στην εγκληματικότητα (ανθρωποκτονίες, ληστείες, αρπαγές τσαντών, κλοπές, βιασμοί, οπλοφορία και οπλοχρησία, απαγωγές) και στις κοινωνικές ταραχές που λαμβάνουν χώρα σ' ένα κράτος. Οι ειδικοί για να αναλύσουν το φαινόμενο της εγκληματικότητας χρησιμοποιούν τη μέθοδο της «γεωγραφικής κατανομής». Χωρίζουν τις περιοχές σε ζώνες ανάλογα με τους εγκληματολογικούς δείκτες, προκειμένου να εξάγουν χρήσιμα συμπεράσματα. Είναι βέβαιο ότι αυτές οι περιοχές, ή οι περιφέρειες και κατ' επέκταση οι χώρες που εμφανίζουν υψηλούς δείκτες εγκληματικότητας, χαρακτηρίζονται ως υποβαθμισμένες και οι τουρίστες αποφεύγουν να τα επισκεφτούν.

2. Πόσο σημαντικός παράγοντας είναι κατά τη γνώμη σας η ασφάλεια, στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές, σε σχέση με άλλους παράγοντες που αφορούν την τιμή, την ποιότητα υπηρεσιών, τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους;

2. Ο παράγοντας ασφάλεια έχει διττή έννοια. Από τη μια πλευρά βρίσκεται η Εθνική Ασφάλεια, δηλαδή η ακεραιότητα και η ανεξαρτησία της χώρας και από την άλλη η εσωτερική ασφάλεια. Η ασφάλεια της χώρας αποτελεί ύψιστο αγαθό, εφόσον σε περίοδο ειρήνης, η κάθε χώρα πραγματώνει τους στόχους της οι οποίοι είναι : η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη, η ευημερία, η παιδεία και η υγεία των πολιτών και γενικότερα η βελτίωση των παρεχόμενων προς τους πολίτες υπηρεσιών. Αντίθετα η απειλή συγκρούσεων από γειτονική χώρα, οι τυχόν εχθροπραξίες, η ψυχροπολεμική κατάσταση αποτελούν σημαντικό ανασχετικό παράγοντα στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές. Ευνοείται ότι και η εσωτερική ασφάλεια διαδραματίζει εξίσου σημαντικό παράγοντα στην λήψη απόφασης για επιλογή τουριστικού προορισμού. Η εσωτερική ειρήνη, η έλλειψη ταραχών, ο χαμηλός δείκτης εγκληματικότητας οδηγούν στην λήψη θετικής απόφασης για επιλογή τόπου διακοπών. Αντίθετα οι τρομοκρατικές πράξεις, οι εκρήξεις βομβών, οι εσωτερικές ταραχές, η πολιτική αστάθεια όπως στις χώρες Μέσης Ανατολής, Συρία, Λίβανο, Αίγυπτο, Λιβύη, αλλά και παλιότερα και στη χώρα μας (όταν δινόταν η ευκαιρία να εκδοθούν ταξιδιωτικές οδηγίες, πολύ αρνητικές για τη χώρα μας από Ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ) αποτρέπουν και δημιουργούν μια αρνητική

εικόνα για τη χώρα με συνέπεια να μη βρίσκεται ανάμεσα στις επιλογές των επισκεπτών.

3. Ποιες από τις παρακάτω κρίσεις (πόλεμος, τρομοκρατία, επιδημίες, περιβαλλοντική καταστροφή, έξαρση εγκληματικότητας) θεωρείτε ότι έχουν βραχυχρόνια και ποιες μακροχρόνια επίδραση στον τουριστικό τομέα:

<u>Βραχυχρόνια επίδραση</u>	<u>Μακροχρόνια επίδραση</u>
Περιβαλλοντική καταστροφή	Πόλεμος
Επιδημίες	Τρομοκρατία
	Έξαρση της εγκληματικότητας

4. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει κρίση σε οικονομικό επίπεδο. Πόσο πιθανό θεωρείτε να εκδηλωθούν κρίσεις και σε πολιτικό-στρατιωτικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό επίπεδο.

4. Η παρούσα οικονομική κρίση στη χώρα μας, η οποία είναι συνυφασμένη σ' ένα διεθνές πλαίσιο, με την οικονομική κρίση των αδύναμων οικονομικά χωρών της Ευρώπης, έχει ήδη προκαλέσει ανεργία, κοινωνικές αναταραχές, απεργίες, εντάσεις, μειώσεις μισθών συντάξεων, δυσαρέσκεια, αγανάκτηση στο ανθρώπινο εργατικό δυναμικό. Κατά συνέπεια η κρίση έχει επιφέρει μεγαλύτερες επιπτώσεις σε κοινωνικό επίπεδο και έχει επηρεάσει όλα την κοινωνική διαστρωμάτωση όπως: την οικογένεια (αύξηση Δημογραφικού Προβλήματος) τους νέους, τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα σε τέτοιο βαθμό ώστε να έχουν περιέλθει στα όρια φτώχειας εκατοντάδες χιλιάδες συνάνθρωποι μας. Επιπρόσθετα οδηγήθηκαν χιλιάδες νέοι, με περγαμηνές, να αναζητήσουν θέσεις εργασίας στο εξωτερικό (πρόσφατα η Γερμανία ανακοίνωσε ότι διαθέτει 12.00 θέσεις ιατρών και ήδη Έλληνες λαμπροί επιστήμονες ετοιμάζονται να υπηρετήσουν τη Γερμανική Κυβέρνηση). Εφόσον η κρίση και η ύφεση συνεχιστούν και υπάρξει και άλλο μνημόνιο με δυσμενέστερες επιπτώσεις χωρίς να υπάρχει ψήγμα διαφαινόμενης ανάπτυξης είναι ενδεχόμενο να αναδυθούν κρίσεις σε πολιτικό, στρατιωτικό αλλά και σε περιβαλλοντικό επίπεδο, που θα προέλθουν από την κοινωνική έκρηξη. Ωστόσο το κοινοβουλευτικό μας σύστημα παρόλα τα προβλήματα, οικονομικά, πολιτικά, που είναι σε έξαρση, εντούτοις επειδή έχει βαθιές ρίζες και εδράζεται σε γερά

θεμέλια, παραμένει σταθερό και το δημοκρατικό μας πολίτευμα είναι ακλόνητο και συμπαγές.

5. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα ποιες κρίσεις πιστεύετε ότι απειλούν την τουριστική δραστηριότητα της χώρας;

5. Από τις προαναφερόμενες μορφές κρίσεις η κοινωνική επηρεάζει περισσότερο την τουριστική δραστηριότητα. Οι κοινωνικές ταραχές, η δυσαρέσκεια, η αγανάκτηση, οι απεργίες οι οποίες είναι απόρροια της οικονομικής κρίσης προκαλούν ρήγμα στον ιστό που συνδέει την τουριστική δραστηριότητα. Στο πρόσφατο παρελθόν σημειώθηκε η απεργία των ιδιοκτητών και οδηγών Ι.Χ αυτοκινήτων, οι απεργίες στα Μουσεία, στα Αεροδρόμια, όλα αυτά τα κοινωνικά φαινόμενα επηρεάζουν αρνητικά το τουριστικό προϊόν, από την επιλογή του τόπου διακοπών, την μεταφορά, τη διακίνηση, την υποδοχή και εξυπηρέτηση. Εξάλλου κάθε εικόνα στα Μ.Μ.Ε μεταφέρεται άμεσα σε όλα τα μήκη και πλάτη της Γης, εφόσον υπάρχουν συμφέροντα που καιροφυλαχτούν για να υποβαθμίσουν τη χώρα μας προκειμένου να διοχετεύσουν τουρίστες σε κέντρα άλλων χωρών.

6. Κατά τη γνώμη σας, ποιες ενέργειες και δράσεις είναι απαραίτητες, ώστε οι σύγχρονες κρίσεις και απειλές, να έχουν τη λιγότερη δυνατή επίδραση στην τουριστική δραστηριότητα ενός τόπου.

6.1 Είναι γενικά παραδεκτό ότι η τουριστική βιομηχανία της Ελλάδος αποτελεί τη μεγαλύτερη οικονομική δύναμη εφόσον συνεισφέρει σε πολύ μεγάλο ποσοστό στην Εθνική Οικονομία.

6.2 Κατά συνέπεια απαιτείται η κεντρική εξουσία να έχει ένα στρατηγικό σχεδιασμό, σε πανελλαδικό επίπεδο, το οποίο θα παραμένει σταθερό και ανάλογο με την παιδεία, την υγεία και την Ασφάλεια.

6.3 Να ασχολούνται με τον τουρισμό άνθρωποι οι οποίοι έχουν γνώσεις, εμπειρία και διάθεση να προσφέρουν.

6.4 Να συσταθεί ομάδα διαχείρισης κρίσεων προκειμένου να αναλύει, να προτείνει και να καθοδηγεί τους αρμόδιους φορείς.

6.5 Βέβαια είναι απαραίτητο να γίνεται ενημέρωση για την κατάσταση στη χώρα, στα κέντρα λήψης αποφάσεων στην Ευρώπη, Αμερική, Ρωσία, Κίνα και άλλες χώρες.

6.6 Να υπάρχει εργασιακή ειρήνη στο χώρο των ξενοδοχείων με ικανούς ηγέτες οι οποίοι θα επιλύουν διαφορές.

6.7 Επίσης είναι αναγκαίο σε κάθε περίπτωση κρίσης, να προσεγγίζεται και να διαχειρίζεται ανάλογα το κάθε ζήτημα με ειλικρίνεια, ώστε το ανθρώπινο δυναμικό να γνωρίζει τι ακριβώς συμβαίνει.

6.8 Να αναδείξουμε τις διαχρονικές αξίες και το ιστορικό παρελθόν μας, χαρακτηριστικά στοιχεία τα οποία παραμένουν αναλλοίωτα. Τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, τα ιερά μνημεία μας, τους τόπους, τα ιστορικά πρόσωπα, τα θέατρα, την αρχαία Ελληνική Γραμματεία. Επίσης το Βυζαντινό πολιτισμό, τα Άγια Μοναστήρια της Χριστιανοσύνης, την Βυζαντινή τέχνη και Αγιογραφία.

6.9 Κλείνοντας είναι απαραίτητο να επισημαίνουμε τη συμβολή της παιδείας και των νέων σε κάθε έκφανση της τουριστικής δραστηριότητας προκειμένου να πετύχουμε μακροχρόνια αποτελέσματα.

Ιδιότητα	Υφυπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού
Ημερομηνία	2/2/2012
Τόπος	Αθήνα
Τρόπος επικοινωνίας	Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο

1. Στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό κόσμο τα προβλήματα που διαταράσσουν την ασφάλεια είναι πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά. Πόσο σημαντική θεωρείτε την επίδραση αυτών των προβλημάτων στην τουριστική δραστηριότητα;

1. Η έλλειψη ασφάλειας είναι ένας καθοριστικός παράγοντας που μπορεί να επιφέρει σημαντικό πλήγμα στην τουριστική δραστηριότητα μιας χώρας. Οι δυνητικοί επισκέπτες νιώθουν ανασφαλείς όταν υπάρχει πολιτική και οικονομική αστάθεια και κατά συνέπεια κοινωνικές αναταραχές. Η ζημία γίνεται ακόμα μεγαλύτερη από την αναπαραγωγή αρνητικών δημοσιευμάτων των Μ.Μ.Ε σε παγκόσμιο επίπεδο. Μια μεγάλη περιβαλλοντική καταστροφή μπορεί επίσης να καταστρέψει τον τουρισμό σε μια περιοχή, ειδικώς στην περίπτωση που δεν υπάρξει σωστή διαχείριση της κρίσης.

2. Πόσο σημαντικός παράγοντας είναι κατά τη γνώμη σας η ασφάλεια, στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές, σε σχέση με άλλους παράγοντες που αφορούν την τιμή, την ποιότητα υπηρεσιών, τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους;

2. Όλοι οι παράγοντες είναι σημαντικοί για την επιλογή ενός τουριστικού προορισμού, ιδιαίτερος σε ένα τόσο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η ασφάλεια, όπως προανέφερα, είναι σαφώς ο πιο σημαντικός παράγοντας. Ωστόσο η σωστή στρατηγική στην ποιότητα υπηρεσιών και η σύνεση στις τιμές σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα που βαραίνουν αποφασιστικά στην τελική επιλογή των επισκεπτών.

3. Ποιες από τις παρακάτω κρίσεις (πόλεμος, τρομοκρατία, επιδημίες, περιβαλλοντική καταστροφή, έξαρση εγκληματικότητας) θεωρείτε ότι έχουν βραχυχρόνια και ποιες μακροχρόνια επίδραση στον τουριστικό τομέα;

3. Η εικόνα ενός τουριστικού προϊόντος καταστρέφεται όταν συνδεθεί με τις έννοιες που επισημαίνετε. Ο πόλεμος, η τρομοκρατία, η έξαρση της εγκληματικότητας φθείρουν, μερικές φορές ανεπανόρθωτα, τον τουριστικό τομέα μιας χώρας. Απαιτείται μεθοδική και ουσιαστική δουλειά για πολλά χρόνια προκειμένου να αντιστραφεί το αρνητικό κλίμα. Όσον αφορά στις περιβαλλοντικές καταστροφές και στις επιδημίες οι σωστές και γρήγορες αντιδράσεις της εκάστοτε Πολιτείας είναι καθοριστικές για να εξελιχθεί ομαλά μία κρίση.

4. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει κρίση σε οικονομικό επίπεδο. Πόσο πιθανό θεωρείτε να εκδηλωθούν κρίσεις και σε πολιτικό-στρατιωτικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό επίπεδο;

4. Η πατρίδα μας βιώνει δύσκολες και κρίσιμες ώρες για το μέλλον της. Δεν θεωρώ όμως πιθανό η αρνητική οικονομική συγκυρία να προκαλέσει κρίση στη χώρα μας σε πολιτικό-στρατιωτικό επίπεδο. Το δημοκρατικό πολίτευμα στη χώρα μας στηρίζεται σε γερές βάσεις. Η κυβέρνηση Παπαδήμου εργάζεται, υπό αντίξοες διεθνείς συνθήκες, για να σώσει τη χώρα από την απειλή της άτακτης χρεοκοπίας. Είμαι αισιόδοξος ότι θα καταφέρουμε μαζί με τους συμπολίτες μας να ξεπεράσουμε τα εμπόδια και να βάλουμε τη χώρα μας στο δρόμο της ανάπτυξης. Είναι ώρες ευθύνης και σκληρής δουλειάς για όλους μας.

5. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα ποιες κρίσεις πιστεύετε ότι απειλούν την τουριστική δραστηριότητα της χώρας;

5. Το 2011 ήταν η χρονιά ιστορικών ρεκόρ για τον ελληνικό τουρισμό σε αφίξεις και έσοδα. Η στρατηγική που ακολουθήθηκε τα τελευταία δύο χρόνια ήταν αποτελεσματική και αποδείχθηκε ότι ο τουρισμός είναι η μεγάλη ελπίδα για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Η κρίση επηρεάζει αρνητικά όλους τους οικονομικούς τομείς όμως ο ελληνικός τουρισμός απέδειξε ότι στηρίζεται σε στέρεες βάσεις.

6. Κατά τη γνώμη σας, ποιες ενέργειες και δράσεις είναι απαραίτητες, ώστε οι σύγχρονες κρίσεις και απειλές, να έχουν τη λιγότερη δυνατή επίδραση στην τουριστική δραστηριότητα ενός τόπου.

6. Η χάραξη σωστής στρατηγικής και η συνεργασία της Πολιτείας με τους αρμόδιους τουριστικούς φορείς είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για μία σωστή τουριστική πολιτική. Η στρατηγική που ακολουθείται πρέπει να είναι μακροχρόνια και να έχει προβλεφθεί η προσαρμογή της, όταν κριθεί σκόπιμο, σε νέα δεδομένα. Μόνο έτσι μπορεί να θωρακιστεί ο τουριστικός τομέας μιας χώρας προκειμένου να αντέξει στις σύγχρονες κρίσεις και απειλές που προκύπτουν από ένα αβέβαιο οικονομικό παγκόσμιο περιβάλλον.

Ιδιότητα	Διευθυντής ΕΟΤ, Ρόδου
Ημερομηνία	14/5/2012
Τόπος	Ρόδος
Τρόπος επικοινωνίας	Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο

1. Στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό κόσμο τα διεθνή προβλήματα που διαταράσσουν την ασφάλεια είναι πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά. Πόσο σημαντική θεωρείτε την επίδραση αυτών των προβλημάτων στην τουριστική δραστηριότητα;

1. Εκτιμώ ότι πρωτίστως είναι πολιτικά μέσα από τις βασικές αρχές της ασφάλειας. Η επιδίωξη ενός ειρηνικού και συνεργατικού κόσμου είναι η βασική αρχή αλλά και πρόκληση του νέου διεθνούς συστήματος. Όμως, επειδή η οικονομία έχει αντικαταστήσει τη γεωπολιτική μέσα στο κλίμα της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, η εξέλιξη της οικονομικής διάστασης παίρνει σημαντική θέση στους δείκτες ασφάλειας. Το συγκρουσιακό περιβάλλον αναθερμαίνεται όχι κάτω από το παλαιό σχήμα του Ψυχρού Πόλεμου, αλλά από περιφερειακές εξάρσεις στην προοπτική της οικονομικής ισχύος. Διακρίνουμε κράτη, με μικρή γεωγραφική έκταση να παίζουν σημαντικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις, λόγω γεωοικονομικής πλέον θέσης. Μέσα σε αυτό το ρευστό και «ανατρεπτικό» περιβάλλον, ο τουρισμός προσπαθεί να βρει «διέξοδο» και σημεία «εκτόνωσης». Σύνθετο προϊόν με πολλές πτυχές. Η πρόκληση: παροχή τιμής και υπηρεσιών εντός ενός ασφαλούς, γοητευτικού, πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι το ζητούμενο για το νέο μοντέλο τουρισμού. Κάθε προϊόν εξελίσσεται και επομένως η διαφυγή από τον μαζικό τουρισμό των προηγούμενων ετών σε ένα τουρισμό με εναλλακτικές μορφές είναι η σύγχρονη πρόκληση, χωρίς να εγκαταλείπεται το μαζικό μοντέλο.

2. Πόσο σημαντικός παράγοντας είναι κατά τη γνώμη σας η ασφάλεια, στην επιλογή ενός τόπου για διακοπές, σε σχέση με άλλους παράγοντες που αφορούν την τιμή, την ποιότητα υπηρεσιών, τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους;

2. Η ασφάλεια στην σημερινή ταραχώδη εποχή αποτελεί συντελεστή επιλογής τουριστικού προορισμού. Βλέπουμε την Αίγυπτο με τις εσωτερικές αναταραχές των προηγούμενων αμέσως ετών να επιδεινώνεται τραγικά το τουριστικό ρεύμα της. Επίσης τα επεισόδια στο Σύνταγμα της Αθήνας το καλοκαίρι του 2011 στέρησαν την χώρα από πλήθος συνεδρίων και επισκεπτών. Σήμερα ο τουρίστας δεν διακινδυνεύει την ζωή του για την ψυχαγωγία του.

3. Ποιες από τις παρακάτω κρίσεις (πόλεμος, τρομοκρατία, επιδημίες, περιβαλλοντική καταστροφή, έξαρση εγκληματικότητας) θεωρείτε ότι έχουν βραχυχρόνια και ποιες μακροχρόνια επίδραση στον τουριστικό τομέα;

3. Η περιβαλλοντική κρίση δεν μπορεί να μην καταγράφει μια από τις σπουδαιότερες, μιας και αφήνει το αποτύπωμα της σε βάθος χρόνου. Επίσης ο πόλεμος συνδεδεμένος με την ασφάλεια αλλά και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις μπορεί να επηρεάσει το τουριστικό ρεύμα. Ο πόλεμος της τ. Γιουγκοσλαβίας εξαφάνισε τους τουρίστες από την περιοχή στην δεκαετία του '90, πράγμα που αποκαταστάθηκε μόλις επήλθε ειρήνη και ηρεμία. Οι υπόλοιποι παράγοντες σίγουρα επηρεάζουν δρώντας αρνητικά στον τουριστικό τομέα, θεωρώντας ότι ο τουρισμός είναι ένα ποιοτικό μείγμα παροχής υπηρεσιών, περιβάλλοντος, πολιτισμού και οικονομίας.

4. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει κρίση σε οικονομικό επίπεδο. Πόσο πιθανό θεωρείτε να εκδηλωθούν κρίσεις και σε πολιτικό-στρατιωτικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό επίπεδο;

4. Κάθε κρίση επηρεάζει την κοινωνική συνοχή σε συνδυασμό με την ανάπτυξη. Εάν λάβουμε υπόψη ότι η επιδιωκόμενη Αειφόρος Ανάπτυξη αποτελείται από τρεις πυλώνες της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος με ειδική βαρύτητα (κατά πολλούς) στην οικονομία πιστοποιείται ότι η οικονομική διάσταση λειτουργεί έκκεντρα σ' όλους τους παραγωγικούς τομείς. Ειδικότερα η χώρα μας που δεν διαθέτει οικονομικούς ισχυρούς θεσμούς και δράσεις ώστε να αντέξει κάθε οικονομικό ισχυρό κραδασμό. Η αύξηση της ανεργίας (21% περίπου και ειδικά των νέων που πλησιάζει το 45%) είναι η απεικόνιση των κοινωνικών προβλημάτων που επηρεάζουν επάλληλα κάθε άλλη δράση. Κοινωνία εξουθενωμένη, χώρα ανίσχυρη.

5. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα ποιες κρίσεις πιστεύετε ότι απειλούν την τουριστική δραστηριότητα της χώρας;

5. Η κοινωνική κρίση με τις συμβάσεις των εργατοϋπαλληλικών σχέσεων, αλλά και η διατάραξη του ειρηνικού κοινωνικού κλίματος είναι παράγοντες που επιβαρύνουν την τουριστική εικόνα της χώρας. Οι εικόνες αναταραχής από το λιμάνι του Πειραιά ακόμη φαντάζονται έντονα στα «μάτια» των ευρωπαϊκών Μ.Μ.Ε, αλλά και το κάψιμο της γερμανικής σημαίας και ο αρνητικός αντίκτυπος στην γερμανική τουριστική αγορά ακόμη και σήμερα είναι αισθητός. Συνεπώς κάθε χορδή που σπάει επιφέρει παραφωνίες στην τουριστική «ορχήστρα».

6. Κατά τη γνώμη σας, ποιες ενέργειες και δράσεις είναι απαραίτητες, ώστε οι σύγχρονες κρίσεις και απειλές, να έχουν τη λιγότερη δυνατή επίδραση στην τουριστική δραστηριότητα ενός τόπου;

6. Συστηματική προβολή των ανταγωνιστικών στοιχείων της χώρας με μεθοδικότητα, νέα τεχνολογία, μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Έξω από το ευλογημένο κλίμα, την κρυστάλλινη θάλασσα, το λαμπερό ήλιο υπάρχει η Ελλάδα της ιστορίας και του πολιτισμού, της γαστρονομίας και των τοπικών εθίμων, των πανηγυριών και της χαράς, τα θρησκευτικής μοναδικότητας του Άγιου Όρους των Μετεώρων και του νησιού της Αποκάλυψης, της Πάτμου. Δεν μπορεί η χώρα να εγκλωβίζεται σε στερεότυπα, αλλά οφείλει να συμμετάσχει σε καινούργιους δρόμους προσέλκυσης πελατών (π.χ κρουαζιέρα-θαλάσσιες δράσεις). Νέες αγορές αναφέρονται, π.χ Κίνα-Ρωσία, που μπορούν να αποτελέσουν συμπληρωματικές πηγές, χωρίς βέβαια να εγκαταλείπεται η τουρκική τουριστική συνεργασία προς όφελος της χώρας λειτουργώντας ως παράμετρος «χαμηλής πολιτικής» για την επιδιωκόμενη συνεργασία και ειρήνη στο Αιγαίο.

Παραγοντική ανάλυση

Communalities

	Initial	Extraction
Η απειλή πολέμου ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,372
Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,438
Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,573
Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,532
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,403
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,224
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,276
Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,286
Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,323
Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,466
Οι επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,510
Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,624
Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,552
Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,598
Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,467
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,224
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,478
Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,463
Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,207
Η διαφορετικά κουλτούρα ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,448
Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,385
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,406
Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,245
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικοί παράγοντες στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,561

Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,624
Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,587
Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	1,000	,507

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component			
	1	2	3	4
Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,648	-,049	,056	-,192
Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,644	-,306	,259	-,222
Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,596	-,388	,234	-,193
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικοί παράγοντες στην επιλογή ταξιδιού	,588	,259	-,319	-,215
Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,586	-,329	,273	-,160
Η απειλή πολέμου ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,571	-,041	-,115	,176
Οι επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,559	-,278	,329	,105
Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,546	,200	-,395	-,361
Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,535	-,311	,283	-,055
Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,512	,161	-,502	-,219
Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,504	-,095	,129	,079
Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,492	-,174	,223	,041
Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,457	-,185	-,279	,343
Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,439	-,042	-,097	-,058
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,239	,575	,300	-,027

Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,037	,550	,404	,022
Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,154	,496	,319	-,114
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,217	,380	,017	,181
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,333	,374	-,346	-,190
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,190	,372	,008	,319
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,272	,371	,110	-,016
Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,287	,301	,256	-,081
Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,444	,144	-,525	-,116
Η διαφορετικά κουλτούρα ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,116	,448	,450	-,176
Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,447	-,022	-,053	,608
Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,429	,037	-,095	,581
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,307	,228	-,002	,506

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 4 components extracted.

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	5,383	19,938	19,938	5,383	19,938	19,938	3,980	14,742	14,742
2	2,543	9,419	29,356	2,543	9,419	29,356	3,000	11,111	25,853
3	2,107	7,803	37,159	2,107	7,803	37,159	2,509	9,292	35,145
4	1,746	6,467	43,626	1,746	6,467	43,626	2,290	8,481	43,626
5	1,529	5,665	49,290						
6	1,305	4,832	54,123						
7	1,131	4,189	58,311						
8	1,038	3,846	62,157						
9	,967	3,580	65,737						
10	,896	3,318	69,055						
11	,814	3,016	72,071						
12	,790	2,928	74,999						
13	,725	2,684	77,683						
14	,643	2,380	80,063						
15	,633	2,346	82,408						
16	,595	2,202	84,610						
17	,514	1,905	86,516						
18	,495	1,835	88,350						
19	,471	1,746	90,096						
20	,439	1,626	91,722						
21	,420	1,554	93,276						
22	,376	1,394	94,670						
23	,327	1,210	95,880						
24	,322	1,192	97,072						
25	,281	1,041	98,113						
26	,260	,964	99,077						
27	,249	,923	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotated Component Matrix^a

	Component			
	1	2	3	4
Οι αεροπειρατείες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,773	,153	,045	-,038
Οι απαγωγές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,763	,110	-,048	-,038
Οι δολοφονίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,738	,082	,016	-,010
Οι επιθέσεις σε τουριστικές περιοχές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,679	,012	,014	,067
Οι επιθέσεις σε μη τουριστικούς στόχους ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,675	-,058	,052	,218
Η εγκληματικότητα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,556	,362	,138	,056
Οι επιθέσεις αυτοκτονίας ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,538	,036	,073	,166
Οι μαζικές εξεγέρσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,462	,116	,083	,229
Οι επιδημίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,311	,309	,005	,123
Οι πυρκαγιές ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,190	,761	,091	-,031
Η μολυσμένη ατμόσφαιρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,115	,751	-,022	,095
Οι σεισμοί/τσουνάμια ως αρνητικοί παράγοντες στην επιλογή ταξιδιού	,201	,692	,172	,112
Η μολυσμένη θάλασσα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,047	,688	-,072	,163
Οι κακές καιρικές συνθήκες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,059	,600	,198	,058
Η φτώχεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,027	,096	,677	,099

Οι οικονομικές κρίσεις ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,072	-,110	,669	,048
Η διαφορετικά κουλτούρα ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,087	-,054	,650	-,121
Οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,025	,048	,618	-,024
Η παράνομη μετανάστευση ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,187	,092	,447	,038
Ο κίνδυνος χρεωκοπίας οργανισμών ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,068	,181	,414	,123
Οι γραφειοκρατικές δυσκολίες ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,049	,145	,338	,295
Η πολιτική αστάθεια ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,220	,033	-,028	,723
Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,164	,080	-,004	,706
Οι προεκλογικές διαδηλώσεις ως παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,032	,036	,185	,605
Ο πόλεμος στην ευρύτερη περιοχή ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,252	,250	-,251	,499
Τα αυστηρά αστυνομικά μέτρα ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	-,091	,082	,306	,410
Η απειλή πολέμου ως αρνητικός παράγοντας στην επιλογή ταξιδιού	,363	,301	-,005	,386

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3	4
1	,736	,527	,194	,378
2	-,494	,295	,806	,138
3	,434	-,699	,548	-,152
4	-,160	-,383	-,112	,903

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	245	100,0
	Excluded ^a	0	,0
	Total	245	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.